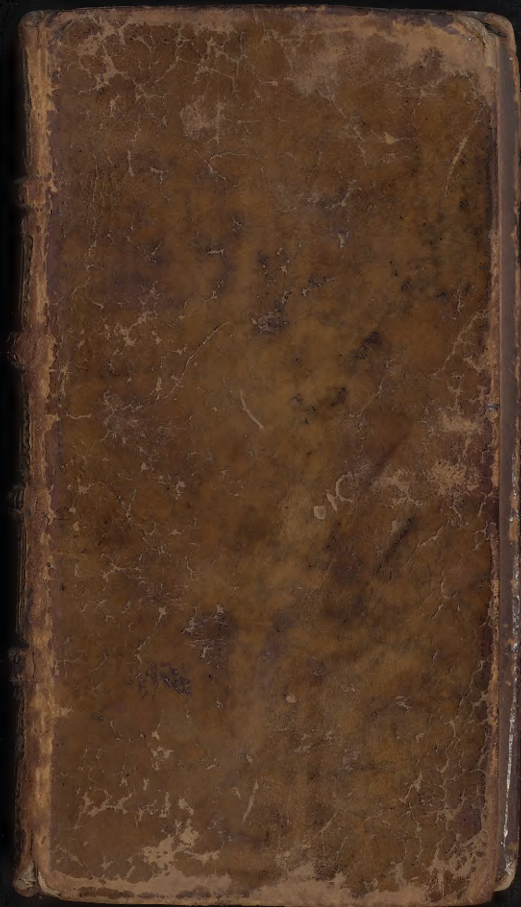
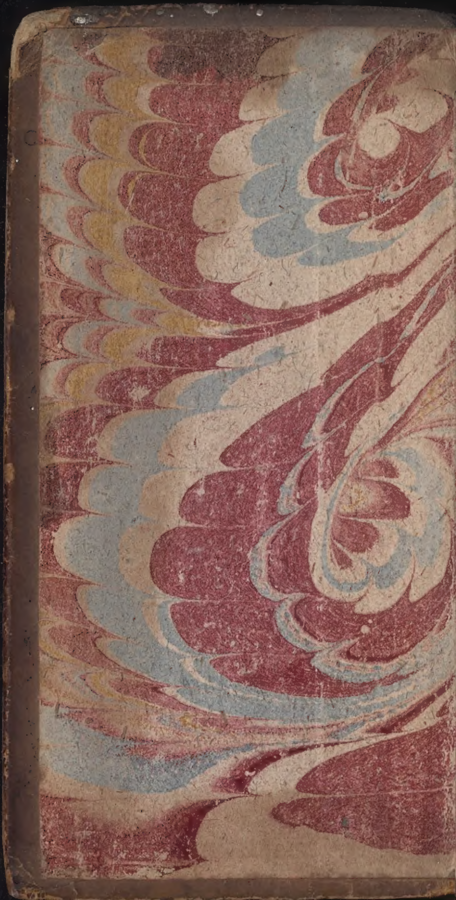

j. B. Keijnoogen

H. DREXELII.

S. J.

PALÆSTRA CHRISTIANA.

OPERUM
TOMUS XXIV.

COLONIAE,

Apud BALTHASAREM
ab EGMOND.
MDCCXV.

PALÆSTRA CHRISTIANA.

Auctore

P. HIEREMIA DREXELIO
è Societate JESU.

Ex Posthumis Libellus quintus.

ANTVERPIÆ,
Typis viduæ JOANNIS CNOBARI,
M DC L[illegible]

Cum Gratiâ & Privilegio.

Reverendissimo & Illustrissimo Principi ac Domino

D. JOANNI

ECCLESIÆ BRIXINENSIS

EPISCOPO,

Sacri Romani Imperii Principi,

Domino suo clementissimo.

QUo tempore omnia ferro & flamma in Germania miscentur; multi Auctores prodiêre, qui conscriptis libris, majora bello alimenta subministrârunt. Ex iis intelligat miles, qui se possit defendere; qui hostem aggredi debeat. Exstruuntur arces, excitantur propugnacula, describuntur acies, in insidiis dolus & virtus confunditur. Dubites autem, plus damni patriæ an utilitatis afferant hi novi Vegetii. scilicet Reipublicæ intererat efferari humanum genus, & docere reconditos sæviendi modos. Mitissimum animal, & cui natura lacrymas indulsit, fertur in mutuas cæ-

des. Iras & gladios venales habet. Gradienti per acervos cadaverum triumphus decernitur. Commoverat indignitas rei jam olim R. P. Jeremiam Drexelium, ægrè ferentem, filios hujus seculi in generatione sua, sive prudentiores, sive etiam diligentiores esse filiis lucis. Non negabat bellum indici posse. Sciverat proclamante Jobo; militiam esse vitam hominis super terram. Et quia didicerat ex præcone Tarsensi, 2. *ad Tim.* 2. laborandum, sicut bonum militem Christi decet; non abhorrebat ab armorum usu; sed ea in veriores hostes converti optabat. Quoniam non sit nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes & potestates, adversus Mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus. *ad Eph.* 6. Quocirca operæ pretium facturum se sperabat, si & ipse provocatus industria profanorum militum, *Palæstram Christianam* describeret, refertam panoplia contra infestissimum humani generis hostem valitura. illud

lud ubique inculcans, quod S. Chrysost. *serm.* 1. *de Martyr. t.* 3. Nullus Athletes sine certamine fortior dici, nullus sine victoria poterit coronari. Nemo miles sine prælio hostem subjecit: nemo sine bello Imperatorem promeruit. Habes Christiane! competentia arma, quibus hostem expugnes: habes fortissima tela, quibus inimicum debelles. Hanc adeò Palæstram, inter posthumos Patris Libellos repertam, tuis auspiciis, Reverendissime Præsul, aperiri patieris; ut omnibus utilem, ita meritis Illustrissimæ Celsitudinis Tuæ ex integro destinatam. Convenientia cuique, Nautæ clavum, Pastori pedum offerimus: Tibi insuper veterano Militi contra Tartareos Spiritus, non invisa neque ignota victoriæ instrumenta. Inspice, versa, confer cæstus Entelli & Daretis. Si probas: credet Orbis, præcepta militandi ex arte tradidisse Drexelium. Tuo judicio admittetur vel submovebitur. Venerandam caniciem Infula, velut galea, premis; succinctus lumbos in veri-

tate, & indutus loricam justitiæ, & calceatus pedes in præparationem Euangelii pacis: in omnibus sumens scutum Fidei, in quo possis omnia tela nequissimi ignea exstinguere; in tam periculosa pugna, tantò eventu felicior, quantò virtute securior. Prælianti prælia Domini, & classicum in Christi hostes movendi, Tuba extremi Judicii formidanda non est. Te porrò Militaris Libelli Patronum non uno titulo adoptamus, quem in hac Sacra Militia jamdudum agnovimus auctoritate Imperatorem, pugnandi peritia Antesignanum, favore ac benevolentia, si liceat dicere, Commilitonem. Monachii, 13. Julii. Anno 1642.

Rever^mæ. & Ill^mæ. Celsit V^æ.

devotissimum

Collegium Societatis JESU *Monacense.*

IN-

INDICULUS CAPITUM IN PARTEM PRIMAM

PALÆSTRÆ CHRISTIANÆ.

INDICULUS CAPITUM
IN
PARTEM ALTERAM
PALÆSTRÆ CHRISTIANÆ.

IN-

INDICULUS CAPITUM
IN
PARTEM TERTIAM
PALÆSTRÆ
CHRISTIANÆ.

Pars Prima

De

TENTATIONUM NATURA.

CAPUT I.

Tota hominis vita tentatio & militia.

USSÆUS princeps Job de omni humana vita pronuntians: Militia eſt, inquit, vita hominis ſuper terram. *a* 1. Dum homo hanc vitam vivit, militem agit; non domi, nec in pace, ſed foris & militiæ verſatur; tenenda ei ſtatio quam Imperator aſſignaverit, quantumvis illa labori ac diſcrimini ſit obnoxia; vigilandum, excubiæ agendæ; amplectenda vitæ conditio quam dederit Deus. 2. Summa hîc parendi neceſſitas eſt. Obediendum non Imperatori tantùm, ſed duci, tribuno, Centurioni, aliis. Divinum imperium quantumvis durum, nunquam detrectandum; divinæ voluntati obſequendum, etſi ea cædat & verberet acerbiſſimè.

Nodoſam poſt hæc ſi frangat vertice vitem, *b* non obloquendum duci, non centurionibus.

a *Job c. 7. v. 1.*
b *Juvenal. ſat. 8. v. 247.*

nibus, non resistendum divinæ iræ, non ejus administris.

3. Universa militiæ ratio miseriarum plena; humana vita difficultatibus, periculis, ærumnis, tentationibus refertissima: ubivis terrarum atque gentium triste aliquid aut sævum occurrit, quod vel corpus vel animum percellat. Creaturæ factæ sunt in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium. *a*

Militia explorat militum robur, vires, animum, tolerantiam, fortitudinem, constantiam, quid quisque vel pati possit, vel aggredi ausit: Humana vita experimentum sumit de quovis homine; quàm ille tolerans, quàm fortis & constans sit, quid agere, quid sustinere DEI caussa valeat. Militia est hominis vita, tentatio mera, & pæne continua.

Eliphaz Themanites unus aliquis ex amicis Jobi dixerat: Homo nascitur ad laborem. *c* Huic Jobus: Dixisti, ait, mi Eliphaz hominem nasci ad laborem. Hoc ipsum ego lubens confiteor, & unà tecum affirmo, hominum vitam instituto militari quàm simillimam, in qua laboris plurimum, & in quâ dura omnia sint toleranda. Militia est vita hominis super terram, in quâ laboriosa & permolesta plurima.

Et quanti, obsecro laboris est vel solum militaris incessus sub tantis oneribus? Quod affirmans Tullius: Deinde qui labor, inquit, quantus agminis, ferre plus dimidiati

a *Sap. c.* 14. *v.* 11.
b *Sap. c.* 15. *vs.* 7.

dimidiati mensis cibaria, ferre si quid ad usum *a* velint, ferre vallum. Nam scutum, gladium, galeam, *b* in onere nostri milites non plus numerant, quàm humeros, lacertos, manus; arma enim membra milites esse ducunt. *c* Labores alios vetus Poëta enumerat.

Sæpe feres imbrem cælesti nube solutum,
Frigidus in nuda sæpe jacebis humo.
Nox & hiems, longæque viæ, sævique labores
Et terror castris, & dolor omnis inest. d

Militia est vita hominis. Septuaginta interpretes: Tentatio, ajunt, est vita hominis labore, luctu, pavore, lacrymis, dolore plenissima: ubique plurima mortis imago. Hoc Jobus abunde satis expertus: Terrores Domini, ait, militant contra me. *e* Cunctis diebus quibus nunc milito, exspecto donec veniat immutatio mea. *f* Job usquequaque tentatissimus, sed in omni tamen tentatione fuit firmissimus. Est enim tentatio, si etymologiam spectemus, Examen ad probandam rei firmitatem adhibitum. Hinc familiares illæ voces: Tentemus hominem, & pungamus aliquantulum, & appareat quid in eo vitii aut virtutis lateat. Et hostis, & amicus tentat, sed animo diverso. Adversarius armati hominis pectus tentat, num rimulam

a *Serra, corbis, rutrum, securis, lorum, falx, catena, olla, veru, & si qua alia ad victum.*
b *Hastam, loricam.* c *Cicero l. 2. Tusc. quæst. medio ferè, mihi pag.* 183.
d *Ovid. l. 2. de arte.* e *Job. 6. v. 4.*
f *Idem c. 14. v. 14.*

rimulam inveniat, quâ gladius aut contus penetret ac vulneret; amicus eundem ferreum thoracem explorat, ſed an omne telum illæſus excipiat, an tutum à vulnere præmuniat. Ita Deus tentat, & diabolus, ſed modo ac fine diverſiſſimo.

De Tentationibus diſſerere animus eſt. Thema dicendi ac ſcribendi multò utiliſſimum, imò & neceſſarium. Et quem ea res non tangit? Quis tentationum omnium expers? Quidam principio, fine alii vehementiùs tentantur. Sunt qui per omnem vitam tentationum ventis graviſſimè concutiuntur, prout æterna Sapientia & æquitas ad auri libellam hæc omnia habet exactiſſimè appenſa. Sed ante omnia noſcendus eſt nobis ex Orco tentator vaferrimus, mille ſtropharum artifex. Magnæ virtutis, maximæ mercedis eſt tentationes hujus impoſtoris nôſſe eludere.

Dicendi ordinem porrò hunc ſervabimus. Primò Tentationum naturam aperiemus. Deinde Tentatoris genium ſub oculos ponemus. Tertio reſiſtendi modum ſuggeremus. Militia & Tentatio eſt vita hominis. Hoc ipſum jam explicabimus.

§ I.

Triplex potiſſimùm hoſtis cervicibus noſtris imminet aſſiduè, *Mundus*, *Caro*, *Diabolus*. In triplicem hunc hoſtem Bernardus velut digitum intendens: Semper enim, inquit, ſpiritus Carnis mollia, ſpiritus mundi vana, ſpiritus malitiæ ſemper

per amara loquitur. Quoties ergo importunè (ut assolet) carnalis cogitatio mentem pulsat: verbi gratiâ, cum de potu, de cibo, de somno, cæterisque similibus ad carnis curam pertinentibus cogitantes, humano quodam inardescimus desiderio: certum sit nobis spiritum carnis esse qui loquitur: & tanquam adversarium repellamus eum, dicentes: Vade retro Satana, quoniam non sapis ea quæ Dei sunt: sed magis sapientia tua inimica est Deo. Cum autem non de illecebris carnis, sed de ambitione sæculi, de jactantiâ & arrogantiâ, cæterisque similibus cogitatio una versatur in cordibus nostris, spiritus mundi est qui loquitur, longè perniciosor hostis & majori sollicitudine repellendus. Interdum verò satellitibus istis terga vertentibus, princeps ipse habens iram magnam tanquam leo rugiens insurgit adversus nos, cum videlicet non ad voluptatem carnis aut sæculi vanitatem, sed ad iram, ad impatientiam, ad invidiam, ad amaritudinem animi provocamur: importune ingerendo si quid minus amicabiliter minusve discrete factum videtur aut dictum: si qua denique aut in signo aut in opere quolibet data videtur indignationis occasio, materia suspicionis. Huic ergo cogitationi non aliter quàm ipsi diabolo resistendum est: nec aliter ab eâ quàm ab ipsa perditione cavendum. *a*

Cùm igitur à Mundo, Carne, Diabolo tam

a *Bernard. serm. de 7. spiritibus tom. 1. mihi pag.* 516.

tam variè & pæne assidue impugnemur, Jobus rectissime dixit: Tentatio est vita hominis Aut quod Græcis vocibus effertur; Tentatorium est vita hominis. Solent Chimici, qui flores & herbas igni eliquant, officinam suam, *Laboratorium* appellare. Hîc carbones, hîc diversi generis vitra, hîc prunæ, hîc clibanus, hîc aquæ in clibano exsudatæ, hîc demum est quidquid ad illam florum & herbarum expressionem spectat; pari modo quicquid ad tentandum pertinet in hac vita obvium est. Tentationibus plena omnia; nusquam non bellum; prælia & opiniones præliorum in regnis pæne omnibus. Non Asia tantùm & Africa, sed & Europa tot jam annorum spatio bellis intestinis miserrime laborat. Militia est vita hominis. Verùm de quanam hîc Jobus militia loquitur? An de Asianâ, num Europæa, an Africana? De harum nulla, sed de illo Interiore bello quod adversus Cacodæmones gerendum, differit. Cur igitur hoc non expressit & scripsit, Militia est vita hominis contra dæmones. Non opus hoc discrimine; res ipsa loquitur. Illa alia bella huic collata umbræ sunt; Interioribus præliis de vita decernitur, eaque immortali.

Conflictus exercituum picti & veri summe differunt. Pingit nonnunquam excellentior aliquis Apelles iconios duces, congressus armatorum, cruentas pugnas ea penicilli animatione, ut spectator se prælio putet interesse, hîc ignes, & volantes globi, hîc hominum & equorum cursus,

ſus, luctæ, lapſus, vulnera, mortes; hi cadunt, illi jacent, iſti ab equis calcantur, hi exſpirant; omnia penicilli artificio ſic animata, ut ſpectatorem pæne terreant; ſed animus errorem ſuum corrigens ponit pavorem & ipſe ſibi ait; Hæc picta ſunt vulnera, picta Mors; tormenta bellica, micantes gladii, plumbeæ glandes, arma univerſa ſunt picta, pictum prælium; nil formidemus. Talia prorſus ſunt bella omnia, bella picta ſi conferantur cum eo quod adverſus Cacodæmonem movemus, idque ex iſtis cauſſis. Inter hoſtiles duas acies magna plerumque æqualitas eſt; miles militi opponitur, vir contra virum pugnat & plerumque pari armatura; alter alterum cernit, uterque rem ferro gerit, collato pede congrediuntur, utrimque res capitis eſt. At interioris belli longè diverſiſſima ratio; Nos omnium oculis expoſitiſſimi nullum hoſtium noſtrorum cernimus; cum dimicatione capitis pugnamus: at hoſtes noſtri non habent, quod perdant, niſi hoc unum, non vincere. 2. Nimis impares ſunt qui manus conſerunt. Quod Paulus affirmans: Non eſt nobis, inquit, colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed adverſus principes & poteſtates, adverſus mundi rectores tenebrarum harum. *a* Cum eis luctandum eſt, qui natura angeli, nequitia diaboli, jam plurimo uſu milites ſunt experientiſſimi. Saul olim Davidi contra Goliathum pugnaturo dixerat: Non vales reſiſtere Philiſtæo iſti,

a *Epheſ. cap. 6. v. 12.*

nec pugnare adversus eum, quia puer es, hic autem vir bellator est ab adolescentia sua. *a* Idem hîc dicendum: Nos pumiliones sumus & pueri bellis inexperti & insueti, at illi milites sunt exercitatissimi, gigantes, Samsones, qui Antonios, Hilariones, Macarios invadere, qui Paulum Apostolum, qui Christum ipsum Dei filium audent aggredi. Iam enim sex millibus pæne annorum hanc militiam exercent, omnia nôrunt stratagemata, consilia imperatoria percallent, tot victorias adepti fortissimum quemque subegerunt. 3. Numerus hostium nostrorum tantus, ut Theologorum aliqui dicant, unicum hominem à centum diabolis oppugnari. O bone J E S V, diabolorum unicus ad oppugnandos centum homines sat virium & animorum habet, quid igitur decuria Cacodæmonum, quid non poterit centuria, si hominem undequaque imbecillimum, eumque unicum impugnet? 4. Hostium nostrorum machinæ, tela, catapultæ, arma omnia perinde ut ipsi hostes eludunt oculos, spicula in nos evolantia obtutum omnem fallunt: in conflictu spectabili cum alienum in nos gladium stringi cernimus, nostrum & ipsi stringimus; at in illo cum diabolis congressu sæpe prius vincimur, quàm pugnare nos sciamus. Non repugnat qui oppugnari se ignorat: pulvis nitratus Satanæ nil habet fragoris; *b* Silentio perimit. Omne quidem peccatum est

a 1 *Reg. c.* 17. *v.* 23.

b Der Teuffel hat ein getödtes Pulver.

est voluntarium, sæpe tamen incogitantes & inconsiderati peccamus. Est qui fortè fortuna non custoditum cernat annulum, nec illud religiose cogitet: Non furtum facies. Mox igitur illum sibi subducit & sacculo condit. Hoc quidem est voluntarium, sed inconsideratum: re meliùs examinata dolet & restitutum vellet annulum; ita compluries incautis excidunt mendacia. Ita sæpe victoriam perdimus, priusquam pugnam subeamus. 5. Vulnera hîc sæpissimè sunt letalia; atque quod longè pessimum, non rarò sauciamur & non dolemus; mortiferam plagam accipimus, & ridemus. Talis revera ille saucius: Peccavi, ait, & quid mihi accidit triste? a En iste joco moritur, cælum perdit, nec jacturam sentit. Si læsum se sciret, ad chirurgum properaret; si damnum sentiret, de eo sarciendo cogitaret. 6. In exterioribus bellis locus subinde tam commodus & opportunus est, ut ab hoste securitatem promittat; sunt Urbes, Castra, Arces munitissimæ, quæ hostiles insidias omnes facilè propulsent. Non ubique locorum in acie stamus, extra teli jactum sæpissimè agimus. At verò nullus uspiam à diaboli tentatione securus est locus: Non in templo, non ad sacram aram, non ad ipsam Christi mensam, multò minùs in foro, via, domo. A Satanæ insidiis tam parum tutus est Monachus in Odeo, Sacerdos in Altari, Anachoreta in Antro, quàm tuta non fuit Eva in paradiso. Hi

B 2 hostes

a *Eccli. c.* 5: 4.

hostes subitò à sexcentis milliaribus, trans mare, ex orbe novo advolant. Tam quietus, tam desertus, tam secretus, tam munitus, tam sacer locus nullus est, qui suis latebris securum quemquam præstet à diaboli tentamentis. Quod Gregorius asserens: Quia, inquit, in hac vita adhuc homo positus in cujuslibet ordinis loco, in cujuslibet secreti secessu vivere sine tentatione nullatenus potest; plerumque in eo, quod ad requiem construitur, major dolor tentationis invenitur. *a* 7. Uti neminem Locus, ita nec Tempus ullum ab insultu diabolorum defendit. Dixerat quidem Ecclesiastes: Tempus belli, & tempus pacis. *b* Neque enim semper pugnæ fervent & prælia. Sunt quandoque induciæ, sunt aliæ armorum feriæ: hiems è castris æstivis in hiberna trahit, ubi plus otii & quietis permittitur. At verò stygius tentator nec ferias, nec ullas servat inducias; mediis precibus obturbat, diebus sacratissimis infestat, & quidem magis quàm aliis, *c* (uti Rex Antiochus Judæos Sabbato) nullo unquam tempore ab Acheronticæ hujus belluæ incursu tuti agimus, diu noctuque excubandum, & pugnandum. Militia est vita hominis. Non dixit Jobus: In vita hominis militandum, sed

a *Greg. l. 23. moral. c. 15. mihi pag. 838.*

b *Eccl. c. 3. v. 8.*

c *Vide S. Leonem serm. 3. de Jejunio decimi mensis, mihi pag. 22. & Franc. Mendoz. tom. 2. in libros Regum. Ann. 28. sect. 1. mihi pag. 507. de hoc uberius differentes.*

ſed ipſa tota eſt militia & tentatio. Arma nunquam nec momento quidem ponenda ſunt. Aſſidui ſunt illi clamores Dalilæ: Philiſtiim ſuper te Samſon. *a* Cacodæmones ſuper te, ô homo. Neque velitationes tantum, aut decurſiones ludicræ, ſed pugnæ ſunt decretoriæ, internecini congreſſus; de vita agitur & quidem æterna.

a *Jud. c. 16. v. 9. & ſeqq.*

§. II.

Idcirco Petrus contentiſſimè vociferatur & monet: Sobrii eſtote, & vigilate, quia adverſarius veſter diabolus tanquam Leo rugiens circuit quærens quem devoret, cui reſiſtite fortes in fide. *a* Sobrietas Vigilantiæ, Caſtitatis, Sapientiæ, Sanctitatis mater eſt, gula & crapula Somnolentiæ, Libidinis, Oſcitantiæ, Inſipientiæ, aliorumque vitiorum fecunda parens. Timotheo Paulus: Tu verò, inquit, vigila. *b* Sardenſi Epiſcopo Chriſtus: Eſto vigilans & confirma cetera: *c* Eam ob cauſſam Cyrillus: Opus eſt, inquit, ſobria mente, & vigilantibus oculis, ut Zizania vitemus pro tritico, pro ove lupum, pro Angelo bono diabolum. Hic ſemper vigilat in omnem nocendi occaſionem intentiſſimus. Ergo vigiles cum vigili luctemur. Hîc Argi ſimus; mille oculis in hunc unum hoſtem eſt vigilandum. Ad vigilias quoque excitans Hieronymus: Erras frater, inquit, erras,

 ſi putas

a 1 *Petri c. 5. v. 8. & 9.*
b 2 *Timoth. c. 4. v. 5.*
c *Apoc. c. 3. v. 2.*

ſi putas nunquam Chriſtianum perſecutionem pati. Tunc maximè oppugnaris, cùm te oppugnari neſcis. Adverſarius noſter inſidiatur in occulto, ſicut leo in ſpelunca ſua; inſidiatur ut rapiat pauperem: & tu frondoſæ arboris tectus umbraculo, molles ſomnos, futurus præda, carpis? Inde me perſequitur luxuria, inde avaritia conatur irrumpere, inde venter meus vult mihi Deus eſſe pro Chriſto: compellit libido, ut habitantem in me Spiritum Sanctum fugem, ut templum ejus violem: perſequitur, inquam, me hoſtis, cui nomina mille, mille nocendi artes: & ego infelix victorem me putabo, dum capior? *a* Uti verò ſollicitus eſt Deus, ut nos foveat & ſervet; ita ſollicitus eſt diabolus, ut nos perdat & mactet.

Nec comedere tantum ſed devorare prædam cupit. Qui aſſum vituli armum comedunt, oſſa relinquunt; diabolus devorat: nam homini, quem tentando vicit, DEUM, Dei gratiam, cælum, cælique gaudia rapit, glutit & conſumit omnia. Militia eſt vita hominis, tentatio jugis. Vigilandum & certandum. Nemo immunis à tentationibus. Cum Petro Chryſologo proclamare licet: Communis curſus eſt præſentis vitæ, tentationibus apprehendi. Arenam pugnæ ancipitis ingreſſus es, in qua non apprehendas bravium niſi curras, non coronaberis niſi pugnes.

Loca omnia diabolus tentator reddit in-

a *Hieron. tom. 1. epiſt. 1. ad Heliodorum ante medium.*

infesta, aërem, terram, aquas; jamque venatorem, jam aucupem, jam piscatorem agit. Aviculas fallit viscatis virgis, virgatis decipulis, laxioribus nodis, dispositis cassibus. *a* Pisces capit hamo, reti, nassa, tridente. Eam scilicet infigit hamo escam, quam scit appetituros pisculos, insidiæ locis omnibus instructæ. Quòd si aviculam vel plumula vel unguiculo detineat unico, jam capta est. Ita hominum quosdam illecebris oculorum, alios illecebris aurium, hos gulæ, illos luxuriæ delinimentis, hos lingua, illos vestium pompa, hos nimia corporis cura irretit. Omnia tentationum laqueis plenissima: quod Antonium Magnum ferunt vidisse. Laqueorum medii stamus, sedemus, ambulamus, dormimus; imò laqueos comedimus & bibimus. Copiosissima utique tentationum materia; defectu aut excessu nusquam non laboratur. *b* Militia & tentatio est vita humana. Hebræus psaltes: Ecce, inquit, mensurabiles posuisti dies meos: *c* Sunt qui cum Ambrosio legunt: Ecce palæstras posuisti dies meos. En, mi Domine, ait, omnes dies vitæ sunt palæstrici, luctationibus sacri. O mortales, nemo hic somniet dies quietis, feriarum, soporis, deliciarum, ludorum, otii, gaudiorum, bacchanalium. Breves & pauci dies sunt, sed laboris, vigiliarum, negotiorum, exercita-

 tionis,

a Leimruth/Schlagen/Kloben.
b Z'wenig vnd z'vil/ verderbt alle Spil.
c *Psal. 38. vers. 6.*

tionis, dolorum, afflictionis, dies luctus & luctæ, dies operosi valde. Ecce palæstras posuit Deus dies hominis. Rectè additur: Universa vanitas omnis homo vivens; Et substantia mea tanquam nihilum ante te. Subitò totus homo veluti follis aut pila vento inflata, si compungatur acicula, diffluit & solvitur: sic vita hominis, re minutissima dissipatur, & in vagum pulverem suumque nihilum fatiscit.

§. III.

Hominis vita est militia, quam Epictetus etiam exponens: An nescis, inquit, longo vitæ tempore necesse esse multa, eaque varia accidere: hunc succumbere febri, illum latroni, alium tyranno. Talis enim mundi natura est, tales amici tui. Frigora & æstus, & victûs ratio minùs apta, & itinera & navigationes, & varii casus, alium perdunt, alium extorrem agunt: alium legationem obire, alium militare cogunt. Sedeto *a* ergo ad hæc omnia attonitus, lugens, impos voti, calamitosus, aliunde pendens, neque ex uno atque altero, sed ex infinitis. Istane audisti è Philosophis? Ista didicisti? An nescis negotium hoc esse militiam? huic excubias agendas, illi speculatum abeundum, alii etiam pugnandum in hostem? Fieri nequit, ut eodem in loco sint omnes: neque etiam expedit: Tu verò omissis Imperatoris mandatis quæris, tibi aliquid durius mandatum esse, neque id exsequeris nec animad-

a *Ironia.*

animadvertis qualem facias (quantum quidem in te eſt) exercitum? Nam ſi te quidem omnes imitentur, non foſſam quiſquam fodiet, non vallum muniet, non excubabit, non pugnabit: ſed nullum uſum expeditioni præbere videbitur. Rurſus nave cum veheris, unum locum tene, in eoque permaneto. Si verò malus conſcendendus erit, recuſa. *a* Si in proram currendum, nolito. Quis autem gubernator te feret, ac non potius tanquam inutile vas ejiciet, qui nihil aliud ſis niſi impedimentum & malum exemplum ceteris nautis? Ita & hic res ſeſe habet: militia quædam eſt cujuſque vita, eaque longa, & varia. Tuendum tibi eſt militis munus: & quicquid Imperator juſſerit, ad nutum ejus exſequendum; & ſi fieri queat, divinandum etiam quid velit. Obtemperandum & vigilandum. Vigilate itaque, & cetera confirmate. His geminam præceptiunculam ſubnecto.

I. Si noſtra omnis vita eſt militia, tentatio, Palæſtra meriſſima, uti eſt veriſſimè, conſtitutum nobis ſit omnia perpeti, quæ munerarius noſter Imperator ac Editor Chriſtus nos pati voluerit. Quiſquis olim ad arenam, ludum, palæſtram auctorabatur, jurabat ſe omnia paſſurum auſurumque quæ legitimum gladitorem facere jus, mos eſſet hoc modo: Sacramentum juramus uri, vinciri, verberari, ferroque necari. *b* Ergo in uſtionem, verbera, ne-

a *Ironia iterum.*

b *Vide Lipſii Saturnalia l. 2. c. 4.*

cem juratum. In has ipſas leges & nos Chriſto Ludi Domino juremus. Nec mirum, nec novum nec inſolitum, nec nimis durum videatur, quicquid denique obvenerit perferendum. Milites, Palæſtritæ, gladiatores ſumus ad hunc ludum, & ad hanc palæſtram auctorati. Contuſiones, plagas, vulnera ſi non ridente ore, tranquillo ſaltem ac patiente animo perferamus. Medii tentationum agimus. Nihil inopinatum ſi, nobis, quod in arena gymnaſtica fieri conſuevit Gladiatorum non eſt ad ullum ictum trepidare.

II. Imparati nunquam ſimus ad luctandum. Ubique hoſtes & antagoniſtæ, ubique tentationes & pericula, ubique luctationes & certamina, ideò nunquam ponenda ſunt arma, nunquam condendus gladius. Cavendum ne vel læſi quidem unquam de *ſtatu* & *gradu* dejiciamur. Quod Paulus præcipiens: State ergo, inquit, ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induti loricam juſtitiæ, & calceati pedes in præparationem Euangelii pacis. In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea exſtinguere: & galeam ſalutis aſſumite, & gladium ſpiritûs (quod eſt verbum Dei) per omnem orationem & obſecrationem orantes omni tempore in ſpiritu, & in ipſo vigilantes in omni inſtantia & obſecratione pro omnibus Sanctis. *a* Athletæ Chriſtiani eſt, nunquam inermen aut imparatum inveniri.

CAPUT

a *Epheſ. c. 6. v. 14: & ſeqq.*

CAPUT II.

Tentationes frequenter eò graviores, quò tentati homines sunt sanctiores.

METallum formosissimum est aurum, formosum in crumena, formosum in dextra, formosum in abaco & mensâ; suam & in cœno retinet formam, interque sordes amœnum splendet. In aquâ nil sui perdit, in igne plus nitoris & auræ *a* acquirit. Metallum sane nobilissimum, quod ubiubi sit, nobilitatis suæ semper est retinentissimum. At verò fœnum & lutum nec aquam nec ignem ferunt; in aquâ lutum solvitur, durescit igne; in aquâ putrescit fœnum, in igne comburitur. Aurum ubique & semper pulchrum. Talis est homo bonæ mentis, inter tentationes velut aurum, inter ignes durat illustri patientia & fortitudine. Hinc plerumque quò sanctior est homo, eò gravior est tentatio. Quod jam uberius explicabimus.

§. I.

Prudens ac vetus scitum est: Ubi sanctiores homines, ibi vehementiores tentationes. Quàm arbor sit robusta, turbinis monstrat procella; quos animos gerat miles, declarat pugna, quàm peritus sit nauta, in tempestate cernitur; Ignis probat aurum, tentatio Christianum. Tempestas, ait Basilius, probat nauclerum, athletam stadium, ducem conflictus &

præ-

a *Aura auri*, Glantz vom Gold.

prælium, calamitas hominem magnanimum, tentatio probum aut improbum. *a*

Scilicet adversis probitas exercita rebus
Tristi materiam tempore laudis habet.
Si nihil infesti durus vidisset Ulysses,
Penelope felix, sed sine laude foret.

Sed miretur quis chariores amicos, sanctiores viros à Deo plerumque acerbiùs tractari, exagitari graviùs, alios longe humanius haberi. Quid caussa? Crystallinum longe cautiore manu quàm poculum aureum tractatur, quia illud admodum fragile allisu aut lapsu unico in testas jugulatum abit: ita Deus parcit infirmioribus; naturam vitri æmulantur, tentatione facillimè vincuntur. Solidæ virtutis homines & in palæstra sæpius exercitati velut vasa aurea cadunt illæsa, alliduntur sine noxa: his sanè non parcitur. Siracides tironem in Dei obsequiis perhumaniter erudiens: Fili, ait, accedens ad servitutem Dei sta in justitiâ, & in timore, & præpara animam tuam ad tentationem. *a* Filium appellat, qui Deo servit: homines è filiis servos faciunt; contra Christus è servis filios constituit. STARE vox bello usitatissima. In exercitu Romano stationes distinctæ à vigiliis, quod illæ diurnæ & ante portas. Stabatur ab equitibus & peditibus, aliis super aliis & longe abjunctis, & ob defatigationem circa meridiem mutatis. Et omnino capitale fuerat locum

a *Basil. hom. 8. in divites avaros.*
b *Ovid l.5. trist. Eleg. 5. mihi pag. 112.*
c *Eccli c. 2. v. 1.*

lotum deseruisse aut penitus fugisse ex *Statione.* Tu ergo quisquis Deo serviturus venis, jam ad portas, jam ad signa in acie sta, quocunque loco dux tuus te collocarit, ibi sta, & quamvis hostis irruat, tu tamen sta, & licet spiculis in te pluat, tu tamen sta: ita enim Sacramento dixisti, apud tuum ducem te constantissimè staturum. Locum deseris, aut statione excedis? aut tu, aut certe nomen tuum in patibulum ibit ad infames illas ædes figendum. Sta igitur, sed in justitiâ & timore. Bene age, & tamen time. Diabolo totis viribus resiste: in eos enim insurgit sævior, quos sentit à Deo ardentius amari, in hos magno fertur impetu. nam ex hac victoriâ nobiliorem sperat triumphum; superbissimus coluber gloriosius censet filios Deo rapere, quàm mancipia; Avernalis hic gulo dapes appetit selectas. Inter filios Jacob non multum discordiæ vigebat, nec alter alterum excruciabat, omnium tamen invidia in unum collineabat Josephum, hunc capitalibus odiis insectati: Venite, ajunt occidamus. *a* Nimirum invidos eorum oculos ussit tunica polymita quàm ei pater fecerat. Diaboli qua Angeli, fratres nostri sunt majores natu: quia verò nos Deo chariores cernunt, incredibili & prorsus internecina in nos furunt invidia. Exegerat Christus, quod Marcus narrat, ab adolescente dæmonem, qui exclamans, & multum discerpens eum exiit ab eo, & factus est sicut

a *Gen* 37. *vers.* 20.

ſicut mortuus, ita ut multi dicerent ; quia mortuus eſt. *a* Cur illum non antea tam crudeliter habuit? quia illum ut ſuum poſſedit. Ita revera diabolus ſede, quàm occupavit, pulſus atrociſſimè ſævit, & omnem movet lapidem, ut in hoſpitium aſſuetum paret reditum. Ita Ægyptius tyrannus Pharao Iſraëlis populum nunquàm inclementiùs accepit, quàm cùm ille abitum moliretur. Ita prædones non multùm exſultant ad prædam, ſi præter olus & rapas nihil inveniant ; argentum quærunt & aurum. Ita piratæ naves vacuas non oppugnant ſed onuſtas : ita omnino & diabolus, ubi plus collecti eſt theſauri, plus gratiæ divinæ, ibi vigilantior prædam inhiat, & conatu animoſiore pugnat.

Eſt qui ſeipſum miratus dicat : Cum ego cuticulam meliuſculè curarem: cœnaremque lautius, raris precibus, jejuniis longe rarioribus initis, cùm liberius delinquerem, tot ſane tentationibus non urgebar, quibus jam obruor : precationes jam frequentiores ineo, inediam crebriorem tolero, plus ſtipis erogo, & niſi valde fallor, modeſtiùs & cautius me gero, tentationibus tamen plurimis exagitor, alia ex alia naſcitur ; videtur omnes catenas diabolus rupiſſe. Ne mireris hoc, ô bone, ſed accedens ad ſervitutem Dei ſta in timore & juſtitiâ, & præpara animam tuam ad tentationem. Acheronticus Pharao eos maximè inſectatur, qui fugam ador-

a *Marci cap. 6. verſ. 26.*

adornant Deum ſecuturi. Furem maturum lictor etiam claudicans non difficulter aſſequitur. At ubi vinctus inſignis carceres effregit & erupit, omnis apparitorum & lictorum tribus eum perſequitur. Hoc ſolenne cacodæmoni cùm obſervat aliquem ſuorum jam imminere cœlo, omnes intendit vires, vim omnem exſerit, ut hominem à cœptis avertat. Hoc enim perduellis angelus laborat, ut neminem eò ſinat adſcendere, unde ipſe detruſus eſt.

§. II.

Cùm Paulus Eccleſiam Chriſti vexaret, auctoritatis maximæ fuit & poteſtatis, ab omnibus cultus, Pontificum litteris commendatus: at ubi verterunt vices, & Paulus oppugnatam Eccleſiam defendere, Chriſtum Dei filium extollere, religiones novas ſuadere, orbis univerſus ei reclamavit, omnes illum perſecuti, præcipuè Judæi, innumeræ tentationes obortæ. Veriſſimum: Omnes qui piè volunt vivere in Chriſto, perſecutionem patientur: mali autem homines proficient in pejus. *a* Rex David ad omne Dei obſequium animatiſſimus: Juravi, ait, & ſtatui cuſtodire judicia juſtitiæ tuæ. *b* Vix hæc dixerat, & continuò ſubjunxit: Humiliatus ſum uſquequaque Domine. Si ita ſeſe res habet, quis adeò ardenter cupiat ſanctimoniam & innocentiam complecti? Ergo ſupra mediocritatem probitatis, ajunt, non

a 2 *Tim. c.* 3. *verſ.* 12. & 13.
b *Pſal.* 118. *v.* 106.

non aſcendamus; non ſimus nimium pii: in turba conſiſtere ſit forte minus glorioſum, at erit etiam minus periculoſum. Nos Epheſi natos credamus, ubi neminem oportuit excellere. Singularis morum ſanctitas tentationibus nimis eſt obnoxia.

Impiæ prorſus & damnatiſſimæ voces ſub orcum mittendæ. Vos potius quicunque cælum ambitis, jurate & ſtatuite cuſtodire judicia juſtitiæ divinæ. Sequitur tentatio? Humiliaris uſquequaque? In lucro id ponendum. Cum pſalte regio pro ſe quiſque clamet: Vivifica me ſecundum verbum tuum. *a*

De diabolo Hebræus vates Habacuc velut de tyranno ſubmonens: Et ipſe, ait, de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi ejus erunt: ipſe ſuper munitionem ridebit. Et facies homines quaſi piſces maris, & quaſi reptile non habens principem. Totum in hamo ſublevavit, traxit illud in ſagena ſua, & congregavit in rete ſuum. Super hoc lætabitur & exſultabit: propterea immolabit ſagenæ ſuæ, & ſacrificabit reti ſuo, quia in ipſis incraſſata eſt pars ejus, & cibus ejus electus. *b* Delicatiſſima diaboli gula eſt; cupedias eſurit; perquam eruditum habet palatum Satanas, ſaliares ſectatur cœnas, viros ſanctos adoritur, tentat, allicit, ſuadet, fatigat, dum denique in naſſam ſuam pertrahat; nec quinquaginta quidem annis vel unicum

a *Pſal.* 118. *v.* 107.
b *Habacuc c.* 1. *v.* 10. *& ſeqq.*

cum hominem tentare negligit, modò tandem vincat. Nec raró illi pertinacissimus hic labor ad votum successit. Ideò Dominius JESUS in suprema cœna pridie mortis apertissima commonitione: *Ecce, inquit, satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum.* a Expetivit vos (ait optimus Pastor) & magnis rogatibus institit ut ventilando vos concuteret, turbaret, à me avelleret pusillanimitate, impatientia, infidelitate. Et ut sciatis, vos expetivit, vos Apostolos, qui cœpistis sancte vivere, qui propter me omnia deseruistis, qui mea carne ac sanguine jam pasti estis, vos jam designatos orbis Episcopos & concionatores expetivit. Et certe non omnino vacuam traxit sagenam hic piscator; inanem operam non sumpsit, nec cribro aquam hausit. Hinc enim proditio Judæ, negatio Petri, incredulitas Thomæ, ceterorum fuga: Judam devoravit, ceteros cribro succernere & evannare voluit. Atque hoc in Apostolos est ausus. Cibus ejus electus. Quod & Jobus, Tobias, David, Daniel, tot alii sunt experti. Diaboli gula cupediarum talium amantissima.

Anachoretam memorant à cælesti ductum ad diversa sane spectacula. Primum quod videndum ei objectum. Congregatio fuit Monachorum, ad quam innumeri cacodæmones velut agmina muscarum ad rusticanam cauponam convolarunt. Expavit ad hoc spectaculi homo solitarius. Mox inde in urbem pertractus unicum

a *Luc. c. 22. v. 33.*

vidit diabolum eumque otiosum veluti fatigatum canem portæ civitatis incubantem: admiratus istud Anachoreta: Et quid hóc rei est, inquit, viri illi religiosi à tot diabolis obsidentur, hanc urbem totam unicus non infestat, sed per otium tanquam sibi metuens prospectat? Cui Angelus: Hi civici homines, inquit, devoti Satanæ ad ejus leges & imperium suos mores conformant. Hinc tentatoribus aut impulsoribus non egent; spontè currunt. Ad eos in officio continendos satis est vel unicus ex inferis custos, uti puerulus magnum gregem ovium ante se agit. At verò illi alii jurati sunt hostes diaboli, cui pro viribus resistunt. Hinc eos Lucifer facto agmine incursat, hos verò Numini devotos in suam nassam pertrahere nititur. Ut scias, cibus ejus est electus.

a *Joan. Mâjor in speculo, &c. mihi p. 250.*

§. III.

Cum Angeli Husseæ regionis principes velut in curiam convenissent, & unà etiam orbis circuitor Dæmon adfuisset. Senatus præses Jobum impensius laudans: Nunquid considerasti, ait, servum meum Job, quod non sit ei similis in terra, homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. *a* Mox Satan veluti sagax venaticus canis conspecta se a concitatissimo cursu ruens hunc ipsum sibi expetiit tentandum. *Et cibus ejus electus*

a *Job. c. 1. v. 8.*

ctus. Oves, & vaccas, ignava pecora non venatur, sed cervos & feras generosiores: illos qui ut jumenta vivunt, Ventris aut Veneris mancipia, tentationibus non sollicitat, sed quos pudicis & sanctis moribus ornatos sibi minus habet obsequentes. Quod dilucidè affirmans Gregorius: Hostis callidus, inquit, quos justitiæ luce enitescere conspicit, eorum mentes illicitis desideriis inflammare contendit, ut plerumque plus se urgeri tentationibus sentiant quam tunc, cum lucis internæ radios non videbant. *a* Et multos Deus illicit atque perversa perpetrantes gratuito prævenit, atque ad opera sancta convertit, & nonnullos rectis artibus deditos, flagello interveniente, corripit ac si placentes quasi displiceant, affligit, Salomone attestante, qui ait: Sunt justi quibus multa eveniunt, quasi opera egerint impiorum; & sunt impii qui ita securi sunt, ac si justorum facta habeant. Quo nimirum omnipotens Deus inæstimabili pietate dispensat, ut & justos flagella crucient, ne opera extollant, & injusti saltem sine pœna hanc vitam peragant, quia ad tormenta, quæ sine fine sunt, male agendo festinant. *b* Hostis noster adhuc in hac vita nos positos quantò magis nos sibi rebellare conspicit, tantò amplius expugnare contendit. Eos enim pulsare negligit, quos quieto jure possidere se sentit. Contra nos verò eò vehementius incitatur,

 quò

a *Greg. l. 29. moral. c. 12. mihi p. 966.*
b *Greg. l. 24. moral. c. 10. mihi p. 857.*

quò ex corde nostro, quasi ex jure propriæ habitationis expellitur. *a*

Anno Christiano 1566. Laoduni feminam à malo dæmone infessam homines parum sancti liberare conabantur ab hospite Avernali. At ille cunctis audientibus clamabat: Nihil mihi à vobis metuo; amici sumus & federati. Res est toti Picardiæ notior, quàm ut negari possit. *b*

Annales Regum memorant Hebræum populum in Masphat convenisse ad agendam pœnitentiam, ad Numen lacrymis, precibus, jejuniis placandum. Hoc ipso tempore Philistæus hostis irruit ad oppugnandos Hebræos. Res mira; tunc maximè terrebantur ab hostibus, cum illi sincerissime divinam opem poscerent. Quod Gregorius expendens: Cùm, inquit, altiori vita proficimus, maligni spiritus, qui semper bene agentibus invident; nobis infestiores sunt. Nec solum unus spiritus malus electorum singulis, sed innumeri deputantur. Nam si diabolorum legio potest hominem unicum occupare, poterit etiam tentare. His apposite dixit Cyprianus: Eos cupit deficere, quos videt stare. *c* Quæ Petrus Chrysologus insigni facundia confirmans: Diabolus, inquit, hæreses inter fideles, inter sanctos, peccatum; inter pacificos, lites; inter

a *Idem l. eod. c. 7. mihi pag. 850.*

b *Martinus Delrius tomo 2. Disquisit. Magic. l. 3. parte 1. quæst. 7. sect. 1. mihi pag. 71.*

c *Cypri. l. 3. Epist. 1.*

ter simplices, dolos; inter innocentes nequitiam gratis serere consuevit: non ut acquirat zizania, sed ut triticum perdat; nec ut reos capiat, sed ut adimat innocentes. Hostis plus ducem, quam militem petit; nec obsidet mortuos, sed impugnat viventes: sic diabolus non peccatores quærit capere, quos possidet subjugatos, sed ut justos capiat sic laborat. *a* Et cibus ejus electus.

Ita sane quò sanctiores homines, eò plerumque molestiores tentationes. Sed homini pio hinc crescat animus dum cogitat: Ego jam quidem tentatior sum, sed inde, putem, Deo etiam commendatior. Non est vir fortis & strenuus qui laborem fugit: verum ibi crescit illi animus, ipsa rerum difficult[illegible] speratque è rebus etiam difficillimis salutarem exitum. Non enim nescit optimum quemque inopia aut invaletudine, aut aliis incommodis à Deo affici. Nec ignorat in Castris etiam periculosa fortissimis imperari. Dux certe lectissimos mittit, qui nocturnis hostes aggrediantur insidiis, aut iter explorent, aut præsidium loco dejiciant. Nemo eorum qui exeunt dicit: *Mala de me imperator meruit*: sed *bene judicavit*. *b* Ita quicunque plus aliis jubentur pati, & acerbius tentantur, idem dicant: Digni visi sumus DEO, in quibus experiretur nostrum in se amorem. Quisque

a *Chrysol. serm. 96. mihi pag. 254.*

b *Seneca epist. 22. mihi pag. 425. & l. de Providentia c. 4. mihi pag. 138.*

queigitur apud se statuat: quanto Cacodæmon vehementius me oppugnarit, tanto illi animosius resistam. Hic vincit, qui resistit.

CAPUT III.
Tentationes amicis Christi neutiquam ignominiosæ.

LIgnum in officina statuarii jam dolandum, quod in Apologis est, opificem serio affari cœpit hunc in modum: Mi Magister, quam inhumaniter, quam rigide ac inclementer nos tuas arbores tractas, bipenni, ascia, securi ita nos cædis tanquam si tuæ non simus, dein ferramento cavatorio & cultellis acutissimis ita nos conscindis & scalpis, ut ligni & arboris formam penitus perdamus, nobis ipsis jam planè dissimiles. Huic statuarius: Tu planè, inquit, ut lignum, & ut truncus loqueris, cui nihil inest cerebri. Si tibi vel mica salis foret, ingentes mihi gratias ageres, quod hoc laboris subeam, & è trunco statuam scalpendo faciam. Tibi istud summo est honori; in silva stanti nemo caput aperiet, nemo genua flectet. Ubi supremam operi manum imposuero, accedet pictor & inaurabit te, inauratam dente poliet & lævigabit; inde in ara collocaberis, hîc vario cultu tanquam imago hominis sancti afficieris. Querela tua prorsus lignea & fatua est; nescis quid dicas; tu igitur silvæ tuæ oblivisscere, scalpram sustine, & brevi tuos ipsa miraberis honores. Arbores aliæ foris maneant in silvis

silvis inhonoræ, pabulum ignis futuræ; tibi perpetuus ex merito continget honor.

Nos homines exiguissimæ sapientiæ quam cuperemus jam esse sancti, jam cælo locati, sed asciam, scalprum, dolabram, securim pati recusamus. Hic adversus statuarium querelæ oriuntur sexcentæ. Nimirum homo cum in honore esset non intellexit; sed neque jam intelligit in honorem reponendus; tentationes velut ascias & secures horret. O trunce, ô lignum rude! manus artificis & acutiora ferramenta ne repelle; secari & scalpi te permitte. Hoc tuo fit honori. Cum in nobilem statuam evaseris, silva exiisse, frondes totque alia perdidisse non pœnitebit. Ita prorsus tentationes amicis Christi neutiquam ignominiosæ sunt. De quo jam disserendum.

§. I.

Principio hic varia objiciuntur. Est qui dicat: Meas ipse sordes erubesco; & nolim videri ab aliis aut sciri quam fœdæ, exsecrabiles, abominandæ cogitationes nonnunquam me infestent; Ah, divinos oculos exire nusquam licet; spectatores cælites formido, quò profugiam? Non mala hæc cogitatio. Sed ne cadamus animis; tentationes quantumcunque turpes & horribiles, nec dedecori, nec damno sunt, si adoriantur resistentem. Hic vinci, est, pugnare nolle.

Cum forte pagum transimus, gravissime indignamur, si è rusticanis tuguriis

molossi in nos prorumpant. Mox enim vociferantes audias: Cur isti nebulones non alligant suos canes, ut cuivis tutò liceat transire? Ita forsan obliquè querimur: Cur Deus suos Cerberos non coërcet inferorum catenis? nuspiam nec momento quidem ab illis tuti sumus: ad latus semper hærent diaboli, & omnes nobis vias obsepiunt. Ergo Deus illos, vinculis adstringat; ita quieti ab illis agemus. Ista nos humano more supputamus, & quietem præproperè, loco non suo, nec tempore, anhelamus. Nimirum extra tentationis aleam esse cuperemus. Erimus: sed nondum. Prius pugnandum, à pugna & victoria venit quies. Hoc Deo & nobis magis honorificum, idque pluribus de caussis.

Hinc enim elucet. 1. Suavitas regiminis divini. Optimus Deus quemadmodum homini, sic & dæmoni arbitrium, subinde saltem, permittit. Violentum nimis ad omnia manus ei stringere.

2. Clementia divina hîc cernitur, quæ cacodæmoni alas non evulsit, sed accîdit; dentes non excussit, ungues non præscidit, sed illos & istos ita detrivit lima, ut nec mordere jam, nec inuncare ullum possit nisi volentem. Debilitatus & fractus est in plurimis. Alioquin certe, si quod vult & naturæ viribus potest, sineretur agere, orbem susque deque jam pridem vertisset, nostrum omnium confodisset jugulum. Sed adeo accisæ potestatis est, ut illud ei in omnibus præfixum.

HUC

HUCUSQUE. Sicuti Magistratus in reum carnifici dictat: Hunc in modum subjiciatur quæstioni, eò usque torqueatur, tot mulctetur plagis, illud supplicii luat: Ita omnino Deus ad unguem præfinivit dæmoni quousque in nos illi liceat sævire. Quod loco suo uberius explicandum. Nam maximi refert hoc quam probissime capere.

3. Divina Sapientia hic apparet, quæ quidem genium superbissimum viribus uti naturalibus sinit, nihilominus ab homunculis multò infirmissimis vincitur creberrime. Hoc sane menti tam sublimi, angelo tam potenti summo dedecori & probro est ab hominibus luteis velut bestiam cæcam rideri. Obibat olim Monachii per plateas ursus cæcus puerorum & puellarum ludibrium. Cum enim miserum pecus sibi mendicaret pabulum, passim illis vocibus salutabatur: Pande fauces bellua; quantum potes, hia. Hiavit, fauces pandit, sed sæpe pro panis buccea sordes, lapilli, lutum in os frementis bestiæ conjectum. Ita diabolus, verissimo nomine, pauper, hinc illinc sibi pabulum mendicat, sed à multis ludibrio habetur. Athanasius refert Antonium suis dixisse; Creditisne filioli, quod dicturus sum vobis? Vidi aliquando diabolum excelsum corpore, qui se DEI virtutem & providentiam ausus est dicere, & ait ad me: Quid vis ut à me tibi donetur, Antoni? At ego in eum Christi nomine armatus, sputaculum maximum in os ejus ingessi.

Et ſtatim procera virtus illa evanuit. *a* En Lucifer Angelorum formoſiſſimus, velut urſus cæcus ab homine conſpuitur. Jam tu, ait Auguſtinus, illude draconi, ad hoc enim hic factus eſt draco. *b*

4. Potentia divina hîc elucet, quæ grande bonum elicit è tentationum malo. Diaboli tentatio, noſtra perfectio; unius peccatum, alterius meritum. Diabolus Deo ſubjectiſſimus ſine licentia divinâ nil poteſt. In Ægypto aquas in ſanguinem mutare, & ranas potuit producere, quia id Deus permiſit; culices procreare non potuit, quia Deus id non permiſit.

5. Juſtitia divina hinc eniteſcit, ſic enim multa puniuntur delicta. Tentatio velut ſpuma cauſtica *c* noxarum ſordes eluit. Quod Gregorius aſſerens: Fit, inquit, mira diſpenſatione pietatis, ut inde malignus hoſtis cor tentat, ut interimat, inde miſericors conditor hoc erudiat ut vivat. *d* Jam olim Deus per Iſaiam id ſe facturum monens: Et convertam, inquit, manum meam ad te, & excoquam ad purum ſcoriam tuam, & auferam omne ſtannum tuum. *e* Aurifaber argentum eliquat igne, ut à ſtanno, plumbo, metalliſque aliis ſecernat & expurget; ita Deus hominem urit tentatione, ut purget à criminum labe.

a *Athanaſ. in vita Antonii c. 20. apud Roſvveidum pag. 4.*
b *Aug. tom. 8. in Pſal. 103. mihi p. 497.*
c Laug.
d *Greg. l. 2. Moral. c. 24. mihi. p. 349.*
e *Iſai. c. 1. v. 25.*

be. Et fructuosum nobis & honorificum est tentari. Gregorius quem dixi, assignans caussam: ut tanto, ait, sit copiosior fidelium gloria, quantò eis irrogata fuerint graviora prælia. *a*

a *Greg. in lib.* 1. *Reg.*

§ II.

Cum hostis singulari stratagemate ac insidioso excursu aggrediendus est, non tirones, non ignavissimi militum seliguntur ad id genus pugnæ: veterani & exercitatissimi quique ad signa evocantur. Hoc illis laudi est, ad aggressus arduorum adhiberi. Ita & iis, quos Deus gravius tentari sinit, honori est, in arduis occupari. In munitissimis castris eo locorum optimi collocantur, ubi vehementior insultus hostium timetur. Quis hoc illis probrosum dixerit? Haud aliter Deus ad eam vitæ conditionem multos evocat, in qua tentationibus abundent. Hìc certandum pro Rege & pro lege: Felix persecutio, ait Augustinus, cujus Deus est caussa. Eodem prorsus modo licebit dicere: Felix tentatio, quæ auctorem habet & adjutorem Deum. Quid verò aliud est tentatio, quam hostis avernalis persecutio?

Purpuratis Christi Athletis nil æquè magnam peperit gloriam, quam pro Christo contumelias, carceres, plagas, tormenta, sannas, vulnera, necem pertulisse. Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine JESU contumeliam pati. *a* Cædebantur virgis

a *Actor. c.* 5. *v.* 41.

virgis tanquam crucis candidati; at illi hanc ignominiam & virgarum ſupplicium ſummi honoris argumentum interpretabantur: non quia hæc paſſi, ſed quia hæc pati pro nomine JESU digni ſunt habiti. Primæ dignitatis eſt pro nomine JESU dimicare. Cum ergo tentamur, animoſiſſime reſiſtamus. Pro hoc Rege, pro hac lege certaſſe immortalem parit gloriam.

Videte obſecro Tarſenſem Paulum; nequiſſimus illi apparitor adjunctus, non ut ſerviret, ſed ut colaphis ſuum Dominum cæderet angelus Satanæ; ſtimulus carnis: Quid hoc monſtri, obſecro? Apoſtolus, & tantus univerſi orbis doctor carnem ſentiat ſtimulantem? In paradiſum, in ſupremum cælum eductus fuerat, & caro illi jam faciat injurias? An non iſtud pudori & verecundiæ fuit? Rogavit quidem Dominum, nec ſimplici vice, à vexatore tam importuno liberari. At ubi audiit hac in re divinam gratiam ſufficere, mox ad omnes tentationes excipiendas paratiſſimus: Libenter igitur, inquit, gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Chriſti: Propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in neceſſitatibus &c. Cum enim infirmor, tunc potens ſum. a

Virtus non ſolet eſſe otioſa: nec enim ſocordes ferias, aut ignavam ab opere ceſſationem quærit, quam ſcit ſibi non ſolum eſſe inutilem, ſed & turpem. Ut igitur

a 2 Cor. c. 12. v. 9. & 10.

igitur ea semper habeat quod agat, varias illi tentationes Deus submittit, ut cum diabolo identidem altercetur & pugnet. Pauli dicto: Oportet & hæreses esse; oportet & tentationes esse; ut & qui probati sunt, manifesti fiant. *a* Siracidæ dicto: Vasa figuli probat fornax, & homines justos tentatio tribulationis. *b* Non est probrosum vasi fictili in fornacem mitti, & ad usum durari; sed ignes non pati & crepare, hoc fœdum est. Nec argentum nec aurum inhonestat, ad coticulam examinari, flammis explorari, sed illam & istas non posse sustinere, hoc pudendum tam nobilibus metallis. Hebræus psaltes; Probâsti nos Deus, inquit, igne nos examinâsti, sicut examinatur argentum. *c* Dum argentum & aurum in fornace sudant, suam nobilitatem oculis non probant, ejusdem cum igne coloris sunt, merus esse ignis videntur; at ubi fornacem exierunt, nitorem suum explicant: ita nos planè dum solatiis & sensibus suavioribus aliis non caremus, vera virtus ab indole naturali & bona propensione difficulter distinguitur; at verò cùm amarescunt omnia, cum tentati, torpidi, solatiis destituti sumus, si Deo tamen nihilominus adhæreamus, laborem non fugiamus, officium nostrum non negligamus, nec preces statas omittamus, hæc vera virtus, hoc argentum purum, hoc aurum recoctum est. Cor istud rectum

a 1 *Cor. c. 11. v. 19.*
b *Eccli c. 27. v. 6.*
c *Psal. 65. v. 10.*

rectum ac sincerum est, quod nullis tentationibus à Deo avelli potest.

§ III.

A fornace in hortum egrediamur. Vitem non dedecorat olitoris falcula *a* putari, circumcidi, pampinari; illi ungues ferrei palmites orbos & superfluos amputant. Attestatur Joannis calamo Servator: Omnem palmitem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat. *b* Haud aliter tentatio, atque falx vinitoria, incidit & resecat, sed hominis bono, ut instar vitis maturos tempori racemos omnium commendatione offerat.

Ad quàm sublimem gloriam evexit Jobum acerbissima septennii tentatio? seipsum Jobus deplorans: Ego ille, inquit, quondam opulentus, repente contritus sum; tenuit cervicem meam, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum. Circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos; non pepercit, & effudit in terra viscera mea. Conscidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas. Facies mea intumuit à fletu. *c* Hæc illi omnia in gloriam, posteritati in exemplum, dæmoni in contumeliam evenerunt. Josephum è pastoris filio, è mancipio vendito, è servo captivo Ægyptium proregem fecit tentatio. Quantum Tobiæ, quantum & Susannæ pepererunt decus utriusque

a *Scirpicula Varroni*, Rebmesser.
b *Joan. cap. 15. v. 2.*
c *Job c. 16. v. 13. & seqq.*

que graviſſimæ tentationes, quæ illos longe fecerunt glorioſiores, quàm ſi eos Deus mox cælo recepiſſet. Ergo non tentari, ſed tentationibus aſſentiri & ſuccumbere ignominioſum. Sicut qui adoleſcentes ad diſcendum animant: Non turpe eſt, inquiunt, nil ſcire, ſed nihil velle diſcere.

Narrat Valerius Maximus Q. Fabium Maximum quinquies conſulem, virum jam pridem ſummæ auctoritatis, & tunc ultimæ ſenectutis Legatum à ſenatu ad filium Conſulem tunc Sueſſæ agentem perveniſſe. Filio extra urbem cum lictoribus prodeunti occurrit in equo pater, quem ubi è lictoribus nemo, more veteri juſſiſſet equo deſcendere, plenus iræ ſenex ſedere perſeveravit. Quod cùm filius ſenſiſſet, proximo lictori ut ſibi appareret; & ſenem equo deſcendere juberet imperavit. Cujus voci Fabius continuò obſecutus: Non ego, inquit, fili ſummum imperium tuum contempſi, ſed experiri volui, an ſcires Conſulem agere. Nec ignoro quid patriæ venerationi debeatur; verum inſtituta publica privata pietate potiora judico. *a* Ita Deus quos tentari ſinit, non contemnit, deſerit, nec eos pudefacere ſed experiri vult & explorare, num ſciant hominem Chriſtianum agere, num munere ſuo ritè fungi, num tentanti adverſario ſe norint opponere, idque aliis etiam vult conſtare. Hoc omnibus fortiter agentibus maximo eſt honori.

In

a *Valer. l. 2. c. 2.*

In cælo primæ dignitatis est, pugnasse pro deo.

CAPUT IV.

Tentationes ostendunt quàm quisque Deo sit fidelis.

E Ciborum numero sunt, qui nec sanis hominibus salubres, nec digestu faciles sunt, & tamen ægrotis dantur. Cochleæ robusti prorsus alimenti, & concoctu difficiles, iis tamen qui Phthisi laborant in alibile nutrimentum exhibentur. Vinum rubellum, encryphias *a* aut pulmentum amygdalinum, oryza lacte cocta, corporibus sanis sæpe non congruunt, ægrotis tamen, quos lienteria aut alvus citata vexat, salubriter porriguntur. Ovum igni duratum valentissimæ materiæ est, adjuncto tamen aceto ad bilem non irritandam suadetur. Tentationes à principio morositates magnas, difficultates operosas creant, sed semel evictæ animum insigniter firmant. His saluberrimæ sunt, qui peritè illis uti norunt. E pluribus tentationum commodis primum est: Quàm fidelis quisque Deo sit, tentationes ostendunt. Quod hoc capite exsequemur.

§. I.

Tentationes plurimùm prosunt, sed scientibus eas veluti farinaceam massam subigere. Tentatio nos Deo amicos conciliat. Siracidæ præceptio est: Si posside amicum, in tentatione posside eum, & no

a Mandeltorten/Mandelmuß.

non facile credas ei: eſt enim amicus ſecundum tempus ſuum, & non permanebit in die tribulationis. *a* Bene Antiſthenes; In auctione, inquit, vas empturus curioſe illud inſpicis, pulſas, huc illuc verſas, tinnitu exploras antequam emas. *b* Ita Numertes interrogatus, quod Plutarchus refert, quâ ratione amici fidam probitatem exploraret. Per fortunam, inquit, adverſam. An Navigii firma ſint latera, compago ſolida, coſtæ validæ, commiſſura probe ferruminata, tempeſtas monſtrat. Ita Theſſalius ad Paulum presbyterum: Sinceritas, inquit, amici, in tentatione oſtenditur, quando ſcilicet in neceſſitate communicat. *c* Amicos ſuos Deus adverſis experitur, urget difficultatibus, in deliciis non habet, in tentatione poſſidet, virtutum non lenis exactor. Inter homines probos & Deum non tantum amicitia, ſed neceſſitudo etiam, imò & ſimilitudo eſt conciliante virtute: quoniam quidem homo probus eſt Dei diſcipulus, æmulatorque & vera progenies, quam pater ille magnificus inſtar patris ſeveri, duriùs educat. Itaque cum videris viros bonos acceptoſque Deo laborare, ſudare, per arduum aſcendere, malos autem laſcivire & voluptatibus fluere, cogita eos triſtiori diſciplina contineri, filiorum modeſtia non vernularum licentia delectari. Ergo

 con-

a *Eccli. c. 6. v. 7. & 8.*
b *Laërt. l. 2. c. 8.*
c *Theſſalius in Bibliotheca Patrum tom. 3. Hecatontade* 1. *num.* 21.

contemnatur, ait Augustinus, superbia tentatoris mei, sustineantur flagella patris mei. *a* Imago Dei sumus. Æmulatores verò aut certè sumus aut esse debemus, Pauli etiam hortatu: Estote ergo imitatores Dei sicut filii charissimi. *b* Dies mali, horæ tristes, turbidi soles, acervatæ tentationes aperiunt quàm quisque Deo fidelis sit amicus. Peramanter Christus discipulos pridie mortis suæ solatus: Jam, inquit, non dico vos servos, quia servus nescit quid faciat dominus ejus. Vos autem dixi amicos. *c* Et velut rationem redditurus dicti: Vos estis, ait, qui permansistis mecum in tentationibus meis. *d* Observat Hieronymus dictum. In tentationibus ait, nec enim in una solum, sed in omnibus fidelitatem monstrandam. Amicos Deus tentatione multiplici exercitatos possidet. Jurisconsultis possessio est quasi pedum positio. Locum in quo pedem quis figit, & quo lubet deambulat, hunc possidet. Videtur Deus in bonæ mentis homine pedem figere, eumque velut pavimentum calcare. Hunc tentatione facit suum, in tentatione possidet.

Invitatus quispiam ad cœnam magnam, ut purgaret absentiam: Juga boum, ait, emi quinque, & eo probare illa. *e* Christus Dominus nos veluti suos boves allocutus.

a *August. tom. 8. in Ps. 103. mihi p. 497.*
b *Ephes. c. 5. v. 1.*
c *Joan. c. 15. v. 51.*
d *Luc. c. 12. v. 28.*
e *Luc. c. 14. v. 19.*

cutus: Tollite, inquit, jugum meum ſuper vos. *a* Agitedum mei boves, vos jugo non gravi aptate. Hic homo grandi admodum pretio, ſanguine ſuo vos emit. Nunc verò abit probare vos. Hunc habere dominum vobis ultiſſimum. Ergo dum veſter vos dominus probat, jugum ne detrectate, tentationi ne cedite.

Jobus de Avernali tauro Behemoth copioſe diſſerens: Ecce, inquit, ſpes ejus fruſtrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur. *b* Hìc plurimorum votum eſt: Jam illum Deus præcipitet, & ab illo noſtra quies non turbabitur. Cur præcipitatio iſta tamdiu differenda? Ita viſum providentiæ divinæ, ad vitam hominum per hos rebelles Angelos exercendam. Nam ſicut à Deo cuivis hominum ſub ipſum exordium vitæ aſſignatur tutelaris cuſtos Angelus: ſic etiam à tenebrarum principe Angelus adverſarius cuilibet apponitur, qui ad noxas, inde ad exitum trahat. Ita Jobo dicitur: Ecce Behemoth quem feci tecum *c* qui aſſiduus imminebit tibi ut tentet, irretiat, perdat. Hæc à pleriſque priſcis Patribus recepta eſt ſententia. *d*

a *Matth. c. 11. v. 29.*
b *Job c. 40. v. 28.*
c *Ibid. v. 10.*
d *Ita Tertull. l. de Anima c. 33. Origenes ho. 35. in Luc. Hieron. in c. 40. Job. Nyſſenus in vita Moſis. Athanaſ. l. de diverſis quæſt. q. 3. Mag. ſent. l. 2. diſt. 11. Caſſian. l. 8. Collat. c. 17. alii.*

Ita unicuique noſtrûm aſſiduè gemini adſunt ſtipatores. E cælo ille, ut tueatur & ad omnem ducat vitutem : ex orco iſte, ut inſidietur & ad vitia omnemque nequitiam impellat. Nos horum medii dies noctesque agimus. In eo autem ſalutis noſtræ cardo vertitur, cuinam aſſentiamur, quem ſequamur ducem. Duo domini ſunt diverſiſſima jubentes; utrique obſequi non licet. Nemo poteſt duobus dominis ſervire. *a* Alteruter vel odio erit vel amori. Cautiſſimos fige pedes, quiſquis es, duorum medius incedis; hic propinat vitam, hic mortem ſempiternam: tui arbitrii eſt in hujus vel illius ſententiam velis concedere. Hunc rerum ordinem divina ſtatuit providentia. Non caſu, non ira Numinis hoc factum, nec effractis carceribus illi perduelles in nos ruunt, ſed providentiſſimo Deo permittente nos obſervant aſſiduè atque oppugnant, ne Palæſtra noſtræ deſit virtuti: ſic noſtra exacuitur Patientia, ſic ſubmiſſio eruditur, ita excitatur oratio, ita fides inſtruitur. At multi, ais, hac pugna vincuntur. Viderint ipſi. Nec enim illis arma, nec divina deeſt gratia; poſſunt reſiſtere, poſſunt vincere. Nolunt? Eorum ſocordia vel malitia fit. Hæc culpa ſolis ipſis impingenda. Alii dum tentationibus reſiſtunt, generosè vincunt, & ſua quotidie augent promerita. Tentationes iſtis utiliſſimæ, virtutes augent dum exercent. Marcet ſine adverſario Virtus.

§. II.

a *Matth. c. 6. v. 24.*

§. II.

Principiò quæsitum: Quid est Tentatio? Experimentum, probatio. Hinc tentatus, aut tentator aliique discunt, quid boni malive lateat in homine. Hac scientia Deus non eget, alii & nos ea egemus nobis ipsis sæpe ignotissimi. Eximie Augustinus de Jobo: Noverat eum Deus inquit, & ei testimonium perhibebat. Diabolus eum non noverat, & ideo dixerat: Nunquid gratis colit Deum? Videte quò provocat inimicus? Videbat hominem Deo servientem, in omnibus obsequentem, omnia bene operantem. Videbat Deus in corde servi sui cultum suum gratuitum. Diabolum latebat, quia in tenebris erat. Admisit Deus tentatorem, non ut ipse nosset quod noverat, sed ut nobis noscendum & imitandum præberet. *a* Tentaris ergo ut exercearis, tentaris ut proberis, tentaris ut à teipso invenjaris. Deus tentat ut doceat, diabolus tentat ut decipiat. Si Deus cessat tentare, magister cessat docere. *b*

A Deo quærens Jobus: Quid est homo, inquit, quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum? Visitas eum diluculo, & subitò probas illum. *c* Hebræa phrasi ita loquitur: quid est miser homo, *d* ut ceterorum quasi oblitus hunc unum magnifices? Jam licet dicere: Magnificus

 cinis.

a *Aug. tom. 8. in Ps. 55. mihi pag. 224.*
b *Idem tom. 10. serm. 72. de Tempore, mihi pag. 263.*
c *Job. c. 7. v. 17. & seqq.*
d *Hebr. Enos, hoc est, homo miser.*

cinis. Sed quæso, Jobe mi, quid magnificare, & magnificentiam appellas? Hoc reipsa est deprimere ac humiliare. Quis enim ita visitari velit, quis tam acerbe cupiat probari? Si principum aut magnatum aliquis eâ dignatione oculos in famulum conjiciat, ut dicat; Videam, num me amet. Hunc sanè magnificare censendus. Mox enim alii atqui alii quærerent. Quid hoc hominis est, cujus amorem tanti æstimat princeps, ut illius specimen & experimentum expetat? ita Deus electum sibi populum probaturus; Ego inquit, non delebo gentes, quas dimisit Josue, ut experiar Israël, utrum custodiant viam Domini, & ambulent in eâ. *a* Hæc populi mei in me fidelitas, ut omnibus fiat explorata, Hethæos, Gergezæos, Amorrhæos, Chananæos, Pherezæos, Hevæos, Jebusæos, & omnem hanc hominum fæcem non auferam. Ad Lydium hunc lapidem populus meus est probandus. Sic amantissimus Deus cum quovis nostrûm agit, *subitò probat nos*, imò assiduè (quod Hebræa vox testatur) & momentis pæne singulis. Ideo Jacobus Domini discipulus ad hilaritatem sanctam excitans. Omne gaudium, inquit, existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis, scientes quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur. *b* Tentatio est fidelitatis ac fidei nostræ in Deum probatio. Cum examen instituitur ad Philosophiæ vel Jurisprudentiæ supremam lauream obtinendam, examinandi juvenes, non

a *Jud. c. 2. v. 21. & 22.* b *Jac. c. 1. v. 2. & 3.*

non ut pueruli de Grammaticæ præceptiunculis interrogantur; Quid est nomen, pronomen, verbum? quid est metaphora, quid Metalepsis, quid Metonymia? quid est Ens rationis, quid materia prima? Quid est feudum, quid emphytensis, quid usucapio? non his quæstiunculis res agitur. Sed theseos defensor hinc illinc oppugnatur, premitur, urgetur, constringitur, omnis elabendi via occluditur, iterum iterumque novis rationum jaculis configitur. Hîc demum apparet, quid eruditionis maturæ, quid virilis scientiæ sibi compararit, quàm dextrè norit volantia in se tela excipere. In tentatione hac erudita præclarè stare laudis est, & doctorum albo inscribit. Hic vir ille, hic est, qui viri docti congressum audeat sustinere, hîc laurea suprema dignus. Sic Abrahamus rigidè à Deo examinatus & tentatus est. De hac Abrahami tentatione Augustinus insignissime; Tentatur Abraham, inquit, de immolando dilectissimo filio suo Isaac, ut pia ejus obedientia probaretur, sæculis in notitiam proferenda non Deo. Neque enim omnis est culpanda tentatio, quia & gratulanda est, quâ fit probatio. Et plerumque aliter animus humanus sibi ipsi innotescere non potest, nisi vires suas sibi non verbo sed experimento, tentatione quodammodo interrogante respondeat; ubi si Dei munus agnoverit, tunc pius est, tunc solidatur firmitate gratiæ, non inflatur inanitate jactantiæ. *a* Abraham non trepidavit cre-

 dere,

a Aug. to. 5. l. 16. de Civi. c. 32. mihi p. 199.

dere, quando filius promittebatur, non trepidavit offerre quando exigebatur: nec fuit religio credentis contraria devotioni obtemperantis. Credidit ſuſcepturus filium, credidit occiſurus; ubiq;fidelis, nuſquam crudelis. Omnino perduxit filium ad locum victimæ; animavit etiam dexteram cultro. Attendis quis feriat, & quem feriat, attende quis jubeat. Pius Abraham obtemperando; quid Deus jubendo? Quòd ſi Abraham bene fecit obtemperando, multò melius, & longè meliùs, incomparabili modo, Deus jubendo. Neſcit ſe homo, niſi in tentatione diſcat ſe. Cùm autem didicerit ſe, non negligat ſe. Si enim ſe negligebat latentem, non ſe negligat notum ſibi. Quid ergo dicimus fratres? Etſi ſciebat ſe Abraham, nos non noveramus Abraham. Aut ſibi, aut certe nobis, prodendus erat. Sibi, ut ſciret, unde gratias ageret; nobis, ut ſciremus, quid à Domino deprecaremur, vel quid in homine imitaremur. Quid ergo nos docet Abraham? Ut breviter dicam: Ut Deo non præponamus, quod dat Deus. Ergo nec illud quod tibi pro magno præſtat Deus, præponas illi qui præſtitit. Et cum voluerit ſubtrahere, non tibi vileſcat, quia gratis amandus eſt Deus. Quod enim dulcius à Deo præmium, quam Deus ipſe? *a*

Horribiliſſima prorſus fuit hæc tentatio. Singulæ tentantis voculæ cor patris diſcindere potuiſſent; Tolle filium tuum unigenitum,

a *Aug. tom. 10. ſerm. 72. de Tempore, mihi pag. 263.*

nitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis; atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium quem monstravero tibi. *a* Hoc erat non filii tantum, sed & parentis jugulum petere. Nos mille aliisque mille tentationibus petimur, quarum tam gravis & vehemens nulla, sed adjecit animum Abrahamus ad Dei jussum, &, ut Augustinus loquitur, non credidit aliquid impossibile esse Creatori. Tulit itaque filium, in montem perduxit, veste nudavit, manus colligavit, aræ admovit, gladium strinxit, ictum destinavit. Hic manum cohibe. Merissima fuit tentationis probatio. Jam cælo, jam terræ notum, quàm Dei amans, quàm fueris Deo fidelis usque in montem, usque ad aram, usque ad victimam, usque ad jugulum victimæ multò carissimæ. Beatus vir, Jacobo teste, qui suffert tentationem, quoniam cum tentatus fuerit, accipiet Coronam vitæ. *b* O beatum hominem, qui sustinere novit tentationem, quam certe mel dicet & saccharum, si futurum cogitet tentatione victa præmium. Hoc animo Paulus: Ego jam delibor, inquit, & tempus resolutionis meæ instat: bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi; In reliquo reposita est mihi corona justitiæ. *c* Maximas, continuas tentationes vir iste passus ab omni hominum genere, ab orbe universo; totus Acheron in unum hunc

D 5 virum

a *Gen. c.* 22. *v.* 2.
b *Jac. c.* 1. *v.* 12.
c 2 *Tim. c.* 4. *v.* 6. *& seqq.*

virum pugnavit, catenatus eum labor ex
ercuit, undique & undique pericula cir
xerunt. At ille fidem servavit, in reliqu
reposita est illi corona justitiæ.

§. III.

Tobias tentatissimus, sed Deo verè fi
delissimus. In digitos mittamus tentatio
nis capita. I Fortunis provolutus ad ino
piam devenit; uxor ipsius textrix ibat a
opus textrinum quotidie, & de labor
manuum suarum victum, quem consequ
poterat, deferebat. *a* II. Cæcus fuit, gem
natum, grande supplicium paupertas &
cæcitas. III. Irrisus à parentibus, cognatis
conjuge. IV. Captivus regis Salmanasaris
V. Occidi jussus à Sennacheribo rege, qu
omnes Tobiæ facultates fisco regio addi
xit; Tulit omnem substantiam ejus.
VI. Fugitivus, exul, facultatibus lapsus la
tuit cum familiâ. Hanc autem tentatio
nem ideò permisit Dominus evenire illi
ut posteris daretur exemplum patienti
ejus, sicut & sancti Iob. *c* Si minus patien
tiæ & in Deum fidelitatis habuisset To
bias, dixisset; Num igitur ego unus ade
stultus sim, ut omnibus serviam; *d* sit ali
aliis exemplo, & ista tam gravia patiatu
Nil horum somniavit, sed immobilis in ti
more Dei permansit, nil unquam sibi dis
plicere passus, quod Deo placuisset. Unic
Dei voluntas, unicum illud: *Sic Deo visum*
insta

a *Tob. c. 2. v. 19.*
b *Tob. c. 1. v. 22.* c *Tob. c. 2. v. 12.*
d Muß dann eben ich allein
Narr im gespil sein?

instar multarum millium caussarum illi fuit. Quapropter Deo semper fidelissimus: Vitam illam, inquit, exspectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo. *a* Porrò tentatio Tobiæ tam diuturna, tam gravis fuit, ut ab ipso voces illas expresserit: Præcipe Domine in pace recipi spiritum meum: expedit enim mihi mori magis quàm vivere. *b* Sed Angelus demum tentationis sudores anxios abstergens: quia, inquit, acceptus eras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te. *c* Alia è diametro plerisque omnibus est ratiocinatio. Qui Deo, ajunt, acceptus est, à tentatione, miseriis, rerum difficultate immunis est. At verò Angelus apertissimè dixit: Necesse fuit, ut tentatio probaret te. Non tantùm conveniens & decorum, sed necessarium fuit te tentari, & diversis malis exerceri. Lex pridem lata; Per multas tribulationes oportet vos intrare in regnum Dei. *d*

HæcRomanus sapiens ad amussim rationis exsecutus illustrissimè. Quare, inquit, multa bonis viris adversa eveniunt? nihil accidere bono viro mali potest. Non miscentur contraria. Quemadmodum tot amnes, tantum supernè dejectorum imbrium, tanta medicatorum vis fontium, non mutant saporem maris, nec remittunt quidem; ita adversarum impetus rerum

a *Tob. c. 2. v. 18.*
b *Tob. c. 3. v. 6.*
c *Tob. c. 12. v. 13.*
d *Actor. c. 14. v. 21.*

rum viri fortis non vertit animum. Manet in ſtatu, & quicquid evenit, in ſuum colorem trahit. Eſt enim omnibus externis potentior: nec hoc dico, non ſentit illa, ſed vincit, & alioquin quietus placidusque contra incurrentia attollitur. Omnia adverſa, exercitationes putat. Quis autem vir modò, & rectus ad honeſta, non eſt laboris appetens juſti, & ad officia cum periculo promptus? cui non induſtrioſo otium pœna eſt? Athletas videmus, quibus virium cura eſt, cum fortiſſimis quibuſque confligere, & exigere ab his, per quos certamini præparantur, ut totis contra ipſos viribus utantur. Cædi ſe vexarique patiuntur: & ſi non inveniunt ſingulos pares, pluribus ſimul objiciuntur. Marcet ſine adverſario virtus. Tunc apparet quanta ſit, quantùm valeat, polleatque, cùm quid poſſit, Patientia oſtendit. Scias licet, idem viris bonis eſſe faciendum, ut dura ac difficilia non reformident, nec de fato querantur: quicquid accidit, boni conſulant, in bonum vertant. Non quid, ſed quemadmodum feras, intereſt. Non vides, quantò aliter Patres, aliter Matres indulgeant? illi excitari jubent liberos, ad ſtudia obeunda maturè, feriatis quoque diebus non patiuntur eſſe otioſos, & ſudorem illis, & interdum lacrymas excutiunt: At Matres fovere in ſinu, continere in umbra volunt; nunquam flere, nunquam triſtari, nunquam laborare. Patrium habet Deus adverſus bonos viros animum, & illos fortiter amat: &, operibus, inquit, doloribus

ac

ac damnis exagitentur, ut verum colligant robur. Languent per inertiam ſaginata: nec labore tantum, ſed mole, & ipſo ſui onere deficiunt. Non fert Ullum ictum illæſa felicitas, &c. *a*

Quapropter ubi virtus, ibi & virtutis obruſſa tentatio, ubi aurum, ibi & coticula, ideò tentati, quia Deo accepti: Quantò plus pugnæ, tanto plus erit gloriæ Quando igitur nec ipſe de ſe homo, nec ulli alii nôſſe queunt, quàm Deo ſit fidelis, niſi tentatio hanc ingerat notitiam, non eſt quòd tentationem & experimentum noſtri tantopere horreamus. Nullum tam vile opificium eſt, quod à ſuis ſpecimen artis non exigat: Videamus, ajunt, quid didicerit, tyrocinium faciat, edat artis ſpecimen. *b* Chriſtus ſub vitæ finem, ſuorum in tentationibus conſtantiam laudans, regiæ menſæ ſocietatem promiſit. Cupis, mi Chriſtiane, in hac eadem ſocietate numerari, amicus regis dici, fidelis Chriſto permanere? In tentationibus Chriſti permane. *Tu ne cede malis, ſed contra audentior ito.* c dic centies, dic uno die millies
-- audentior ibo, in caſus omnes. *d.*

Solebat vir princeps & perlætus animi cauſſa promptum ſui famulitii obſequium moleſtiùs explorare, nec ſuis ipſe veſtibus parcere, quo penitius poſſet ſuorum in ſe ani-

a *Seneca l. de Providentia cap.* 1. *&* 2. *mihi pag.* 132.

b Mach er die Maiſter ſtuck.

c *Virg. l.* 6. *Æneid.*

d *Idem l.* 9. *Æneid.*

animum inſpicere. Nam ſubinde cum placidum rivum tranſiret, in illum expeditus junctis pedibus inſiliit hoc hortatu. Qui me amat, me ſequitur parili ſaltu. Hîc diverſum oris habitum in famulis erat videre. Hi alios, num præeant circumſpicere; iſti promptiſſime ſequi, & mox eodem inſilire; alii aliquantulum cunctari, & veſti velle parcere; illi ridere & domino applaudere, iſti contractiore vultu hunc luſum ægrius ferre. Plane illis tentatio fuit. Ita de ſingulorum indole ad aquas ſumptum eſt experimentum. Servator noſter Chriſtus habitu inventus ut homo, ductus eſt in deſertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo. *a* Non enim habemus Pontificem qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris: tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. *b* Ita tentationum aquas inſiliens clamat: Amici mei me ſequuntur. Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum. Vis eſſe amicus Chriſti? Veſti tuæ, corpori tuo ne parce, fidem ſerva; in tentatione poſſidebit te amicus hic tuus. In reliquo repoſita eſt tibi fidem ſervanti corona juſtitiæ. Nam vitam illam exſpectamus quam Deus daturus eſt his qui fidem ſuam nunquam mutant ab eo. *c*

CAPUT

a *Matth. c. 4. v. 1.*
b *Hebr. c. 4. v. 15.*
c *Tob. c. 2. v. 18.*

CAPUT V.

Tentationes induſtriam acuunt & fervorem.

AQuila, quod Ulyſſes Aldrovandus annotat, ſubinde pullos permittit leniter cadere, ut tantò promptius in alas ſeſe librare diſcant. Interim mater ſollicita cum errant pulli & cadunt, mox adeſt, & alis ſublevat portatque. Ita Deus cum ſuis amantiſſimè agit, labi eos & cadere permittit, ut quos humana imbecillitas dejecit, divina erigat potentia. De ſeipſo rex David; Impulſus, inquit, everſus ſum ut caderem: & Dominus ſuſcepit me. *a* En pullum aquilinum ſuopte ingenio cadentem, ſed materna ope ſurgentem.

Petrus Chriſti diſcipulus inambulabat aquis, Magiſter eum mergi aliquantulum ſinebat. Mox ille ſuppetias inclamans: Domine, inquit, ſalvum me fac. Et continuò JESUS extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitaſti? *b* Vide, mi Petre, per aquas gradi, nondum plene didiciſti; abſque me fuiſſet, in imum traxiſſent te aquæ.

Ita labi, cadere, mergi, impingere, quod in tentationibus ſolet fieri, nonnunquam valde conducit. Caſus cautiorem facit & attentiorem. Tentatio ad agendum ſtimulat, induſtrium & ferventem efficit, quod capite iſto explicandum.

§. I.

a *Pſal.* 117. *v.* 13.
b *Matth.* 14. *v.* 30. & 31.

§. I.

Induſtriam & fervorem non raró ingerit tentatio. Unde Batavis, Belgis aliiſque Germanis tot tamque exercitati milites? Ab aſſiduis bellis, quæ modò Pannoniam, modò Gallias, modò Italiam involvunt. Mars inquietus & vagus jam iſtud, jam aliud regnum occupat. Hinc Europa magnam partem ab annis pluribus armata militandi artes excellenter didicit: utinam & militatem diſciplinam diſceret Carthago æmula Romæ, populo Romano plurimùm negotii faceſſivit. Hinc quæſtio illa in ſenatu ſæpius ventilata, Num Carthago penitus evertenda? Plurimi ajebant evertendam, & unà tot bellorum ſeriem tollendam. Negabant alii hoc ullo modo committendum, ut juventuti Romanæ nobilisſima virtutis & armorum exercitatio non ſubtraheretur. Qua in re primarii duo ſenatores Cato & Scipio Naſica pugnantibus ſententiis colluctabantur. *a* Cato infidæ pacis metu aboleri Carthaginem volebat. Naſica militiæ gerendæ peritiſſimus non exſcindendam judicabat, ut illius metu cohiberentur vitia, mores optimi propagarentur. Nam ea deleta inquiebat à continuo armorum uſu ad otium & delicias diffluemus. Rebus adverſis certius effloreſcit virtus, quàm ſecundis. Sed

a *L. Florus l. 2. cap. 5. Hujus quoque controverſiæ mentionem injicit Aug. tom. 5. l. 2. de Civit. cap. 18. initio.*

Sed Cato cum suis præpolluit sententia: Carthago est eversa. Sed magno Romæ detrimento. Hinc Q. Metellus devicta jam Carthagine asseveravit in Curia: Nescire se, illa victoria bonine plus an mali attulisset. Quoniam ut pacem restituendo profuisset, ita Annibalem submovendo, nonnihil nocuisset. Ejus enim transitu in Italiam, dormientem jam populi Romani virtutem excitatam; metuique debere ne acri æmulo liberata in eundem somnum revolveretur. *a* Tentatio velut Annibal, dormientes excitat, somnum pellit, ad laborem & opus instigat. Ita Deus Israëlis populum creberrimis bellis funesto arcuit veterno; ita tempestas fragoribus & fulgetris noctem exterrens ad vigilandum & orandum multos lectu excutit. Haud aliter tentatio plurimos ad vigilias & preces impellit.

De Juda Israëlis principe annales Judicum narrant: Fuitque Dominus cum Juda & possedit montana; nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant. *b* Res mira: multis & illustribus victoriis montes in suam potestatem Hebræus populus redegit, cur expugnare valles nequivit? Falcatis curribus, dices abundarunt. Esto. Sed potuisset Deus facile hoc armorum genus aut subducere aut enervare. Sed vallium incolas vinci noluit, ut per eos populum suum identidem expergefaceret. Cur oportet esse hæreses?

E Ut

a *Valer. l. 7. cap. 2.*
b *Judic. c. 1. v. 19.*

Ut per Antiperiſtaſin iſtam à frigore augmentum accipiat calor. Ita tentationes in via virtutis impedimento non ſunt, ſed incitamento; quemadmodum flagella, virgæ, calcaria non ſunt ad equum conficiendum, ſed ad equi curſum promovendum. Et ſicut his ſtimulis nonnunquam equus etiam citatus, ita homo etiam probus tentamentis eget acuendæ induſtriæ. Eſt qui rarus oret & vagus, ſtipem eroget prorſus exilem, inediam nullam toleret, hoſtis jejunii, ſuas undecunque oblectatiunculas avide aucupetur. Hunc repente vehemens invadit tentatio, ſubitò probat illum Deus. At ille in arcto deprehenſus opem circumſpicit, crebrius orat, liberalius ſtipem erogat, frequentius jejunat; eo facit omnia, ut à tentatione liberetur. Ita Deus à malis debitoribus officium Chriſtiani hominis ſuaviter extorquet.

In patre & filio Regibus hoc luculentiſſimum. Rex David Salomonis parens aliud ex alio bellum eſt orſus. Hoſtes habuit Ammonitas, Moabitas, Philiſtæos, Amalecitas, ipſum etiam filium Abſalonem expertus eſt rebellem; vix unquam Rex David toto imperii tempore clauſit armamentaria, & tamen ærarium regium inter aſſidua bella incredibiliter ditavit; theſauros maximos argenti, auri, & gemmarum Salomoni filio reliquit, ita, quod mireris, Rex potentiſſimus atque ditiſſimus gerendis bellis eſt effectus. At vero filius Salomon, quod Regum faſti dicunt, obti-

obtinebat omnem Regionem, quæ erat trans flumen quasi à Taphsa usque ad Gazam, & cunctos Reges illarum regionum; & habebat pacem ex omni parte in circuitu. Habitabatque Juda & Israël absque timore ullo, unusquisque sub vite sua, & sub ficu sua, à Dan usque Bersabee, cunctis diebus Salomonis erant tributarii. Navigationem insuper in Tharsis argenti & auri feracissimam quot annis expedivit. In tanta rerum tranquillitate, inter has auri segetes, inter opes plane immensas demum, depauperatus ærarii fundum rasit, ita quidem ut suos cives ac subditos emungere, tributa justo graviora imponere, pecunias undique corradere cœperit. Unde, obsecro, hæc ærarii labes? Pax ipsa, & in pace luxus Salomonem depauperavit. Requiem dederat ei Deus per circuitum: & non erat satan neque occursus malus. *b* Hinc omnia in aulæ luxum, in gynæcei delicias expensa. Tandem reverà tot auri fontes in egestatem exaruerunt. Videte, obsecro, Regem David ditarunt bella, Pax & rerum omnium abundantia Salomonem depauperarunt. Ita prorsus tentationes & pugnæ ditant innumeros, quos ferventes reddunt & industrios. Pax alios & otium ad miseram paupertatem animi detrudunt.

a 3 *Reg. c.* 4. *v.* 24. *&* 25.
a 3 *Reg. c.* 5. *v.* 4.

§. II.

Testudines, Cheles, Musica & Pneu-

matica Organa, *a* æratarum fidium instrumenta si diu ferirentur, fides remittunt & corrumpuntur; vestes si non usurpentur, à tineis consumuntur; stagnantes aquæ ranas & hoc genus piscium progenerant; ager quem aratrum non invertit, lolio & spinis exuberat; homo per tentationes non exercitatus, ob languorem noxium malis moribus & vitiis abundat.

Cleomenes Rex Spartanus Anaxandridæ filius, Plutarcho teste, interrogatus, cur Argivos victos non delêsset? Ne desint, ajebat, qui juvenes nostros exerceant. Noluerunt enim Spartani à suo rege urbem licet molestissimam exscindi, ne eos acuendæ in bella juventuti eriperetur. *b*

Cum equi jugales & vectarii lassescere incipiunt, & lentius progredi, auriga concutit habenas, & insonat flagello, mox illi celerius incedunt, & tamen auriga eis nihil nocuit, in aëre dumtaxat plausum fecit. Nos identidem, quod fatemur, velut jumenta pigra lassescimus. Rex David de seipso: Dormitavit anima mea, inquit, præ tædio; confirma me in verbis tuis. Mi Deus, excita me; tu es auriga meus. Ergo adest Deus & facultates, aut valetudinem, aut dignitates, aut homines charos adimit. Hæc valde sentimus; gravis tentatio. Sed quid indignaris, ô jumentum

a Regal / positiff.

b *Plutarch. parte* 1, *in Laconicis*, *mihi pag.* 393. c *Psal.* 118. *v.* 28.

tum plaustrarium? hæc animo non nocent nisi impatienti; hæc somnum pellunt, hæc industriam acuunt, hæc jubent celerare gressum.

Superioribus annis pluribus Europa, & in ea Germania dormitavit præ tædio; cauponæ magis, quàm templa frequentabantur: comprecationes in templis raræ, compotationes in tabernis quotidianæ, & quæ inde scelerum lues sequi consuevit, per omnes ubique urbes grassabatur: Bacchus & Venus latissimè imperabant; corruptela morum maxima passim irroborabat. Tandem Deus hunc ævi lethargum dispulsurus, Anno Christiano 1617. horribilem cometam, velut virgas *a* ad fenestram cæli affixit. Inde bella, horrida bella: Inferior & Superior Germania omnis bellorum incendiis miserrimè deformata; exusta tecta, vastati agri, exhausta æraria. Nulla defuit malorum facies per annos viginti & plures. Bellicæ tentationes istæ plurimum afflixerunt. Sed oculos & animum erigamus in cælum; ita Deus militaribus his fragoribus, dormitantes præ tædio excitare consuevit. Tam gravis sopor pilis plumbeis, venatoriis fistulis, *b* tormentis æneis erat pellendus. Profectò vigilare cœpit aliquantulum Germania. Hinc publicæ comprecationes, cum decem, tum quadraginta horarum toties repetitæ, quibusdam locis pæne quotidianæ; hinc largiores aliquorum

a *Cometa illa Virgarum formam habuit.*
b Mit Bürst Büxen.

eleemoſynæ, hinc crebriora jejunia, hinc veſtium & conviviorum luxus alicubi, volentibus nolentibus nobis, repreſſus: Nam facultatibus valde jam acciſis negat crumena nummos ſuperfluis, cum deſint etiam neceſſariis. Nimirum jam ſtrictius philoſophari jubemur, quod dixiſſe ferunt Platonem, cum audiſſet ſua omnia naufragio periiſſe. Vir nobiliſſimus in Bavaria, una & litteris excultiſſimus novam ſuæ menſæ ſobrietatem ſubridendo commemorans: Ante hos annos, inquit, menſam habui ferinæ carnis & altilium omni genere oppletam, flore Liberi coronatam. Nunc verò præter juſculum & carnem vaccinam acidamque cereviſiam nec prandium nec cœna quidquam apponit: Nunc certe ſtrictius philoſophari jubeor. His tamen tam ſtrictis menſæ legibus magis quàm antea ſoſpes & ſanus ago. a

Ita bellicæ tentationes tot præcedentium annorum, non tantum ſobrios ſed & induſtrios ac laboris tolerantes fecerunt. Gratias agamus tentationibus, quæ licet diuturnæ videantur, ſunt tamen breviſſimæ: modicum nunc ſi oportet contriſtari in variis tentationibus. *b*

a *Dixit hoc in menſa publica An.* 1634. *die* 21. *Auguſti.*

b 1 *Pet. c.* 1. *v.* 6.

§. III.

Theodoretus varias ſanctorum hominum pugnas percenſens, demum de viro ſanctiſſimo, luctatore prorſus magno ſer-

monem

monem inſtituens : Jacobus, inquit, Maronis diſcipulus, tugurio & murorum tegumento hiſque omnibus valere juſſis pro tecto cælum habuit, omnes aëris injurias paſſus, jam ſolaribus radiis exuſtus, jam nimbis perfuſus, jam nive ac glacie opertus: quæ omnia ita fortiter & conſtanter pertulit, ac ſi corpore non ſuo uteretur. Nec tamen tentationes dæmonis evaſit, etſi maximis rigoribus carnem domaret. Alimenti calidi nil unquam admiſit. Tres ſæpe dies totidemque noctes ita tegebatur nivibus ut glaciaretur, nec tamen orare deſiſteret. Sæpe ligonibus è nive ac glacie vicini eum eruerunt. Semel dumtaxat, idque veſperi corpus refecit; lens madefacta pro tota ei cœna fuit. Tam pectus, quam tergum catenis ferreis decuſſatim conſtrinxit; collum inſuper & lumbos circulo ferreo ligatos ſemper in ipſo etiam morbo habuit. Quod Theodoretus ipſe vidit & contrectavit, & viro in ſeipſum rigidiſſimo ægrè perſuadere potuit, ut tantiſper in febri ferreum illud multorum talentorum onus ſeponeret. Nunc quidem, ô Pater ajebat, Theodoretus, febris officio ferri fungitur; cum ea verò remiſerit, tunc rurſus ſuum corpori laborem ex ferro imponemus. His demum precibus ægrotum flexit. Ter quatérve illum diabolus diuturna prorſus ſiti afflixit. Cum enim unus aliquis ſoleret bis quavis hebdomade aquam adferre, dæmon Jacobi formam induens à miniſtro illo aquam accepit & effudit. Tandem

Jacobus jam pæne confectus siti, quam diebus quindecim sine omni potu toleraverat, quæsivitè socio, Cur aquam tamdiu non tulisset? Ego verò, inquiebat iste, semper eam attuli, & tu obvius à me consuetum potum accepisti. Hic Cacodæmonis fraudes patuerunt. Nec tamen sanctissimum virum tentare desiit veterator. Nam nocte quadam vociferatus altum: Ego, inquit, iis te fœtoribus opplebo & tantum infamiæ inuram, ut nemo te vel oculo dignaturus sit. Cui Jacobus promptè: Ego verò, inquit, gratias tibi agam, quia in tuum inimicum beneficus, hoc unum efficies, ut Dei ardentius meminerim. Quò enim mihi plus otii fuerit, hoc magis in divina pulchritudine contemplando occupari potero. Paucis post diebus visæ sunt duæ mulieres è monte descendere, quas Jacobus ad insolitum adspectum expavescens lapidibus insectari statuerat, sed minarum quas noctu audierat, memor: Hæc est, ajebat secum, illa infamia infernalis colubri. Ego autem nec quidem movebo me, sed Deum deprecabor. Dixit, & illæ ambulantes feminæ evanuerunt. Sed necdum ullæ tentationum induciæ. Omnia molitus est dæmon, ut vel saltem turbaret viri preces, si propositum mutare non posset. Hinc varii noctu terrores & incredibilis sæpe inquies objecta. Audiebantur nonnunquam currus & vehicula transeuntia, aurigarum clamores, hinnitus equorum, pedestris turbæ strepitus, rixantium tumultus, mulierum

lierum ululatus, imminentium latronum excursus. Sed irrita fuerunt hæc omnia tentatoris terriculamenta. Nec tamen destitit tentare. Ita floridissimi juvenis formam induit; decora cæsarie, eleganti vultu, ore subridente Jacobum adiit. At vir sanctus jam notas fraudes persentiscens: Quomodo, inquit, maligna vulpes terram orbis & omnes homines tuis tentationibus sollicitas? Cui dæmon: Non solus, ait hoc ago, multi sumus, qui & ludimus, & in serium ludos vertimus. Huic denuo Jacobus: Abi, ait, imperante Domino JESU, & notum tibi hospitium porcos subi. Non tulit Christi Nomen speciosa larva, & in auras abiit. *a*

His sese artibus miserrimi cacodæmones tenent, hoc eorum est negotium, tentare. Quod infra demonstrabimus, de Tentatione locuturi.

Nos sedulos opifices æmulemur, cum eos varius exercet labor, cum vestiendi aut calceandi exigunt quæ facienda conduxerunt: Ergo, ait Magister, laboremus & satagamus. Ad fores exspectat lucrum, certé ad nos ingressurum si fores pandat labor. Amici desidia & mora sunt fugandi. Ergò citius surgendum, ad lectum serius redeundum. Noctes utrimque mutilatæ longos faciunt dies. Agamus socii, agamus. Non deambulandi, non otiandi, non portandi, sed laborandi &

a *Theodoretus c. 21. apud Rosvveidum mihi pag. 831. & seqq.*

lucrandi jam tempus est Ita sua senio providebimus solatia.

En mechanicum ingenium, si quidem frugi sit, in rem suam tam catum est, ut opportunitatem augendæ pecuniolæ non sinat elabi vacuam Ita prorsus cum maximè quis tentatur, ipse sibi dicat: Age age: jam attentius & crebrius orandum, exteriores sensus custodiendi cautius, plus stipis largiendum, parcius prandendum, subinde cœna abstinendum. Nec enim abit tentator cerberus, dum macellum patet. Vigiliis, abstinentia, precibus hic canis stygius fugatur. Ergo Deum totis brachiis, & quam arctissime potes, complectere. Nulla tibi tentatio, nulla nocebit adversitas, ut Ecclesia canit, si nulla tibi dominetur iniquitas. Nunc animis opus; aude aliquid cælo dignum. Non spectatorem tantum, sed & auxiliatorem habes Dominum JESUM, Pontificem tentatum per omnia. Hunc intuere in deserto esurientem, in oliveto precantem, in prætorio sputis, flagris, spinis opertum, in clivo Golgothæo linguis, sannis, clavis confixum, pro te mortuum. Quid tu pro illo? Si crucem tuo corpore vestire non potes, eam saltem patienter porta. Resiste diabolo, & fugiet à te. Si pugnare non vis, præmium non amas, cælum odisti. Quid trepidas? Solus non es; Dominus JESUS tecum est, ut pugnantem juvet, ut vincentem coronet. Vicisti, si audes & velis vincere. Omnia, vel maxima quæque mala diligentibus Deum cooperantur in bonum.

Hæc

Hæc omnium validiſſima eſt cohortatio, qua ſe ipſum quiſque ad virtutem concitat. Sibi ipſe quilibet potentiſſimus virtutis ſuaſor eſt.

CAPVT VI.

Tentationes animum emaculant & Sapientiam docent.

MUlta ſunt aromata, quibus ſine omni detrimento vitæ carere poſſumus. Et quanti ſine pipere ac gingibere, ſine croco, caryophyllo, cinnamo, ſine mace *a* & unguentaria nuce, ſine omni peregrino aromate vitam agunt commodiſſime Has merces Germani è terris alio ſole calentibus apportant. Sine aromate Germanico, ſine *Sale* difficillimum eſt vivere. Sal non tantum panibus pinſendis, ſed omnibus pæne cibis coquendis admiſcetur. Nec tantum cibis, ſed & aliis quæ parantur in cibos, ſal adhibetur. Carnes bubulas cervinas, aprugnas, piſces, & quicquid ejuſcemodi eduliorum eſt, diutius ſervare non licet, niſi ſale aut fumo durentur. Butyrum diuturniori uſui ſervandum, prius eſt ſaliendum. Menſa ſine ſale profana, culina ſine ſale pauperrima, nulla eſt. Hinc Origenes: Sicut caro, inquit, ſi ſale non aſpergatur, quamvis ſit præcipua, corrumpitur: ita & anima niſi tentationibus aſſiduis ſaliatur continuò reſolvitur & relaxatur. *b* Caro ſale non conſperſa corrumpitur, animus tentatione

tione

a Mußcatblüe und Mußcatnuß.
b *Orig. in l. Num.*

tione non duratus contabeſcit ; Quod divus Leo aſſeverans : Nulla ſunt, inquit, ſine tentationum experimentis opera virtutis; nulla ſine perturbationibus fides, nullum ſine hoſte certamen, nulla ſine congreſſione victoria. *a* Tentatio hominem ab ignaviæ tabe conſervat, tentatio purgat, tentatio prudentiam donat, ſapientem efficit. Quod jam explicatius dicendum.

b *S. Leo. ſerm.* 35.

§. I.

Tentatio delictorum ſordes expurgat, prudentiam & Sapientiam ingenerat. Quod Hebræus pſaltes teſtatus : Igne nos examinaſti, ait, ſicut examinatur argentum. *a* Valde quidem urit, ô Domine, tua fornax, ſed iſtud eſt ſolatio; ſicut nobilioris notæ metalla ex igne prodeunt formoſiora, ita nos tentatione purgamur & recoquimur, excuſſa ſcoriâ prodit argentum purum, aurum excoctum. Quod Zacharias prædicens : Uram eos, inquit, ſicut uritur argentum,& probabo eos ſicut probatur aurum. *b* Annis ſuperioribus uſſit Dominus Germaniam fame, bellis, peſte. Illud tamen ſolatur omnem publicam & privatam calamitatem : Deus aurifex peritiſſimus ſcit quid faciat, nec ullas ſibi leges figi patitur : argentum ſuum, quamdiu vult, excoquit & purgat idque argenti bono. Nam addit Zacharias: Ipſe

a *Pſal.* 65. *verſ.* 10.
b *Zach. cap.* 13. *verſ.* 9.

Ipſe vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Sed ſunt, qui querantur: Vocamus, ajunt, ſed non audimur. O malè queruli! Nemo iſtud cogitet. Non audimur, ait Auguſtinus, ad voluntatem, ſed audimur ad ſanitatem. Eramus, quis enim neget, argentum rude, impurum; hoc ergo fuit excoquendum. Quod Iſaias dixit: Convertam manum meam ad te, & excoquam ad purum ſcoriam tuam, & auferam omne ſtannum tuum. *a* Res mira, non omnia mollit ignis. Cera quidem in igne liqueſcit, diffluunt metalla, limus dureſcit. Maronis metrum eſt:

Limus ut hic dureſcit, & hæc ut cera liqueſcit.
Uno eodemque igni ——— b

Sunt qui tentatione efferatiores fiant & pertinaciores, divina negligant, Deum precari deſinant, cæli ſurditatem accuſent & impiè dicant: Quantumvis diu multumque orem, nihil tamen efficio; ferreum eſt cælum atque inexorabile, Labori ergo parcam. Quid enim fruſtra clamem ſi non audiar? En lutum graviter induratum. At verò probi dolore animi colliqueſcunt in ipſas quandoque lacrymas. Metallum probum, argentum purum. Tentatio, inquit, Auguſtinus, tempeſtas eſt, ex qua hic emergit, ille ſuffocatur, Iſraëlis populus per mare medium viam tranſeundi reperit ſpatioſiſſimam, rex Pharao cum ſuis in eodem maris vado

a *Iſa. c. 1. v. 25.*
b *Virgil. ecloga 8.*

do ſubmerſus eſt: Noëmus cum ſuis in diluvio ſuper omnia montium cacumina in ſublime per arcam evectus eſt, reliqua omnis turba in aquis periit. *a* Tentationes ita quoſdam purgant, ut ii ad Deum, ad cæleſtia & divina ardentius ferantur. Hos inundantes aquæ in altum elevant.

Quartana febris, morbus planè admirabilis. Adverſus hunc ſubinde plurima tentantur, profectu nullo. Ægrotus demum liberaliſſime, & quantum appetentiæ lubet, jentare ſinitur, ſed à cibo, vel ante illum propinatur poculum quod cieat vomitum. *b* Ita æger cum amplo fenore reddit, quicquid prius ingeſſit: nam una cum cibo glutinoſos humores & alvi coacta rejicit. Hæc hominis ſanitas: ita quartana pellitur. Tentatio velut medicata potio, in mente turbas excitat, moleſtias creat, parit nauſeam, ſed ita purgat; tentatus ſæpe omnem conſcientiam in aures fidas exonerat, ita gravi ſe onere levat. Mare circumſtantibus ventis & tempeſtate commotum, perinde ut homo nauſeabundus, vomitat & unà plurimum purgamenti rejicit, eoque vomitu ſeipſum depurat: tentationes velut turbines & tempeſtates valde commovent, ſed ſimul ſordes diu collectas ejiciunt.

Joannes Gerſon vir ad omnem pietatem eruditiſſimus hîc ſolatur, & : Quamvis, ait, in tentatione quiſpiam non uſque-
quaque

a *Gen. c. 7. v. 17.*
b *Vomitorium appellant.*

quaque cautiſſimus aliquantulum delinquat, nihilominus ſi divinæ voluntati ſeſe conformans dicat: Sit, Domine, ſit iſtud, prout vis: hic errores ſuos inſigniter legit & amplam promeretur gratiam; excoquitur & fit mundus. Divinus Moſes etſi virorum omnium mitiſſimus, tamen tentatus, & velut è ſtomachi nauſea æger querimoniam non unam ultro citroque jactans, & velut cum Deo ſuaviter expoſtulans: Cur, inquit, afflixiſti ſervum tuum? quare non invenio gratiam coram te? & cur impoſuiſti pondus univerſi populi hujus ſuper me? Nunquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, ut dicas mihi, Porta eos in ſinu tuo, ſicut portare ſolet nutrix infantulum &c. Unde mihi carnes, ut dem tantæ multitudini? &c. Non poſſum ſolus ſuſtinere omnem hunc populum, quia gravis eſt mihi. *a* En Moſem hominem manſuetiſſimum, ſed tentatum, quanta fiducia omne cor ſuum in Dei aures egurgitavit? Purgat animum tentatio.

a *Num. c. 11. v. 11. & ſeqq.*

§. II.

Sed & ſapientiam inſtillat tentatio. Siracides apertiſſime pronuntiat: Qui non eſt tentatus quid ſcit? *a* De homine ad omnia inexperto ita ſolemus loqui: Quid ille rerum omnium rudiſſimus ſciat? nunquam nec pedem patrio ſolo extulit, lucem non aſpexit; gladium nunquam ſtrinxit,

a *Eccli. c. 34. v. 9.*

ſtrinxit, bombardam nullam exploſit, nullam academiam vel eminus unquam vidit, celebritatem nullam adiit, Veronenſi ſene ſtupidior.

Indocilis rerum, vicinæ neſcius urbis. a qui non ſolùm in acie nunquam ſtetit, ſed nec aciem, nec ullum unquam hoſtem ſpectavit, ad ſuam domi fornaculam conſenuit, nec portis quidem urbicis egreſſus, quid ille de bello diſſerere nôrit? Ita prorſus, qui non eſt tentatus quid ſcit? cùm nihil didicerit, rudis & fatuus in plurimis? Quibus conſiliis, qua juvabit opʒ tentatum ipſe nunquam tentatus? Experientia & uſus, Magiſter rerum optimus. Illum laudabimus chirurgum, qui multa obligavit vulnera, medicum illum qui multos curavit ægros, ipſe nonnunquam æger; illum pugilem & laniſtam, qui in palæſtra ſæpius probè contuſus non raro cruentum cum corolla caput abſtulit: ita ille nobis ſapiens qui per tentationes è cælo eruditus, per experientiam ex ſe ſcientiam ſibi comparavit, doctrinam demum diſcendo ab aliis accepit. De Chriſto ipſo clarisſime Paulus: Et quidem, inquit, cum eſſet filius Dei, didicit ex iis quæ paſſus eſt, obedientiam. *b*

Casſianus narrationem fide dignisſimam ingreſſus: Juvenis, inquit, nobis optime notus, nec omnium ignavisſimus, ad ſenem quærendi remedii cauſſa profectus, tentationes ſuas omnes candide aperuit

a *Claudianus de ſene Veronenſi, mihi p.* 151
b *Hebr. c.* 5. *v.* 1.

aperuit. At imperitus ſenex amariſſimis eum verbis excipiens, religione ac Monachi nomine indignum dixit, qui talibus laboraret cupiditatibus. Hæ ſenis tam importunæ objurgationes ita juvenem vulnerarunt, ut letali triſtitia involutus animum penitus deſponderit, nec jam amplius cogitârit, quomodo tentationi obſiſteret, ſed qua proxima via illi ſatisfaceret. Dum ergo è ſenis tugurio mœſtiſſimus abit; jamque cogitationum æſtu abreptus vix ſciret ipſe quò tenderet, Apollo abbas optimis ominibus illi obvius ſtatim è juvenis vultu didicit, quid turbationis animo lateret. Sciſcitatur ergo familiariſſime, quid illæ frontis nebulæ ſignificarent, quis animum occupaſſet mœror? At juvenis piſce magis mutus, nec verbulum habuit reſpondere. Apollo mellitiſſimis verbis hominem aggreſſus, quædam quærere, & unà ad reſponſum animare, ſpemque optimam injicere. Hic ſilentium rumpens juvenis, & ingenuè animi vulnus detegens: Quandoquidem, inquit, è ſenis illius ſententia, religione indignus ſum, & veſtem hanc & ſimul religionem omnem exuam. Ad meos redibo, facturus quod meus mihi genius dictaverit. Ita ſtatui. Ubi Apollo ſenex detectum vulnus vidit, ita læſum oratione blanda demulcendum ratus, narrare cœpit, quantas ipſemet, & planè ſimillimas, imò eaſdem prorſus tentationes ſentiret. Sed, ô mi optime juvenis non eſt quod deſperemus, inquit, ſed nec

adeò miremur hæc talia nobis evenire nequissimus hostis noster non feriatur sed nec erubescit teterrima quæque sug gerere. Hæc illius negotia sunt. Suma mus animos; ope divina, Dei gratia adju ti non difficulter vincemus hostem. quæso te, vel diem unicum differ quo facere destinasti. Spe plenus ad tuam ce lulam redi. Ego exsequar cetera. Mo hic ipse Apollo in pedes se conjiciens a tugurium morosissimi senis illius prop ravit. In via passis brachiis fusisque lacr mis Deum precatus: O Domine, inquit humani cordis arbiter & medicus omn imbecillitatis nostræ scientissimus, mo bum & impugnationem illius juvenis i senem istum converte; sentiat unde con misereſcere aliorum discat. Dixit, una vidit ab Æthiope ignitum jaculum i senis casam torqueri. Continuò sen ædicula procurrens, & iterum redien iterumque in apricum provolans, jamq velut ebrius & amens huc illuc cursit bat, imò & eam ipsam viam, qua juven meditabatur aufugere, insistebat. Apo lo satis intelligens quale vulnus senis an mo ignitum illud diaboli telum inussiss æstuantem & mirè turbatum senem a cedens, ejusque manu prehensa: Q properas, inquit, omnis maturæ gravit tis oblitus? An iterum juveniles impet induisti? dic quò te vagi pedes? At il conscientia convictus, & arcanum pectoris patere ratus siluit; altus gem tus vice responsi fuit. Cui Apollo:

cellan

cellam, inquit, revertere, & tandem intellige, quam hactenus miles imperitus fueris, nec versutias hostiles noveris. Et certe diabolus vel ignoravit te, vel contemptim præteriit, & despexit. Nec enim in eorum numero censendus es, quorum ille studia & sacros profectus quotidianis præliis lacessit. Unicum in te jaculum contorsit, & tu illico victas manus præbere, religiosam disciplinam velle abrumpere, sacra castra deserere. Vide, post tantam annorum seriem quam hoc vitæ genere trivisti, etiamnum tiro es, & prima religionis rudimenta nescis. Disce igitur vel senex imbecillitati alienæ lenitatem ac misericordiam tribuere. Hoc ideo in te permisit Deus, ut ipsa docereris experientia mitius cum tentatis agere. Juvenem illum non tantum solatiis & consiliis non fovisti, sed quantum in te erat, in desperationis foveam egisti ab hoste devorandum. Et utique illum hostis tam valide non oppugnasset, nisi eum judicasset te fortiorem. Sed pepercit illi Deus, imò & tibi magis, illum pernicioso tentationis æstu liberans, te pio condolendi affectu instruens. Dominus est qui flagellat & salvat, deducit ad inferos & reducit, *a* Dominus mortificat, & vivificat; Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & sublevat. *b* Quia ipse vulnerat & medetur; percutit & manus ejus sanabunt. *c*

 Hæc

a *Tob. c.* 13. *v.* 2.
b 1 *Reg. c.* 2. *v.* 6. *&* 7.
c *Iob c.* 1. *v.* 18.

Hæc oratione copiosa impressit seni Apollo, ut eum doceret mansuetius cum tentatis agere. *a*

a *Cassian. Collat. sacra* 8. *c.* 13.

§. III.

Vetus est præceptio: Cum tentato noli duriter agere, sed consolationem ingere, sicut tibi optares fieri. *a* Idque convenienter paginis divinis. Salomonis scita jubent: Erue eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses. *b* Qui graviter tentatus est, non procul ab interitu est. Hic ergo alloquiis placidissimis à præcipitio abducendus. Quando igitur vel Paterfamilias, vel cœnobii Guardianus, vel monasterii, vel collegii Rector, vel domus dominus videt filium aut servum aut domesticorum alium tentatione gravi pæne absorptum, cogitet: Hic homo jam igneus mons est; quacunque tangam, uret. Objurgationem acerbiorem jam ægrè capiet. Quid enim mirum: apud se non est; suo tempore ubi ad se redierit, monitotum patiens erit. Hæc illa est sapientia quam è tentatione discimus, quam & divinus Paulus commendans: Vos, inquit, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis; considerans te ipsum, ne & tu tenteris. *c* Non absimili sensu sibimet gratulatus Isaias vates: Dominus, ait, dedit mihi

a *Thomas de Kempis l.* 1. *c.* 13. *n.* 4.
b *Prov. c.* 24. *v.* 11.
c *Gal. c.* 6. *v.* 1.

mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum, qui lassus est, verbo. *a* Quod & de Servatore Christo Isaias & Matthæus affirmantes: Calamum quassatum, ajunt, non conteret: & linum fumigans non exstinguet: in veritate educet judicium. Non erit tristis neque turbulentus. *b*

Hanc Christi sapientiam tanto facilius discimus, quanto ipsi gravius & frequentius tentamur. Qui non est tentatus, quid scit? Reverà quod idem Isaias asserit: Vexatio dat intellectum. *c* Nam uti asinus nec minis movetur nec promissis, sed baculo; & Phryx non nisi plagis emendatur: ita quidam hominum tentationibus & stimulis compelluntur ad meliora. Tentatio protoplastis aperuit oculos, qui tamen melius mansissent clausi. Sed optimus Deus illam tentatoris colubri in paradiso victoriam Christi morte in nostrum emolumentum ita flexit, ut oculos nobis reseret tentatio, sed bono nostro. Discamus hanc sapientiam, & nos ipsos consideremus, ne cum tentato durius agamus.

Hic opportunæ quæstionis est, cur dæmon protoplastos tentaturus schema serpentis induerit? Nam ea forma terrorem potius, quam benevolentiam, & amorem conciliare potuit. Cur non columbæ aut cygni candorem induit, ut quod suasurus

a *Isai. c. 50. v. 4.*

b *Isai. c. 42. v. 3. & 2. Arundinem quassatam non confringet, ait Matt. c. 12. v. 20.*

c *Isai. c. 28. v. 19.*

venerat, expeditius persuaderet? Augu-
stinus super hac ipsa quæstione disserens
Si autem quæritur, inquit, cur potissi-
mum per serpentem diabolus tentare per-
missus: jam hoc significandi gratia fa-
ctum esse quem non admoneat scriptura
tantæ auctoritatis, tantæ divinitatis docu-
mentis agens in prophetando, quantis ef-
fectis jam mundus impletus est? Non
quod diabolus aliquid ad instructionem
nostram significare voluerit, sed cum ac-
cedere ad tentandum non posset, nisi per-
missus, num per aliud posset, nisi per
quod permittebatur accedere? Quicquid
igitur serpens ille significavit, ei provi-
dentiæ tribuendum est, sub qua & ipse
diabolus suam quidem habet cupiditatem
nocendi, facultatem autem non nisi qua
datur vel ad subvertenda ac perdenda vasa
iræ, vel ad humilianda sive probanda va-
sa misericordiæ. *a*

Gregorius Nyssenus *b* sapientiam hic in-
stillans iis qui tentantur: Disce, ait, qua-
lis te hostis oppugnet: serpens tortuosus
lubricus, exitiosus, igneus, veneno plenus
Tu caute ac prudenter age; vaferrimus
est hostis tuus & celerrimus, qui adversa-
riu[s]

a *Aug. tom. 3. l. 11. de Genesi ad lit.*
c. 11. mihi pag. 267. & c. 27. pag. 67[...]
b *Greg. Nyssenus de vita Mosis. S. Tho-*
mas in 2. dist. 21. q. 1. art. 1. hanc as-
gnat caussam: Non permisit Deus Evam
sub alia quam serpentis specie tentari, [...]
eam illa terreret & à colloquio averteret
Alii alias assignant caussas.

rium dormitatorem facile fallit. Rectè igitur ſerpens æneus à Moſe in ligno, ſuſpenſus, ut ſaltem ſerpentis ſtatua, cum ipſe ſerpens non poſſet, in patibulum attolleretur. Solent nonnunquam judices, cum reum ipſum non poſſunt plectere, effigiem rei ad furcam aut rogum damnare. Ita diabolus primorum conjugum duorum deceptorum reus in crucem actus, non quidem ipſe, cum ſit ſpiritus, ſed imago ipſius: perinde ac ſi dixiſſet Deus, quo habitu deprehenſus es, eo etiam puniendus es: In monſtri colubriferi forma te deprehendi, in ea te judico, te damno, te ſuſpendo. Sapere nos doceat vel ipſa hæc tentatoris forma in furcam ſublata.

CAPUT VII.

Tentationes in ſui Notitia erudiunt, ſubmiſſum & humilem efficiunt.

Cum ſcitur, in vicino ſubſidere hoſtis longè diligentius vigilatur, quam cum remotus eſſe creditur. In lubrico ſubinde minus quis capit, quia cautius incedit, & ad paſſus ſingulos ſolertius attendit; gradum movet formicinum. *a* In via planisſima non pauci manus & crura fregerunt, qui periculoſos calles tranſierant illæſi. Inter ſcopulos maris & voragines rariora ſunt naufragia, quam in vado, ubi naves in arenam invehuntur, aut etiam in ipſo portu, qui nonnunquam navigia omnium periculorum ſecura glutiit. Olla, quæ rimas agit, ſubinde diutius ad

 fontem

a Plautus: thut enge Schrittlein.

fontem fertur, quàm quæ omni caret vulnere, sed ab incauta manu tractatur. Homo debilitatis fractisque viribus non rarò robustissimos quosque vivendo vincit, quia sibi gnarus suæ valetudinis studiosis attendit. Homo tentatus, qui ad lapsum invitatur, sæpe minus labitur, modò seipsum observet, quàm qui rarissimè tentatur. Tentatio ad scholam trahit, ubi discentem sui ipsius notitia imbuit. Qui seipsum novit, seipsum etiam utique submittit & modestiam sapit. Tentatio quia hominem sibi notum, eundem quoque humilem & submissum efficit. Quod hæc ipsa dissertatio exponet.

§. I.

E tentatione sibi quisque innotescit, & superbiæ alas submittit. Hieremias vates de humano corde non sine admiratione proclamat: Pravum est cor hominis, & inscrutabile, quis cognoscet illud: Ego Dominus scrutans cor. *a* Homo ipse quamvis Dominus sui cordis, quid tamen eo tectum lateat, partem maximam ignorat. Cor humanum velut antrum est infinitum & immensum, quod vix quisquam satis rimetur. Quavis die, qualibet hora illud ingredere, & nunquam non novas in eo latebras invenies. Istud semper audies: Plus ultrà tende, plus ultrà; penitiùs scrutare, hîc longiores sunt recessus, tenebrosiores latebræ; hîc delitescunt affectus tibi nondum cogniti. Rimare; ad finem antri non pervenies

a *Hier. c. 17. v. 9.*

venies; pravum dumtaxat, sed & inscrutabile cor humanum. Nos de nobis ipsis, si non optimè, plerumque bene sentimus: si quando nosmet censura stringimus, ea est mitissima; & quis sibi nil indulget? quis omne, quod in se vitiosum pervidet? Est qui sibi blandissimè persuadeat, Deum à se amari super omnia, & profectò tamen seipsum aliave plus amat. Hujus illum argue; negabit. Sed paullulum exspectate. Tentatio hoc brevî non dissimulanter fatebitur. E reculis aut pecuniolis aliquid perdendum, hîc virum cerne, qui manibus ac pedibus resistat, qui denique malit Deum suum, quàm res suas perdere. Et tamen paulò ante gloriabatur magnificis verbis: Diligo Deum super omnia. Est famulus à quo herus obsequii quiddam inhonesti poscat. Ille ne offendat herum, offendit Deum, & promptus paratus suo domino postulatam gratiam gratificatur. Est qui se admodum liberalem existimet. Sed adest qui velit, jubeat mulgere crumenam. Tentatio horribilis; huic homini cor ferit, quisquis illius loculos petit. Hoc impiæ, quas fundit, voces satis testantur, cùm pecunia est eroganda. Est qui sibi videatur humilis & immunis ab omni fastu. Tenta illum sed lenissimè. Auctoritatem illius & existimationem vel pauxillulum tange; oculi pupillam tetigisti. Non cedit vel hilum, existimationis propriæ tenacissimus. Videte homines istos sibi ipsis ignotissimos. Sed illis tentatio illosmet ipsos ingerens, & se-

met ipſum cuilibet proponens : Vide, inquit, qualis ſis.

Cùm ſubita eſt occaſio, periculoſa eſt plerumque tentatio. Hic pulvis nitratus, & fomes igniarius conveniunt, vicini peſſimi. Eſt qui minimè ſe furem ſuſpicetur, at ubi fortè fortuna occaſio ſeſe offert inexſpectata & benigna, hîc ſanctus iſte homo clepit. Præcipitans manus ſcilicet rationem prævertit. Ita Maximiliani I. Imperatoris famulus Chryſendeton aureâ moneta plenum invaſit. Sed libare tantùm voluit hoc vini genus, & paucos inde aureos ſublegit. Hoc illi occaſio ſubita & tentatio periculoſa perſuaſit. Ita & Ferdinando I. Imperatori adſtantium dominorum aliquis horologiolum celeri manu ſubduxit & caligis abdidit. Nimirum ad expoſitas nundinas venerat, cur non emiſſet quippiam? Sed qua ratione uterque ſuaviter ſit deprehenſus, alibi narramus. *a* Utrumque certè ſubitanea occaſio, & vehemens tentatio ad Livernæ artes *b* impulit. Notiſſimum : Occaſio facit furem.

Sed eſt qui pudicus ſibi videatur de caſtis moribus. O Samſon! Animam tuam ad tentationem præpara. At ille ſuis viribus fidit. Ita repentinus & petulans mulierculæ occurſus, improviſa Dalilæ alicujus blandimenta miſerum ſternunt; Occaſio & tentatio pudicitiam illi non invito eripiunt. Occaſionem ſi cavere voluiſſet, tentationem non difficulter vincere potuiſſet.

a *Nicetas dicet l. 2. cap. 10.* Eſt

b Diebs griff.

Eſt qui tractabilem ſeſe ac mitem credat. Sed iſte ſua opinione tam mitis homo vix oculo ſtringitur obliquo, vix ſauciatur verbulo, vix tangitur, mox furit ira, dentes acuit, pugnumque facit, involaturus etiam, ſi poſſit, adverſarium. Fortaſſis ſubitam iraſcendi occaſionem non prævidit, & iræ ſuccubuit.

Eſt qui magnanimus & conſtans videri velit. Sed repentè rebus adverſis ita concutitur, ut imbellis ac pavidus non tantùm gradu moveatur, ſed fugiat, arma projiciat, cadat, omnem pæne animum deſpondeat. Subitus eum tentationis acrioris incurſus in illam conſternationem dejecit. Tam imbecilles à nobis & miſeri ſumus. Tandem pro ſe quiſque cogitur fateri: Non putaſſem me furem. Tentatio me mihi patefecit. Alius: Non putaſſem ab Aſmodæo libidinis diabolo me vincendum. Tentatio me mihi prodit. Alius: non putaſſem tam multum in me fellis deliteſcere; columbam & oviculam me cenſui. Tentatio me mihi, qualis ſim monſtravit. Alius: Non putaſſem unquam me tam pavidum, impatientem, animo tam anguſto, imbecilli, puſillo; me ſanè multò fortiorem judicavi, ſed iſtud jam tentationi credo. Vide igitur qualis ſis, vide: In pace leo, in prælio cervus, & maximus ſuper menſam lautiorem ad congios miles, promptiſſimus ad Bacchi pugnas Archiſtrategus. Quærit Athanaſius

ſius *a* cur permittat Deus hominem ita vexari & tentari ad malum? Duas aſſignat cauſſas. Prior, Tentatio cauſſa eſt victoriæ. Alexander Magnus, Julius Cæſar, Scipiones, Annibal, Themiſtocles, Pericles ad eam nominis celebritatem nunquam perveniſſent, niſi per tot bella tot ſibi peperiſſent victorias. Altera ut qui Deum verè diligunt, manifeſti fiant.

§. II.

Gravis olim agitabatur controverſia, num Jobus timeat diligatque Deum. Timeri & diligi Deum à Jobo aſſeverans Angelus: Vir ille, inquit, ſimplex & rectus ac timens Deum, & recedens à malo. *a* At contra Diabolus Deum à Jobo nôn timeri contendebat: omnem illius probitatem eſſe ſuperficiariam; Jobum haud aliter jam ſtare quàm domum foris venuſtam, intus ruinoſam? Huſſæum principem iſtum eſſe panem avenaceum ſed triticea cruſta obductum; vaginam auream, ſed machæram plumbeam; ſepulchrum marmore candido tectum, ſed mortuorum oſſibus plenum; adeoque Deum à Jobo nec timeri verè, nec diligi. Hæc igitur erat quæſtio: Num Jobus ex aſſe probus ſit, an non. An purum putum ſit aurum, an adulterinum. Aurum eſſe obryzum & excoctum affirmabat Angelus; diabolus negabat. Quid jam? Probetur

a *Athanaſ. tomo 4. initio. In quæſtionibus ad Antiochum principem qu. 7. Si ea tamen ſint Athanaſii.*

b *Job. c. 1. v. 2.*

betur igitur & tentetur. Ad coticulam, ad lapidem Lydium examinetur; igne ac malleis exploretur. Hìc ergo diabolus, permissa venia, vim omnem exserere, totos vermium exercitus in unum Jobum ducere, corpus totum ulceribus opplere, omne pecus abigere, facultates omnes eripere, ipsam conjugem adversus miserrimum concitare, septennio toto doloribus assiduis, maximis ærumnosissimum excruciare, hoc uno parcere, quod Deus jusserat, non penitus occidere, ceterùm suppliciis omnibus dies noctésque validissimè impugnare, idque modis omnibus agere ac tentare, ut Jobus providentiam divinam malediceret. Frustra hæc omnia. Incassum sæviit Avernalis carnifex; successu caruit tanta illius atrocitas; in nihilum abiit omnis tentatio. Victoriam Jobus multò illustrissimam è septennali prælio reportavit. Exarmatus, victus, triumphatus est cacodæmon. Hìc demum orbi patuit à Jobo Deum verè timeri ac diligi. Job aurum purissimum, ignibus & malleis probatum. Hìc innocens Jobi simplicitas, hìc odium peccati, timor Dei, & amor invictus enituit. Tentatio dotes animi profert in lucem; virtutem jubet clarescere tentatio. Tentatio hominem sibi ipsi notum efficit. Pæna interrogat, inquit Gregorius, si quis veraciter amat. Quod & Augustinus asserens: Noli ergo timere, inquit permissum aliquid facere tentatorem: habes enim misericordissimum salvatorem. Tantum permittitur ille tentare, quantum tibi

bi

bi prodest ut exercearis, ut proberis; ut qui te nesciebas, à te ipso inveniaris. *a*

Atque hinc quod è priore sequitur, submissionem animi & humilitatem docet tentatio; nemo insolescit & superbit, quàm qui se ipsum ignorat, nemo non humilis & modestus, qui ipse sibi ex toto notus. Ideo quod Divus Prosper dixit; Ad magnam utilitatem fidelium materia est reservata certaminum, ut non superbiat sanctitas, dum pulsatur infirmitas. *b* Hîc fidelissimè religiosus scriptor submonens: Nemo, inquit, tam perfectus est & sanctus, qui non habeat aliquando tentationes, & plenè eis carere non possumus. Sunt tamen tentationes homini sæpe valde utiles, licet molestæ sint & graves, quia in illis homo humiliatur, purgatur & eruditur. Nescimus sæpe quid possumus, sed tentatio aperit quid sumus. *c* Tentatio non solùm docet, sed pæne cogit hominem ut sese submittat, si paullò attentiùs hæc secum ipse perpendat: Ah mi bone Deus, quàm ego fragilis homo sum! vel aura leviuscula me dejicit, asperius verbulum turbat; & ad omnem impatientiam exasperat. Ego hactenus & scivi & expertus sum temulentiam mihi non leviter obesse, & tamen cùm in oculis, aut in manu vinum est, contra scientiam & conscientiam, & experientiam meam liberrimè

a *Aug. tomo* 8. *in Psal.* 61. *mihi pag* 256.

b *Prosp. l.* 1. *de Vocatione gentium c.* 8. *mihi pag.* 318.

c *Thom. de Kempis l.* 1. *c.* 13. *n.* 1, 2. & 5.

mè delinquo. Scivi hactenus & expertus ſum mulierum conſortium & libidinis malum mihi plurimùm nocuiſſe, & tamen cùm tentatio invitat, in præceps voluntariè ruo. Scivi hactenus & crebro nimium expertus ſum, quantum hæc, & illa & iſta mihi attuliſſent damni; quapropter & hæc & illa, & iſta ſexcenties, vel imò millies iterumque millies decrevi ac ſtatui cavere conſtantisſime. At ubi vel levis tentatio me titillat, illa omnia jam toties ejurata in meam perniciem avidisſime reſumo, & meipſum capitis ego ipſe damno. O quoties, bone JESU, animo firmisſime propoſui, gulæ nil indulgere, necesſitatis limites edendo non excedere; in voluptatis gratiam nihil tangere: hæc mea quotidiana ſunt decreta, in ea tamen ferè quotidie pecco. Cùm epulæ placent oculis, mox natant ſalivâ dentes, manus præcipitant, & ad os rapiunt ter millies damnata. Tales ſumus heroës, tam conſtantis propoſiti Martyres. Imò, quod turpius etiam, dum ſtatuimus gulæ moderari, pro libitu gulam paſcimus. Eheu quotidiana hic pugna, utinam legitima, & rara eſt victoria. Ah, quid ego ſum in tentatione, quàm debilis, quàm nullarum virium! Ut vitrum Venetum, tenerrimum lapſu vel illiſu levi unico in teſtulas abit: haud aliter homo tentatus tam nullius roboris eſt, ut eum vel muſca, vel vermiculus, vel cicindela turbet, & ad noxam trahat. Tentatio plerumque malos non facit; ſed malitiam latentem detegit.

§. III.

§. III.

Hæc quiſquis ſecum ipſe reputat, non poteſt quin criſtas omnémque faſtum ponat, & in ſui nihilum pudibundus ſe immergat. Ita beatiſſimus Paulus: Ne, inquit, magnitudo revelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, ut me colaphizet, *a* In ſupremo cælo fuit, in Angelorum curiâ conſedit, arcaniſſima quæque audiit, ſemicinctiis ſuis ſanavit morbos, dæmones fugavit; potuiſſent iſta vel modeſtisſimum virum efferre aliquantulum. Pulſata eſt ergo infirmitas, ut non ſuperbiret ſanctitas. Adoleſcentes nonnunquam in ſcenâ Magiſtratum vel politicum vel ſacrum gerunt, Regum & Imperatorum filios agunt, in theatro, aut alibi etiam in templis Epiſcopos induunt: ubi verò perſonâ poſitâ redeunt ad ſcholas, & Magiſtro vel recitationis vel ſcriptionis penſum non reddunt, ferulam ſubeunt, mulctantur virgis. Profectò non Imperatoris filius, non Epiſcopus cæditur, ſed pulſatur negligentia, plectitur inſcitia, ut adoleſcentem non nimiùm extollat ſcena, ne ſuperbiat Epiſcopi dignitas, vel regia majeſtas, virgis caſtigatur puerilis levitas. Ita nos homunculi quandoque grandia ſpiramus, & noſtram ipſi ſanctimoniam & dignitatem circumſpicimus. Et quis enim verò neget? Hæredes cæli, Angelorum cognati, cohæredes Chriſti ſumus; & diabolus nos ita vexet ac tentet

a 2 *Cor. c.* 12. *v.* 7.

tentet? Sufflemus; *a* quid pulmonem ventis rumpimus? Hæc, quæſo, modeſtius. Nondum in cælo ſumus; in arenâ etiamnum & in palæſtra luctamur. Si diabolus nos tentet, pulſatur infirmitas, ne efferatur ſanctitas, nihil hac in re demitur noſtris honoribus, tantò enim citiùs nos cælum hæredes, nos ſuos Angeli cognatos, nos Chriſtus cohæredes ſuos agnoſcet, quantò promptiùs noſtram ipſi maximam imbecillitatem cognoverimus. Atqui, Gregorio teſte, nemo vires ſuas in pace cognoſcit. Si enim bella deſunt, virtutum experimenta non prodeunt. Improvidus miles eſt, qui fortem ſe in pace gloriatur. Nemo ſcit quantum profecerit, niſi inter adverſa. Cùm enim adſunt proſpera, cerni virium documenta non poſſunt. Feriamur paternis perturbationibus, ut, quantum proficimus, agnoſcamus. Tentatus quiſque oſtendit quidem quantum de Deo profecerit, ſed in ipſis flagellorum afflictionibus etiam quantum de ſemetipſo ſit infirmus, agnoſcit. *a*

Petrus Galilæus promiſſa ingentia & perquam magnifica ſuper menſam jactans: Paratus ſum, inquit, tecum & in carcerem & in mortem ire: Etſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor: Etiamſi oportuerit me ſimul

 commori

a *Plauto, ſufflare buccas*, Backen aufblaſen / *ſuperbire.*

b *Gregor. tomo 2. l. 23. Moral. c. 18. initio, in.bi.pag.* 841.

commori tibi, non te negabo. *a* Hæc quidem amplè ac ſplendide dicta. Ampullabatur Petrus magnificis pollicitationibus. Non abiit diecula, non abiit tertia vel quarta hora, cùm longè aliud monſtrârunt facta. Nec unicam quidem horulam Petrus vigilare ſuſtinuit, ſed capto Domino ex horto ſe proripere, captum à tergo & eminus ſequi, ad focum bis térque capti diſcipulum ſe negare, idque etiam jurejurando & anathemate interpoſito affirmare. Hæc à prioribus quàm plurimum diſſona. Ah quid eſt Enos, hoc eſt, homo miſer? Pulſanda igitur fuit infirmitas, ne extolleret ſeſe ſanctitas. Petrum Petro oſtendit tentatio. Permiſit Chriſtus labi Petrum, ut labentium Petrus commiſereſceret, & lapſos erigeret. Ab hac tentatione tam gravi, quâ victus cecidit, jam multò moderatior ac mitior, jam & cautior atque ſubmiſſior loquendo fuit. Illuſtri hoc exemplo patet. Chriſtus à Cruce redivivus Petrum examinans: Simon Joannis, inquit, diligis me plus his? *b* Ad ea Petrus: Etiam Domine, tu ſcis, quia amo te. Videte obſecro, reſpondit ad primam quæſtionis partem, non auſus ad alteram reſpondere. De ſe profitetur, de aliis altum ſilet, dicturus alias: Plus his, plus omnibus te diligo. Demiſſiorem fecit tentatio.

Haud abſimili modo rex David: Ego dixi, ait, in abundantia mea non movebor in

a *Matt. c. 26. v. 33. Marci c. 14. v. 31. Luc. c. 22. v. 33.*
b *Joan. c. 21. v. 15.*

in æternum. At tentatione non levi concussus: Avertisti, ait, faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. *a* Eheu! quid homine infirmius? Vir spiritûs divini plenus, tentatione sollicitante otiatur & adulteratur, mentitur & latrocinatur. *b* Pulsata est infirmitas, ne superbiret sanctitas. Davidem ostendit Davidi tentatio. Fateamur igitur cùm tentamur, quàm parum nobis sit solidæ virtutis, patientiæ, charitatis, fiduciæ; humilitatis. Proxima est ad humilitatem via, sui notitia. Hanc dabit tentatio. Tentatoris nequitia, perfectûs nostri principium.

a *Psal. 29. v. 7. & 8.*
b *In Vriâ occidendo.*

CAPUT VIII.

A tentationibus nemo mortalium securus.

TAm gratus plerumque ignis, quàm ingratus fumus. Ignis in foco ad coquendos cibos, in fornace ad calefaciendum conclave, ad purgandum aërem pergratus est. Compluribus locis amamus ignem, sed fumum odimus, quem & nares & oculi exsecrantur. Atqui ignem excitare sine fumo nimis quam rarum. Uti & capillum umbra, ita & igniculum fumus sequitur. Flamma fumo proxima. *a* Ignem cupimus, fumum igitur non aversemur. Ita differens Chrysostomus: sicut ignem præcedit fumus, inquit, victoria

 pugnam,

a *Plautus*: Es ist kein Fewrlein/ das nit ein räuchle darbey sey.

pugnam, ita gloriam Christi, tentatio Antichristi. *a*

Christus ipse tentatus. Sanctissimi homines in priscâ etiam lege tentatissimi. Ecquis æquè tentatus atque Abraham? An non & Patriarchæ alii Isaacus, Jacobus, Josephus, Jobus, Tobias gravissimè tentati? An non Josue, Calebus, David, Ezechias & Elias tentationibus variis exagitati? An non & Anna, Esther, Judith, Abigail, Sara, aliæque laudatissimæ feminæ suas senserunt tentationes? An non Paulus fidelissimus DEI servus omni tentationum genere vexatissimus? Nemo mortalium à tentatione securus. Atque istud isto capite dicendum.

a *Chrysost. hom. 49. in c. 24. Matth.*

§. I.

A tentatione nusquam securitas. Nam, quod Paulus dixit: Oportet & hæreses esse, ut & qui probati sunt, manifesti fiant in nobis. *a* Ita oportet & tentationes esse. Luculentissime Augustinus: Vita nostra, inquit, in hac peregrinatione, non potest esse sine tentatione: quia profectus noster per tentationem nostram fit; nec sibi quisquam innotescit nisi tentatus; nec potest coronari nisi vicerit, nec potest vincere nisi certaverit, nec potest certare nisi inimicum & tentationem habuerit. *b* Qui molendinum ingreditur se farinario pulvere

a *1 Cor. 11. v. 19.*
b *August. in Psal. 60. post initium, mihi pag. 249.*

vere adſpergi non miratur; qui officinam ſubit coriariam, madori & fœtori non iraſcitur: qui fabrum ferrarium ad incudem adit, fuliginoſos vultus, malleorum ictus non reprehendit; qui mari ſe committit, nauſeam & vomitum tributi loco pendendum non neſcit; nemo miles miratur in bello jugulari homines: ita qui Orbem ſubit, omnia tentationibus eſſe pleniſſima ne miretur. Tentatio eſt vita hominis ſuper terram. Veriſſime dictum: Quamdiu in mundo vivimus, ſine tribulatione & tentatione eſſe non poſſumus. *a* Nec loci ſanctitas, nec ſanctorum ſocietas à tentatione ullum præſtat immunem. Et plerumque, quod addendum, una tentatione ſeu tribulatione recedente, ſupervenit alia. Chriſtus clariſſime: Nolite arbitrari, ait, quia pacem venerim mittere in terram: Non veni pacem mittere, ſed gladium. *b* Dixerat quidem Eccleſiaſtes: Tempus belli & tempus pacis. *c* Verùm quamdiu hanc vitam vivimus, tempus belli habemus. In regione beatorum ſequetur tempus pacis. Factus eſt in pace locus ejus. *d* Humana vita eſt militia, non triumphus, eſt velitatio, prælium, pugna, conflictus aſſiduus; loco meliore ſperanda quies & victoriæ fructus. Veteranum militem audio vociferantem: Video aliam legem in membris meis repugnantem

 legi

a *Imitatio Chriſti, l. 1. c. 13.*
b *Matth. c. 10. v. 34.*
c *Eccleſ. c. 3. v. 8.*
d *Pſal. 75. v. 3.*

legi mentis meæ. *a* Loco longè beatiore audientur victoriæ voces : Absorpta est mors in victoria. *b* Nunc psalmos canimus pœnitentiæ scriptos. Nunc ubique bellum & tentatio. Sed quod Jacobus Apostolus pronuntiat : Unde bella & lites in vobis? Nonne hinc ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris? *c* Radix & caussa tentationis, rebellio carnis. Nimirum corpus quod corrumpitur, aggravat animam. *d*

Adolescentem prisci pingebant qui una manu alata in altum nitebatur, sed appensum saxum alteram in imum trahebat, eo significatu, ingenium sæpius, quo minus emergat, inopia impediri. Ita sanè animus ad sui originem adspirat, sed eum corpus miserabili mole degravat. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. *e* Hinc dilucide Hieronymus: Impossibile est, inquit humanam animam non tentari. Unde & in oratione Dominicâ dicimus: Ne nos inducas in tentationem: quam ferre non possimus. Non tentationem penitus refutantes, sed vires sustinendi in tentationibus deprecantes. Ergo & inpræsentiarum non ait: Vigilate & orate, ne tentemini, sed ne intretis in tentationem, hoc est ne tentatio vos superet & vincat, & vos intra casses teneat. *f* Josephus

a *Rom. c.7. v.23.* b *1 Cor. c.15. v.54.*
c *Jac. c. 4. v. 1.* d *Sap. c. 9. v. 15.*
e *Matth. c. 26. v. 41.*
f *Hieron. tomo 6. l. 4. in c. 26. Matth.* *mihi pag. 60.*

phus Ægypti prorex à libidinum præside Aſmodæo tentatus eſt adulterio, ſed juvenis caſtiſſimus in tentationem non intravit. Suſanna quoque à nequiſſimis duobus vetulis eſt tentata, ſed nec illa intravit in tentationem. Has vires, hanc vincendæ tentationis gratiam à Deo poſtulamus. Nam vinci, ait Hieronymus vel vincere nonnunquam in noſtra eſt poteſtate; cæterum tentari in poteſtate tentantis eſt. Si enim Salvator tentatus eſt, quis poteſt eſſe ſecurus intentatum ſe vitæ hujus maria tranſire? *a*

a *Hieron. eod. tomo in c. 6. epiſt. ad Gal. mihi p.* 155.

§. II.

Sunt homines animi puſilli qui ſecum jam plane actum putent, cùm paullò acerbius tentantur. Hominem ita pavidum erudiens Gregorius: Unde fit, inquit, ut dum ſubita tentationis procella tangitur, deſpectum ſe à Deo & perditum ſuſpicetur. Quæ quidem tranquillius ſi prævidet, tolerat, eorum tamen omnino certamina, etiamſi prævideat, non declinat, quia curſus noſtri itineris nequaquam peragitur ſine pulvere tentationis. Subinde verò ita circumfrementibus tentationum motibus anguſtatur, ut rectè de eo dici debeat: Abominabilis ei fit in vita ſua panis, & animæ illius cibus antè deſiderabilis. *a* Sed nemo deſperet, Miſericors Deus probari nos permittit tentationibus, non reproba-

 ri.

a *Greg. l. 24. Moral. c. 13.*

ri. Hic oleum ſolatii affundens Jobi liber: Appropinquavit corruptioni anima ejus, inquit, & vita illius mortiferis. Conſumpta eſt caro ejus à ſuppliciis. Sed addit: Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit, & videbit faciem ejus in jubilo. *a*

Nemo liber, nemo tutus à tentatione: ſicuti bellum neminem pronuntiat ſecurum à plumbeâ glande, aliiſque vitæ periculis. Fiſtulis ferreis in bello perſonant omnia, & hoc quotidianum eſt; tormentorum æneorum tonitrua non expaveſcit miles, qui ſæpe pulverem tormentarium habet, & panem non habet. Id tamen generoſum militem nihilominus ſolatur, quod hoſti poſſit reſiſtere, cùm fami vix poſſit. Ita prorſus Chriſtianum non terreant tentationes, etſi magna vi catervatim irruant: habet unde iis reſiſtat, etſi ſolatiorum fomenta non habeat quibus animum reficiat: Non refert; Non pugnare tantum, ſed & vincere poſſumus, tametſi ſolatiis careamus. Imo tanto glorioſior eſt victoria, quanto difficilior pugna, quantoque minus ſenſilis habet præſidii. Non eſt arduum pugnare pro Chriſto cum divina deſuper rorant ſolatia: hoc viri eſt, & verè Chriſtiani militis, omni ſolatio deſtitutum pro Domini JESU gloria decertare, & cælum licet nubilum, licet ferreum amiciſſimis tamen vocibus ſalutare. Hoc prorſus eſt conformem fieri imaginis filii Dei, *b* qui crucis tormenta paſſus:

a *Job c. 33. v. 22. & seqq.*
b *Rom. c. 8. v. 29.*

passus: Sustinui, ait, qui simul contristaretur, & non fuit, & qui consolaretur, & non inveni. *a* Omnes videntes me, deriserunt me. *b* Quoniam non est qui adjuvet. Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? *c* Hæc certandi norma Christianis ad imitationem proponitur, ut tentati vel acerbissime ad suum se ducem conforment. Hæc omnis vita plena laqueis, tentationibus plenissima.

Quod explicans Ambrosius: Injiciunt, inquit, honoris appetentiam potestates mundi, ut te extollas. Quoties in oratione nobis, qua maxime Deo appropinquamus, offunduntur ea, quæ plena sunt opprobrii aut sceleris, quo nos à studio precationis avertant? Quoties inimicus cordi nostro conatur inserere, quo nos reflectat à sanctitatis proposito & piis votis? Quoties corporeos inflammat ardores? Quoties occursare facit oculos meretricios, quibus castum justi tentet affectum, ut improviso amoris spiculo feriat imparatum? Quoties inserit animo tuo verbum iniquum, & cogitationes cordis absconditas, de quo tibi dicit lex: Attende tibi, ne fiat verbum absconditum in corde tuo iniquum, & dicat tibi Dominus: Quid cogitas mala in corde tuo? Sed tu obluctare quasi bonus miles Christi JESU, & inferiora obliviscens, terrena despiciens ad cælestia & æterna contende.

a *Psal.* 68. *v.* 21.
b *Psal.* 21. *v.* 8. & 12.
c *Matth. c.* 27. *v.* 46.

Attolle animam tuam, ne eam illiciat esca laqueorum. Voluptates sæculi, escæ sunt, & quod pejus est, escæ malorum, escæ tentationum. Dum voluptatem quæris, laqueos incurris. Omne iter istius vitæ, plenum laqueorum est. *a* Laquei in corpore, laquei in lege, laquei in pinnis templorum, in crepidinibus parietum tenduntur à diabolo. Laquei in philosophis, laquei in cupiditatibus: oculus enim meretricis laqueus est peccatoris. Laqueus in pecunia, laqueus in religione, laqueus in studio castitatis. Exiguis enim momentis mens inclinatur humana, & huc atque illuc pro versutia suadentis frequenter impellitur. *b* Quisquis es, strenue pugna, ut denique cantare possis illud epinicion: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium, laqueus contritus est, & nos liberati sumus. *c*

Ambros. tomo 1. *l. de bono mortis, mihi pag.* 249.

b *Idem tomo* 5. *in c.* 4. *Lucæ. c.* 4. *mihi pag.* 47. c *Psal.* 123. *v.* 7.

§. III.

Hebræus psaltes canit: Dominus interrogat justum & impium. *a* Sed quemnam, oro, crebriùs? illum, an istum? quem severius interrogat, quem asperius tentat? Hoc scire nostrum non est. Hoc sciamus, tentationes in foribus excubare, ubique obvias occurrere, in conclave nostrum (parum hoc) in cor nostrum penetrare.

Tentatio

Tentatio in hortum omnium amœnissimum perrepsit. Orcinus coluber rimam certè reperit, qua inserperet. Vel ipsiùs cæli foribus se furtim admovere ausa superbiæ tentatio, imò in ipsum etiam cælum perreptavit, & seditionem illic inter Angelos inauditam, infandam concitavit. Locis omnibus insidias struit tentatio.

Chrysostomus creberrimam mentionem regis Hebræi David injiciens: Hæreo, inquit, & æstuo, ac mente excido, quomodo David rex, propheta, Dei servus, Christi pater & avus carne, *a* humilitate armatus, virtutibus plenus, vir secundùm cor Dei, peccatis maximis pessumdari permittitur? Tentatus & lapsus corruit. Legem sciverat: non mœchaberis, non occides. Et mœchus tamen & homicida fuit, Dei Propheta. Itaque qui se existimat stare videat ne cadat. *b* David ipsemet orabat, Cùm defecerit virtus mea, ne derelinquas me. Et usque in senectam & senium, Deus, ne derelinquas me. *c* Nec sibi ipsi nec diabolo quisquam fidat, tametsi possit dicere: Ego vigiliis, Ego precibus, jejuniis, lacrymis, ciliciis in hostem me armo; castigo corpus meum, largas do eleemosynas, sacras præceptiones optimas & legi sæpius & audivi, hactenus utcunque feliciter progressus sum. Nihilominus quisquis es, vide ne cadas. Nam illa

a *Liber Generationis JESU Christi, filii David. Matth. c. 1. v. 1.*

b *1 Cor. c. 10. v. 12.*

c *Psal. 70. v. 9. & 18.*

illa omnia & regi David fuerunt ufitata. Oravit rex iste. Hinc illa pfalmorum testimonia: Septies in die laudem dixi tibi. *a* Jejunavit: Genua mea immutata sunt à jejunio & caro mea immutata est. *b* Vigilavit. Mediâ nocte surgebam ad confitendum tibi. *c* Flevit: Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. *d* Castigavit corpus: Induebar cilicio, humiliabam in jejunio animam meam. *e* Aliis etiam rigoribus carnem maceravit: Cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam. *f* Et tamen tentatus & lapsus est. Ne confidamus itaque stantes, ait Chrysostomus, sed nobis ipsis dicamus: Qui videtur stare, videat ne cadat. Neque jacentes desperemus, & nobis dicamus: Nunquid qui cadit, non resurget? Nam & multi postquam in ipsum ascenderunt cæli vericem, & omnem exhibuerunt tolerantiam, & in desertis morati sunt, nec in somnis quidem viderunt mulierem? quod paullùm torpuerint, supplantati sunt, & ad ipsum malitiæ barathrum devenerunt, vigilemus charissimi, per angustam ambulemus viam; confidentes simul & timentes: timentes quidem propter utrimque posita præcipitia; confidentes propter nos præcedentem JESUM. Ambulemus vigilantes & expergefacti: vel

a *Psal.* 118. *v.* 164. b *Psal.* 108. *v.* 24.
c *Psal.* 118. *v.* 62. d *Psal.* 6. *v.* 7.
e *Psal.* 34. *vers.* 13.
f *Psal.* 101. *vers.* 10.

vel si paullum quis dormitaverit, illic prostratus est. Non n. sumus Davide solertiores, qui cum parumper neglexisset, in ipsum præcipitatus est peccati barathrum; sed cito surrexit. Quod si justus ille paullulum torpefactus talia cepit vulnera, quid patiemur nos si negligentes fuerimus? Ne consideres itaque quod cecidit, aut torpeas, sed quanta post hæc fecit, considera, quot lacrymas exhibuit, quantum pœnitentiæ, noctes jungens diebus, fontes emittens lacrymarum, lectum lacrymis abluens, saccum indutus. Si verò ille tanta eguit conversione, quando nos salvari poterimus, qui post tot peccata nullo dolore afficimur? *a*

Ergo in hoc Mundo periculosissimo, quod idem Chrysostomus affirmat, vivimus quasi in pelago, ubi nunquam est minor tempestas. Etsi tempestas interdum non fuerit, tamen semper timor est tempestatis. Sic & in hoc mundo viventibus, nunquam est minor tentatio: etsi tentatio interdum facta non fuerit, tamen timor tentationis semper est. *b*

Quæ Hieronymus nervosa dictione confirmans: Stadium est, inquit, hæc vita mortalibus. Hîc contendimus, ut alibi coronemur. Nemo inter serpentes & scorpiones securus ingreditur. Inebriatus est, inquit Dominus, gladius meus in cœlo; & tu pacem arbitraris in terra, quæ tribulos ger-

a *Chrysost. tomo 5 hom. 72. mihi pag. 387.*
b *Chrys. tomo 2. hom. 35. inc. 20. Matth. mihi pag. 864.*

germinat, & spinas, quam serpens comedit: Magnis inimicorum circumdamur agminibus; hostium plena sunt omnia. Caro fragilis, & cinis futura post modicum, pugnat sola cum pluribus. Nonne autem melius est, brevi tempore dimicare, ferre vallum, arma sumere, lassescere sub lorica, & postea gaudere victorem, quàm impatientia unius horæ servire perpetuo? *a* Paulus, vas electionis, separatus in Euangelium Christi, vocatus de cælo, post famem & tot jejunia, post nuditatem & carceres, ter virgis cæsus, ter naufragus, semel lapidatus, periculis & laboribus continuis, assidua morte occupatus, & tamen à tentationibus nequaquam liber exclamat: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? *b* Et putas te securum non tentandum? Tu cave tibi à teipso, carni non nimium parce. Paulus jam flagellatum & virgis concisum corpus suum ipse insuper castigat, atque in servitutem redigit, & tu deliciis vacas, affectibus indulges? Tentatio ubique proxima est. Quod & beatus Leo adstruens: Quis enim, inquit, in hujus vitæ constitutus incerto, aut immunis à tentatione, aut liber inveniatur à culpa? Quis est, qui nihil virtutis sibi adjici, aut qui nihil vitii sibi optet auferri? cùm & adversa noceant, & secunda corrumpant, nec minoris sit periculi carere desideratis, quàm abundare con-

a *Hieron. tomo* I. *Epist.* 22. *ad Eustoch. mihi pag.* 56. *&* 65.
b *Rom. c.* 7. *v.* 24.

concessis? Insidiæ sunt in divitiarum amplitudine, insidiæ in paupertatis angustiis. Illæ elevant ad superbiam, hæ incitant ad querelam. Tentat sanitas, tentat infirmitas: dum & illa materia est negligentiæ, & hæc causa tristitiæ. Laqueus est in securitate, laqueus est in timore, nec interest utrum animus, qui terreno tenetur affectu, gaudiis occupetur, an curis: cum par morbus sit, vel sub vana delectatione languere, vel sub anxia sollicitudine laborare. *a* Omne genus hominum tentationes vellicant.

Ipsum etiam Servatorem à diabolo tentatum considerans Gregorius: sed ecce, inquit, cùm dicitur Deus homo vel in excelsum montem, vel in sanctam civitatem à diabolo assumptus, mens refugit credere, humanæ hoc audire aures expavescunt. Qui tamen non esse incredibilia ista cognoscimus, si in illo & alia facta pensamus. Quid mirum, si se permisit ab illo in montem duci, qui se pertulit etiam à membris illius crucifigi? Non ergo indignum Redemptori nostro, quòd tentari voluit, qui venerat occidi. *b* Omnia ubique laqueorum plena, tentatio nusquam non vicinissima. Sed solatium grande Climacus præbens: Nullum, inquit, certius argumentum est, quod dæmones à nobis victi sint, quàm si nos acerrimè oppugnent. Tu verò animosissimè obluctare, & quod idem Climacus monet, Congregata custodi. *c*

CAPUT

a *Leo ser.* 11. *de quadrag. mihi pag.* 128.
b *Greg. hom.* 16. *in Euangelia.*
c *Climacus gradu* 27. *de Quiete, mihi p.* 284.

CAPUT IX.

Tentati hominis duodecim in ſpiritali pugna ſtultitiæ.

DIes diei eructat verbum. *a* Victus hodie cras pugnat cautius. Ducis artem infauſta prælia quaſi triſtes, ſed fidi edocent magiſtri, atque ubi ſit erratum, plagis admonent: ſic agricolam ſterilitas agrorum. Architectum lapſus ædium, iterati caſus equitem, nautam graves acuunt procellæ: errando diſcitur. M. Marcellus prælio victus die proximo in aciem rediit, victorem ſuum majore quàm ab illo pridie victus erat, prælio vicit. Julius Cæſar ad Durachium inferior, ad Pharſaliam mox ingenti prælio victor fuit. Ita Romani millies ſtrati ſurrexêre altiùs, ut non hoſtes tantum ſuos, modò tam formidabiles, ſed totum ex ordine terrarum orbem virtus illis ac felicitas ſubjiceret. Multos docet experientia, quos non docuit ſchola, & præceptoribus ſurdum caput hauſit oculis, quod auribus non valebat. Nulla rerum humanarum certior Magiſtra, nulla diſcutiendis erroribus aptior, quàm tentatio & experientia; nuſquam clarius, quàm inter tentationum vulnera prominet animi magnitudo. Ut igitur quivis ſe ipſum melius noſſe diſcat, quantarumque ſit virium vel ictus intelligat, duodecim ſtultitias in ſpiritali pugna paſſim committi ſolitas hîc exponemus

§. I.

a *Pſal.* 18. *v.* 3.

§. I.

1. *Ante pugnam armare se nolle.* Sunt qui tunc primùm arma corripiunt, cùm vulneris dolorem sentiunt. Hîc Siracides monet: Præpara animam tuam ad tentationem. *a* Hostium medius semper excubet armatus.

2. *Arma sumere nimis ponderosa.* Orare perpetuò, nunquam laborare velle; immoderatis se jejuniis exhaurire; subitò se iterum cibis farcire, oneri sunt non defensioni.

3. *Arma in ipso conflictu projicere.* Arma sanè projicit & certatim fugit, qui in ipsa tentatione Patientiam & Humilitatem exuit. Sapientiæ vox apud Boëthium est: Talia tibi contuleram arma, quæ nisi prior abjecisses, invicta te firmitate tuerentur. Homo verè patiens & humilis planè inviolabilis, insuperabilis, inexpugnabilis.

4. *Eâ parte, qua quis impugnatur minùs se munire.* Ad avaritiam pronus eleemosynarum liberalitate se muniat. In luxuriam propensus Abstinentia & fuga se armet. Ad superbiam concitatus, sui contemptu se tutetur. Ubi te sentis debiliorem, eò vires collige. Ulceri & parti læsæ non sanæ malagma est admovendum.

5. *Nolle hosti resistere loco opportuno.* Ut hostis excludatur urbe, arcendus est à portis. Ad exteriorum sensuum portas hostili agmini te oppone: oculos & aures claude, manus contrahe, gulam substrin-

 ge,

a Eccli. c. 2. v. 1.

ge, odoratui moderare. Væ urbi, si hostis occupârit portas.

6. *Hostem jugulare nolle, dum parvulus & invalidus est.* Beatus qui tenebit & allidet parvulos suos ad petram. *a* Serpens antiquus est lubricus, ni maturè illum arceas ab animo, in eum totus illabetur. Caput serpentis obtere dum parvus est, ne in grandem colubrum excrescat. Principiis obsta, tentationem, antequam invalescat, enerva.

7. *Oppugnare amicos, inimicis applaudere.* Propria voluntas; proprium & contumax judicium plus nocent homini, quàm alii omnes illius inimici; hoc tamen propriam voluntatem propriumque judicium complectimur, illos odimus & aversamur, qui Voluntati & Judicio nostro vel minimum contradicunt. Verte & pugna.

8. *Cùm eo hoste velle congredi & cominus pugnare, qui eminus est vincendus.* Sæpe hostis acquirit vires è vicinia; talis est libidinis tentatio, & omnia vitia voluptatis aliquid stillantia, quæ longè rectiùs fugâ, quàm collato pede superantur. Adversus hæc tantò felicior pugna suscipitur, quantò remotior.

9. *Fugiendo velle hostem vincere, qui pugna vincendus est stataria.* Ejus generis sunt adversa & incommoda omnia: his vera patientia non cedit, nec ea vincit fugiendo, sed ferendo. Pedem cum illis confert, & universa superat, placide tolerando. Verberant

a *Psal. 136. v. 11. sensu morali, nam longè alius est litteralis.*

berant nos & lacerant res adversæ. Non est sævitia; certamen est, quod quò sæpius adierimus, fortiores erimus. Ad contemnendam malorum omnium potentiam, animus patientia durandus est.

10. *Armis pugnare similibus, cùm pugnandum esset contrariis.* Quid stultius & minus Christianum, quàm odio contra odium, garrulitate contra garrulitatem, stultitia contra stultitiam, conviciis adversus convicia pugnare. Disparibus hîc armis certandum est. Odium amore, Garrulitas taciturnitate, fatuitas sapientia, convicium fausta precatione oppugnandum. Primæ legis est: Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto: sed è contrario benedicentes. *a* Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis. *b*

11. *In eo hoste debellando frustra se fatigare, qui debellari potest sine labore.* Melior est patiens viro forti. *c* Quid igitur vindictam operose moliris? Exspecta Dominum, & liberabit te. *d* Magis eminet fortitudo in perferendis adversis, quàm in aggrediendis arduis. Tu ergo, quiesce, sile, patere, & caussam tuam Deo committe. Ille in hostes tuos, te quiescente ac silente, acerrime vindicabit tempori.

12. *Hostem suum ad suimet exitum & interitum juvare.* Non est timendus hostis,

 qui

a 1 *Pet. c. 3. v. 9.*
b *Prov. c. 26. v. 4.*
c *Prov. c. 16. v. 32.*
Prov. c. 21. v. 22.

qui non vincere poteſt niſi volentem aut juvantem. Diabolus certè nec vincere niſi volentem, nec jugulare poteſt, niſi juvantem. Diabolus pectori gladium apponit, cùm fœdas noxiaſque cogitationes ſuggerit, tu ipſe hunc gladium cordi tuo infigis, cum cogitationibus conſentis. Diabolum juvas, cum ad foveam, in quam præcipiteris properas. Fovea profunda eſt meretrix, & puteus anguſtus aliena. *a*

a *Prov. c.* 23. *v.* 27.

§. II.

Adverſus iſtas, quas memoravimus, ſtultitias in ſpiritali pugna, non leviter juvabunt præceptiones iſtæ.

I. Tentationes aperiendæ, ſed non obvio cuique. Aperiendas eſſe tentation[es] omnium ſapientum eſt conſilium, ſed aperiendas intelligenti rerum harum perit[o]. Veluti duo nebulones Suſannæ pudic[i]tiam tentantes alter alteri ſuam tentatio[nem] peſſimè aperuit: nam cæcus cæcu[m] duxit, & ita uterque in foveam corru[it]. Saccus frumentarius nucibus plenus [ſe] ipſum prodit; animus tentationibus agit[a]tus ægerrimè ſe continet quin erump[at] aut certè ſignis pandat. Jacob Rachele[m] & Liam affatus: Video, inquit, faciem p[a]tris veſtri, quòd non ſit erga me ſicut h[e]ri & nudiuſtertius. *a* E vultu didicit avu[n]culi contra ſe tentati notas. Tentation[es] detegere ſed prudenti, & qui conſcienti[as] tractare nôrit, conſultiſſimum, imo n[e]ceſſariu[m]

a *Gen. c.* 31. *v.* 5.

cessarium, alioqui cor exedunt, & ad pessima quæque impellunt, tam insipienter clausæ. Spiritales viri experimentis creberrimis, & malo suo didicerunt, non sibi priùs lucem è cælo alluxisse, quàm ipsi conscientiam & animum tentationibus inquietum Magistro spiritali aperuerint. Silentium hac in re perniciosissimum est. Tentationes patefacere, sed imprudenti aut obvio cuique, pessimum, nocentissimum. Nam tentatus alium turbat & seipsum non juvat.

II. Tentationum multitudo præmeditanda. Solebat Abbas tirones suos in turrim editam educere, & loquente manu remotissimum locum commonstrans: En ajebat, si ab hac turri usque illuc quò pertingere possunt oculi, omnia crucibus essent oppleta, tu tamen tuas esse numerosiores crede. Animam tuam ad tentationem præpara. Innumera tibi etiamnum toleranda. Ita in antecessum muniit tironem.

Anno Christiano millesimo decimo sexto Benedictus VIII. summus Pontifex regem Sarracenum prælio vicit. Rex fugit, sed vires denuò collegit. Atque ut Pontificem terreret, grandem saccum sardianis glandibus, seu castaneis plenum misit cum hac denunciatione: Tot milites æstate proxima exspectaret, qui vastarent Italiam. At Pontifex ut litteris nimium animosis responsum congrueret, Marsupium milio *a* jussit impleri, & Sar-

a Mit Hirsch.

raceno regi transmitti, his additis: Veniret modò, salutandum eum à tot armatis, quot milii grana marsupio clauderentur. *a* Darius, ut ferunt, hosti Alexandro Macedoni peram misit papavere stipatam, & unà dici jussit. Auderet progredi si vellet: peditatum & equitatum sibi tam esse numerosum, quàm missum papaver esse cerneret. Quod Alexander solum gustans exspuit, & sacculum pipere non contuso plenum remisit cum dictis. Tam peditatus quàm equitatus meus tuo est minor, sed est animosior. Tales sunt minæ diaboli, quales erant insanorum ducum illorum. Sed adsit, & innumeris nos tentationibus incurset, quisquis auxiliatore Deo pugnat, impavidus proclamat: Dominus illuminatio mea & salus mea quem timebo? Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum. Si exsurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo. *b* Non timebo millia populi circumdantis me. *c*

Othoni I. Imperatori bellum memorant denuntiatum adjectis his minis: Plures hostiles galeas in Germania spectandas, quàm ea tota pileolos habeat stramineos. Risit Imperator prætumidam barbariem, & insolenti regi vicissim nuntiari jussit: Veniret, si animo id sedisset, & coram cerneret quàm militares essent straminei pileoli. Hinc miles pileatus, non galeatus in aciem jussus descendere. Venit igitur

a *Baron. tomo* 11. *annal. Eccles. an.* 1016.
b *Psal.* 26. *v.* 1. *&* 3.
c *Psal.* 3. *v.* 7.

igitur rex barbarus, & vidit, sed revera non vicit. Nam prælio fusus, fugatus, captus est. Multitudo tentationum & copia quæ vel unicum hominem infestat, sit velut culeus castaneis, aut marsupium milio, aut pera papavere, aut crumena pipere, aut saccus nucibus refectus, nil tamen trepidandum. Solatio est quod Elisæus ministro suo dixit: Noli timere; plures enim nobiscum sunt, quàm cum illis. *a*

Assyriorum rex Sennacherib ingenti cum exercitu in Judæam sese infudit, omnémque impetum belli adversus Hierosolymam vertit. At verò rex Ezechias rebus bellicis prudenter ac mature dispositis, ad cohortandum populum progressus: Viriliter agite, inquit, & confortamini; nolite timere, nec paveatis regem Assyriorum, & universam multitudinem quæ est cum eo, multò enim plures nobiscum sunt, quàm cum illo. Cum illo enim est brachium carneum: nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnátque pro nobis. Confortatus est populus hujuscemodi verbis. *b* Ita omnino præmeditanda tentationum multitudo, non formidanda. Nobiscum est Dominus Deus, qui auxiliator est noster pugnatque pro nobis.

§. III.

III. Removendus tentationum fomes: agendum viriliter. Silex & chalybs si col-

 lidan-

a 4 *Reg. c. 6. v. 16.*
b 2 *Par. c. 32. v. 1. & seqq.*

lidantur, ſcintillæ proſiliunt, celer emicat ignis: fomitem huic igni ſubtrahe, ſi eum nolis vivere; ſua tentationibus fomenta diripe, ſi eas nolis invaleſcere. Ite nunc vani; pecunias acervate, honores & dignitates inhiate, voluptates undequaque conquirite, indulgete genio, ſi plena ſenſibus licentia. His fomentis tentationes gaudent, his creſcunt. Ita culeus nucum refertus colligitur.

Nuces relinquere Latinis eſt, imagunculas, crepundia, pupas, ineptias, nugas, fabulas amovere, tractare ſeria. Ita Perſius:

- *Et nucibus facimus quæcunque relictis.*

Apud Romanos veteres ſponſus cùm domum duxiſſet ſponſam, nuces ſparſit, ut eo ritu ſeſe jam emancipatum, pueritiam & puerilitatem finitam teſtaretur. Perinde ſi diceret: Reliqui nuces. Nuces repetere, ad nuces redire, aut à nucibus nunquam recedere, eſt apinas, puerilia, affanias ſemper tractare. Atque hoc eſt, quod crebrius inſtillat Paulus: Cum eſſem parvulus, loquebar ut parvulus, ſapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Quando autem factus ſum vir, evacuavi quæ erant parvuli. *a* Fratres nolite pueri effici ſenſibus. *b* Pueri plures faciunt nuces deauratas, quam centum aureos. Nimis quam puerile eſt, culmum unicum attendere, & manipulum totum negligere; ſeſtertiolos aliquot lucrari, & mille coronatos perdere. Hoc mundi vanitas & vanitatum

a 1 *Cor.* c. 13. v. 11.
b 1 *Cor.* c. 14. v. 20.

nitatum maxima vanitas eſt. Hæc noſtra eſt infantia, hæc inſipiens pueritia: Res temporis ſolertiſſime curamus, quod æternitatis eſt, oſcitanter tranſimus; ludicra & vana impigerrime tractamus, animi ſalutem inter poſtremas ferè curas habemus. Expendendos nummulos etſi paucos, decies verſamus manu, in omnem vitam pœnitenda & nocitura ore liberrimo profundimus; nec damnum æſtimamus. Terræ punctum inter nos ferro & igni dividimus, eheu neglecto cælo! Infantia miſerabilis, deploranda pueritia. Hæ noſtræ tentationes ſunt, nec eas eſſe credimus; muſcas venamur & apros dimittimus. Ita raro aut admodum ſerò recedimus. Nuces ô pueri! nuces à ſeriis, à divinis, à cæleſtibus, ab æternis vos avocant. Exuamus, obſecro, hanc pueritiam; viriliter agamus, & æterna fluxis nunquam non præferamus. Confortemur & animoſe reſiſtamus hoſti. Citra laborem non conſtat hæc pugna, non venit palma, non obtinetur victoria. Comeſſe qui vult nucleum, frangit nucem. a Qui quærit honorem, ne fugiat laborem, qui ſectatur voluptatem, impendat prius ſudorem. Nux culleolis b tegitur amaris & duro putamine, recens nucleus ſuâ tunicâ evolutus pergratus eſt. Hæc ſine morâ & labore non fiunt. Idem in omnibus ſcientiis. Vis Poëſi & Rhetoricæ ſtudere? Grammaticæ leges priùs ſunt ediſcendæ. Vis Phyſicæ,

 Meta-

a *Plautinum.*

b Grüne Nußſchelfen.

Metaphyſicæ, Theologiæ navare operam? Prius in ſpinoſiſſimâ Logicâ ſudandum. In virtutis ſtudio initium amarum, progreſſus facilis, finis jucundus. Tentatio nucis inſtar corticem habet durum & acerbum. Sed frange nucem, ſi vis eſſe nucleum. Cave, nux iſta te robuſtior ſit.

Ambianum *a* narrant nucibus expugnatum hoc ſtratagemate. Ferdinandus Antellus ortu Cantaber, Prætoris Pompeiopolitani filius, Dorlani præſidio præfectus valida manu Ambianorum fines oberrabat, ſi fortè caſum urbis occupandæ reperiret. Quod ut ex voto ſuccederet, confictâ famâ ſparſum, præſidiarios S. Pauli in Belgio, quod ſtipendia non procederent, tumultuari. Hac ſcenâ Belgarum quinque millia evocati Dorlanum advolant, ubi fortuito cibo recreati de nocte magnis itineribus Ambianum tendunt, & appetente die ad tertium ab urbe lapidem in ruderibus ac maceriis latent. Antellus portis multa jam luce reclufis, quadraginta milites qui villatico habitu cultuque annonarias ſarcinas dorſo geſtent ſubornat: Hic quidem gallinas, ille ova, hic ſcopas, iſte caſeolos, alii vitulos, aliqui olera, alias alii ruſticanas merces ferebant. Hos intus loricatos, & brevibus ſclopis ac pugionibus accinctos præmittit, qui diverſo itinere portam, quâ in Atrebates exitur ſubeunt; & ſub faſce anhelantibus ſimiles ad levandas ſarcinas in urbis aditu ſubſiſtunt, donec onuſtum plauſtrum à quâ-

a Amiens.

quatuor militibus rusticâ veste dissimulatis actum insideret pontem pensilem : ex illis unus sacciperium nucibus plenum, veluti casu solutum effundit ; accurrunt portæ custodes per lasciviam, & nucibus attenti, à rusticis confodiuntur, qui, ne pensiles cancelli *a* fune secto demissi aditum obstruerent, plaustrum opponunt, & explosi sclopeti signo dato vestibulum insident, quo sonitu Antellus cum suis excitus advolat, & in urbem irrumpit, mœnia, turres, compita, & munitiora urbis loca præsidiis firmat; populus sacris quadragesimæ concionibus attentus, audito campanæ classico, & discurrentium fremitu, in vicos exit, sed hostium armis territus, in domos refugit. Comes S. Pauli, provinciæ & urbi præfectus cum suis evolat, & fugâ periculo se subducit. Nemo repertus in tanto discrimine, qui manus moveret; plus omnes in pedibus quam in dextris spei reposuêre. *b* Ita Ambianum, urbs Galliæ Belgicæ præstantissima nucibus expugnata Anno 1597. die 10 Martii.

Hoc etiamnum diaboli stratagema est frequentissimum, imò quotidianum ; mentem humanam expugnare nucibus. Quid enim honor, amplitudo, dignitas, nominis splendor, famæ celebritas? Nuces sunt ista & plerumque cassæ. Quid auri laminæ, quid opes & divitiæ, quid omnes orbis thesauri? Revera nuces sunt in orbem

a Schußgatter. *Cataractes aut Cataracta.*

b *Julius Cæsar Bulengerus historiarum l. 16. mihi pag. 308.*

bem alterum à nemine aſportandæ. Quid voluptates fluxæ niſi nuces verminoſæ! Attendite, Chriſtiani, attendite: diabolus ruſticus larvatus, ſed jam à quinque millibus annorum miles exercitatiſſimus ſacciperium nucibus plenum effundit ut decipiat, ut urbem munitam, mentem humanam occupet, & cælum rapiat. Nemo fidat, fraudes ſunt. Nemo fidat, impoſturæ ſunt, quibus incautos fallit: Nuces abſcondit ſacco, ſtratagemata mendacio, ſcelera virtutis velo. Amicitiæ, identidem ſpecie, ait Chryſoſtomus, crudelitatis venenum ejaculatur. a Hoſtiles fallaciæ cum notæ ſunt, jam pæne victæ ſunt.

a *Chryſ. tomo 4. in c. 6. ad Rom. hom. 10. mihi pag. 90.*

Pars Altera De TENTATORIS GENIO.

CAPUT I.

Tentatoris genius generatim describitur.

VArium prorſus obſidionis genus eſt. Carthago Hiſpaniæ quod Florus memorat, *a* quo die obſeſſa, eodem etiam eſt capta.

Quàm verò diras & longas obſidiones tolerarunt Potidæa urbs maritima Macedoniæ, Tunes Africæ minoris ſeu Zeugitanæ *b* urbs à Carolo V. Imperatore Anno 1535. expugnata. Hanc olim continuis ſedecim diebus arſiſſe, ſed juſſu Senatus Romani reparatam eſſe memorat Eutropius. Utica ejuſdem Africæ urbs olim poſt Carthaginem ſummæ dignitatis ab Amilcare Hannibalis patre oppugnata. *c* Hieroſolyma à Tito & Veſpaſiano obſeſſa & capta ſexto menſe à die Paſchatis, quo obſideri cœpta.

Obſidionem triennalem non unam produnt ſcriptores. Byſantium ævo Severi Impe-

a *Florus l. 2. c. 6.*
b *Aliis propria dicitur.*
c *Eutrop. l. 4.*

Imperatoris tribus annis & dimidio obsessa. Bethoron Hebrææ civitatis obsidio triennium tenuit. Totidem annis ab hoste cincta Samaria.

Vienna Austriæ sub obsessore Solymanno & protectore Carolo V, viginti octo impressiones toleravit & repulit. Vejorum decennalis obsidio fuit, quo quidem tempore miles Romanus sub pellibus durare cœpit.

Vix ulla tamen unquam obsidio contumacior, quam ad Ostendam fuit: nulla urbs majore vi oppugnata, nulla fortius propugnata, nusquam plus artis & industriæ adhibita, nusquam plus molitionum, munitionum, insidiarum: Lue grassante, tormentis fulminantibus miles de capite suo ludebat, & contempta morte ferocior, sciens prudens in pericula ruebat. Ita vitæ prodigi mortem ultro lacessebant, & pedibus cadavera calcantes hominum ingenium exuisse, ac naturam ejurasse videbantur. Nusquam magis invicti spiritus in obsessis, nusquam majus victoriæ in obsidentibus studium est repertum. Canant poëtæ & fabulis attollant decennei illi obsidium. Lacones viginti annos in pertinaci Messanæ oppugnatione posuerint, tres Ostendanæ obsidionis anni & aliquot menses illustribus omnibus veterum facinoribus tenebras offundunt.

Unica obsidio Bredana quantum temporis & laboris, quantum auri & militum glutierit, Hermannus Hugo singulari libro commonstrat. Urbium

Urbium robur ostendit obsidio, hominum virtutem aperit tentatio. Hactenus de tentatione actum: Nunc porrò agimus de Tentatore.

§. I.

Petrus Chrysologus arrepto veluti penicillo diabolum suis coloribus expicturus: Diabolus, inquit, mali auctor, nequitiæ origo, rerum hostis, secundi hominis semper inimicus, ille laqueos tendit, lapsus parat, foveas fodit, aptat ruinas, stimulat corpora, pungit animas, cogitationes suggerit, immittit iras, dat virtutes odio, vitia dat amori, errores serit, discordias nutrit, pacem turbat, affectus dissipat, conscindit unitatem, sapit malum satis, bonum nil, violat divina, humana tentat. a Jam supra monui & identidem monere non cesso: Nemo fidat diabolo, cui nomina mille, mille nocendi artes. Nulla ejus tentatio non colorata, nulla non *specie boni* velata. Nam intelligentia humana nihil nisi Verum, aut sub Veri specie: Voluntas nihil nisi bonum, aut sub boni specie potest recipere. Nemo philippeum plumbeum, nemo cupreum sestertium in loculos admittit; nihilominus multi & plumbum & cuprum, monetas adulterinas, sed argenti aurive palliolo honestatas, recipiunt. Diabolus monetæ adulterator insignissimus, nummis quos cudit, argenti & auri colores incoquit. Quid enim tentatio nisi fallax species? Ita Petrus Chrysologus: Tentatio est, inquit, spe-

cies

a *Chrysol. serm. 11. initio, mihi pag. 33.*

cies fallens, quæ prospera in adversis, adversa occultat in prosperis, humanamque ignorantiam dolosus educit in lapsus. a Quis autem sit spiritus qui tentat, ipsa declarat suggestio. Nam spiritus Carnis mollia, spiritus mundi vana, spiritus malitiæ amara semper loquitur, sed speciosissimis quibusque titulis præfixis, amœna semper & honesta fronte scorpionis caudam occulit: boni specimen præ se fert omnis tentatio. Tu verò cave, latet anguis in herba, latet sub osculo Joabi sica; frumenti manipulum messor amplectitur ut eum falce succidat; venator viridi vestitu gaudet, ne feras fuget; piscator hamum obvolvit esca, ne illum pisces horreant; rete operit Auceps, ne terreat aviculas, venenum sæpe conditur sacchаro, propinatur aureo carchesio. fraus & fucus plerumque conjunctissima.

Si Aristoteli credimus, sunt mendacia, quæ majorem veritatis speciem habeant, quàm ipsa veritas. At verò, eodem teste, modica transgressio à veritate discedentibus fit longè decies millies major. b Angelum lucis repræsentat tenebrarum princeps, veritatem assimilat primus mendaciorum figulus. Pharisæos, Scribas, Pontifices Hebræos ad scelus maximum, ad parricidium immanissimum venustis falsitatibus pertraxit. Quid facimus, ajunt, quia hic homo multa signa facit. Si dimittimus

a *Chrysol. serm.* 71. *mihi pag.* 191.

b *Arist. tomo* 4. *l.* 1. *de Cælo, summa* 7. *mihi pag.* 254.

timus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem. a Sacrilegii summi statuebant fundamentum, æquitatem. Ergo ajunt, convenientissimum est rationi, ut tanto huic malo maturè admoveamus remedium: bonum publicum privato anteponendum. Hic homo ea plebis gratia valet ut exercitum conflare, & Rempublicam possit evertere aut certè mutare. Romani nobis infensi non deerunt his molitionibus. Ita & nomen, & populum, & sacra nostra difficilę illis non erit pessumdare.

Quid quæso fingi posset speciosius? Ita nonnunquam qui ad clavum sedent, homines privatos nullo jure opprimunt, in communis boni, ut ajunt, gratiam. Nulla olla quæ sibi suum non inveniat operculum. Hoc Tentatoris primum vaframentum est, umbra virtutis & nomine specioso fallere. Ita nullum flagitium, scelus & sacrilegium nullum est quod callidissimus tentator ratione ac æquitate non possit obvolvere. b

De astutia hujus Tentatoris differens Jobus: Cartilago illius, inquit, quasi laminæ ferreæ. Quid per Cartilaginem, ait Gregorius interpres, nisi simulatio ejus accipitur? Cartilago namque ossis ostendit speciem, sed ossis non habet firmitatem: & sunt nonnulla vitia, quæ ostendunt in se rectitudinis formam, sed ex

I pravi-

a *Joan. c. 11. v. 47. & seqq.*

b Es ist zu wenig geredt/ich hab meine bedencken: ja was geltens?

pravitatis prodeunt infirmitate. Hostis enim nostri malitia tanta se arte palliat, ut plerumque ante deceptæ mentis oculos culpas virtutes fingat, ut inde quisque quasi exspectet præmia, unde dignus est æterna invenire tormenta. *a* Hinc, ulcisci se, justitia putatur; boni zeli meritum, Ira creditur; Ignavia mansuetudini, prodigalitas miserationi; tenacitas parsimoniæ, pertinacia constantiæ tribuitur; Superbia, libertas, lascivia, affabilitas, loquendi procacia veritatis defensio censetur; pigritia quietis amor, præcipitantia agendi fervor, exsequendi tarditas à procrastinatoribus illis consilii maturitas appellatur. Error mantelo se virtutis velat, hinc & longe minus agnoscitur & difficilius emendatur. Eam ob causam monet Joannes: Charissimi nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint. *b* Examinandus est larvatus ille lucis angelus. quis sit, & unde sit; quid spectet ac velit? Ita ducum præstantissimus Josue cernens angelum sed sibi ignotum, & interrogans: Noster es, inquit, an adversariorum? *c* Ita extremæ tentatoris ungulæ sunt observandæ, quò potissimum collineet, attendendum. Ratio dialectica exponit omnem falsitatem, consideratio finis elidit omnem tentationem. Finem inspice, diabolo ne fide.

Vulpes

a *Gregorius lib. 32. Moral. cap. 17. mihi pag. 1056.*

b 1 *Joan. c. 4. v. 1.*

c *Josue c. 5. v. 13.*

§. II.

Vulpes animalium astutissima ut aves alliciat, mortuam se simulat. Cum simplices ad lætum funus advolant, vaferrimum quadrupes in rem suam vigilans incautas subitò corripit & jugulat: ita Dæmon inducias simulat & pacem, se fingit mortuum; repente adest & prædas agit vario stratagemate quæsitas.

Dux Normannorum Haddingus Regio sanguine prognatus, vir ferox, ad arma natus, Lunam, Italam civitatem expugnaturus, dolum sic armavit. Misit in urbem qui commeatum peterent & hospitium, simul nuntiarent fatalem morbum, in quo Christianis sacris ante mortem imbui cuperet. Ad omnia annuerunt Lunenses. Ingreditur Haddingus baculo nixus & lustrali fonte tingitur, explorata tacitè urbe ad naves cum exercitu redit. Brevî fama volat, mortuum principem, Ecclesiæ Lunensi legata testamento arma ducis & equum cum gemmis & multo auro. Credunt cives & funus regium instruunt. Armatus & vivus dux feretro imponitur, omni exercitu ad tumulum prosequente. Quid urbs, nisi suum ipsa funus duxit? Ponitur jam feretrum auro & gemmis coruscum. En tibi subito mortuus surgit & armatus, primus obvios sternit, quem secuti milites urbem incenderunt, captivos cum præda detulerunt in naves.

Ita Solimannus Peloponesius Ægypti Præses ab Ottomanno Imperatore Turci-

co missus Adenum Arabiæ oppidum munitissimum occupavit. Cum enim ab Zebito ejusdem felicis Arabiæ civitate superatis faucibus Adenum pervenisset, legatos jam ante præmisit, qui ab Rege commeatum vacuasque in urbe ædes curandis ægrotis pro amicitia peterent; utrumque cum cura præstitit Rex, & alimenta in classem & hospitium laborantibus datum. In id hospitium simulato morbo, singuli milites à quatuor valentibus à mari transvehebantur, armis in lectulo sub veste contectis per eam fallaciam nihil ejusmodi suspicante populo, quingenti paulatim intromissi. Tum Solimannus ex composito per satellites Regem ad naves accersit. Ille cum, suæ dignitatis haud quaquam oblitus, indignabundus abnueret, confestim insidiatoribus, quod jam ante convenerat, è classe proponitur signum: ii cum armis extemplò coorti stupente ad inopinatam rem civitate, regiam circumsistunt, comprehensumque regem ad Solimannum vi pertrahunt. Ibi superbè interrogatus ab eo, cur tertium jam diem ad se officii causa venire distulisset; cum liberius responderet, quam prædonis aures ferre consuêssent, arreptus propalam ex ipsius prætoriæ navis antenna suspenditur. Urbs dein crudelem in modum direpta; præsidium impositum. *a*

Ita diabolus ad omne stratagema exercitatissimus in angelum lucis se transformat,

a *Petrus Maffeius l.* 11. *histor. Indic. mihi pag* 310.

mat, pacem & amicitiam simulat, suam A tentandi vim velut emortuam commonstrat, ut certius celeriusque decipiat. Ad Simeonem Stylitam cum curru & equis igneis tanquam Angelus ê cælo missus suaviter accedens: Tempus est, inquit, ut Eliæ instar hinc emigres in cælum. Ascende currum quem tibi Deus amico suo misit obvium. Simeon jam ascensurus pedem alterum in fallacissimo curru posuit, sed una Dominum JESUM inclamans se cruce signavit: Mox currus, & equi, & auriga evanuerunt. *a*

Rathbodum regem Frisonum narrant aureo palatio, quod ater hic angelus repræsentavit, eò deceptum, ut à divo Ulfrano fonte sacro jamjam tingendus, pedem revocarit mutata subito mente, dixeritque; Nolle se baptizari, sed à morte illuc commigrare velle, ubi se sciret majorum suorum & plurium amicorum societate in aureo illo palatio fruiturum. *b* Triduo post ajunt mortuum, & quo migrasse? ad illud utique palatium aureum, Avernale cælum.

Ita exsecrandam illam & ter miseram fæcem, veneficos & veneficas Orcinianus hic architectus jam noto dolo deludit: Ædificia splendoris ac voluptatis refertissima pingit aëre, suisque ea discipulis illis

a *Antonius Simeonis discipulus in vita ejus c. 5. apud Rosweyd. mihi pag. 172.*

b *Vincentius in spec. hist. l. 23. cap. 146. Annal. Francor. in Dagoberto circa annum 708. Apophtheg. Gall. Paris. pag. 20.*

ac fororculis ſpectanda, & brevi habitanda exhibet. Hinc illi martyres diaboli, quod jam ſæpius compertum, quæſtionis tormenta, rogum, flammas, ſupplicium extremum tolerant conſtantiſſime. Tanti apud eos eſt aëreum nugaciſſimum ſpectaculum, præſtigiæ fallaciſſimæ. Quid in tentatione trepidas Chriſtiane ignave, cur pro Chriſto pati recuſas? Gloria & divitiæ in domo ejus. *a* Salvi erimus in vita ipſius Idcirco gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei. Non ſolum autem, ſed & gloriamur in Deo per Dominum noſtrum JESUM Chriſtum. *b* Ergo, exue te ſtola luctus & vexationis tuæ, & indue te decore & honore ejus, quæ à Deo tibi eſt ſempitern gloria. *c* Eximie Petrus Damianus: Diabolicæ tentationis, inquit, proponuntur tibi exempla, ut & ipſe contra hoſtis calli di deceptoris inſidias ſolerter evigiles, & dum te delectat aliorum audire victorias ipſe te per languidi corporis ignaviam non remittas. *d*

a *Pſal.* 111. *v.* 3. b *Rom. c.* 5. *v.* 10. & 1: c *Baruch. c.* 5. *v.* 1. d *Dam. l.* 6. *epiſt. ep.* 2:

§. III.

Stratagema memorans Vir doctiſſim Erycius Puteanus Hiſtoriographus regius Franci, ait, Perthariti *a* cauſſam, ad qu cont.

a *Alii Perthares, & Partheritus a Partharicus, nobis propriè* Bartreid *Fuit Longobardorum Regis Ariperti, Arithperti filius, qui regno excidit, ide que tragicis caſibus, & mutatis cre exiliis jactatus recuperavit.*

confugerat, bello & vindicta dignam arbitrati ingentibus copiis in Italiam perrumpunt. Hos viribus destitutus, sed astu valens, Grimoaldus prope Astam aggreditur. A levi prælio metum simulans, fugam capessit, & castra vino ciborumque lautitiis capiendo hosti referta, deserit. Franci fausto victoriæ auspicio decepti, & in ventris prædam effusi, tanquam ad epulas non ad pugnam venissent, vino se onerant & in dolia præliantur. Priùs igitur ebrietate quàm bello victi, cladem suam strati adumbrant, Quippe post secundam vigiliam somno vinoque mersos Grimoaldus adoritur, tantamque stertentium stragem edit, ut plus sanguinis fusum sit, quàm vini hostes exhauserant. Quid dicam? Præproperam maleque digestam victoriam revomuêre. Sic validus exercitus parva manu oppressus est, & res Perthariti ad desperationem prolapsæ. Tam insigni cladi cum vix nuntius superesset, memoriam apud posteros locus fecit, Francorum rivulus huc usque appellatus. *a*

Haud aliter diabolus tentator verè Grimoaldus *b* eam illis quos tentat, offundit escam, quam novit fore gratissimam; putridum sed scitè coloratum porrigit pomum, ut totum rapiat regnum, voluptates exhibet, sed impuras & fluxas, ut spo-

a *Erycius Puteanus l. 2. Hist. Insubricæ. Vide etiam volumen I. Annal. Boiocorum P. Andreæ Brunner l. 5. mihi pag. 610. & seqq.*

b Grimwald.

liet cæleſtibus & æternis. Hoc ferè ſtratagemate ille ſuas victorias parit; non dat regna ſed promittit, rerum umbras pro rebus objicit. Nimis quam imperitus & fatuus eſt, qui à dæmone malorum omnium ſatore aucupatur commoda. Faciem ejus, Job teſte, præcedit egeſtas. *a* Divitias non habet ullas, quibus aſſeclas ſuos & clientulos beet, eorumque inexplebilem cupiditatem exſaturet. Inani & ludicra divitiarum umbra fallit, quæ famem non ſedat ſed provocat, perinde ſi quis famelico panem pictum aut lignum apponat.

Dæmon principio ſenſim ac molliter inſerpit, dein vehementer atque hoſtiliter premit & urget; illius verba ſæpe obliqua & ambigua ſunt, ne inhoneſtum appareat, quod turpiſſimum eſt, & prorſus exſecrabile.

Multos decipit dum eis multa ſimul agenda ſub aſpectum ponit, ut eos acervo & mole rerum terreat. Tu verò reſponde tentatori: Hac hora hoc faciam, ſequente aliud, aliudque tertia; non ſimul omnia. Ita pedetentim & per gradus confici poſſunt plurima.

Non paucos fallit precum multitudine, qui hoc unum ſatagunt ut precatiunculas recitent quam plurimas: num illud attentè faciant, hoc ipſi non multum curant, interim etiam ſæpe magis neceſſaria & meliora negligunt.

Quantos nequiſſimæ humilitatis ſpecie ſeducit,

a *Job c.* 41. *v.* 13.

ſeducit, qui actiones ſanctiores multas omittunt, ne ab aliis habeantur ſancti, & inde ipſi fiant ſuperbi.

Honeſto correctionis titulo multos in iram, contumeliam, vindictam, ſeveritatem nimiam impellit: Alios manſuetæ comitatis fuco impedit, quò minùs laſciva, obtrectatoria, peſſima quæque garrientes aut agentes corrigant.

Quàm multos ſpe vana, taciturnitate, iracundia, vel timida & ſuperba, inſomniis falſis, religionibus fictis, ſuperſtitionibus veris, ſcrupulis exitioſis, curioſitatibus noxiis, odiis & ſimultatibus ſpecioſis, lacrymis & ſolatiis captioſis, ſuſpicionibus malignis, triſtitiis aut gaudiis inaniſſimis deludit.

Nonnullis tam blandè quam malitioſè ſuadet: Ut demum ab hac tentatione libereris, concede aliquantulum naturæ, ſatisfac animo, ſatia gulam, indulge genio, exple appetentiam, da aliquid hilaritati, laxa voluptati frenos, remitte arcum ut denuo intendi poſſit. En tentatoris aſtutiam! Dixerunt animæ ſuæ, monet Iſaias, Incurvare ut tranſeamus. *a* Noli acquieſcere, ait Bernardus: non eſt enim tranſiturus, ſed te graviter oppreſſurus. Quò magis volueris explere voluptatis ſitim, eò magis ſities. Tentationem non vincis, ſed irritas & accendis, cum ei ſatisfacis. Sed hæc infrà explicatius tràdemus.

Porrò indefeſſa eſt dæmonis in tentan-

a *Iſa. c. 51. v. 23.*

do constantia. Non eum frangit temporis diuturnitas, non illum moræ tædet, ne si iterum iterumque ac sæpius repellatur, animum despondet, aut in pugnandi contentione languet. Ossa ejus velut fistulæ æris, ait Jobus; cartilago illius quasi laminæ ferreæ. *a* Uti enim ossa non flectuntur nec mollescunt, ita Dæmon non incurvatur domitus, non cedit victus, non continuo fugit pulsus. Musca est impudens, identidem redit, etsi centies rursumque centies abigatur. Et sicut in exagitanda & persequenda præda non fatigatur, ita etiam in retinenda impigerrimus nulli parcit operæ. Ex ejus unguibus non minus difficulter extorseris prædam, quam, ut vetus est verbum; ex Herculis manibus clavam, aut è leonis unguibus semesum agnum. Enimvero tentator iste non initio statim dentes &ungues exserit; à levioribus incipit, piacula minora suggerit, paullatim ad gravia flagitia & crebriora transit, in eos demum omnem malitiam effundit, & ad gravissima quæque pertrahit, quos illis tentationum præludiis vicerit. Nimirum quò serpens caput immiserit, eò & reliquum corpus non difficulter introducit. Quo diabolus digitum, eo & manum, brachiumque totum inserit.

Franciscus Assisias vir sanctissimus monere solitus: si diabolus, ajebat, vel unicum capillum nobis extorserit, grandem inde camum, aut rudentem validam texit!

a Job c. 40. v. 13.

xit: si vel semel re minima nos irretiat, inde ad alia atque alia non difficili suasu proturbat. *a* Si manum nolis perdere, cave digitum tentatori porrigas.

Teufel ist ein sehr geschwinder Rhetor und Sophist; macht gar leicht auß einer Muck ein Elephanten / auß einem Splitter ein Balcken.

CAPUT II.

Tentator diabolus Cupedinarium & Aurificem agit, deliciis & divitiis fallit.

VIr sanctissimus abbas Mathois, quod Pelagius memorat, dicere solebat: Diabolus non perinde bonus messor atque sator est; *a* industriæ plurimum expendit seminando, sed tantundem non recipit metendo. Quod si tam abundantem haberet messem, quàm copiosam spargit sementem, in sua horrea orbem universum conveheret. Diversis planè seminibus instructissimus, malorum omnium seminator est. Neque verò aliud, quam herbas malas & inutiles, frumenti vitium, adulterina semina, segetum pestes, lolium, urticas, tribulos, lappas serit. Sed, Numini sint laudes, non omnis ejus satio surgit; hinc minus metit, quam serit. Stygii seminis multum interit.

Quemad-

a Der Teufel ist ein guter Seeman / aber ein böser Schnitter.

Pelag. libell. 10. *n.* 35. *mihi pag.* 599.

Quemadmodum vero Satanas modo Seminatorem, modo messorem, ita subinde mercatorem, mox restionem aut pellionem, nonnunquam Phrygionem, jam vero pistorem, jam sartorem, jam & sutorem; brevi vietorem aut tinctorem, modo pictorem agit; mille larvas die uno, unica hora induit. Jam pavonis, jam colubri, jam leonis formam subit, formas se vertit in omnes. *a* Uti verò Acheronticus hic tentator varias sumit figuras, & vultus præ se fert diversissimos, ita omnis generis tentationes admovet: Jam minatur & terret, jam blanditur & mulcet, modo rogantis, modo imperantis personam gerit, quascunque vult, facies sibi aptat, ut ad omne vitiorum genus pertrahat. Præcipuè vero triplici tentatione, humanam gentem ad malum sollicitat. Nam sæpissimè aut Cupedinarium, *b* aut Aurificem, vel Bractearium, *c* aut Pileonem *d* agit. Tonitrui filius Joannes jam olim pronuntiat: Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, *e* quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. *f* Cupedinarius Concupiscentiam carnis; Aurifex vel Bractearius Concupiscentiam oculorum; Pileo Superbiam vitæ persuade-

re

a *Virg. l. 4. Georg. de Proteo.*
b *Cupedinarius* Schlecktoch / Pastetenmacher / Zuckerbacher.
c Goldschlager. d Hueter.
e Lustgeitz / Geltgeitz / Ehrgeitz.
f *1 Joan. c. 2. v. 16.*

renititur Ut igitur Tentatoris indolem ac genium probe noverimus, hunc vobis Christiani, Cupedinarium, hunc Aurificem, & Pileonem depingant, ut tantò minùs lædat, quanto magis patuerint lædendi artes. Hoc quidem caput Cupedinarium & Bractearium dabit noscendum.

§. I.

Ut Concupiscentiam carnis concitet Tentator, Cupedinarium agit, & homines gula, libidine, deliciis tentat. Edendi appetentia Protoplastos & omnes eorum posteros pessumdedit & in exitium adduxit. Gula & libidine orbis universus ab hoc Cupedinario infectus diluvii aquis submersus est. Pentapolis (seu quinque civitates Palæstinæ) flos & medulla omnium regnorum, quia libidini serviit, igne cælitus lapso consumpta est. Gula & libido Cupedinarii illius notissimæ tentationes Hebræum populum idololatria & omnibus flagitiis contaminarunt: sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. *a* Moabitides feminæ Hebræos blanda humanitate ad polluctum, *b* seu, votivum epulum vocarunt. Hic Gula, Libido, Idololatria & omne malum suavi compendio persuadebatur ab illo ipso Cupedinario. Fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ vocaverunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adoraverunt Deos earum. *c* Hoc consilii gra-

a *Exodi c. 32. v. 6.*

b Opffermal.

c *Num. c. 25. v. 1. & 2. & Num. c. 31. vers. 16.*

graviſſima fuit Cupedinarii hujus tentatio, cum omnis populus Iſraëlis præſtantiſſimum manna nauſearet & carnes appeteret. Hac duplici Gulæ & Libidinis tentatione Cupedinarius iſte maximam orbis partem quotidianis lucris in ſuum cenſum redigit. Illud in tentationibus Gulæ miſerum: Cum Gula quotidie litigandum & luctandum cominus. E ceteris plurima licet fugere. Et ſæpe optimum loricæ genus eſt procul abeſſe. Hic autem longa alia eſt ratio. Quotidie comedere ac bibere, debitum tamen modum nunquam excedere, exactam ſemper moderationem ſervare, difficile. Guloſa cupiditas & palliata neceſſitas tam vicinæ & validæ tentationes ſunt, ut ab eis ſæpiſſimè vincamur. Et quod plerumque vetitum, magis tentat & allicit: ita diebus eſurialibus plerumque major ſentitur fames; jejunio verno magis ſapiunt carnes. Nitimur in vetitum ſemper cupimuſque negata.

In Paſchatis pervigilia uſitata cocorum & piſtorum tentatio eſt, à carnibus recens aſſatis allici ad libandum. Hîc nares & oculi lenones agunt, & facillimè quod volunt perſuadent, præſertim eſurienti. Et quid intereſt, ajunt, ſi diecula dimidia præveniamus Paſchatis lætitiam? Ubi tam pronum eſt os, tam promptæ manus, tam expeditæ rationes multò facillimè vincit Cupedinarius, qui ſuis inſuper ratiunculis enthymematis rem omnem & facit expeditiſſimam. Quin audes, inquit, rem leviſſimam, & nullius piaculi? aut certè ſi quis

contra

contrahatur labeculæ, aqua lustrali abstergitur. Aude; nimius in suum genium rigor non placet superis. Ita patinarius hic Orator quodlibet non ægrè persuadet.

Ita diabolus maximam orbis partem quotidie sternit gula vel luxuria, vel utroque vitio, quod passim conjunctum. Si milites de insidiis præmonerentur, vigilarent utique & internecionem caverent. At nos quotidie monemur: è cathedris omnibus clamatur: Attendite, diaboli est tentatio, stratagema ex Orco; quem cacodæmon aliter suæ potestatis facere nequit, gula & luxuria vincit; Attendite. Nos verò insidiarum securi obvia quæque in prædam trahimus, glutimus, voramus, haurimus, sine lege ac modo; vinci volumus. Longe aliter agunt quibus victoria & salus est cordi.

§. II.

Beatus Helenus, quem Ruffinus Aquilejensis, & Palladius Helenopolitanus laudant, divinis servitiis se mancipavit. Hunc cum solus ageret, vescendi mellis appetentia invasit. Circumspexit, viditque mellis favum è rupe defluentem & pæne dicentem: Fruere inempta dape. At ille fallacias diaboli subodoratus: Discede; inquit, à me illecebrosa & deceptrix Concupiscentia. Scriptum est: spiritu ambulate & desideria carnis non perficietis. *a* Jamque Helenus ipsum tentationis locum metuens & in abditiores recessus

a *Gal. c. 5. v. 16.*

cessus penetrans inediâ se macerare cæpit. Neque hic defuit tentatio. Nam ubi tertiam eò loci hebdomadem egisset, varium pomi genus huc illuc sparsum vidit. At ille repetitos diaboli dolos satis intelligens: Non comedam, inquit, imò nec tangam, ne fratrem meum, hoc est animam meam, offendam; Scriptum est: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod egreditur de ore Domini. *a* Sic & aliam priori abstinentiæ hebdomadem adjunxit. Cui demum Angelus quiescenti: Surge jam, inquit, & quæ tibi apposita reperies, tutò vescere. Jussus abiit & invenit rivulum placidissimum, odoratis herbis prætextum. Ita lactuca in cibum, in potum fons fuit. Herbas demessuit, comedit, bibit. Sed (liceat dicere) quam parcus est in suos ditissimus Deus! Cujus sunt omnes feræ silvarum, cujus est orbis terræ, & plenitudo ejus. *b* Famulo tam fideli aquam solum & lactuculam crudam apposuit, sed, quod etiam sciamus, ita condiit, ut affirmarit Helenus se omni vita suavius nunquam epulatum. Quod & nos alibi confirmamus. Verè, quod Cyprianus dixit; Voluptatem vicisse, voluptas est maxima; nec ulla major est victoria, quam quæ de cupiditatibus refertur. *c* Non est illustrior pugna, nec triumphus gloriosior, quam tentatori non cessisse. Et Deus modo sane admirabili,

&

a *Deuter. c. 8. v. 3. Matth. c. 4. v. 4.*
b *Psal. 49. v. 10. & 12.*
c *Cyprian. l. de bono Pudicitiæ.*

& prorſus incredibili ſuaviſſimè compenſat quicquid hac in re tentationis victor ſibi ipſe ſubtrahit. Nos pariter exemplo Heleni in tentatione nobis ipſis occinamus : Scriptum eſt : Spiritu ambulate. Scriptum eſt : Non in ſolo pane vivit homo. Scriptum eſt : Si ſecundum carnem Vixeritis, moriemini. Abi Concupiſcentia fallaciſſima, in præcipitium ducis ſequentem. Ita loquitur, ita ſe ipſum erudit homo ſui potens, qui à gula ſuperari recuſat. Sed plerique ita comparati ſumus, ut etſi nobis centies, etſi millies occentetur : Vince gulam, vince luxuriam; & has, & illas tentationes vince : Scriptum eſt, Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in paradiſo Dei mei. *a* Scriptum eſt : Qui vicerit, non lædetur à morte ſecunda. *b* Scriptum eſt : Vincenti dabo manna abſconditum. *c* Scriptum eſt : Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur ampliùs. *d* Scriptum eſt, Qui vicerit, dabo ei ſedere in throno meo. *e* Scriptum eſt : Eſto fidelis uſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. *f* Hæc talia, inquam, tametſi multis vel ſexcenties voce aliâ occinas, illi tamen unum hoc frigidiſſimum reſpondebunt : Credimus iſta,

 ſed

a *Apocal. c. 2. v. 7.*
b *Ibid. v. 11.*
c *Ibid. v. 17.*
d *Apoc. c. 3. v. 12.*
e *Ibid. v. 21.*
f *Apoc. c. 2. v. 10.*

ſed homines ſumus fragiles, potens eſt tentator; vincimur.

Quid hæc dicitis, ignavi? Equidem homines ſumus, ſed qui omnia poſſumus in eo qui nos confortat. Porrò tentator ita enervatus eſt, ut lædere non poſſit, niſi volentem lædi; ut nequeat vincere, niſi prorſus cupientem vinci. Scriptum eſt; Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. *a* Scriptum eſt: Nonne ſi bene egeris, recipies: ſin autem male, ſtatim in foribus peccatum tuum aderit? ſed ſub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius. *b* Et gulæ, & luxuriæ, ceteriſque vitiis omnibus dominari poſſumus, modò velimus. Ad gulam edomandam potiſſimum ſpectat, obſervare Tempus, Modum, Menſuram cibi ſumendi, 1. *Tempus*; ne quid extra prandium & cœnam libetur ſine ſumma neceſſitate. Quiſque ſibi dicat: Non morieris fame aut ſiti ad proximum uſque prandium, aut cœnam. Saluberrimum hoc ſi continuum, 2. *Modus* eſt, comedendi non tuburcinari, bolos non raptim ingerere, non præcipitare, nimiam ad cibos aviditatem coërcere. 3. *Menſura*; Homo temperans & ſobrius utcunque novit, quanto cibo potuque neceſſitati ac naturæ poſſit ſatisfacere; quicquid hos termino egreditur, id redundans & nimium cenſet, eoque abſtinet. Tam inſalubre, quàm turpe eſt, ait Seneca, plus ſibi ingerere quà[m]

a *Pſal. 90. verſ.* 13.
b *Gen. c. 4. v. 7.*

quàm capiat, & stomachi sui non nosse mensuram. *a* Natura modico contenta, sobrietatis amantissima.

Ergo cui corporis animique salus est cordi, Cupedinarii illius fraudes exactè nôrit, ut prompte resistere tentanti possit.

a *Seneca epist.* 83. mihi pag. 548.

§. III.

Quemadmodum vero Tentator Cupedinarium, ita & Aurificem atque Bracteariu agit, & uti deliciis, ita & divitiis tentat tam pauperes, quàm divites. Assiduæ pauperum querelæ sunt. Pecuniis egemus, sed eas difficillimè comparamus. Sine pecuniis nulla est vita. Ad pecunias quærendas nos extrema stimulat necessitas. Rapiendæ sunt, si eas aliter non liceat parare. At vero divites non minus ambiunt pecunias, quia plerumque illi magis esuriunt, dum nullis satiantur. Et uti vix ullus tam senex, qui non diutius vivere desideret, ita nemo fere tam dives, qui non esse ditior laboret. Sub hoc doloso cinere tentationes latent innumeræ. Quid sceleris non patratur pecuniæ amore? Ab hac una radice omnis generis vaframenta, imposturæ, fraudes, injustitiæ pullulant. Nos quidem Paulus saluberrima præceptione imbuens: Habentes alimenta, inquit, & quibus tegamur, his contenti simus. Sed Mundus hanc legem jam pridem antiquavit; abolita est præceptio ista; jam dudum eviluit. Sed Paulus præceptionis suæ caussam assignans: Nam, ait,

qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt à fide, inſeruerunt ſe doloribus multis. *a* Deſiderium diteſcendi comitatur cupiditas præ aliis eminendi; hinc amor pompæ in veſtitu, in famulatu, in ædificiis, in menſa, in conviviis, in omni demum exteriore apparatu. Hæc animum à Deo crebris ſed blandiſſimis furtis abducunt, eumque ad ſe trahunt & abſorbent. Inde animus vanus, cupidus, elatus, Deo vacuus.

Sapientiſſime dixit Bias: Studium pecuniæ eſt Metropolis omnis malitiæ. *b* Quod æquè ſapienter confirmans Timon: Duo ſunt, inquit, malorum elementa; inexplebilis opum cupiditas, & gloriæ appetentia. Quid enim Auri dira fames mortalia pectora non cogit? Eruditè canit Venuſinus ac verè:

Perdidit arma, locum virtutis deſeruit, qui
Semper in augenda feſtinat, & obruitur re. c

Hanc ſtygii aurificis tentationem & pecuniæ cupiditatem Ambroſius quandam æris libidinem appellans: Omnibus, inquit, eſt invidia, ſibi vilis, in ſummis divitiis

a 1 *Tim. c. 6. v. 9. & 10.*

b *Bias:* φιλαργυρία ἐστὶ τῆς κακίας μητρόπολις.

c *Horat. l. 1. epiſtolar. epiſt.* 16. *ad Quintium, fine. mihi pag.* 269.

tiis inops, affectu extenuat, quod sensu abundat. Nullus rapiendi modus, ubi nulla mensura cupiendi: elementa concutit, mare sulcat, terram effodit, cælum votis fatigat, nec sereno grata nec nubilo, condemnat proventus annuos, fœtusque terrarum arguit. Qui diligit argentum, non satiabitur argento. *a* Pecuniæ cupiditas omnia mala potest admittere; ideò radix omnium malorum est; quia ut desideria sua expleat, quod impossibile est, & maleficia & homicidia, & obscœnitatem, & quicquid sceleris est, perpetrat, nec ad præsens secura, quia semper cupida, & in futuro damnata. *b*

His subscribens Augustinus: Exstirpa ergo, inquit, cupiditatem, & planta charitatem: sicut enim radix omnium malorum est cupiditas, ita radix omnium bonorum est charitas. *c*

Nemo igitur huic Aurifici deceptori credat; argentum & aurum monstrat, ut laqueos tegat. Tu autem, ô homo Dei, fuge hos laqueos, fuge, fuge. Tentator iste bractearius non cupit te opulentum, sed servum & quidem suum efficere. Pecuniæ cupiditas servitus est, non fæda solum, sed & omnibus modis noxia. Hos servos excludit cælum.

a *Ambros. tomo* 4. *l.* 1. *de Cain & Abel c.* 5. *mihi pag.* 119.

b *Idem tomo* 5. *Comment. in Epist. ad Timoth. c.* 6. *mihi pag.* 400.

c *August. de verbis Domini, secundum Matth. serm.* 12.

Serviet æternum, qui parvo nesciet uti. a

Quid igitur, obsecro te mi Christiane, quid tantopere amas ea quæ amata inquinant, possessa onerant, amissa cruciant?

Linquenda, tellus, & domus, & placens
Uxor: neque harum, quas colis arborum
Te, præter invisas Cupressos
Ulla brevem dominum sequetur. b

Chrysostomus de sancto Philogonio disserens: MEUM ac TUUM; inquit, frigidum illud verbum, & quicquid est malorum, in vitam nostram invehens innumeraque gignens bella. *b* Gemina vox illa MEUM, TUUM orbem universum horribili adstringit frigore. Hinc animorum torpor; hinc simultates, rixæ, odia, malorum omnium lerna.

David jam unctus, nondum coronatus rex injurias maximas prævalido sanè stomacho concoquere poterat; at ubi sordidus & stultus Nabal stipem escariam contumeliosis verbis negavit; hîc Davidem tentatio ingens incessit, Nabalis cum omni familia jugulandi. Petierat David militares eleemosynas; idque modestissimè: Quodcunque invenerit manus tua, da servis tuis, & filio tuo David. At Nabal elato supercilio turgidus & tenacissimus suarum rerum, nec panem unicum, sed nec obolum dedit, etsi

a *Horatius l.* 1. *Epistol. epist.* 9. *ad Claudium Neronem mihi pag.* 261.

b *Horatius l.* 2. *Carminum, Oda* 14. *ad Posthumum.*

c *Chrysost. tomo* 3. *de S. Philogonio epist. mihi pag.* 836.

etsi ditissimus. Hæc ita bilem David in nasum conciebant, ut mox classicum canens ad arma suos convocaret. Accingatur, inquit, unusquisque gladio suo. Hunc diem Nabal cum omni familia sua vixit ultimum. Omnibus in Nabalis domo, & vel ipsis canibus pereundem est: suo natabunt sanguine. Non parcet ulli noster gladius. *a* Et verò successum etiam hæ minæ cruentum habuissent, ni prudens Abigail intervenisset, & dissertissima suadela tragœdiam sopiisset plane sanguinariam.

Videte quomodo Avernalis Aurifex tentationibus pecuniariis totas domos, oppida, civitates, provincias, regna, orbem totum soleat turbare. Verissime dixit Chrysostomus: Amor pecuniæ, cæcitas animæ. *b* Quod Siracides confirmans: Nihil est iniquius, inquit, quam amare pecuniam: hîc enim & animam suam venalem habet. *c*

Est ergo tam vehemens, quàm vulgata tentatio, pecuniæ cupiditas, impietatis nutrix, laborum & ærumnarum, atque adeò aliorum scelerum & flagitiorum fœcunda Mater. Quæ divi Prosperi verbis consigno: Iis, inquit, qui militant Deo, fugiendæ sunt ex toto corde divitiæ; quas qui habere volunt, sine labore non quærunt, sine difficultate non inveniunt, sine cura non servant, sine anxia delectatione non possident, sine dolore non perdunt. *d*

a 1 *Reg. c. 25. v. 4. & seqq.*
b *Chrys. hom. 15. Operis imperf. in Matt.*
c *Eccli. c. 10. v. 10.* d *S. Prosper. l. 2. de vitâ contemplativâ. c. 13. mihi pag. 94.*

CAPUT III.

Tentator Diabolus pileonem agit; ambitione decipit.

ANtonius Magnus tam variè tentatus est à cacodæmone, ei tamen tam animosè restitit, ut hujus artis haberi possit Magister. Inter præceptiones, quas suis dederat, hæc erat: Cacodæmones vitia persuadent affinitate virtutum. Hominum animos leni ac dulci veneno inficiunt. Sunt enim dæmones, quos *Pios* appelles: ad templa hi compellunt, ad preces adigunt, sed suo lucro. Nam oculi multorum in templo in omnem partem evolant; orationis aliquid lingua commurmurat, cor interim in fines orbis evagatur. Sunt dæmonum alii, quos *Vigiles* dicas, hi noctu somnum subducunt, vigilias persuadent: hoc duplici quæstu, ut noctu vigilantium animos cogitationibus sterilissimis, imò & noxiis fatigent; ita illi tales interdiu cùm laborandum & orandum foret, dormiunt. Sunt alii, quos *Humanos* nomines: amicitias hi jungunt colloquiis initio sacris, sed inter eos, quorum mores non usque adeo probati; ita paulatim concordia spiritalis desinit in carneam & animalem. Sunt alii cacodæmones, quos *Jureconsultos* & *Theologos* vocites, qui è scholis & legibus pronunciata recitant, Fama præponderat emolumento pecuniario. *a* Fama plus est custodienda quàm oculi. Qui pro-

a *ff. de reg. jur. l. si duobus.*
b *l. infamia. C. de decur, lib. 10.*

propriam famam negligit crudelis eſt. Mox illi unicam ſubvertunt voculam & pertendunt: Crudelis eſt, qui proprium honorem negligit. Hoc erudito velamine omnem vindicationis, jurgiorum, ambitionis nequitiam operiunt. Ita plane vitia virtutum affinitate perſuadentur. Ita diabolus non Cupedinarium & Aurificem tantùm, uti capite ſuperiori demonſtratum, ſed & Pileonem agit, & pileos è plumis venuſtiſſimos concinnat. Non carnis tantum, & oculorum concupiſcentia, non deliciis ſolum & divitiis, ſed etiam ſuperbiæ vitæ & ambitione tentat. Ita Cupedinarium, Aurificem, Pileonem induit. De priore duplici modo tentandi dictum: Tertium de Ambitione hoc caput proponet.

§. I.

Novi orbis incolæ, Orientales *a* Æthiopes, aliiſque ſicut quaſdam corporis partes, ita & caput ſolis plumis contegunt. Plumæ illis & veſtes & pilei ſunt. Suos diabolus pileos è diſcoloribus plumis conficit, Ambitione maximam Orbis partem ſeducit. Quid Ambitio, niſi elegans plumarum connexio? Quid honores & dignitates niſi plumulæ per aërem volantes? has tamen, velut infantes, ſequimur ardentiſſimis ſtudiis. Hæc Ambitionis tentatio nulli hominum ordini parcit. Non Chriſti Amicis, non Apoſtolis, non ipſis Angelis. In Chriſti cœnaculum, in ipſum cælum

 pene,

a *Eoi & Heſperii.*

penetravit hæc lues. Munia ſplendida exiſtimatio honorifica, Auctoritas magna dignitas ampla, celebre nomen, ſublimes ſellæ, tituli & compellationes magnificæ, hi ſunt Dei tui, Munde. Nihil in orbe ſanctius honorum & dignitatum ſplendore. Hi ſunt illi plumatiles pilei; his diabolus ambitioſiſſimos ſuos candidatos ornat: ita Mundus vult falli.

Quàm horribilis illa tentatio fuit Corebi, Abironis & Dathani, qui & ipſi Sacerdotum officio fungi cupientes, & Moſi in os objectantes: Sufficiat vobis, ait, quia omnis multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis eſt Dominus. Vocati à Moſe, reſponderunt: Non venimus: Nunquid parum eſt tibi, quod eduxiſti nos de terra quæ lacte & melle manabat, ut occideres in deſerto, niſi & dominatus fueris noſtri? Non venimus. Ambitio contumaciſſima. Cumque jam ſtarent, Core, Dathan, & Abiron ſacris operaturi thuribulis, quod Numerorum liber memorat: Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum devoravit illos cum tabernaculis ſuis & univerſa ſubſtantia eorum, deſcenderuntque vivi in infernum, operti humo, & perierunt de medio multitudinis. Sed & ignis egreſſus à Domino interfecit ducentos quinquaginta viros qui offerebant incenſum. Neque hîc clades ſtetit: nam populo qui eorum cauſa obmurmuravit percuſſi ſunt quatuordecim millia hominum ſeptingenti, abſ-

qu

que his qui perierunt in seditioue Core. *a* Deus bone! Unica Sacerdotalis muneris ambitio universè quindecim millia *b* hominum improvisæ morti glutiendos objecit. Tanti sunt impendii plumatiles illi pilei. Tam internecina fuit tentatio illa: Omnis multitudo sanctorum est.

Sed enim tam audax & præfidens est Tentator in hoc uno tentandi genere, ut vel sanctissimos homines non vereatur aggredi plumarum & Ambitionis tentatione. Joanni Baptistæ plumatilem pileum per Pharisæos offerens Messiæ dignitatem detulit, modò unicum illud respondisset: *Sum. c* Imò ad supremum hunc dignitatis gradum obtinendum suffecisset non abnuere. Eodem stratagemate aggressus Paulum & Barnabam plumatile diadema illis obtulit per Lystrenses. Hi namque cum claudum cui pedum usus ab utero matris negatus, cernerent integerrimè ambulantem, Lycaonice proclamarunt, Dii similes facti hominibus descenderunt ad nos. Et vocabant Barnabam Jovem; Paulum verò Mercurium, quoniam ipse erat dux verbi. Sacerdos quoque Jovis qui erat ante Civitatem, tauros & coronas ante januas afferens, cum populis volebat sacrificare. At Paulus & Barnabas ut divinos à se honores quam longissime removerent, laceratis tunicis prosilientes in turbam: Quid hæc facitis, inquiunt, & nos mortales

a *Num. c.16. v.2. & toto capite reliquo.*
b *Minus quinquaginta.*
c *Joan. c.1. v.20.*

tales ſumus ſimiles vobis homines. *a*

Aliàs hæc Ambitûs tentatio vix unquam infecunda malorum eſt. Hinc ita erexit animos tentator, ut Chriſtum ipſum adoriri auſus: Si filius Dei es, inquit, mitte te deorſum, *b* ſciat orbis te talem eſſe. Hinc autem omnes id optime diſcent, ſi te viderint per aëra vel ambulantem vel volantem. Hem impudentiam tentatoris incredibilem! Ipſi orbis Servatori pileum plumatilem conatus eſt imponere. Quàm autem deteſtabilis fuit illa Jeroboami regis ambitio, quæ omnem populum ſollicitavit & traduxit ad abominanda ſacra. Ut enim Jeroboamus ſibi ſuiſque regnum ſtabiliret, ambitioſiſſimam hanc nequitiam commentus eſt. Edicto cavit ne quiſquam ex Iſraëlis populo Hieroſolymam tenderet oblaturus in templo ſacrificia. Verebatur namque Jeroboam, ne populi favor à ſe in Roboamum Juda regem declinaret, ſi paſſim omnes Hieroſolymæum templum ſacrificiis frequentare permitterentur. Ne verò impium hoc conſilium deſtitueretur ſucceſſu, geminum vitulinum caput aureum duobus locis in edito collocavit, & una promulgari juſſit: Ecce dii tui Iſraël, qui te eduxerunt de terra Ægypti. *c* Prô, Deum immortalem, quò humanum pectus non adigit ambitio? Non eſt ulla tam deteſtanda impietas, quam plumatilis pilei cupiditas non perſuadeat. Nihil

a *Actor. c. 14. v. 10. & ſeqq.*
b *Matth. c. 4. v. 6.*
c *1 Reg. c. 12. v. 28.*

Nihil non audet Ambitio. Ipsum Apostolorum Collegium etsi non numerosum hæc tentatio invasit, & velut Eridis pomum, plumatilem pileum in Apostorum medium conjecit, velut diabolus dixisset: Honoratissimus omnium habeto. Facta est & contentio inter eos, quis eorum videretur esse major. *a* O mei Apostoli, quid ista lis vestra sibi vult tempore prorsus importunissimo, & eo ipso quidem loco, ubi summæ humilitatis specimina sunt in oculis. En Magister & Dominus vester Dei filius vobis pedes abluit, jamque ad olivetum doloris principium, ad vigilandum & orandum, ad fundendum sudorem sanguineum tendit, cras inter latrones medius in cruce spectandus & vos altercatione nimium intempestivâ de pileo plumatili contenditis? Apage hanc concertationem hoc loci & temporis absurdissimam. Diaboli tentatoris instigatio est.

Quam verè Ambrosius: Hoc ipso, inquit, perniciosior Ambitio, quòd blanda quædam est conciliatricula dignitatum, & sæpe quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit movere luxuria, nulla avaritia subruere, criminosos facit ambitio. Habet enim forensem gratiam, domesticum periculum; & ut dominetur aliis, priùs servit; curvatur obsequio ut honore donetur. *b*

Non prohibemur magnanimitatem ostendere, & honoris fundamentum jacere, hoc

a *Luc.* 22. *v.* 24.

b *Ambros. tom.* 5. *l.* 4. *in* 4. *Lucæ mihi p.* 50.

hoc est, honore digna facere: sed hono-
rem quærere vetans Siracides: Noli, ait
quærere cathedram honoris. *a* In virtut.
actione duo sunt, honor & meritum; il-
Dei, istud hominis est; qui Deo rapit ho-
norem, illi Deus aufert meritum. Eos qu.
honorem quærunt, reprehendens Chri-
stus: Amant primos recubitus, inquit,
in cœnis, & primas cathedras in Synago-
gis, & salutationes in foro, & vocari a
hominibus Rabbi. *b* Honorem isti quære-
bant, non illos honor.

At pulchrum est, digito monstrari, &
dicier, hic est. c

At etiam non ignotæ sunt priscorum
cantiunculæ ac fabellæ *Icarus* & *Phaeth-*
Quantò altior fuit utriusque ascensus, tan-
tò gravior casus. Veritatis oraculum sc-
mus: Quod altum est hominibus, abo-
minatio est apud Deum. *d*

Hinc Chrysostomus altum ingemiscens
Grave quiddam est, ait, Ambitio, grave in-
quam, & quæ animam perdere valeat. :
Quemadmodum sævi venti in tranquil-
lum mare delati, totum ab imo subruunt
sic & Ambitio, & turpis quæstus animam
subeuntes omnia subvertunt. *f* Excæca-
ment.

a *Eccli. c. 7. v. 4.*
b *Matth. c. 23. v. 6. & 7.*
c *Persius sat. 1.*
d *Luc. c. 16. v. 15.*
e *Chrysost. tomo 3. in c. 19. Joan.*
hom. 83. mihi pag. 338.
f *Elementa malorum Avaritia & Am-*
bitio C. proximo priore.

mentis intuitum præcipuè gloriæ furor. Nam pecunias quidem contemnere volenti satis est facile; honorem autem à multis collatum despicere, multi laboris indiget, magnæ est sapientiæ. Non est enim, non est, inquam, vitium ita tyrannicum, & ubique dominans ex majori quidem, vel ex minori parte, attamen ubique. Cogita, cùm gloriam concupiscis, quòd eam sis assecuturus: sed disce finem, & nihil invenies. Cogita, quantam ea res habeat jacturam, quot & qualibus bonis privet. Cogita, quòd Deus videt, & omnem illam exstingues concupiscentiam: de terrâ recede; ad illud cæleste respicias theatrum. Homines licet laudaverint, mox tamen accusant, vel invident, vel carpunt. Sed hoc si non fecerint, nihil omnino tamen laudato prosunt. Nihil omnium gloria vilius. Honore delectaris? Hunc repelle, sciens quòd te debitorem constituit. Anima cupiens honorem & glorificari, non videbit regnum cælorum. *a* Plumatilis pileus ad sævæ ducit antra Proserpinæ.

Hunc ipsum plumatilem pileum probè inspiciens Bernardus: Ambitio, inquit, subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, livoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum ærugo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remediis morbos creans, generans ex medicinâ languorem. Quantos hoc negotium perambulans in tenebris

a *Chrys. tom 5. hom. 42. ad pop. Antiochen. mihi pag. 261.*

bris trudi fecit in tenebras exteriores, veste spolians nuptiali, & virtutum exercitia fructu pietatis evacuans? Quantos ergo pestis hæc nequiter supplantatos, turpiter dejecit, ut ceteri quoque quos latuit occultus effossor, subitam expavescerent ad ruinam? Ambitionis via, adoratio diaboli, ambitionis usus brevis, finis ignotus. *a* O ambitio, ambientium crux, quomodo omnes torques, & tamen omnibus places? Nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat, nil tamen apud miseros mortales crebrius negotiis ejus. Quàm pauci evadunt, quibus non dominandi libido, dominetur? *b*

a *Bern. tom.* 1. *serm.* 6. *in Ps.* 90. *mihi p.* 681.

b *Idem tom.* 2. *mihi pag.* 900. *& seqq.*

§. II.

Hæc ambitionis tentatio universum pæne Orbem evertit. Ab hac una peste quot lacrymæ, quot ubique mala? Quot amica, non dicam, convivia, sed quot præclara Principum & Electorum comitia hæc sola furia, Ambitio disturbavit unica? Hic princeps præcedere contendebat, sed abnuebat ille sequi. Hinc sæpe rebus infectis, animis offensissimis subito discessum est. Hinc & alii conventus creberrime soluti, ob unicum illud ambitiosum PRÆCEDERE. Quot jam annis in Europâ fovimus bella sed sanè miserrima, quæ alternantibus victoriis utramque partem miserè attriverunt & fortunis exhauserunt pæne omnibus. Sic utraque pars vicit, & neutra

neutra vicit. Occasiones rei optimè gerendæ frequentissimè turbavit æmulatio ducum & ambitio; quolibet eorum primas ambiente. Eædem in Aulis & Curiis turbelæ sunt, ob hunc ipsum plumosum pileum. Nemo non vult ornari his cristis. Sed hinc eversiones domorum, civitatum, regnorum, Orbis. Nec enim ullum facinus intentatum linquit ambitio, nec ulli hominum parcit, nec ipsi Deo, sed nec ipsa sibi, ut potiatur votis ad omnes scelerum species impellit.

Ægyptius tyrannus Pharao, ne quem regali solio metum injicerent Hebræi, omnes eorum infantes masculos velut catellos mergi jussit flumine. Herodes Magnus Ascalonita, ne quis infantulus Hebræus in spem regni succresceret, quatuordecim millia infantum, ut tradunt *a* ferro messuit.

Abimelechus, ut sibi uni regnum, quod ambierat, firmaret, fratres suos omnes, septuaginta numero super unum lapidem jugulari jussit. *b*

Rex impius Saul, quia sibi suoque regno metuebat à Davide, capitalibus insidiis famulorum fidelissimum locis omnibus insecutus, insuper octoginta quinque Sacerdotes, quòd David favissent, velut victimas mactavit, urbem Sacerdotum Noben cepit, & in eâ omnes interfecit.

Absalon cristatus Phaëthon ut sede regni parentem optimum non evomeret tan-

L tum,

a *Menæa Græcorum expresse.*

b *Judic. c. 9. v. 5.*

tùm, sed vi ejiceret, arma impia rebellis filius movit, in suum genitorem, virum charissimum.

Constantinus VIII. Porphyrogenitus, quod Curopalates docet, cum annis quadraginta novem imperii clavum tenuisset, à suomet filio Romano toxicum accepit, hoc uno nomine propinatum, quòd nimium diu imperasset.

Franciscus I. Galliarum Rex cum Carolo V. Imperatore pacem sanciens sed parum diuturnam: Ille enim, ajebat, non superiorem; ego non parem fero. Ubi hæ tales sunt plumæ, ibi parum est firmæ pacis & concordiæ. Bovi uni campus non grandis in pabulum satis est, pluribus elephantis silva sufficit: homini ambitioso non totus mundus. Omnium sæculorum ephemeridas, fastos, annales, chronica inspice, plena omnia dissensionibus, injuriis, cædibus ob honorum plumas. Quid narro prisca? in oculis sunt recentissima: Ambitionis Fridlandicæ præcipitium quis heri natus infans non ignorat? Paucissimis summam rem complector. Albertus de Walstein è nobili jam Fridlandiæ, Pharodeni, a Lugiduni, b Sabariæ, c princeps, Ferdinandi II. dux supremus, eò fastigii ascendit ut proximum fuerit, Boëmiæ regem salutari. Eò certè molitionibus bellicis ambitionem suam extulit, ut diadema sceptrumque regium sibi jam longè certissimum suâ se manu

a Mechelburg.
b Groſzglogaw. c Sagan.

manu gestare sit visus. Sed parum hoc illi, Regem esse: Imperatorem agere jam illi decretum erat. Nam Cæsarem suum ita in ordinem redigere certò destinârat, ut Cæsaris filii aquam suis manibus cogerentur infundere. Atque hæc certis non solum consiliis, sed viribus bellicis, & conspirationibus occultis eò erant deducta; ut hoc unum restare videretur, capite coronam regiam recipere & Imperatoris dominum promulgari. Omnia in hunc finem paratissima credebantur. Hîc aliud cælo decretum venit. Nam duces nationis peregrinæ *a* nec rogati, nec promissis aut pretio inducti, mandati Cæsarei etiamnum ignari pulcherrimam cædem aggressi Germaniæ proditorem in conclavi confoderunt. Neque hoc arduum facinus sui lucri commodive caussâ patrârunt. Nam omnem prædam principis cæsi non sibi rapuerunt, sed quid eâ Imperator fieri vellet, exquisiverunt. Et quod amplius mireris, Habuit dux Fridlandus in sui custodiam famulorum ducentos, & amicorum plurimos, copiosissimum tam in urbe, quam extra eam militem. Nihilominus soli quadraginta homines rem omnium periculosissimam ausi, ad epilogum tamen hanc tragœdiam felicissimè perduxerunt Anno Christiano 1634. die 26. Februarii: *b* quo quidem die, ejusdem Fridlandi principis

 imperio

a Obrist Butler *cum suis.*

b *Ipsa Dominica Quinquagesimæ*, *alii, dicunt 25. Febr. Conciliamus: die 25. exeunte, die 26. incipiente.*

imperio Jesuitæ omnes, qui tunc quidem Pragæ agerent, una cum Optimatibus aut occidendi, aut regno exigendi fuissent.

O Deus, cujus providentia in sui dispositione non fallitur! Justus es Domine, & rectum judicium tuum. Nam Egræ in eâ ipsa urbe, in eo ipso conclavi, ut ajunt, ubi supremam militiæ potestatem accepit, hanc ipsam cum vitâ perdidit. Imo eodem ipso mense, eademque hebdomade, quâ ante annum proximè elapsum in innocentes fugæ suæ tegendæ sæviit, & ipse de medio sublatus est. Cùm enim grandi prælio contra Sueciæ regem Adolphum Gustavum ad urbem Lutzam infeliciter conflixisset, eos qui pugnæ infaustæ caussam præmatura ex acie fuga dedisse videbantur, duci & cædi jussit. Ex his dux Hagen / Comes Broglianus, & juvenis nobilissimus de Worbersnaw publicè testati se insontes mori, & porrò ad divinum tribunal invitare, *a* responsurum Fridlandium, quando nec dicta nec obtestationes ullius hominis apud furiosum ducem valerent. Nec fefellit ista ad supremum Judicem postulatio. Annus abiit, & illo ipso tempore annuo Albertus Walsteinius in jus ambulavit.

Ita Deus potentes de sede deponit. Militiæ nomen cùm dedisset Walsteinius, brevî ad honoris culmen errore hominum emersit, Cæsariani militis renunciatus Imperator. Summam armorum potestatem nactus, tentare ausus est, quantum nocere

a *Vide Tribunal. Christi, l. 2. c. 31.*

nocere posset armatum scelus. Gloriæ alienæ invidus, suæ ambitionis, fortissimos duces plerumque in castris otiari jussit, ne Imperatoris sui in campo inertiam damnarent. Timidus aut perfidus pepercit hosti, at verò crudelis amicorum bona rapinæ militum objecit. Diu visus est dubitare, Numine an astris humana regerentur. Tandem maluit ab astris felicitatem sibi polliceri. A Ferdinando II. Imperatore eò bonorum ac opum evectus est, quò nec impudentis militis vota adspirassent. Verùm ter ingratus, ter perfidus, in Dominum & in Auctorem dignitatis suæ conspiravit non levibus præsidiis fultus. Et certè benefactori optimo vitam ac prolem, Principi dignissimo sceptrum ac coronam ambitu vix audito abstulisset, nisi Numen illum, non astra sustulissent. Tandem lectissimorum militum armis confossus funestissimæ ambitionis dedit pœnas. Pæne nefas, honestâ eum manu occumbere, quem non puduit tam inhonestis actibus coronam quærere. Anno salutis reparatæ 1583. die 14. Septembris natus est Walsteinius: Egræ in Bohemia anno 1634. die 25. Februarii sub noctem vivere desiit, ætatis anno quinquagesimo primo.

O Ambitio, ô pestis & lues Orbis, origo scelerum, tinea virtutum! sapiens Romanus ambitionem omnem gravissimè detestatus: Ambitio, inquit, res tumida est, vana, ventosa: nullum habet terminum; tam sollicita est, ne quem ante se videat, quàm

post se alium. Non patitur quemquam ambitio in ea mensura bonorum conquiescere, quæ quondam ejus fuit impudens votum, *a* quò scilicet pervenire, cùm parvus obscurusque esset, nec optare quidem ausus fuisset. At ea nunc assecutus, iterum altiora, atque altiora quærit. Fit series infinita. Quid tandem? præcipitium. Huc demum stygii pileonis tentamina, huc plumosus pileus, huc hominis ambitiosi vota perducunt. Eruditè dixit Favorinus Philosophus: Ambitio partim ridiculos, partim miserabiles, partim odiosos facit. *b* Quid hîc remedii? Triplex paucissimis suggero.

a *Seneca epist.* 84. *mihi pag.* 550. & *l.* 2. *de beneficiis. c.* 27. *mihi pag.* 285.
b *Favorin. apud Stobæum.*

§. III.

Primum: probè nosse immoderatum illud & anxium honoris desiderium, merum esse diaboli tentamentum, quod malis maximis Orbem implet, quod Christi Collegium turbavit, quod à regno Dei plurimos abduxit, & etiamnum numerosissimam turbam abducit. Quisquis animam suam Satanæ non exponere vult venalem, caveat vaferrimum hunc pileonem, plumas & cristas caveat, ambitionem omnem fugiat. Præclarè scripsit Augustinus è sententia Catonis: Omnia virtutis præmia ambitio possidet. *a*

Alterum: In schola Christi contrarium prorsus docetur. Christus apertissimè suis

a *Aug. l.* 5. *de Civit. c.* 12. *mihi p.* 59.

ſuis præcipit; Vos autem non ſic! *a* In Chriſti lyceo honoratior eſt qui humilior & ſubmiſſior; honoratiſſimus qui animi demiſſiſſimi ac humillimus. Homines vani, ſui ipſius amatores & Mundi de plumis & criſtis litigent: Vos autem non ſic! Nil penitus loci ſit inter vos ulli ambitioni, pileum aut ſertum plumeum etiam oblatum rejicite, calcate, diſcerpite. Veſtris animis nunquam excidat, me Magiſtrum eſſe manſuetudinis & humilitatis, non elationis aut ambitionis. Alii humanam gloriam adſpirent: vos autem non ſic. Aliter enim à me iuſtituti eſtis; ego honorum doceo contemptum, non ſtudium. Hoc gentes & idololatræ ſectantur: Vos autem non ſic! Nam qui major eſt in vobis, fiat ſicut minor; & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator.

Tertium: Ambitio ſui ipſius carnifex, ſicut invidia, cruciatus & dolores infert admirabiles, in hoc & Orbe altero. Teſtis ſat locuples Auguſtinus: Inhiabam, inquit, honoribus, lucris, conjugio: & tu irridebas. Patiebar in eis cupiditatibus amariſſimas difficultates, te propitio tantò magis, quantò minùs ſinebas mihi dulceſcere, quod non eras tu. *b* Et heu lacrymabilem pſalmum cantant in tartaro ii, quos ambitio in tranſverſum egit, qui honorum criſtas rebus omnibus antepoſuerunt, qui ſerto plumeo coronati non magni æſtimarunt cælum; hi apud infe-

a *Luc. c. 22. v. 26.*
b *Aug. tom. 1. l. 6. Confeſſ. c. 5. p. mihi 49.*

inferos, jam canunt, sed serò nimis. Quid nobis profuit superbia? *a* His olim dulcius fuisset mori, quàm aliquid existimationis acquisitæ perdere. Jam moriuntur, & æternum. Jam demum intelligunt Phryges serò sapientes extremæ fuisse stultitiæ honorum plumulas colligere, & negligere regnum immortale. Vos ergo, Christiani, non sic: exempla vos sanctiora ducunt ad honores non perituros. Ambitiosum Aman altissimum exspectat patibulum.

Verùm tam vafer & nequam est diabolus tentator, ut quos pileo vel serto plumeo nequit fallere, iis sertum plumbeum infixis aculeis & spinis horridum imponat; quos honorum cupidine non decipit, eos *Spiritu blasphemiæ* & miris conscientiæ angoribus invadit. Sunt homines bonæ sed simplicioris plerumque mentis, quibus cacodæmon adversus Deum & superos teterrimas & atrocissimas cogitationes suggerit, quibus conscientia, præsertim ex se jam ante pavida ita terretur ac perturbatur, ut ejuscemodi homines rerum suarum trepidi in maximas adducantur angustias. Nonnunquam non animo tantum ægri, sed ipso etiam corpore tabescunt; cibus, potus, somnus, non ut solebant, eos reficiunt, subinde tales non procul ab insania & phrenesi absunt; tædet illos vivere. Nec adeò rarum: hoc viris feminisque contingit. Aliquando hæc mali origo est: Initio vulnus istud alioqui minime periculosum non satis est dete-
ctum

a Sap. c. 5. v. 8.

ctum. Interea dies noctesque tentatio velut teredo *a* rodit & consumit, & quidem præcipuè, quod observatum, tempore ineundæ orationis, percipiendæ Eucharistiæ & animi curandi. Hîc pessimæ cogitationes magno impetu consternatos obruunt,

Huic malo mederi non difficile, modò ægri capiant medentis dicta & sequantur. 1. Ante omnia qui eo modo tentatur, sciat verba illa tam impia, cogitationes illas tam nefandas, non esse suas sed diaboli, & ideò non curandas. Prudenter Climacus præceptiunculas sed salutares instillans: Non solent eos diaboli oppugnare, inquit, qui non dimicant cum ipsis. 2. Qui liberari cupit, pro certo habeat, non suam animam cogitationum tam detestabilium esse caussam, sed impurum illum spiritum, ideo quæ ab eo suggeruntur, contemnenda omnia. Satis est unum illud respondisse: Vade Satana. 3. Quisquis hîc pugnare, & collato pede consertisque armis vult contendere, ventos includere, fulgetrum manibus prehendere conatur. Qui hunc spiritum despicit, liber evadit; qui ei aliter reluctari nititur, tandem subjacebit. 4. Magno sit solatio, si hac de re interrogatus: Num illæ cogitationes illi placeant? Animo possit dicere: Extremè displicent, & odi, & arceo. Hîc salva res. Non igitur: mi Christiane, metuas, ne tibi ista noceant, si tibi tantopere displiceant.

a *Aut Cossus*, Holzwurmb.

Climacus, quem dixi, ut tantò firmius erudiat tentatos, rem geſtam ex fide memorans: Homo religioſus, inquit, rerum ſuarum ſatagens & induſtrius annis viginti jejuniis ac vigiliis macerare carnem inſtitit, nec tamen quidquam ſe profeciſſe credidit. Etenim blaſphemiæ, & immunditiæ ſpiritus aſſiduè illi inhærebat, vexabat, obtundebat nefandis cogitationibus. Demum ſe imparem hoſti cenſuit inſultibus tam malignis & continuis oppugnatus. Hoc ergo cepit conſilii. Tentationis ſuæ voces impias inſcripſit chartæ, quam probatiſſimo ſeni obtulit legendam, tanquam rei atrociſſimæ grande arcanum. Ille interim proſtratus in terram, contra obtueri ſenem non audebat. Cùm verò ſenex legiſſet ſcriptum, ſubriſit, & unà jacentem erigens: Pone, inquit, mi fili, tuam manum ſuper oculos meos. Fecit, quæ fuerat juſſus. Mox iterum natu ſenior. Tuum hoc peccatum, ait, mei capitis periculum eſto; totum ego in me recipio, quotquot demum annis te oppugnaverit aut oppugnaturus ſit. Tu iſtud unum obſerva, ut quicquid hujuſce ſuggeſtionis eſt, floccipendas & pro nihilo æſtimes. Tam miti documento ita roboratus eſt æger, ut ante morbus illius evaneſceret, quam ille ſenis cella excederet. Hoc ille ipſe, ait Climacus, *a* cui iſtud contigit, Deo gratias agens mihi retulit.

Ita nimirum diabolus tentator longè aſtu-

a *Climacus gradu* 23. *de ineffabil. cogitat. mihi pag.* 209.

astutissimus; quos pileo sertove plumeo nequit fallere, illis imponere conatur plumbeum: ut quos honorum blandimentis non circumvenit, eos conscientiæ terroribus irretiat. Pugna prima periculosior altera, non tantum quia crebrior & communior, sed etiam quia ad fallendum accommodatior. Verùm, pars magna est victoriæ, scire hæc esse mera diaboli tentamenta. Nemo animum demittat; quisquis tentatur cum Psalte regio cantet: In te eripiar à tentatione; & in Deo meo transgrediar murum. *a*

a *Psal.* 17. *v.* 30.

CAPUT IV.

Tentatoris genius, præcipuæ artes, & diversæ tentandi fallaciæ.

PElagius interpres è Græco memorat Mosen abbatem tam validis tentationibus à diabolo exagitatum, ut ille tugurio se continere amplius non potuerit, sed locum eo temporis habitatum, qui *Petra* dicebatur, cellamque deserens, velut ex acie fugitivus ad Abbatem Isidorum venerit luctam animi expositurus. Hunc Isidorus familiariter rogavit: Malis ne cederet, ad cellam suam rediret, suamque pugnam Deo auxiliatori optimo committeret. Cui Moses: Mi pater, inquit, non possum. Illum igitur Isidorus in locum editum educens: Ad solem, inquit, occidentem respice, Fecit Moses, quod jussus, & vidit immensam multitudinem cacodæmonum, qui omnes ad pugnandum &

inva-

invadendum videbantur paratissimi. Mox iterum Isidorus: Nunc vero ait, flecte oculos & surgentem solem intuere. His etiam obsecutus Moses innumeros Angelorum exercitus vidit. Ad hoc spectaculi digitum intendens Isidorus: En istæ sunt, inquit, auxiliares copiæ, quæ nobis præsidium ferunt adversus omnes hostes. Plures igitur sunt & longe fortiores, qui nos adjutant, quàm qui oppugnant. *a*

In hominibus tentandis tanta est diaboli vigilantia & solertia, ut vero nomine appelletur *Tentator*. Hujus *Tentatoris* genium & primas ejus in tentando artes, hoc capite sub adspectum subjiciemus.

a *Pelag. libell.* 18. *& ult. num.* 11. *apud Rosweid. pag.* 638.

§. I.

Diaboli primarius labor hominem tentare. Quid igitur dicendum de Deo? Quando Israëlem Moses tam aperte commonens: Tentat vos, inquit, Dominus Deus vester, ut palàm fiat, utrum diligatis eum, an non. *a* Pari modo tentavit Deus Abraham. *b* Idem affirmat sapientia: Quoniam Deus tentavit eos. *c* Atqui Jacobus Domini discipulus: Deus intentator malorum est, ipse autem neminem tentat. *d* Quod Moses ait, Jacobus negat. Qui conciliabimus partes tam sibi adversas? In expedito

a *Deut. c.* 13. *v.* 3.
b *Gen. c.* 22. *v.* 1.
c *Sap. c.* 8. *v.* 5.
d *Jac. c.* 1. *v.* 13.

pedito res est. Tentat nos Deus ut amicus. Hinc rectisſime intentator malorum dicitur, quia neminem tentat, ut decipiat, aut ſeducat, ſed ut probet & exerceat. Tentat nos diabolus ut adverſarius, & inimicus, ad præcipitia ducit, ut dejiciat; allicit ut interimat. Hic tentator nobis optime noſcendus, quia reverà innumeri hoc ipſo malè pugnant, quia hoſtem ſuum non nôrunt. Hinc inſidias minus cavent, fallacias non obſervant, perfidisſimo impoſtori fidunt. Hîc ſollicitè admonens Paulus: Ut non circumveniamur, inquit, à Satana; non enim ignoramus cogitationes ejus. *a*

Experientisſimus *Tentator* eſt diabolus. Hoc nominis Matthæus illi tribuit. Et accedens Tentator dixit. *b* Quemadmodum verò Poëtæ nomen Virgilio, Oratoris Tullio, Philoſophi præ omnibus aliis attribuimus Ariſtoteli, ita nomen *Tentatoris* ex aſſe convenit diabolo. Allicere, tentare, decipere, illius artes & munia ſunt. Syncletica ſancta femina, Pelago teſte, ſolebat dicere: Adverſus dæmones nos undequaque armatos eſſe convenit. Foris & intus oppugnamur. Nam uti navis aliquando irruentium fluctuum mole obruitur, non rarò intrinſecus augeſcente nimium ſentina mergitur; ita & nos quandoque operum extra commiſſorum iniquitate damnamur, ſæpe latentium nequitia cogitationum in exitium adducimur

a 2 *Cor. c. 2. v. 11.*
b *Matth. c. 4. v. 3.*

mur. Ideo necessarium est non solum extra spirituum immundorum impetus observare, verùm etiam cogitationum intimarum immunditiem exhaurire. *a* Civitas quæ non tantum ante mœnia, sed intra portas intestinum habet hostem, excubiis eget accuratissimis: ita plane cum diabolus non oculos solum & aures & linguam & manus, sed etiam voluntatem atque intelligentiam sollicitet ad malum, & pravarum cogitationum aliquot myriadas in animo serat, summa opus est vigilantia. Quod Petrus Chrysologus exponens: Diabolus, inquit, non quærit hominem, sed hominis interitum quærit. Ille malis nostris gaudet, surgit ruinis nostris, nostris vulneribus convalescit, nostrum sanguinem sitit, nostra saturatur ex carne, nostris vivit ex partibus. Diabolus hominem non vult habere, sed perdere. Quare? Quia ad cælum, unde ille cecidit, non vult, non fert, non patitur *b* hominem pervenire. *c*

Hinc *subtilissimè* tentat. Nonneminem illecebrosa carnis suggestione ita impugnat, ut non cupiat tentando vincere, sed ut homo tentationis victor, vana gloria sese efferat: hoc ille cupit, hoc quærit. Et quam istud subtiliter? Subtilem hanc vafritiem Bernardus explicans: Ergone, inquit, bestiæ sumus nos? Bestiæ prorsus. Homo

a *Pelag. libell.* 11. *num.* 33. *apud Rosweid. pag.* 611.
b *Quantum in se.*
c *Petrus Chrysol. serm.* 96. *mihi p.* 254.

Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus. Bestiæ profectò sunt homines, oves errantes, non habentes pastorem. Quid superbis, ô homo; Quid te Sciolum jactas? Vide quia bestia factus es, cui venandæ laquei præparantur. Sed qui sunt venatores isti? Venatores utique pessimi & nequissimi, callidissimi & crudelissimi. Venatores qui cornu non sonant ut audiantur, sed sagittant in occultis immaculatum. Ipsi rectores sunt tenebrarum harum, astutissimi versutia & malitia diabolicæ fraudis, ita ut sicut est ante venatorem bestia, sic ad eorum comparationem sit quilibet astutissimus hominum, præter eos duntaxat, qui cum Apostolo non ignorant cogitationes eorum, quibus in Dei sapientia datum est fraudes deprehendere malignorum. Obsecro vos novellæ plantationes Dei, vos qui nondum exercitatos habetis sensus ad discretionem boni & mali, nolite sequi cordis vestri judicium, nolite abundare in sensu vestro: ne vos tanquam rudes adhuc versutus ille venator decipiat. Sed ecce, quia jam venatores & bestias novimus, quisnam sit laqueus iste, quærendum est. Ostendat nobis Apostolus laqueum istum, ipse enim venatorum illorum non ignorat cogitationes. Dic nobis, inquam, beate Paule, quis sit laqueus iste diaboli? Qui volunt, inquit, divites fieri in hoc sæculo, incidunt in tentationes, & in laqueum diaboli. Ergone laqueus diaboli divitiæ sunt hujus

sæculi?

sæculi? Heu quàm paucos inuenimus, qui ab hoc laqueo liberati exsultent, quàm multos qui dolent, quòd parum sibi videntur irretiti, & adhuc quantum possunt, ipsi se involvere & intricare laborant. a Ita laqueos & pedicas amplectimur pro aureis & gemmeis armillis. Tentationes diaboli subtilissimæ.

Protogenes pictorum celeberrimus, quod Plinius narrat, Rhodi vivebat, quò cum Apelles adnavigâsset, avidus cognoscendi opera ejus, fama sibi tantum cogniti continuò officinam petiit. Aberat ipse, sed tabulam amplæ magnitudinis in machina aptatam picturæ, anus una custodiebat. Hæc Protogenem foris esse respondit, interrogavitque à quo quæsitum diceret. Ab hoc, inquit Apelles; arreptoque penicillo lineam ex colore duxit summæ tenuitatis per tabulam. Reverso Protogeni, quæ gesta erant, anus indicavit. Ferunt artificem protinus contemplatum subtilitatem, dixisse: Ergo Apelles Rhodum venit? non enim in alium cadit tam absolutum opus. Mox & ipse Protogenes alio colore subtiliorem lineam, in illa ipsa tela duxit præcepitque abiens, si rediret vir ille peregrinus, ductum tenuioris lineæ ostenderet, adjiceretque hunc esse, quem quæreret. Atque ita evenit. Revertitur enim Apelles, sed vinci erubescens tertio colore lineas secuit, nullum relinquens amplius subtilitati

tati

a *Bern. tom. 1. serm. 1. in Psal. 90. mihi pag. 674.*

tati locum. At Protogenes victum ſe confeſſus, in portum devolavit, hoſpitem quærens. Placuitque ſic eam tabulam poſteris tradi, omnium quidem, ſed artificum præcipuo miraculo. Conſumptam eam conſtat priore incendio domus Cæſaris in palatio, avide ante à nobis ſpectatam, ſpatioſiore amplitudine nihil aliud continentem, quàm lineas viſum effugientes, inter egregia multorum opera, inani ſimilem & eo ipſo allicientem tanto ſubtilitatis prodigio. *a* Uti artifices iſti lineas pingebant, ita diaboli tentationes adornant ſubtilisſimas & revera viſum effugientes. Sed ſingulares aliquot tentandi modos & technas, quibus utitur, particulatim aperiamus.

a *Plin.l.35.Nat. hiſt.c.10. mihi p.737.*

§. II.

I. *Sub neceſſitatis velo tentat.* Quàm multos aggreditur ſpecioſis dictis illis: Pauperes, & multa te premit necesſitas; tu jam vide, quî te alas. Raró cælum pluit panibus: opulenti plerumque tantum habent avaritiæ quantum pecuniæ. Periit liberalitas inter homines. Nemo gratis vel bucceam panis porrigit. Circumſpice igitur, unde veſtem pares & alimoniam. Ita blandè inſerpit hæc tentatio, ut demum furta, uſuræ, aliæque artes improbæ hoc honeſtatis pallio tectæ cenſeantur non iniquæ. Necesſitas, ajunt, non habet legem. Ita nubiles ſed egenæ virgines, ita viduæ juniores, aliæque feminæ, ut ege-

ſtatem fugiant, frontem exuunt, & venalem vulgant pudicitiam. Nimirum ut corpus ſervent, jugulant animam. Paupertas, ajunt, eò nos adigit. Peſſima & ſtultiſſima commutatio, vendere animam, ne operimentum deſit corpori. Ita quotidie dum menſam accumbimus, dum cibum potumque ſumimus, ſpecioſo neceſſitatis nomine, in cibo potuque metas temperantiæ tranſilimus. Prandia cœnæque noſtræ tentationibus aſſiduis plenæ ſunt. Hic ergo aſſiduè cum regio pſalte precandum: De neceſſitatibus meis erue me. *a*

II. *Ad cujuſvis ſeſe inclinationem attemperat*. Talem aviculis cibum miniſtrat, talem piſciculis eſcam objicit, qualem ſcit appetituros. Eſt qui nummos amet: huic ſi monetam monſtres, quocunque lubuerit eum, facillime pertrahes. Alius honorum appetentiſſimus, laude & inani aura gloriæ mirificè paſcitur. Iſte verò patinas & calices ſectatur; hic à vino velut ſtipula a ſuccino trahitur. Aliis voluptates ſunt, quod ferro Magnes; à voluptatibus ad omnem criminum turpitudinem ducuntur. Alius canes & equos intemperanter amat: hic teſſeras, fritillum, pictas chartulas, alveum luſorium in oblectamentis habet, iſte paſcitur colloquiis, ille conviviis indulget, alii nitorem veſtium curant,

— *trahit ſua quemque voluptas.* b

Florentem cythiſum ſequitur capella, ſaccharum & amygdalas ſimia: Ramum viridem,

a *Pſal. 24. v. 17.*
b *Virg. ecloga 2. fine.*

ridem, inquit Auguſtinus, oſtendis ovi, & trahis illam; Nuces puero demonſtrantur & trahitur. Et quod currit, trahitur, amando trahitur. a Ita omnino diabolus ſuis quemque trahit amoribus ac propenſionibus, quas ille novit exactiſſime & longe melius, quam ſuas ipſe noverit homo. Sed de hoc paullò poſt plura.

III. *Ea quemlibet parte oppugnat qua debiliſſimus eſt.* Lupum ajunt faucibus robuſtiſſimum eſſe, infirmiſſimum tergo; hîc ergo feriendus; lupi tergum, non fauces diverberandum. Diaboli tergum noſtra caro eſt; hac ſeſe tegit, & abſcondit. Hanc igitur feriat, qui diabolum vult percuſſum.

IV. *Occaſiones offert delinquendi*; commendat eas, ſuadet arripiendas: Januam pandit, & invitans ad ingreſſum: Tu tantum ingredere, ait, mi homo, patens cernis oſtium, ingredere. Ponit ſellam: Tu modo hîc conſide, inquit, tibi hæc quies eſt parata. Qui fatuus eſt, & ſui negligens, ingreditur & conſidet. Hic victus eſt.

V. *Obruere malis nititur tentatum*, ut ea mole preſſus omnem animum ulterius pugnandi abjiciat, & ipſe ſibi dicat: Actum eſt, non ſum ferendo amplius tam continuas vexationes; tot hoſtiles impetus ſuſtinere non poſſum. Hæc nimis diuturna eſt obſidio; dedam me hoſti. Ita Jobum tot morbis, tot doloribus, tot annis adeo fatigandum cenſuit, ut in apertam demum impatientiam pertraheret. Sed ſpe

 ſua

a *Auguſt. tom. 9. in Joan. poſt initium tract. 26. de cap. 6. mihi pag. 92. fine.*

ſua fruſtratus eſt tentator. Patientiam Jobus non excuſſit, quantumcunque graviter & diu tentatus.

VI. *Sæpè ſubitò imparatum, oſcitantem, ſemiſomnem, ut prædo & latro invadit.* Hebræus rex David poſtquam ſuaviter fuiſſet meridiatus, in ſolario deambulabat otioſus, nec ullum ſcelus animo coquebat; non libidines, non cædem meditabatur. Sed ecce mox adfuit tentator, & nullas inſidias metuentem aggreſſus, oculos primum in vicinum viridarium, deinde in lavantem feminam traxit. Hinc libidinum flammæ, hinc incendium fœdiſſimum vix ullis lacrymis exſtinguendum.

VII. *Suadet; quod in ſe bonum, ſed ratione temporis vel perſonæ, vel loci occultè malum eſt.* Nonnunquam tentationis bonus eſt finis, ſed mala ſunt, quæ medio intercurrunt. Exempli gratia: Ut eleemoſynas quis eroget, pecunias undecunque per fas & nefas corrogat. Finis bonus, ſed via ad finem non bona. Pari modo: Eleemoſynas quis largitur, ne avarus habeatur. Hic via quidem bona eſt, ſed viæ finis eſt malus. Ita diabolus tentator exomologeſin ſuadet, ſed imperfectam & ſacrilegam.

§. III.

VIII. *Conſilii ſui plerumque plurimas adfert rationes, ſed fucatas.* Hebræis Pontificibus totique curiæ Solimææ magnificis rationibus perſuaſit Chriſtum licet hominem innocentiſſimum omni jure occidendum. Cauſſarum cauſſa fuit illud Orbis

bis idolum, *Ratio ſtatus*. Hinc acervatæ rationes illæ: Vir iſte undequaque omnes ad ſe trahit; ex omni vicina regione ingens ad eum concurſus eſt; plerumque multa millia conciones illius frequentant. Fama de illo jam totam pervaſit Syriam. Quàm porrò hic ipſe vir acerbus & contumelioſus eſt præcipuè in magiſtratum ſacrum; quàm odiosè priſcas & Phariſæas religiones publicè traducit? An non ab ore illius excerptæ voces illæ? Serpentes, Genimina viperarum, Generatio mala & adultera, Hypocritæ, Sepulchra dealbata, Cæci & cæcorum duces? *a* Hæc talia ore pleno in Legiſperitos, Scribas, Phariſæos effundit, & plebem adverſus eos concitat. Deinde homo eſt thaumaturgus & ſigna patrat grandia, ſed qua virtute? Neque hoc neſcire poteſt Syriæ præſes Pontius Pilatus. Quod ubi Romani fuerint odorati, mox aderunt, noſque magis ſub jugum mittent, ſanctiſſimum templum eripient, gentem noſtram omnem & regionem oppriment. Quapropter res noſtras agamus, & quod magiſtratum decet, initia naſcentis mali eliminemus ſolerti vigilantia. Virum illum Galilæum Nazarenum è medio tollamus. Ita factioſæ illius conciones ceſſabunt. Alioqui hoſtem inquilinum alimus. Res certe proxime ſeditionem eſt. Maturè igitur, ne quid Reſpublica detrimenti capiat, religionum Novatorem in crucem tolli curemus, ut omnis plebs videat ſe ſplendidè dece-

a *Matth. c. 23. v. 23. & ſeqq.*

ptam. Ita Caiphas in pleno Patrum conſeſſu. Vos, inquit, neſcitis quicquam, nec cogitatis, quia expedit nobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. *a* Si virum hunc vivere ſinamus, in totius gentis perniciem id verget.

An non ſpecioſi Juris tituli ſunt iſti? Profectò ſpecioſiſſimi. Ita parricidale, ſummum facinus adumbratis, ſed tamen formoſis rationibus fuit velatum. Ita diabolus tentationes ſuas, & multos ſcelerum milliones vendit ſub palliolo virtutis. Nos interim blandimur nobis, dum ſeipſum quiſque ſolatur hoc fuco: Id reſpicio, id curo, has facti cauſſas, has rationes habeo. *b* Sed non continuo licitum, quod certis de cauſſis factum, niſi bonæ ac probatæ ſint cauſſæ. Nec ſatis eſt poſſe rationes adferre rei malè geſtæ; quis enim hoc non poteſt? Et quanti ſunt, qui cum ratione furunt? Hoc diabolo ſolenne ac quotidianum eſt, tentationes & ſcelera rationibus fucare, hamum eſca tegere, utilitatis aut honeſtatis, aut etiam neceſſitatis mantelum deformitati vitiorum injicere.

IX. *Peccatum, antequam committatur extenuat, infinitam Dei miſericordiam prædicat:* Non eſt, inquit, tam grande hoc facinus atque tu putas, & inſuper facillimus ad pœnitentiam recurſus. Quid obſtat hoc audere, cum idem & alii faciant? Quandoque artis eſt aut prudentiæ, aliquan-

a *Joan. c. 11. v. 50.*
b Ich hab meine gute Bedencken

quantulum à linea exerrare. Aude; & occasione oblata fruere. Concedendum aliquid naturæ. Offensiuncula tantilla misericordiam divinam quovis gemitu sibi propitiat. Ergo aude. Peccatum verò jam patratum immaniter exaggerat, Dei misericordiam velut exilem & arctam contrahit, ut miser homo rebus suis diffidens animum abjiciat, pœnitentiam ut rem difficillimam differat, intereà noxas augeat, ita in profundum abeat, unde non facile emergat. Hanc ob caussam sollicitus Paulus: Ut non circumveniamur à Satana, inquit, non enim ignoramus cogitationes illius. *a* Astutissimus & subtilissimus est, atque quod pugnæ difficultatem auget, in insidiis latet, & videri non potest. Quod Chrysostomus expendens: Si serpentem, inquit, ad lectum nostrum latitare sciremus, hîc magno admodum studio ad illum perimendum ferremur: diabolo autem in nostris ipsorum animis latitante, nihil adversi nos pati arbitramur, sed supini ac desides, animisque concidentes, malis nostris indormimus. Cujus rei caussam hanc esse arbitror, quòd illum corporeis oculis non contuemur, quanquam hoc potissimum nomine vigilantes nos ac sobrios esse oportebat. Nam sensibilem quidem hostem facile declines: at invisibilem, nisi undique armati fuerimus, difficile evitarè possumus: & quidem ob id potissimum, quod recta iste depugnare non novit: alioqui enim è vestigio

a 2 Cor. c. 2. vers. 11.

à nobis victus caperetur. Verum amicitiæ identidem ſpecie, crudelitatis venenum ejaculatur. *b* Idcirco ad pugnam ſemper paratum eſſe oportet. Et gladius & ſcutum nunquam non in manu ſit. Adjutor Deus aſſiduè vocandus; in illo auxilium eſt pugnanti, nec vinci poteſt, qui ſic pugnaverit.

a *Chryſoſt. tom.* 4. *in c.* 6. *epiſt. ad Rom. hom.* 10. *mihi pag.* 90.

CAPUT. V.

Tentatoris vires augent humana infirmitas & naturales cujuſque propenſiones.

SI quis aviculas ad aucupatoriam aream convolantes ita moneret: Cavete ò ſimplices: eſca vobis offunditur, & convivium inſtruitur, ſed caras pendetis ſymbolas. De capite veſtro agitur. Subito concurrent retia, & involvent captas. Cavete hoc epulum; meriſſima eſt tentatio. Caverent utique ſi ſaperent, præſertim ſic monitæ. Si quis & piſces, indociles alioqui animantes de inſidiis præmonens naſſam & hamum ſingulariter cavendum diceret, nec naſsâ facile nec hamo fallerentur. Si quis ambulanti per hortum acclamaret: Cave, latet anguis in herba; lœderis ſi contigeris. Ita monitus cautiſſimos pedes figeret, ut latentis colubri venenum evaderet.

Si quis Amaſæ viro militari dixiſſet: Cave Joabum ducem, accinctus eſt gladiolo, qui tuo lateri minatur, purpurabit illum tuo ſanguine, ni caveas. Caviſſet equidem

quidem attentiſſimus ad omnem occurſum Joab. *a* Rex Antiochus cum audiiſſet Judam Machabæum ducem cum copiis in aciem diſpoſitis adverſus ſe tendere, & ipſe ſuum exercitum digeſſit in ordinem. Et diſtincta eſt pars exercitus regis per montes excelſos, & alia per loca humilia: & ibant cautè & ordinatè. *b*

Chriſtus aliquoties ſuos monuit: Cavete à Scribis; Cavete à fermento Phariſæorum; Cavete ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, & in ſynagogis ſuis flagellabunt vos. *c* Cum interpellaretur à quopiam ob dividendam hæreditatem: Videte, inquit, & cavete ab omni avaritia; quia non in abundantia cujuſquam vita ejus eſt, ex his quæ poſſidet. *d*

Judas ipſe mercator nequiſſimus, cum turbam ſceleratam in Olivetum duceret, præmonuit, ad datam teſſeram ſolerter attenderent, virum eſſe mirabilem, qui nôrit humanis ſeſe oculis ſubducere; ideo: Tenete eum, inquit, & ducite cautè. *e* Videndum & cavendum quando cum hoſtibus vaferrimis agendum. Hoc ipſum hactenus noſtra urgebant monita: Cavete à dæmonibus; celerrimi ſunt & verſutiſſimi mille artium magiſtri. Jam ſupra oſtendimus, qua ratione diaboli Cupedinarios, Aurifices, & Pileones a-

 gant

a 2 *Reg. c.* 20. *v.* 9.
b 1 *Machab. c.* 6. *v.* 40.
c *Matth. c.* 10. *v.* 17.
d *Luc. c.* 12. *v.* 15.
e *Marci c.* 14. *v.* 44.

gant; deliciis, divitiis, & ambitu tentent. Sed quoniam hi hostes nostri oculorum fugiunt obtutum, quo melius è tentandi modo noscantur, amplius describendi sunt. Hoc ergo capite declarandum, quam constanter & assiduè homines impugnant, & quàm exquisitè ac impigrè humanas observent propensiones.

§. I.

Quàm diabolus exitium nostrum ardenter sitiat, Chrysostomus non secum duntaxat volvens, sed & auditoribus pro suggestu edisserens, Non satis erat diabolo, inquit, hominem factum esse mortalem, mortis genere majorem facere luctum aggrediebatur, & ut Cain fieret fratricida, persuadebat. Festinabat enim & cupiebat videre sententiam in opus prodire, qui nostris nunquam malis exsatiatur: quemadmodum si quis captivum habens inimicum, & prolata videns damnatum sententia, priusquam urbem exeat, properet & intus jugulatum videre, neque congruum tempus exspectet? ita tum quoque diabolus licet audisset, quod in terram homo reversurus esset, optabat & aliquid majus cernere, coram patre filium morientem, & germanum interimentem germanum, & præmaturam violentamque necem. Vides quantis fuit ministra malis invidia? qualiter insatiabilem diaboli mentem implevit, & ei tantam apposuit mensam, quantam is cernere concupivit. a

Cum

a *Chrysost. tom. 5. hom. 53. ad pop. Ant. medio. mihi pag. 303.*

Cum Christus Dominus in Gerasenorum agro iter faceret, duo viri à malis dæmonibus infessi è monumentis provolarunt, agitantibus furiis nimis quàm truculenti. Senserant nimirum inferni lemures è suis sibi hospitiis migrandum. Quocirca Dominum JESUM rogare instituerunt, liceret sibi mutare diversoria, & ex humanis corporibus immigrare in porcos. Permissum est. At illi (quod Matthæus, Marcus & Lucas memorant) exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare: & mortui sunt in aquis. *a* Affirmat Marcus fuisse ad duo millia porcorum. Licebit, credo, hîc quærere: Cur obsecro, Domine, tantum licentiæ permisisti tam sævis prædonibus? tua hactenus miracula nemini fuerunt noxia. Imò & istud, dixerit Christus, plus proderit, quàm fronte prima censeatur nocuisse. Hîc enim vel oculis nostris monstratum, quomodo isti ex inferis tyranni hominem sui juris factum exagitent: eò enim impellunt, ut illum in mare sulfureum, igneum præcipitent. Hoc modis omnibus agunt; exitium nobis, idque æternum cupidissimè struunt.

Neque vero subtilissimi tantum tentatores, sed vaferrimi, fallacissimi, insidiosissimi hostes sunt, & quod omnem nobis torporem excutiat, assiduissimi ac perseverantissimi malorum omnium suasores

a *Matth. c. 8. v. 32.*
Marci c. 5. v. 13.
Luc. c. 8. v. 32.

ſores & impulſores ſunt. Canit olim rex Pſaltes: Miſit Deus miſericordiam ſuam, & veritatem ſuam, & eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormivi conturbatus. *a* Quid hoc rei? ſi à Deo liberatus, cur non dormivit ſecurus & in utramque aurem? Hic Hieronymus interpres: Hi leones, inquit, ſunt dæmones, qui non ſolùm ante partam victoriam, ſed etiam poſt illam attentiſſimè cavendi. Nec enim ſuperati cedunt, ſed alias atque alias machinationes repetunt, occaſionem nullam negligunt, nullus inſidiarum finis. Nam etſi decies, etſi tricies aut quinquagies, etſi centies aut ſexcenties, etſi millies, bis millies, ter millies & ſæpius victi ſint, uſque tamen redeunt & aleam tentant. Jam primum repulſi, mox tamen adſunt iterum, velut importuniſſimæ muſcæ, quæ toto prandio cœnave centies abactæ centies eundem locum inſident. Hic nunquam dormiendum quando tam vigilans hoſtis, tam vigilans hoſtis, tam vicinus ſemper imminet. Hic nemo ſibi ullam promittat ſecuritatem; hi hoſtes nec ad horulam quidem omittunt nos vexare. Miramur felem murium venatricem pati famem & totos ſubinde dies hærere impaſtam ad muſculi foramen; hic potius miremur Angelorum olim longè formoſiſſimum tot annis animulæ unicæ inſidiari, ne momento quidem opportuniore neglecto. Non enim comedit, nec bibit, nec dormit pervigil inſomnis draco.
Bea-

a *Pſal.* 56. v. 4, & 5.

Beatus Lucas triplicem Christi Domini tentationem commemorans. Et consummata omni tentatione, inquit, diabolus recessit ab illo, usque ad tempus. *a* Perinde si dixisset: Arma non depono, jus tentandi non remitto, jam quidem pugna cedo, sed rediturus. Hinc Theologorum aliqui censent, totis quadraginta diebus Christum tam acriter tentatum, ut literis id consignari non potuerit; eo autem tempore transacto formam humanam induerit tentator, & spectabilis prodierit ad conflictum & certamen publicum. Ita solet hostis nequissimus; discessum & fugam simulat; repentè redit ut incautum obruat, sicut Josue civitatem Hai. Cumque elevasset clypeum ex adverso civitatis, insidiæ quæ latebant, surrexerunt confestim; & pergentes ad civitatem, ceperunt & succenderunt eam. *b* Ita & diabolus agit, qui non solum fallacissimus, sed & improvisus ac importunissimus tentationes instaurat. Cum Christum in fastigio rupis tentaret: Hæc omnia, inquit, tibi dabo. *c* Mentitus est; nec enim dare potuit, quæ fallacissime promisit. Et quamvis abierit victus, rediit tamen perquam importunus. Quod divinus Lucas pariter testatur: Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores: & ingressi habitant ibi. *d* Hic interpres Beda: Sæpe, inquit,

a *Luc. c.* 4. *v* 13.
b *Josue c.* 8. *v.* 19.
c *Matth. c.* 4. *vers.* 9.
d *Luc. c.* 11. *v.* 26.

inquit, antiquus hoſtis, poſtquam menti noſtræ tentationum certamen inflixerit, ab ipſo ſuo certamine ad tempus recedit, non ut illatæ malitiæ fidem præbeat, ſed ut corda, quæ per quietem ſecura reddidit, repentè rediens facilius inopinatè irrumpat. *a*

a *Beda ſuper c. 11. Lucæ.*

§. II.

Adhæc perſeverantes admodùm tentat diabolus. Cum enim ab Angelo Huſſeæ regionis præſide interrogaretur: Unde venis Satana? Circuivi, ait, terram, & perambulavi eam. *a* Per circuitus gyrum, ait Gregorius, ſolet laboris anxietas deſignari. Satan ergo laborans terram circuivit, non enim ſe pervolaſſe ſed perambulaſſe dixit *b* Quemadmodum dux belli civitatem obequitans, quidquid immunitum luſtrat, ut illac incurſionem faciat: ita diabolus nos circuit, ut exploret, quam partem impreſſione incurſet, idque indefeſſus planè conſtantia peragit incredibili. Energumenus ille, quem Marcus memorat occurriſſe Chriſto, domicilium habebat in monumentis, & neque catenis jam quiſquam poterat eum ligare: quoniam ſæpe compedibus & catenis vinctus dirupiſſet catenas, & compedes comminuiſſet: & nemo poterat eum domare. Hunc interrogavit Chriſtus: Quod tibi nomen eſt? Et dicit ei: Legio mihi nomen eſt, quia

a *Job c. 1. v. 7.*
b *Greg. l. 1. moral. c. 3. mihi pag. 33.*

quia multi sumus. *a* Mi Deus, hominem unicum multa millia diabolorum, legio tota impugnet & occupet? unicus dæmon legioni hominum toti sufficerit. Quanta hæc sitis perdendæ gentis humanæ!

Ingressus Christus urbem Galilæam Capharnaum, docuit in synagoga. Hic homo à malo dæmone insessus exclamavit: Quid nobis & tibi, JESU Nazarene? Venisti perdere nos. *b* Ita illi duo Energumeni clamaverunt: Quid nobis & tibi, JESU, fili Dei? venisti huc ante tempus torquere nos. *c* Expulit, non torsit eos novis suppliciis. Sed satis hoc tormenti erat cogi humanum hospitium deserere; salutem nostram perditionem suam interpretantur. Hinc Paulus ad vigilantiam nos expergefaciens: Non est nobis, inquit, colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes & potestates, adversus Mundi rectores & tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus. Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere. *d* Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli.

Verissimi sunt illi gemitus: Heu qualis est hæc vita, ubi non desunt tribulationes & miseriæ; ubi plena laqueis & hostibus sunt omnia? Nam una tribulatione seu tentatione recedente, alia accedit: sed & priore

a *Marc. c. 5. v. 3. & seqq.*
b *Luc. c. 4. v. 34.*
c *Matth. c. 8. v. 29.*
d *Ephes. c. 6. v. 12.*

priore adhuc durante, conflictu, alii plures ſuperveniunt & inſperatè. *a* Magna eſt noſtrorum hoſtium potentia. Natura eorum quæritur? Spiritus ſunt. Forma? videri non poſſunt. Indoles? nequisſimi, vaferrimi. Poteſtas? Mundi rectores, Fraudes, Tenebrarum principes. Locus? Ex aëre in nos irruunt. Hoc bellum nullis fœderibus conciliandum, nullis ſopiendum induciis. Baſilius ad bellicam circumſpectionem excitans: Athleta es, inquit, attende ipſi. In adverſarium immotum oculum intendito fixius. Animo non ſis ſupino aut concidenti, ſed arrecto; non dormiturienti, ſed pervigili ac ſobrio, qui nôrit ſibi præeſſe. *b* Ergo attende tibi, & huic pugnæ. *c* Cum totæ in nos ruant acies, quo animo torporem & delicias ſectamur? Chryſoſtomus ad vigilantiam acriter exſtimulans: Sobrii eſtote, ait, & vigilate. Nemo dormiens coronabitur, neque recumbens & ſtertens bravium capit: ſed pulvere, & plagis ſqualens ipſe apud Agonothetam prius invenitur, vulnera gerens, & ſanguinem oſtendens defluentem. Unde poſtquam experientia didicimus, quàm ſit grave & difficile diaboli miniſterium (fugit enim vigilantem, & dormientem ſpoliat) ne des ſomnum oculis tuis, nec palpebris dormi-

a *Thom. de Kemp. l. 3. Imit. Chriſt. c. 20. n. 3.*
b *Baſil. in cap. 15. Deuteron. Attende & audi Iſraël.*
c 1 *Tim. cap. 4. v. 16. Hinc doctrina, Apoſtoli verba ſunt.*

dormitationem, ut ſalveris velut dorcas ex caſſibus, & velut avis ex laqueo. Fugiamus, inquam, vitæ hujus laqueos & curas, & velut Mundo abrenunciantes nil carnale circumferamus: multæ enim diaboli inſidiæ. Adverſarius noſter diabolus, inquit, tanquam leo rugiens circumit quærens, non quem mordeat vel frangat, ſed quem devoret. Fuge diaboli aſtutias, & dic Domino: In te eripiar à tentatione, & in Deo meo tranſgrediar murum. Ne fugias itaque laborem, ut aſſequaris coronam. Mercator non deficit, ſed ſuſtinet undas, ut pecunias inveniat. Decertans Athleta generosè fert vulnera, reſpiciens ad coronam. Agricola non invenit manipulos, niſi prius per proprios ſudores ſemina mittat. Similiter in cælum reſpicientes nihil putant tribulationes bonorum ſpe roborati. Vigilantia tibi opus eſt, ut domum tuam à latrone cuſtodias. Adverſarius enim diabolus te ſupplantare quærit, ne aſcendere poſſis, unde ille cecidit. Multæ ſunt ipſius artes. *a*

Inter has ſingularis illa: Bovem cornu, cercopithecum cauda, aſinum auribus prehendit; ſua quemque naturali proclivitate irretit. Ita diabolus cognita cujuſque hominis propenſione, vim ſuæ tentationi addit ab ea re, qua quiſque magis afficitur. Ita qui ſe honoribus & dignitatum nitore ſentit tentari, ad ſuperbiam ſe pronum credat; quem cibi tentant, ad gulam

a *Chryſ. tom. 5. hom. 23. ad pop. Antioch. mihi pag. 165. & pag. 176.*

ſe proclivem cenſeat; quem libido ſtimulat, ad luxuriam ſe propenſum judicet; quem pecunia trahit, avaritiæ aliquid in ſe latere ſuſpicetur: has tales cujuſvis propenſiones diabolus novit penitiùs, quàm nos ipſi. Itaque hic piſcator eam hamo infigit eſcam, quam ſcit appetituros piſciculos. Avaro nummos & lucra, ambitioſo & ſuperbo laudes, encomia, favores, libidinoſo familiaritates ſuſpectas, gratas voluptates, guloſo epulas & pocula, iracundo diſcordias & rixas, luſori ſocios & luſûs ſupellectilem, deſidi & ignavo ferias, otium, quietem ingerit; alios mœrore, hos gaudio; illum timore, iſtum audacia, hunc ſecuritate nimia ſternit, attentiſſimus ad ſingulorum affectus, quis ſcilicet in quolibet præpolleat. Ita Catilina factioſorum Romæ coryphæus cuilibet ea promiſit, quæ ipſi videbantur gratiora, ſive opes, ſive munia, ſeu dignitates; ita Mahometus Aſiæ peſtis, non ignorabat humanam indolem ad voluptates propenſiſſimam; has ipſas confertim promittebat. Hinc illud longè miriſſimum quomodo tandem Apoſtoli auſteram Euangelii diſciplinam ſucceſſu tam felici per Orbem ſparſerint, cùm ea ſequiori naturæ prorſus contraria, amorem paupertatis, corporis afflictationem, fugam voluptatis, ſui odium, inediam, vigilias, ſui contemptum doceat.

§. III.

Ruffinus Aquileienſis, Pelagius interpres, Paſchaſius Diaconus ex æquo pe-
quiſit

quiſitè rem ſcitu dignam ita memorant. Macarius abbas dum ſolitudinem ſuperiorem ſolus habitaret, inferior enim à pluri-mis frequentabatur, nocte appetente cacodæmonem humanâ ſpecie, & ad luxum diſſectâ veſte contra ſe gradientem vidit. Hunc ſenex interrogans: Quò veterator tendis, inquit, & quid iſtæ tot ampullæ, quid tot ſibi volunt vaſcula, tot pyxidulæ, quas lateri appenſas geris? Cui dæmon: Fratribus tuis, ait, fero matteolas *a* & ſcitamenta, ſed ea varietate, ut ſi primum nauſeent, mox porrigam ſecundum tertiumve; nec fieri poteſt, ut ex omnibus nullum placeat. Cum dicto abiit. At ſenex eodem loci permanſit, dum rediret ſtygius pharmacopola. Redeuntem denuo allocutus: Et qui habent fratres, inquit, ut valent? Cui larvatus genius? Ut ſolent, ait, hi tales. Eorum tamen unus mihi perquam familiaris eſt. Macario de nomine ſciſcitanti reſpondit: Theopiſtus *b* audit; pulcherrime inter nos convenit. His auditis Macarius quàm primùm viam ingreſſus magnis paſſibus ad illum ipſum, quem audierat nominari, contendit, non ſine ceterorum admiratione. Nam obvii in ſuum quiſque tuguriolum hoſpitem tam charum invitabant. At ille ad Theopiſtum properans, & hunc deniqueſolus ſolum nactus: Fili mi, ajebat, quomodo vales? & quomodo ſtant res tuæ cum Deo? Cui promptè Theopiſtus:

 Bene

a Schleckerwerck.

b *Ruffino Thropemptus, Pelagio Theoctestus.*

Bene mi pater, ait, quod tuis precibus adſcripſerim. Sed iterum ſenex: Non te impugnant cogitationes pravæ? Erubuit miſer fateri, quod res erat, & ulcus aperire: ita unum illud ad omnia reſpondit: Hactenus bene Sed peritiſſimus chirurgus ut latenti vomicæ mederetur, ſe ipſum ſimulans ægrum: Ecce, mi optime frater, inquit Macarius, tot ego jam annis eremum habito, ab omnibus honoror, tam grandis natu ſum, nihilominus à meis ipſe cogitationibus graviter infeſtor. Hoc ſermone tam candido hominem eò traxit, ut demum æger ſe faſſus ægrum: Pater crede mihi, ajebat, idem & ego patior, turbant & concutiunt me graviter cogitationes meæ. Ita plura & plura ſenſim eliciebat ſenex, dum ille omnem animi ſui morbum fateretur. Jamque ad alia delapſus abbas, & diverſa interrogans: Quouſque diei, ait, jejunas? Ad nonam, reſpondet. Cui ſpiritalis medicus: Deinceps ad ſerum veſperem jejunato. Hoc primum. Alterum: Ex Euangeliis vel ſcripturis ſacris aſſiduè aliquid meditator, nunquam non occupatus, hoc alterum. Tertium: quotieſcunque tibi occurrerit impura cogitatio, oculos animumque attolle cælo, & Deum auxiliatorem voca. Aderit vocatus; nihil ambigas. Ita Macarius in ſuam rediit ſolitudinem, cumque denuo vidiſſet cacodæmonem novas inſidias molientem, quæſiit: quomodo res fratrum jam haberent? Cui mœſtus reſpondit Satan: Malè, neque enim unquam

in

in me agreſtiores fuerunt. Et quod pejus: Ille ipſe mihi anteà tam obſequens, nunc adverſatur pæne aſperior & animoſior ceteris. Mox Macarius in ſuam ſeſe caſulam recipiens Deo Servatori gratias egit. *a*

Ergo attende tibi; diabolus omnium ventilat curas, diſcutit conſuetudines, examinat propenſiones, ſcrutatur omnia; & ibi quærit cauſſas nocendi, ubi aliquem viderit ſtudioſiùs occupari. Tu ergo quiſquis es, vide, quò tua te trahat indoles & natura, quò tui properent affectus, quò inclinent propenſiones, quò tendant conſuetudines? hac parte te muni quâ debilior es, uti dux belli in urbe quam propugnat, copioſiorem illic militem conſtituit, ubi naturam loci minus munitam cernit: ita nos diabolus illic invadit, ubi debiliores eſſe non neſcit. Quæ nobis in viâ virtutis ſunt impedimenta, ea Satanæ ſunt præſidia. Tentationes non ſentire, eſt angelicum, ait Anſelmus; tentationes ſentire & vincere, Chriſtianum; tentationibus conſentire & ex malitia delinquere, diabolicum eſt.

a *Ruffin. n. 61. apud Roſweid. p. 510. Pelag. lib. 18. n. 9. p. 637. Paſch. l. 1. n. 8. p. 665.*

CAPUT VI.

Tentator nil poteſt ſine licentiâ; & quomodo Deus nos tentet.

Ex amicis Jobi Eliphas Themanites dixit: Tigris periit, eò quod non haberet prædam. *a* Septuaginta interpretes ita vocem emutant: Periit Myrmicoleon Leo formi-

a *Job c. 4. v. 11.*

formicarius, ſeu formica leo. Olympiodorus hîc deſignari cenſet diabolum, qui illis quos vincit & ſubjugat, eſt leo, formica iis à quibus vincitur & triumphatur. De hac beſtiola diſſerens Gregorius: myrmicoleon, inquit, parvum valde eſt animal, formicis adverſum, quod ſe ſub pulvere abſcondit, & formicas frumenta geſtantes interficit, interfectaſque conſumit. Apoſtata Angelus in terram de cælis projectus, juſtorum mentes, quæ bonorum ſibi operum refectionem præparant, in ipſo actionis itinere obſidet; cumque eas per inſidias ſuperat, quaſi formicas frumenta geſtantes improviſus necat. Rectè autem Myrmicoleon, id eſt, leo & formica dicitur: formicis enim leo eſt, volatilibus formica; quia nimirum antiquus hoſtis, ſicut contra conſentientes fortis eſt, ita contra reſiſtentes debilis. Si enim ejus ſuggeſtionibus aſſenſus præbetur, quaſi leo tolerari nequaquam poteſt; ſi autem reſiſtitur, quaſi formica atteritur. Aliis ergo leo eſt, aliis formica: quia crudelitatem illius crudeles mentes vix tolerant, ſpiritales verò infirmitatem illius pede virtutis calcant. *a*

Deus Azotios clade grandi affecit, quod Regum faſti memorant, ob Arcam irreverenter viſam. Et ebullierunt villæ & agri, in medio regionis illius, & nati ſunt mures. *b* Si dæmonum ſpectetur crudelitas, ſunt ſcorpiones; ſi infirmitas, mures.

Quod

a *Greg. l. 3. moral. c. 17. mihi pag. 415.*
b 1 *Reg. c. 5. v. 6.*

Quod Rupertus clarè pronuntians: Quid ſunt illi, ait, qui ebullierunt, & terram demoliti ſunt mures, niſi maligni ſpiritus, juſtis quidem contemptibiles ut mures, peccatoribus autem terribiles ut leones. *a* Quod Tertullianus de ſcorpionibus, hoc de dæmonibus verè affirmari poteſt: Tot venena; quot ingenia; tot pernicies, quot & ſpecies; tot dolores, quot & colores; unus omnium violentiæ geſtus de cauda nocere. Dæmones tam dulce in amarum, quàm lucem in tenebras reformant, atque ita miſerrimam hanc vitam illi beatiſſimæ prævertendo, tam amarum pro dulci, quàm tenebras pro luce ſupponunt. *b* De ſcorpionum horum veneno, de tentandi artificio, quo diaboli gentem humanam fallunt, diximus; Jam porrò, qua ratione Deus nos tentet, dicendum.

a *Rupert. l.* 1. *c.* 14.

b *Tertull. in ſuo Scorpiaco c* 1. *&* 2. *mihi pag.* 989. *&* 990.

§. I.

Tentat Deus, ſed longè aliter quàm diabolus, qui tentando cupit decipere, nocere, perdere; omnia ejus conſilia & molimina ad perniciem, interitum, exitium noſtrum ſpectant. Deus tentat, ſed in noſtrum commodum, promeritum, æternitatis præmium. De divinis tentationibus differens Gregorius: Tribus modis, inquit, nos Conditor noſter interrogare conſuevit, cùm aut flagelli diſtrictione nos percutit, & quanta nobis inſit, vel

desit patientia, ostendit: Aut quædam, quæ nolumus, præcipit, & nostram nobis obedientiam vel inobedientiam patefacit: aut aliqua nobis occulta aperit, & aliqua abscondit, & nobis mensuram humilitatis nostræ innotescit. Tentare quippe Dei, est magnis nos jussionibus interrogare. Scire quoque ejus, est nostram obedientiam nosse nos facere. *a*

Hirudo admota ægro sugit sanguinem, ut se satiet; at medicus illam admoveri jubet, ut ægrum sanet. Chirurgus ferro candente urit ægrum, non ut lædat, sed ut læsum meliori valetudini restituat. Ita & tortor ignita forcipe Christianum martyrem carpit, sed ut cruciet, & à Christo avertat. Ita Deus & diabolus dissimillimè tentant, ille ad cælum per aspera vocat, iste ad Orcum per amœna invitat. Tentationes Deus admirabili providentia & bonitate temperat. Quod omnium solatio promulgans Paulus: Fidelis Deus est, inquit, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum. *b* Tam ampli juris diabolus non est, ut quemcunque sibi designat, invadere audeat: Nec invadendi locus, tempus, modus in ejus potestate est; licentiâ strictiore coërcetur; nil nisi ad Dei præscriptum potest agere. Id Gregorius asserens: Diabolus, inquit, licet afflictionem justorum semper appetat; tamen si à Deo potestatem non accipit, ad tentationis

a *Greg. l.28. moral. c.5. mihi pag.940.*
b *1 Cor. c. 10. v. 13.*

tationis articulum non convalescit: unde omnis voluntas ejus injusta. Ex se eum tentare appetit, sed eos, qui tentandi sunt, & prout tentandi sunt, Deus justè tentari permittit. *a* Idem de quibuscunque aliis hostibus noris, quos cernimus, dicendum. Hinc satanas Jobi constantiam tentaturus licentiam rogat: Extende paullulum manum tuam, & tange cuncta, quæ possidet. *b* Tu Domine meas mihi manus colligasti; neutiquam liber sum, sed amplia potestatem adeò accisam, & videbis mira. Annuit Deus, & ampliavit, quam petiit potestatem, sed ea legis præscriptione, ne ultra facultates Jobi sæviret: Ecce universa, quæ habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam. *c* Denique in ipsum etiam corpus Jobi licentiam sæviendi accepit, salvâ tamen vitâ. Hinc Augustinus insignissimè rem oculis subjiciens: Sæviant modò inimici, ait, humilient, faciant non quicquid volunt, sed quicquid desuper permittuntur. Non enim quicquid passi ab inimicis fuerimus, inimicis deputandum est, & non Domino Deo nostro. Quandoquidem in ipso suo exemplo mediator demonstravit, quando nobis desuper permittit homines nocere, non voluntatem nocendi desuper dari, sed potestatem. Unusquisque enim malus apud se habet voluntatem nocendi: ut autem possit nocere, non habet in potestate. Ut velit, jam reus est; ut possit, occul-

 tâ

a *Greg. l. 12. moral. c. 6.*
b *Job c. 1. v. 11.* c *Job. c. 1. v. 12*

tâ diſpenſatione providentiæ Dei in alium permittitur ad pœnam, in alium permittitur ad probationem, in alium permittitur ad coronam. Ad pœnam Judæos affligere permiſſi ſunt Idololatræ: Ad probationem Jobum diabolus; probatus eſt autem Jobus, confuſus eſt diabolus. Ad coronam permiſſi ſunt perſecutores in martyres. Occiſi ſunt martyres; quaſi viciſſe ſe arbitrati ſunt perſecutores. Illi in manifeſto falſo triumpharunt, iſti in occulto verè coronati ſunt. Non attendebat Jobus, quis percuteret, ſed quis permitteret. Novi ego, inquit, à quo ſit permiſſus. Diabolo tribuatur nocendi voluntas, Domino meo probandi poteſtas. *a*

Non igitur formidemus diabolum; ſepticeps quidem bellua eſt, ſed mordere non poteſt niſi volentem; cornua habet, quibus ferire poſſit, ſed accedentem; caudam habet, quâ & cedros queat dejicere, ſed nec pilum unius hominis non tantum non evellere, ſed nec tangere valet, niſi poteſtatem Deus concedat.. Habet arcum, pharetram, ſagittas, ſed nec ſagittulam vel unicam in illum torquere poteſt, niſi Deo annuente.

Cùm Jacob è Meſopotamia rediret in Chanaan, gregem prorſus imbellem ſecum adduxit. Non erat ex omni numero, qui gladium animosè ſtringeret. At vero Eſàu capitalis hoſtis cum militibus quadringentis occurrit. Ah, quadraginta, imò vel

a *Aug. præfat. in enarrationem* 2. *Pſalmi* 29. *mihi pag.* 61.

vel quatuor milites contra feminarum & parvulorum agmen suffecissent. At Deus animum Esau subitò ita molliit, ut diceret humanissimè: Gradiamur simul, eroque socius itineris tui. Cui Jacob: Præcedat Dominus meus ante servum suum, & ego sequar paullatim vestigia. Mox iterum Esau jam planè frater: Oro te, ait, ut de populo, qui mecum est, saltem socii remaneant viæ tuæ. *a* Videte feram in hominem humanissimum mutatam, quæ lacerare venerat & devorare, jam modis omnibus juvare nititur.

Ita cacodæmon septem maritos Saræ jugulare potuit, sed Octavum Tobiam nec quidem potuit tangere. Ejus rei assignans caussam Angelus: Ostendam tibi, ait, qui sunt, quibus prævalere potest dæmonium. Hi namque qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum à se, & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus; habet potestatem dæmonium super eos. *b*

a *Gen. c.* 33. *v.* 12. *& seqq.*
b *Tob. c.* 6. *v.* 16. *&* 17.

§. II.

Goliathum Philistæum Hebræi milites & duces omnes fugerunt; nullus erat ex omnibus, qui congredi cum eo auderet. Et en juvenis pastoritius David, inermis opilio formidandam illam giganteam molem silice unico dejecit. Hic certè Deus Goliathum vinxit, Davidi vires vincendi

cendi dedit, ut vel oculis cerneremus, quæ pugnæ spiritalis esset ratio. At vero tempore, quo Dei filius in crucem actus, filio manus ligatæ, diabolo & asseclis soluta sunt.

Ita Deus electum populum, bellis variis exercens: Et ego, inquit, non delebo gentes, quas dimisit Josue, ut in ipsis experiar Israël, utrum custodiant viam Domini, & ambulent in ea. Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israëlem, & omnes qui non noverant bella Chananæorum: & posteà discerent filii eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi. *a* Deus milites quærit, & quidem exercitatos. Hoc fine illos exerceri vult & erudiri ad pugnam. Novit autem Imperator, quousque suos milites debeat exercere: quemadmodum citharœdus ita temperare novit fides, ne rumpant, neve nimium remissæ sint, quemadmodum & chirurgus novit, quando cataplasma mordax corpori accommodet, quando amoveat: Ita Deus Augustini ore: Ego novi, ait quid apposuerim; ego novi, unde ægrotes, ego novi unde saneris. *b*

Duodecim Domini JESU discipuli magistro moriente graviter concussi sunt, gravius Thomas ceteris, gravissimè Petrus, Judas à tentatore in exitium æternum præcipitatus est. Omnium tentationes Christus providentissimè moderatus, hunc

a *Judic. c. 2. v. 21. & c. 3. v. 1. & 2.*
b *Aug. in ps. 130. mihi pag. 622.*

hunc longè, illum longiùs, longissimè alium à se abstrahi permisit, omnes tamen iterum ad se benignissimè attraxit, præter unicum illum gehennæ filium, qui periit, quia perire voluit. Ita Deus tentationes nostras omnes profectui nostro attemperat, uti medicus; aut pharmacopola peritus, idem nonnunquam pharmacum, sed diversâ dosi pluribus præbet; huic solùm tres drachmas aut scrupulos, ut vocant, vel tria tantum grana; sex illi aut septem; robustiori decem aut plura porrigit, prout cujusvis vires & valetudo desiderat: ita Deus exactissimam in omnium tentationibus moderationem adhibet; omnia modo & ratione, rectè & ordine facit. Quod luculenter Augustinus asserens: Deus, hominem, inquit, in tentationem inducit, cum tentare permittit, ut probet, non ut perimat. Tentat autem non quasi mentium nescius humanarum, sed ut suos fideles faciat in sæculo manifestos. Sic Abraham tentavit in filio, & honoravit; sic Job dando in tentationes varias probavit, sic sanctos Apostolos, sic beatissimos Martyres per ignem quoque & gladios coronavit. a Fidelis Deus est, fidelissimus, qui facit cum tentatione proventum, ut possimus sustinere. Augustinus, quem dixit, de Christi morte disserens: Quod Christum, ait, occidere voluit impius, imputatur iniquitati impii: quod permissum est, imputatur potestati Dei. Ille ergo iniquè voluit, Deus

a *Aug. tom. 10. serm. 126. de Temp. c. 3. mihi pag. 309.*

Deus juste permisit. Vide quid tibi fecerit iniquus, quid justus. Ille voluit, iste permisit. Voluntas injusta damnetur, promissio justa glorificetur. Noli ergo mirari, permittit Deus, & judicio permittit: permittit, & mensura, numero, pondere permittit. Apud illum non est iniquitas, tu tantum ad eum pertine. In ipso spem pone, ipse sit adjutor tuus, salutare tuum. In illo sit locus munitus, turris fortitudinis. Refugium tuum ipse est, & non te sinit tentari supra quam potes ferre, sed faciet etiam cum tentatione exitum, ut possis sustinere; ut quod te sinit pati tentationem, potestas ejus sit; quod non sinit ultra in te fieri, quam potes ferre, misericordia ejus sit; quoniam potestas Dei est, & tibi Domine misericordia, quia tu reddes unicuique secundum opera ejus. *a*

a *Aug. tom.* 8. *in Ps* 61. *mihi pag.* 257.

§. III.

Ergo diabolo potestas quædam est, plerumque tamen vult nocere, & non potest, quia potestas ista sub potestate est. Nam si tantum posset nocere diabolus, quantum vult, non aliquis justorum remaneret, aut aliquis fidelium esset in terra. Ipse per vasa sua impellit quasi parietem inclinatum; sed tantum impellit, quantum accipit potestatem: Ut autem non cadat paries, Dominus suscipiet: quoniam qui dat potestatem tentatori, ipse tentato præbet misericordiam. Ad mensuram enim permittitur tentare diabolus. *a*

Sed:

a *Aug. in eundem Psal. post medium.*

Sed: Esto, inquies, ad mensuram diabolus tentet, atque ideo ad tentandum Jobum à Deo petierit licentiam, hanc tamen scimus à Deo liberalissimè datam: Ecce, ait, universa, quæ habet, in manu tua sunt. *a* Ita videtur Deus nostris nos hostibus objicere, & in eorum dare manus. Non negamus: Dedit, sed cum hac moderatione, & ad hoc præscriptum: Verumtamen animam illius serva. Ex quo manifestum est, quanti Deus æstimet divitias & facultates, non pluris sanè, quàm ipsas Jobi lacinias & vestes. Additamenta *b* sunt moderatissime usurpanda. Deinde Jobum Deus hostis manibus concessit, sed è suis non dimisit. Quod affirmatissime docens Gregorius: Ecce, inquit, permissionem verberis comitatur custodia protectionis, & electum suum divina dispensatio custodiendo deserit, deserendo custodit: alia illius prodit, alia protegit. Si enim totum Job desereret in manu tanti adversarii, homo quid esset? In ipsa ergo justitia permissionis permiscetur quædam libra pietatis: quatenus in uno eodemque certamine & servus humilis ex oppressione proficiat; & hostis superbiens ex permissione succumbat. Manui itaque adversarii sanctus vir traditur, sed tamen in intimis adjutoris sui manu retinetur: De illis quippe ovibus fuit, de quibus in Euangelio ipsa Veritas dicit: Non

a *Job c. 1. v. 12.*

b *Christus dixit. Hæc omnia adjicientur vobis. Matth. c. 6. v. 33.*

Non rapiet eas quisquam de manu mea: a & tamen expetenti hosti dicitur; Ecce in manu tuâ est. Idem ergo in manu Dei, idem in manu est diaboli: quia tenuit, quem concessit, & dando non dedit, quem adversarii sui jaculi ejiciens abscondit. b Adstrinxit Deus potestatem dæmonis ad tentandum, sed non adstrinxit robur & vires Jobi ad luctandum. Devenit Jobus in diaboli manus ad tentationem, remansit in manu Dei ad remunerationem.

Edixit Deus per Apocalypseos scriptorem: Hæc dicit primus & novissimus, qui fuit mortuus, & vivit: Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam, &c. Nihil horum timeas, quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem: & habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. *b* Sed quid illud est solatii? Habebitis tribulationem diebus decem, hoc est, multis aut omnibus vitæ diebus. *d* Hoc certè præmeditandum, ad hoc parandus est animus, neque enim hic gaudii locus esse potest, ubi tota hominis vita tentatio mera est. Esto igitur fidelis, ut fias beatus: Aspice coronam, omnigenæ voluptatis affluentiam. Ne diaboli & improborum in te machinationes metue; omnis eorum malevolentia,

a *Joan. c. 10. v. 28.*

b *Greg. tom. 2. l. 2. moral. c. 3. mihi p. 358.*

b *Apoc. c. 2. v. 8. & seqq.*

d *Num. c. 14. v. 22. Tentaverunt me jam per decem vices, hoc est, sæpissime.*

lentia, omnis vexatio & injuria in tuum cedet bonum. Affirmat & hortatur Augustinus: Cum aliquid tale patitur Christianus, inquit, non debet facilè velut odio ire in eum, à quo patitur, & velle ventum vincere: sed convertere se ad orationem, ne amittat dilectionem. Neque enim timendum est, ne aliquid faciat homo inimicus. Quid enim facturus est? Multa mala dicturus, oppobria jaculaturus, in conviciis sæviturus. Sed quid tibi? Gaudete, inquit, & exsultate, quoniam merces vestra magna est in cælis. Ille in terra geminat convicia, tu in cælo lucra. Sed sæviat ampliùs, possit & aliquid ampliùs. Quid te securius, cui dictum est: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere? Quid est ergo timendum, quando pateris inimicum: Ne conturbetur in te dilectio, quâ diligis inimicum. *a* Non pateris persecutionem! Non vis ergo piè vivere in Christo. Omnes enim qui volunt piè vivere in Christo, persecutionem patientur. Vis probare verum esse, quod dictum est? Incipe piè vivere in Christo. Addit: ne putetis gratos esse malos in hoc Mundo, & nihil boni de illis agere Deum. Omnis malus aut ideo vivit, ut corrigatur, aut ideò vivit, ut bonus per illum exerceatur. *b*

a *Aug. in ps.* 54. *mihi pag.* 214.
b *Idem in eund. psal.*

CAPUT VII.

Tentatorem Deus cur ſæpius permittat eſſe victorem.

QUærit Hieremias vates: Quomodo confractus eſt & contritus malleus univerſæ terræ? Quàm validus ille malleus ſit, qui tot ferri centumpondia, in lamellas tenues diffundit? Diabolus verè malleus univerſæ terræ, ſed magnam partem contritus, idque à puero Bethlehemi nato & in cunis gramineis collocato. Antonius Magnus ut ſuos adverſus cacodæmones animaret: Nos, inquit, diabolo nihil credamus, & vincemus. Adveniente Domino JESU deſtructus eſt inimicus, & omne robur ejus elanguit. Propter quod priſtinæ virtutis memor, quaſi tyrannus jam ſeneſcens, cum ruiſſe ſe videat, in perniciem graſſatur humanam; nec tamen poteſt firmum Deo pectus, cogitationum & ceterarum fraudum arte pervertere. Nam etiamſi irruentes mortem nobis intentare videantur, ridendi potius ſunt, quàm timendi, quia cum ſint debiles, minantur cuncta, nec faciunt. Addit cum hoſte ipſo colloquens: Scimus, quia idcirco vivimus Chriſtiani, & contra te nobis ſecura eſt congreſſio, quia infirmatus es à Domino. Ideo tuis ipſe jaculis confoderis. *a* Eodem ſenſu Auguſtinus: Videte fratres, inquit, ubi David Goliath percuſſerit: in fronte utique, ubi crucis

a *Athanaſ. in vita S. Antonii c.* 16. *apud Roſweid. p.* 43.

crucis signaculum non habebat. Quod autem David non habens gladium, ascendit super Goliath, & suo eum proprio interfecit gladio; designatum est, quod in adventu Christi suo gladio diabolus victus est; qui per nequitiam suam & injustam persecutionem, quam exercuit in Christum, omnium in eum credentium perdidit principatum. *a*

Nihilominus hic adversarius non desinit tentare & impellere ad vitia. Nec verò Deus non tantum sinit tentari, sed & vinci. Hoc non satis capit intelligentia humana, & identidem quærit: Cur ergo Deus tentari nos permittit, cum plurimos præsciat vincendos? Ad istud jam respondendum.

a *Aug. tom. 10. serm. 195. mihi pag. 353.*

§. I.

Quæstionis igitur est; Cur Deus non impedit hanc pugnam, quando toties hostis obtinet victoriam? cum præsciat tot hominum cessuros tentationibus, cur eos sinit tentari? Primum est, quod altè imprimendum animo: Deus in omnibus suis operibus & Misericordiam ostendit, & Justitiam. Nam, universæ viæ Domini Misericordia & Veritas, *a* sive Justitia. Infinitè misericors est Deus, sed & infinitè justus. Idcirco psaltes maximo affectu: Misericordiam, inquit, & judicium cantabo tibi Domine. Psallam & intelligam. *b* Hæc supremi Numinis sunt insignia; Oliva

 &

a *Psal. 24. v. 10.* b *Psal. 100. v. 1 & 2.*

& Gladius. Conſiderate Domini JESU in orbem ingreſſum & egreſſum, primum vitæ & ultimum, Natalem & Mortalem diem, utrobique ſpectandam ſe dabit tam Miſericordia, quàm Juſtitia. Dei filius jam in crucem ſublatus, habuit ſupplicii ſocios latrones duos, ſed diverſiſſimè affectos; illum Miſericordia eodem die è cruce in paradiſum emiſit, iſtum Juſtitia in tartarum dejecit. Idem ad Infantis diviniſſimi præſepiolum eſt videre. Miſericordia tres Orientis ſatrapas ad Chriſti cunas pertraxit. Juſtitia Herodem ſicarium & latronem cum ſcribis antro naſcentis beatiſſimo excluſit. Evolve codices divinos ab omnium primo Geneſeos libro, ad ultimum Apocalypſeos, in omnibus luculentè cernes, qua ratione Dei Juſtitiam & Miſericordiam in univerſis operibus ſuis admirabili fœdere conjunxerit. Univerſæ viæ Domini Miſericordia & Veritas.

Ita planè miſericors & juſtus Deus impugnari nos permittit tentationibus & etiam ſæpe ſuperari. Miſericors eſt, qui tentationibus & etiam ſæpe ſuperari. Miſericors eſt, qui tentationes immittit, ut per eas probetur virtus, & excitetur parandis promeritis, augendis præmiis. At vero juſtus, cum concedit eos corruere, qui nolunt pugnare, nec Domino ſuo fideles permanere Tam autem potens eſt arbitrium hominis, ut eum nec quidem omnes ſimul diaboli ad ullum vitium pertrahere, ſi nolit, à virtute ulla poſſint avertere

tere, si eam velit exercere. Deus ipse neminem cogit: ignem & aquam, bonum & malum, vitam & mortem proponit; sui est arbitrii, optio eligendi soluta. *a* Quod Siracides apertissime testatus: Deus, inquit, ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Ante hominem, vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi. *b* En, mi homo, Deus apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris, porrige manum tuam. Ad utrumque liber es; elige, sed cave, ne beatus Basilius suum illud tibi occinat: Malè ponderas, prava bonis præferens, vana veris potiora ducens, temporaria æternis præponens, prætereuntem voluptatem pro indesinente lætitia eligens. *c* Deus neminem jubet esse impium, & ad peccandum nulli facit potestatem. Figulus vasa omnia, quæ ad rotam figularem fingit, ollas, discos, urnas, hydrias furno committit: quædam concrepant, alia calores tolerant. Non damnemus inertiæ manum figuli; opifex vasa cupit integra, non fracta; æqualem omnibus industriam impendit. Sed excoquenda sunt & duranda igni; si æstum non ferant & rumpant, extra culpam est figulus; fecit quod potuit, quod debuit. Ita prorsus multi tentationibus vincuntur, sed sua culpa; pugnare nolunt, resistendi laborem fugiunt, suo vitio succumbunt; alii in tentationibus

a Freye Wahl.
b *Eccle. c. 15. v. 14. 17. & 18.*
c *Basil. hom. 15. in Psal. 61.*

multò gravioribus vincunt. Utrobique Deus cum tentatione facit proventum. Sed illi desides divinis auxiliis non utuntur; sunt ollæ fictiles ignis impatientes, uri nolunt & excoqui; dissiliunt: alii durant in ignibus, & suo se figulo probant. Atque hi Misericordiæ, illi justitiæ sunt specimina.

§. II.

Ad illa regii psaltæ verba: Catuli leonum rugientes, ut rapiant & quærant à Deo escam sibi: Augustinus interpres: Qui sunt, inquit, catuli leonum? Principum & potestatum aëris hujus dæmones & angeli diaboli. Quomodo quærunt sibi escam, quando tentant? sed quia non accedunt, nisi eis Deus dederit potestatem, ideo dictum est: Quærentes à Deo escam sibi. Petit Job tentandum. Qualem escam? Opulentam, pinguem, justum Dei. Petivit illum tentandum & accepit tentandum, sed non opprimendum; purgandum, non evertendum; aut forte nec purgandum sed probandum. Tamen & qui tentantur, aliquando traduntur occulto merito suo in manus tentatoris, qui traditi sunt forte in concupiscentias suas. Nam diabolus nulli nocet, nisi acceperit potestatem à Deo. a Quare autem datur potestas? Aut ad damnandos impios, aut ad probandos pios. Justè hoc totum Dominus agit, & in neminem habet diabolus potestatem, vel in aliquid ejus, nisi ille concedat, cui est

a *Aug. in Ps.* 100. *mihi pag.* 462.

eſt poteſtas ſumma & ſublimis. Sic diabolo, ſic homini nulla eſt poteſtas in hominem, niſi deſuper detur. Et homo, & diabolus, & quælibet dæmonia, non niſi accepta poteſtate nocent, ſed proficientibus non nocent. Malis ita ſunt ſicut ignis fœno, bonis ita ſunt tanquam ignis auro. Manducatus eſt Judas ut fœnum, probatus eſt Job ut aurum. *a* Aliquando Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis ad tentandos eos, quos ita vel erudiri opus eſt, vel decipi juſtum eſt. *b*

Puerulus olim ex alto decidit, ſed quia in ipſo caſu togula puerilis in campanæ formam ſe diffudit, illæſus terram contigit. Permittit Deus nos periculis exponi, tentari, labi, ſed non conteri. Teſtatur carmen ſacrum: Apud Dominum greſſus hominis dirigentur, & viam ejus volet. *c* Si greſſus, ergo & cogitationes, ac tentationes ſecreto domini conſilio diriguntur. Ideoque additur: Cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus ſupponit manum ſuam. *d* Ne tentatus ſe præcipitet in conſenſum, ne patientiam perdat & fiduciam. Novit Dominus, teſte Petro, pios de tentatione eripere, iniquos verò in diem judicii reſervare cruciandos *e* Miſericordia & juſtitia hæc fiunt omnia.

Rex Sionis de ſeipſo: Impulſus, everſus

 ſum,

a *Idem in Pſ.* 103. *mihi pag.* 494.
b *Idem to* 5. *l. de Civit. c.* 9. *mihi pa* 247.
c *Pſal.* 36. *v.* 23.
d *Idem v.* 24.
e 2 *Pet. c.* 2. *v.* 9.

ſum, inquit, ut caderem; & Dominus ſuſcepit me. *a* Huic regi ferè contigit, quod olim remigi. Id Valerius memorans: Regios interitus, inquit, magnitudine miraculi remigis caſus æquat, quem in Tyriorum navigio ſentinam haurientem, cùm è navi fluctus abjeciſſet; altero latere repercuſſum, fluctus contrarius in navem retulit. Itaque miſeri ſimul ac felicis complorationi permiſta fuit gratulatio. *b* Ita quandoque Deus tentari ſinit hominem, ut is ſecum actum, & pæne omnia jam deplorata exiſtimet. Sed brevî ſeipſum velut perditum recolligit. Nam, Dominus mortificat & vivificat, deducit ad inferos, & reducit, Dominus pauperem facit & ditat, humiliat, & ſublevat. *c* Cadere ſinit, ſed manum ſupponit: Ejicit è navi, & reponit; robuſtiori plerumque ſeverior, mitior debiliori. Quod de Patriarcha Jacob aſſerens Sapientia: Certamen, inquit, forte dedit illi, ut vinceret. Sed ubi fortius certamen, ibi & auctius ſtipendium, nobilior corona, copioſius præmium.

a *Pſal.* 117. *v.* 13.
b *Valer. l.* 1. *c.* 8. *n.* 11.
c 2 *Reg. c.* 2. *v.* 6. & 7.

§. III.

Chryſoſtomi ævo vir magni nominis, & opibus valens Stagyrius, res ſuas Mundum habere juſſit, & monachum induit. Religioſæ familiæ jam adſcriptus eas expertus eſt tentationes, quas nunquam ſenſerat ſolutus ſacris legibus. Hinc illius ad Chryſoſtomum

ſtomum querelæ graves & multæ, quas ipſe Chryſoſtomus recenſens: Videtur mihi, ait, una eſſe cauſſa mœroris tui, nequiſſimi dæmonis inſania Ajebas enim primo, ea te conſideratione turbari ac fere in deſperationem præcipitari, quòd cum priore tempore laxiùs & negligentiùs viveres, nihil hujuſmodi perpeſſus ſis: poſteà verò, quàm teipſum Mundo crucifixiſti, tunc demum iſte morbus invaſerit: Secundò, quòd quàm plurimos noveris dum delicatè viverent, hac peſte correptos: eos tamen parvo poſt tempore ita ea infirmitate liberatos, ut perfectæ integritati reſtituti, & uxores ducerent, & plurimos procrearent filios, omnibuſque vitæ præſentis voluptatibus diu ac jucundè fruerentur, nihilque poſtmodum tale paterentur: contra tu cum tantum tempus in jejuniis ac pernoctationibus, & reliqua propoſiti & vitæ auſteritate contriveris, nullam ærumnarum tuarum liberationem, nullum finem hactenus inveneris: Tertiò, quod cùm ſanctus ille vir tantam in reliquis adverſus dæmones potentiam oſtenderit, nihil ejuſmodi potuerit in tua dilectione perficere, neque ipſe, neque hi qui cum illo erant, illo etiam in hoc genere potentiores, verùm omnes re infectâ abs te cum rubore diſceſſerunt. Adhæc alia ex parte nimiùm te angi dicebas, quòd ita animum tuum incredibilis vis mœroris occupaverit, ut ſæpius ad laqueum fere, fluviumque & præcipitium proveharis: Quarto deinceps loco, quod æquales tuos

& contubernales, qui tecum sacram hanc, cœlestemque conversationem inierunt, tranquille agentes aspicis: te verò sævissimæ procellæ expositum, & quod omnium profectò miserrimum est, carceri addictum. Neque enim his qui ferro vincti sunt, ita lacrymandum asserebas, ut his qui hujusmodi catena colligati fuerint. a

Ad ista tribus omnino laxioribus libris, quos de ProvidentiaDei composuit, Chrysostomus respondet. Atque hæc ceteris miscet: Antehac, mi amantissime omnium Stagiri, spectator eras, nunc verò duellator es. In arenâ pugil neminem spectatorum provocat, sed eum, qui actionis pennatæ vel martiæ b se quoque pugilem profitetur: Ita tu anteà in Mundo spectatorem agebas; ludebat tecum diabolus, at verò jam agis pugnatorem & pancratiasten, c professum diaboli hostem; nunc versis & decretoriis armis certandum. Seriò res agitur. Certamen forte dedit tibi Deus, ut vinceres, & scires, quoniam omnium potentior est sapientia. Deus tibi hactenus suam misericordiam exhibuit, nunc & justitiam ostendit. Universæ viæ Domini Misericordia & Veritas. Deus te hactenus ut mater brachiis gestavit, nunc verò in aquas abjecit, ut tuo disceres natare cortice. Hæc ad probandam fidem, ad exercendam virtutem, ad augendum promeritum

a *Chrysost. tom. 5. l. 1. de Providentia Dei ad Stagirium, mihi pag. 505.*

b Federfechter/oder Marxbrüder.

c Der in allen Wöhren auff hebt.

ritum fiunt. Nam adjectio laborum, ait Chrysostomus, incrementum meritorum est, ac firmissimum munimen nostrum, quo freti nunquam, sive sponte, sive etiam inviti corruamus. Namque fastum ac tumorem animorum comprimit, negligentiam avertit, prudentioresque ac religiosiores efficit. Prorsus vero si quis omnia enumerare velit, plurima tentationum emolumenta reperiet, nullusque unquam ex his, qui Deo maxime chari atque acceptabiles fuerunt, sine pressuris vixit. Sin autem quidam ex istis tribulationibus emendati non sunt, non hoc illi imputandum est, qui caussam emendationis præstitit, sed illorum potius negligentiæ & socordiæ. *a*

Sed etiamnum est quæstio: Cur Deus illos extrudit in pugnam, quibus victoriam præscit ab hoste rapiendam? Idem de Angelis quæritur: Cur Deus creavit Angelos, quos scivit cælo extrudendos? Cur præcepit Protoplastis certæ arboris fructus ne gustarent, quos præsciverat præceptum non servaturos? Cur Christus in discipulum elegit Judam Iscarioten, quem noverat fore furem & proditorem? Eximiè & amplè respondent ad ista, Cyrillus, Hieronymus, Ambrosius, alii. Ex his nos strictim paucula libemus. Ambrosius de paradiso disserens: An sciebat, inquit, prævaricaturum Deus Adam mandata sua, an nesciebat? si nesciebat, non est ista divinæ potestatis assertio. Si autem sciebat, & nihilominus sciens negligenda mandavit, non

a *Chrys. l. 1. de Provid. Dei, mihi p. 319.*

non eſt Dei aliquid ſuperfluum præcipere. Superfluè autem præcepit primoplaſto Adæ, quod eum noverat minime ſervaturum. His reſpondens Ambroſius: Nec in eo, inquit, læſus eſt vel Adam, quia mandatum accèpit, vel Judas quia electus eſt. Non enim neceſſitatem Deus vel illi prævaricationis, vel huic perditionis impoſuit, quia uterque, ſi quod acceperat, cuſtodiſſet, à peccato abſtinere potuiſſet. Ergo non in mandante culpa eſt, ſed in prævaricante peccatum eſt. Quod in Deo fuit oſtendit omnibus, quia omnes voluit liberare. *a* Ergo & Adam & Judas prævaricationis convincitur, quia & ille mandatum accepit, ne laberetur, & hic in Apoſtolum aſcitus eſt, ut vel beneficio Dei à proditionis affectu revocaretur: ut ita dum alii redarguuntur, Deus prodeſſet omnibus. Neque enim ideo peccavit Adam, quia Deus hoc futurum præſciverat, ſed præſcivit Deus, quod ille fuerat propria voluntate facturus. *b* Liberum animal, ait Cyrillus, eſt homo, & poteſt, ſive dextrum, ſive ſiniſtrum iter, virtutem aut vitium eligere. *c* Ergo Deus non vult nos nihil agere, ne dormiamus, ſed neque vult nos viribus noſtris fidere, & totum agere, ne ſuperbiamus. Non totum operatur Deus, ne otiemur, nec totum nobis permittit, ne gloriemur. Ita prorſus & tentationibus nos infeſtari permittit Deus, ut purge-

a *Ambroſ. to. 4 l. de parad. c. 8. mihi p. 99.*
b *Hieron. l. 3. contra Pelagianos c. 2.*
c *Cyrill. l. 4. in Joan. c. 30.*

purgemur à noxis, erudiamur ad submissionem, probemur ad fidem, exerceamur ad promeritum & coronam. Vires etiam tentatis sufficiunt, ut ii resistere possint tentatori. Labuntur & corruunt? id ignaviæ suæ, non præsciæ cognitioni divinæ imputent: vitio suo vincuntur, non quia vincendos præsciit Deus, qui omnes homines vult salvos fieri. *a* Nullam pereundi legem divina prævisio & præscientia ulli hominum imponit. Vincendum te, damnandum te prævidet Deus, quia pugnare non vis, & vincere recusas, quia teipsum damnas Non tamen ideo caussa tuæ damnationis divina est prævisio, sed caussa divinæ prævisionis tua est damnatio. In omnibus Deus & misericors & justus est.

Idcirco Jobi vocibus divinam opem assiduè imploremus; Libera me, Domine, & pone me juxta te, & cujusvis manus pugnet contra me. *b* Pugnam, Domine, non detrecto, tentari non refugio, sed tu, mi Deus, da mihi cor impavidum & manus ad prælium exercitatas; da spiritum rectum, qui te unum respiciat, tibi uni fidat, à te uno præmium exspectet. Me igitur juxta te pone, & nullos hostium exercitus formidabo: adsint omnes Luciferi phalanges, & quidquid formidabile claudit orcus, in me unum omnia diabolorum agmina ruant, non trepidabo tuis, mi Deus, auxiliis fretus. Timere nescit, qui cælum pro clypeo gerit.

Pars

a 1 *Tim. c.* 2. *v.* 4.
b *Job c.* 17. *v.* 3.

Pars Tertia
De
DIVERSIS RESISTENDI MODIS.

CAPUT I.

Primus in tentatione resistendi modus.

VIGILARE.

Oannes Abbas dicere solebat: In hac vita, quæ tentationibus plena, ita se homo habeat perinde ac si in culina sedeat inter luculentum ignē focum & ahenum aquâ plenum medius; si ignis nimium invalescat ad manum aqua est, qua ignem reprimat; si caro lixanda sit, in promptu ignis est, quo aquam fervefaciat. Ita tentato, inquiebat agendum: norit ille, quæ singulis quibusque tentationibus antidota opponat.

De tentationum natura, deque tentatoris genio dictum. Nunc porrò dicendum, qua ratione tentationibus sit resistendum. Primum omnium est antidotum, Vigilantia. Quam ea sit necessaria in tentationum pugna, hoc caput explicabit.

§. I.

Si puer scholæ litterariæ sit mancipandus,

dus, primà omnium quæstio est, num aliquid ingenii ad discendum adferat. Nam si ingenium sit pingue, durum, infelix, fractum, indocile, ah mi pater, quid Musis filium obtrudis? quid asinum ad lyram admoves? ad incudem, ad stivam applica: in scholis tanta tarditas ingenii vix quidquam capiet. Ad discendas literas opus est ingenio. Ita prorsus cum de tentationibus sermo instituitur, pæne omnium est quæstio: Num cordatus est? Num hostis vultum subire audet? quos animos gerit in prælium, num vir est? Nam si pavidus sit, & pelliculæ suæ metuens, apage hunc leporem à castris & armorum usu. Pessimus in præliis comes est timor. Animus prætrepidus, non pugnam cogitat sed fugam, jam victus ante congressum, victoriæ nihil speraverit. Idcirco Gedeon volente Deo proclamari jussit: Qui formidolosus & timidus est, revertatur. Et reversi sunt ex populo viginti duo millia virorum, & tantum decem millia remanserunt. *a*

Militia & tentatio est vita hominis; si militi desit animus, frigebit pugna, nulla erit victoria. Hìc animis opus Ænea, hìc pectore firmo. *b* Ergo ante omnia, qui Christo militat, generoso sit pectore ad vigilias & labores alacriter perficiendos. His positis.

Primum adversus tentationes munimentum est VIGILANTIA. Quàm ea summè

a *Judic. c. 7. v. 3.*
b *Virg. l. 6. Æneid. fere medio.*

summè necessaria sit homini tentato, eximiè differens Bernardus: Donec in carne est anima, inquit, inter spinas profectò versatur, & necesse est, ut patiatur inquietudines tentationum, tribulationumque aculeos. Quod si lilium est ipsa juxta sponsi verbum, videat quàm vigilem sollicitamque esse oporteat super custodia sui, septa undique spinis hinc inde aculeis intendentibus. Nec enim vel levissimam spinæ punctionem ullatenus sustinet floris teneritudo, sed mox ut modicè premitur, perforatur. Bene pungeris, si compungeris, multi cum sentiunt pœnam, corrigunt culpam: & talis dicere potest: Conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina. Spina culpa est, spina pœna est, spina falsus frater, spina vicinus est malus. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. O candens lilium, ô tener & delicate flos, increduli & subversores sunt tecum, vide quomodo cautè ambules inter spinas. Plenus est mundus spinis. In terra sunt, in aëre sunt, in carne tua sunt. Versari in his, & minime lædi divinæ potentiæ est, non virtutis tuæ. Sed confidite, inquit, quia ego vici Mundum. Etsi igitur undique tibi intendi prospicias tribulationum tanquam tribulorum aculeos, non turbetur cor tuum, neque formidet: sciens, quia tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confundit. Considera lilia agri, quomodo inter spinas vigent & nitent. *a*

M. Cato,

a *Ber. to. 1. ser. 48. in Cant. mihi p. 923. & seq.*

M. Cato, quod Julius Sextus memorat, urbem obsedit, quam vigilantia civium acerrimè tuebatur. Sed eam demum hoc stratagemate Cato cepit. Abitum simulavit veluti soluta obsidione. Sed adeò procul non abiit. Urbs quartum jam diem ab obsessore libera, hinc malè secura vigilias laxare & hostis oblivisci cepit. At Cato per vias ignotas & avias regressus, & eandem civitatem vi subita incursans die quinto expugnavit. Vigilantes vincere nequivit, improvidos & dormientes facile superavit. Hoc militiæ millies iterumque millies factum. Tot urbes, tot munitiones expugnatæ solius vigilantiæ defectu. Quemadmodum verò in bellis princeps adversus hostem munimen, ita in repellendis tentationibus præsidium summe necessarium est, Vigilare. Atque hinc in divinis libris assidue illud ingeritur: Videte, vigilate. Quod autem vobis dico, omnibus dico; Vigilate. *b*

Rem memoratu dignissimam refert Pelagius firmandæ in tentationibus vigilantiæ.

a *Marci c.* 13. *v.* 33. 35. 37.

§. II.

Religiosus senex in Thebaide habitans discipulum exploratæ virtutis erudiit. Huic vesperi potissimum præceptiones sacras, & quæ ad animi cultum facerent, instillabat. Spiritali prælectione finitâ, precationes una inibant. Nec enim ante quidquam quieti datum. Cum vero admiranda senis

abſtinentia illic locorum venerationi eſſet, complures aliunde adventantes ad ſenem reviſebant. Hos ille hoſpites ſaluberrimis monitis ad optima vitæ inſtituta formabat. Ita quandoque ſermo in ſerum veſperem protractus. Fuit ut optimus ſenex à ſacris hiſce colloquiis fatigatior conſideret, nec tamen diſcipuli negligeret inſtitutionem. Dum ergo loquitur, quod proniſſimum jam feſſo, in ſomnum labitur. At verò juvenis nec ante orationem abire, nec dormientem excitare auſus, perſtitit vigil & ſilens, dum magiſter ſponte ſua expergiſceretur. Interim & ipſe diſcipulus graviter tentari ſomno, eiq; vix amplius poſſe obluctari; ſed & cogitationes inſuper moleſtiſſimæ hominem ad impatientiam ſollicitare: quid ſtas hic ſimpliciſſime infans, cur non dormitum abis? dormiat ſenex, quamdiu lubet: tu verò quid fruſtra te maceras vigilando? nimis fatuus es, niſi actutùm te quieti mandas. At nihilominus conſtans juvenis tam ſomni quàm impatientiæ victor perduravit uſque dum ſenex evigilaret. Nec illi tamen ſomnus & eædem cogitationes illæ deſierunt eſſe moleſtæ; iterum iterumque ac quartùm & quintum, imò & ſextùm ac ſeptimùm tam à ſuiſmet cogitationibus identidem vellicantibus, quàm à ſomniferâ vi aſſidue urgebatur ad quietem. Nam tentator ſepties diſtinctis aggreſſibus eum invadens hoc ſemper inculcabat: Exſpectas fruſtra: & forſan ob nimiam ſimplicitatem iſtam objurgaberis. Ergo abi & dormi. At bonus juvenis ſe

ſibi-

ſibimet extorquens, & ſopori & dæmoni tentatoribus geminis conſtanter reſtitit, ad dormientis latus vigilando. Nocte media demum evigilans ſenex & diſcipulum cernens inſomnem: Cur, inquit, non iviſti cubitum? Cui ille: Quia non dimiſeras me, Pater. Et quare, ait ſenex, non excitaſti me? Verebar, ait juvenis, tuum tibi turbare ſomnum. Ambo igitur in matutinas preces deſcenderunt. *a* Finitis illis juſſus eſt juvenis ſecedere cubitum. Dum ergo ſenex jam ſolus ac meditabundus ſedet, ſublime raptus videt ornatiſſimum locum, & in eo ſolium, inque ſolio ſeptem coronas. Miratur & quærit, cui ſolium iſtud, cui coronæ illæ forent paratæ? Reſponſum eſt: Diſcipulo tuo. Locus & ſedes priori vitæ, ſeptem coronæ nocti præteritæ debentur. Ad iſta ſenex attonitus & tremens diſcipulum accerſivit, &: Dic enimverò candide, ait, quid nocte hac feceris? At modeſtus juvenis velut reprehenſus: Da veniam, pater, nihil feci. Hoc ſenex loquendi modeſtiam interpretatus, jamque avidius quæritans: Mihi crede, ait, non deſinam interrogare, dum ingenue, quod res eſt, fatearis. Dic igitur, quid boni hac nocte feceris, vel cogitaris. At ille vix habuit, quod diceret. Nec enim male ſibi conſcius. Ignoſce mihi, mi Pater, ait, hoc unum habeo reſpondere, ſomnus non leviter, ſed & meæ me cogitationes urgebant, ut hinc abſcederem & dormirem, & quamvis ſomno ac cogita-

 tionibus

a *Fecerunt matutinos, ait Auctor.*

tionibus obluctaret, identidem tamen redibant, idque sexties aut septies. Ita pæne cessissem à somno victus. Quia vero nondum pro more dimissus à te fueram, hic permansi, & ut cœpi, adversus somnum pugnavi. His auditis senex quamprimùm intellexit, quòd suus discipulus quoties soporiferæ tentationi restitisset, toties coronam aliam atque aliam promeruisset: sed horum nihil discipulo exponens, ne vanæ gloriolæ caussam suggereret: Bene est, fili, ajebat, tu jam abi ad tua. Hæc autem aliis, ut gesta sunt, narravit ex integro Asceta, ut discerent omnes, quam Deus præmia iis persolvat, qui vel cogitationibus solum resistunt. Bonum igitur est, ait Pelagius, ut homo sibi seipsum extorqueat propter Deum. Nam regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. *a*

Hìc duo singulariter observanda. Primum, Longanimitas in omni actione licet vilissima, quanti sit momenti. Persistere, durare, perseverare, virtutum omnium coronis est. Alterum, si Vigilantia in rebus etiam minutis tam est pretiosa, quantò ea pretiosior erit magisque necessaria in rebus animi, & caussa salutis?

§. III.

Hinc illæ cohortationes tam seriæ Christi

a *Matth. c.* 11. *v.* 12. *Pelag. libell.* 7. *n.* 43. *apud Rosweid. pag.* 590. *& seqq. Hoc & alibi, sed minùs articulate narramus.*

sti & Apostolorum. Hinc vociferatur Petrus: Sobrii estote & vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret, cui resistite fortes in fide. a Ad eandem vigilantiam exstimulans Cyrillus: Opus est, inquit, sobria mente ac vigilantibus oculis, ne zizania recipiamus pro tritico, ne pro ove lupum, ne diabolum pro Angelo bono. Hic oportet esse Argum. Quod si mille habeamus oculos, & oculei simus toti, huc omnes convertamus: nam & hostis noster dies noctesque innumeris atque insomnibus oculis nos observat. E fraudulentis unica discamus ceteras. Aut enim Satanas actionem bonam impedit, aut inficit, aut corrumpit. Ut preces vel eleemosynas impediat, variis rationibus pugnat, cur preces omittendæ, eleemosynæ non dandæ. Quod si nequeat impedire, conatur inficere: nam etsi precationes & jejunia aliæve actiones præclaræ non desint, si tamen desit pura intentio, jam infecta est actio, jam victi sumus. Si nec impedire nec inficere possit actionem, studet eam corrumpere. Nam quamvis actio sit bona, nec malus sit finis, si quis tamen incipiat ipse sibi placere ac mirari se, opus quantumvis pulchrum jam tamen est corruptum. Ergo vigilate; nam hostis omnes prævertit, & omnem, si possit, ad sanctimoniam intercludit aditum, actiones bonas aut impediendo, ut diximus, aut inficiendo, aut certè qua potest corrum-

a 1 Pet. c. 5. v. 8.

pendo. Pergraphicus *a* ſycophanta, verſutiſſimus eſt ſophiſta, ſyllogiſmos facit tricornes, ut ſi primum vel alterum cornu non feriat, tertium certè lædat.

Hinc Chriſtus ipſe vigilantiam toties commendans: Videte, inquit, vigilate & orate. Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate. *b* Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem. *c* Quicunque non vigilat & orat, tentationes non propulſat: neque ſolum tentabitur, ſed tentationi etiam ſuccumbet, & intrabit in tentationem. Idcirco & Joannes Domini diſcipulus vociferatur & monet: Eſto vigilans, & confirma cetera. *d* In quo igitur, dices, hæc vigilantia conſiſtit? Hoc Apoſtolorum princeps commonſtrans: Sobrii eſtote, ait, & vigilate. Sobrietas mater vigilantiæ, quemadmodum gula & crapula ſomni & negligentiæ: quiſquis vult eſſe vigilans & navus, ſit ſobrius. Et ſicuti non ad unam ſolum civitatis portam vigilandum, ſed ad omnes: ita in homine non aures tantum, ſed & oculi, ſenſuſque cæteri omnes, quiſquè in ſtatione ſua pro animi tutela excubet. Ubi primum hoſtile aliquid obſervatur, mox ad arma convolandum. Ita Hebræus Sapiens monet: Omni cuſtodia ſerva cor tuum, quia ex

a *Plauto* ein außgemachter Ertzdieb / ein Leut betrieger nach allem vortheil.

b *Marci c. 13. v. 33. & 37.*

c *Matth. c. 26. v. 41.* d *Apoc. c. 3. v. 2.*

ex ipso vita procedit. *a* Idem & natura nos docet, quæ cor humanum medio fere corporis situm aggeribus & propugnaculo non simplici munivit, pelle, ossibus, carne ac costis circumvallavit. Quod si cor, non magna carnis particula, quæ vulturi non sufficiat in prandium, ita erat communienda, quàm vigilanti solertia, quibus propugnaculis sepiendus erit animus nulla re creata, sed Deo solo satiandus. In hunc usum norit animi custos, quid cuique tentationi, quid avaritiæ, quid libidini, quid iracundiæ, vel invidiæ, quid elationi vel socordiæ opportunè objiciat ad animi munimentum.

Ergo vigilate & sobrii estote. Quod & Paulus frequentissimè ingeminans: Propter quod vigilate, *b* inquit. Vigilate, state in fide, viriliter agite, & confortamini. *c* Orationi instate, vigilantes in ea. *d* Igitur non dormiamus sicut & ceteri, sed vigilemus, & sobrii simus. *e* Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua. *f*

Augustinus divinas voces secutus: Sic clausit Euangelium, inquit, Vigilate, Si ergo dormituri sumus, quomodo vigilabimus? Corde vigila, fide vigila, spe vigila: charitate vigila, operibus vigila: Hodie laboramus, & lampades nostræ inter ventos sæculi hujus tentationesque fluctuant: sed ardeat in robore flamma nostra, ut

 ventus

a *Prov. c.4. v.23.* b *Actor. c.20. v.31.*
c 1 *Cor. c. 16. v. 13.* d *Coloss. c. 4. v. 2.*
e 1 *Thess. c. 5. v. 6.*
f *Apoc. c. 16. v. 15.*

ventus tentationis augeat ignem potius, quam exſtinguat. *a*

a *Aug. tom.* 10. *ſerm.* 23. *de Verbis Dom. c.* 10. *mihi pag.* 40.

CAPUT II.
Alter reſiſtendi modus.

PRINCIPIIS OBSTARE.

CAllidiſſimus ex orco tentator plurimis iiſque ſanè diverſis utitur vafrамentis & artificiis ad impugnandum. Compendio numeremus. 1. A tentatione aliquanto tempore interquieſcit, & ita obſidionem cœptam non ſolvit, ſed interjungit, ut obſeſſus ad ſecuritatem noxiam, aut elationem vanam defluens, arma ponat. Subitò adeſt ab inferis poliorcetes *a* acrior, & occupat inermem. 2. Virtutis actiones ſuadet, ſed immoderatius exercendas: exempli gratia; peregrinationem nimis longam, flagellationem nimis ſeveram, abſtinentiam nimis rigidam & immoderatam ſuggerit. 3. Suam homini pietatem in nulla re turbat, modò unicum idque vel minimum in ædes oſtiolum ſervet apertum, per quod liberè inſerpat. Et talis ſubinde tentatio ab homine non deprehenditur, dum eum mors evocet. 4. Diverſis devotionibus, quas vocant, non rarò inſigniter fallit. Sunt qui pio impetu choreas, ſunt qui vinum, ſunt qui teſſeras & chartulas pictas ejurent. Sed remittente hac ſubitâ devotione

a Stattſtürmer.

ne invitat alicubi nova occasio, & hi boni iterum saltant, iterum potant, iterum lusitant, aliaque ejurata iterum frequentant. 5. Non paucos ad precationes impellit. Hi precantur quidem, sed cursim, oscitanter, perfunctoriè: hoc enim unum agant, ut orent quàm plurimum, quàm attentè orent, id parum laborant. Hinc subinde minus curant officium suum, ut plus vacent intempestivis precibus suis, ob quas sibi à Deo putent omnia deberi. 6. Ad eleemosynas concitat nonnullos, qui eo nomine per fas & nefas undique corradunt, quod largiantur. 7. Plurimis ardorem animi & zelum: sed imprudentem & immoderatum injicit, quos specioso nomine ad iram, ad vindictam, ad punitionem injuriosam pertrahit: Venena scilicet non dantur nisi melle circumlita, & vitia non decipiunt, nisi sub specie umbraque virtutum. Ita diabolus sæpissime fallit sub schemate & larva honesti, sub specie Angeli. Nolite locum dare diabolo. *a* Vigilandum, quod proximè monuimus, & *Principiis obstandum*, quod isto capite docebimus.

a *Ephes. c. 4. v. 27.*

§. I.

Petrus Chrysologus de Domino JESU tentato disserens: Diabolus, inquit, semper primordia boni pulsat, tentat rudimenta virtutum, sancta in ipso ortu festinat exstinguere, sciens quod ea subver-

tere fundata non possit. *a* Tu ergo Principiis obsta. Monitum saluberrimum ad omne quidem vitium arcendum, singulari tamen studio ad tentationes superandas observandum. Cùm morbi sentitur commotiuncula, occurrendum est morbo antequam penitus insederit; si permittatur ingravescere, vix ullis demùm remediis cedet, magis ac magis crudescet, dum ad summum perveniat incrementum. Cur primis motiunculis non restitisti? Jam actum est de sanitate. Valedic vitæ ac morere. Ergo.

Principiis obsta, serò medicina paratur,
Cùm mala per longas invaluere moras. b

Hoc omnes sapientes monent, hoc universus medicorum senatus imperat, hoc quotidiana docet experientia. E vero cecinit nebulosus Satyricus

Elleborum frustra, cum jam cutis ægra tumebit
Poscentes videas: VENIENTI *occurrite morbo.* c

Aristotelis scito: Principium rei cujusque maximum est, quippe quod rei dimidium sit. *d* Num quis equitandi artem calleat, hoc ipso scitur principio cùm equum conscendit. Vix ullus est hostis tam potens, cui principio non possit obsisti. Ergo antequam totas vires colligat, invadendus &

a *Pet. Chrysol. serm.* 1. *mihi pag.* 34.
b *Ovid. l.* 1. *de Remed. amoris.*
c *Pers. sat.* 3. *med.*
d *Arist. tom.* 7. *sect.* 10. *problem. q.* 5. *mihi pag.* 40.

& dissipandus est. Ad mores hoc transferens Hieronymus: Dum, inquit, parvus est hostis, interfice, ut nequitia elidatur in semine.

Si puerulus in ludo litterario Alphabetum & prima litterarum elementa discat, dicatque A. proximum est, ut dicat etiam B. & C. & D. Indeque ad reliquos Alphabeti characteres transeat. Qui satanæ ludimagistro versutissimo pronuntiavit A. qui dixerit *Admitto* hanc cogitationem. Hic nondum quidem totam combibit malitiam, sed cras, aut perendie alterâve hebdomade alterum sequetur elementum, dicetque hic discipulus B. *Blandior* huic cogitationi. Proximum est, ut audiatur & C *Consentio* huic cogitationi. Neque hic subsistet, sed à C. ad D. progredietur, & quod ausus est *Cogitare*, non verebitur *Dicere*. Brevî transit ad E. & *Exempla*, quà verbis, quà gestibus perniciosa edet. Prioribus elementis conjunctum hæret F. Quod Cogitare, quod Dicere, quod gestibus Exhibere non erubescimus, id demum nec *Facere* verecundamur. Hi progressus sunt in schola cacodæmonis. Ita Satanas suos erudit discipulos. Nec enim feriatur hic magister, dum sui totum calleant Alphabetum.

Beatus ergo qui tenebit & allidet parvulos suos ad petram. *a* Persæ ac Medi Cyro militantes cum vastarent Babylonem., infantes alliserunt ad parietes. Hinc fortunatus & felix Cyrus, qui expugnatâ Baby-

a *Psal.* 136. *v.* 9.

Babylone factus est monarcha celeberrimus, allisis ad parietem parvulis, ne ulla impiæ stirpis remaneret posteritas. Augustinus, Hieronymus, Hilarius sic ajunt, initia tentationum ad petram Christum allidenda. Beatus, qui tentationem eliminat, antequam increscat.

Suadet cælestis sponsus: Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas. a Vulpes vult capi antequam adolescant, ne fructus optimos carpant, & vineas suffodiant. Origeni vulpeculæ sunt cogitationes pravæ quæ in ortu sunt opprimendæ. Hoc enim divinus spiritus jubet fieri, vulpeculas seu cogitationes, antequam invalescant, exterminanda; ita mala plurima caveri posse. Quod si crescere permittantur & liberè vagari, mens humana fiet fovea vulpina, pessimarum cogitationum specus horrenda, scelerum Lerna.

Principiis obstandum, & affectibus incipientibus resistendum. Prudentissimè monens Cordubensis Philosophus: Non obtinebis, inquit, ut desinat, si incipere permiseris. Imbecillis est primò omnis affectus, deinde ipse se concitat, & vires, dum procedit, parat: excluditur facilius, quàm expellitur. b Ergo intrantibus resistamus, quia facilius, ut dixi, non recipiuntur, quàm exeunt. Idem de ira eximiè disserens: Facilius est, inquit, excludere perniciose quàm regere, & non admittere, quàm admissa moderari; nam cum se in posses-

a *Cantic. c. 2. v. 15.*
b *Seneca epist. 116. mihi pag. 654.*

possessione posuerunt, potentiora rectore sunt, nec recidi se minuive patiuntur. Deinde ratio ipsa, cui fræna traduntur, tamdiu potens est, quamdiu diducta est ab affectibus: si miscuit se illis, & inquinavit, non potest continere, quos submovere potuisset. Commota enim semel & concussa mens ei servit, à quo impellitur. Quarundam rerum initia in nostra potestate sunt: ulteriora nos sua vi rapiunt, nec regressum relinquunt. Ut in præceps datis corporibus nullum sui arbitrium est, nec resistere morarive dejecta potuerunt, sed consilium omne & pœnitentiam irrevocabilis præcipitatio abscidit, & non licet eò non pervenire, quò non ire licuisset: ita animus si in iram, amorem, aliosque se projecit affectus, non permittitur reprimere impetum; rapiat illum oportet, & ad imum agat suum pondus, & vitiorum natura proclivis. Optimum est primum irritamentum iræ protinus spernere, ipsisque repugnare seminibus, & dare operam, ne incidamus in iram; nam si cœperit ferre transversos, difficilis ad salutem recursus est. Quoniam nihil rationis est, ubi semel affectus inductus est, jusque illi aliquod voluntate nostra datum est. Faciet de cetero, quantum volet, non quantum permiseris. In primis, inquam, finibus hostis arcendus est. Nam cùm intravit, & portis se intulit, modum à captivis non accipit. *a*

Quanti

a *Senec. l.* 1. *de Ira.* c. 7. *&* 8. *mihi pag.* 6. *&* 7.

§. II.

Quanti ſunt, qui de ſeipſis dicant: Non poſſum me continere ac vincere, hoc pati, hoc ſuſtinere, his carere non poſſum, ad iſtud adigere me nequeo. Hic quæſtio ſit: Num ille mentiatur an non? num ei credendum? Utrumque de illo non malè dixeris, & mentiri eum, & non mentiri. Non ſanè mentitur eo nomine: qui tentationibus cedit & obſequitur, ſeipſum ita involvit, eoque vitioſitatis delabitur, ut difficillimè vires recuperare animumque ad meliora poſſit flectere. Ita aliquid ægerrimè poſſe, eſt pæne omnino non poſſe. *a* Mendacii tamen hunc hominem non abſolvimus: quia continere ſe ac vincere poſſet, ſi ſeriò ac robuſtè vellet, ſi vires intenderet, at ille languet, & mavult vinci quam pugnare. Hinc iſtæ frigidisſimæ illius voces; Non poſſum his abſtinere, non poſſum. Unde, obſecro, hic homo tam impotens ſui? Initio tentationis torpuit, principiis non obſtitit. Cum incendium imbecillius potuiſſet compeſcere, neglexit; jam validum & in omnes partes effuſum vix ſopiet ampliùs, Qui primo tempore, ait Euſebius Emiſſenus, non cœperit velle reſiſtere, incipiet ſequenti nec velle nec poſſe.

Machabæus princeps Jonathas, audivit, quoniam regresſi ſunt principes Demetrii cum exercitu multo ſupra quàm prius pugnare

a *Moralis impoſſibilitas*: Iſt mir nit wol möglich / *dicimus*.

pugnare adversus eum: & exiit ab Hierusalem, & occurrit eis in Amathite regione; non enim dederat eis spatium, ut ingrederentur regionem ejus. a Prudenter hinc & ad eruditæ militiæ leges, obvium se dedit hosti extra suos fines. Ita cum satanas cum copiis egreditur te invasurus, occurre illi, ne regionem tuam, cor tuum ingrediatur armatus: ubi enim fixerit pedem unum, ibi mox figet & alterum. Beatus Franciscus Assisias a dictitare solitus est, diabolus à nobis filum tantummodo petit, ex eo funem nauticum texit, quo nos vinciat; nactus digitum, brevi & manum totam impetrabit; si clavum unicum obtineat, propediem & clavos habebit, quibus suum claudat captivum; si vel pilum malæ cogitationis unicum acquirat, continuò totas pelles cogitationum pessimarum explicabit. Pænè jam omnem reportavit victoriam dæmon, si quem ita demulceat, ut is injectam cogitationem fœdam non excutiat, brevi in hominis tam desidiosi animam totus libidinum exercitus sese infundet. Ergo principiis obsta; occasiones vita, & vicissim tentatoris insultus.

Hæc sedulò monens Chrysostomus: Periculosum certè, ait, periculosum, inquam, est, perniciosissimis his passionibus locum concedere: quare oportet omni pacto rejicere ingressum ipsarum, atque repellere. Nam si comprehenderint animam atque supera-

a 1 *Machab. c. 12. v. 24. & 25.*
b *Ut suprà monuimus p. 2. c. 1. §. 3. fine.*

ſuperaverint, tunc ſicut ignis ingentem ac ſiccam nactus materiam, maximam ſolent flammam accendere. Quare rogo atque oro, omnia faciamus, ut quaſi maceriâ excludamus à nobis harum ingreſſum. Nullus igitur frivolâ ſe illa ratione conſoletur, qua univerſa protervitas in animam inducitur: illa, inquam, ratione nullus utatur: dicens, quid hoc eſt, aut illud? mille certè hinc mala oriuntur. Veterator enim malorum diabolus cum ſit, magnâ malitiâ, multâ operâ, ingenti ſtudio, condeſcenſioneque nonnullâ ad perditionem hominum utitur. A minimis enim plerumque incipit, quod intueri hoc modo licet. Studebat in Pythoniſſæ nugas ac deliramenta Saul regem detrudere, ſed id ſi ab initio ſuaſiſſet, mentem ille non adhibuiſſet: quo modo enim illud feciſſet, qui Pythoniſſas expellebat? propterea ſenſim & paullatim ipſum inducit. Nam quoniam Samueli non obtemperavit, & holocauſta illo abſente auferri præparavit, accuſatus, ait, neceſſitas hoſtium facta eſt major. Dumque flere oportuiſſet, quaſi nihil mali feciſſet, lætabatur. Juſſit rurſum nonnulla de Amalechitis Deus; ea quoque tranſgreſſus fuit: hinc adverſus David illum inſanivit, ac ſi paullatim atque paullatim labens non ſtetit, quouſque ad ipſum perditionis barathrum ſeipſum immiſit. Similiter etiam de Cain factum eſſe videmus. Non enim confeſtim cædem fratris illi ſuggeſſit, ne magnitudine rei commotus tam ſceleſtum facinus abominaretur:

naretur: sed prius persuasit deteriora offerre, nullum esse id dicens peccatum: deinde invidiæ veneno succendit, nihil etiam hinc mali secuturum persuadendo. Ita sensim in eum illapsus, ad cædem fratris, & ad negationem sceleris impulit; nec prius cessavit, quàm malorum omnium verticem imposuit. Repellenda igitur malorum initia sunt. Nam etiamsi ad majora prima non progrederentur peccata, non esset tamen negligendum: nunc verò per istam incuriam gradatim semper ascendunt: quapropter omni studio atque opera funditus principia peccatorum sunt evertenda: non enim vim *a* delicti solam consideres, nec quia parvum sit, cogites; sed illud præcipuè tene, quia si radicem non evulseris, magnum inde peccatum succrescet. *b*

a *Naturam.*

b *Chryst. tom.2. in c.*27.*Matth.hom.*87. *mihi pag*, 603. *& seqq.*

§. III.

Iscariotes Christi proditor in illam scelerum voraginem nunquam ivisset præceps, si principiis obstitisset, & aliquid è Domini suo ærariolo sublegere non minutum censuisset. Diabolo igitur non clavus, non filum, non pilus unicus est concedendus. Alioqui callidissimus artifex è clavo totos clathros, è filo rudentem, è pilo totas pelles conficit. Idcirco Gregorius Magnus sollicitudine paternà commonens: Si tentationi in corde nascenti, ait, festinè

non resistitur, hac eadem, qua nutritur, mora roboratur. Neque enim culpa ad opus prodire permittitur, si intus ubi nascitur, exstinguatur. *a*

Hugo Victorinus de occasionibus cautè declinandis: Devitant igitur, inquit, bivium Thamaris, solatium Bethsabeæ, thalamum Amnonis. *b*

Narrant, Pachomio cacodæmonem sese spectandum objecisse: cui vir sanctus graviter opprobrârit, quod homines, à quibus læsus non sit, diu noctuque improbissime infestet. Cui genius infelix: Nos, inquit, pulsamus ad fores: dare aditum, aut negare, penes vos est. Aperitis, & hospites admittitis? nos promptissime in patulas involamus ædes, mox ignes struimus, & imaginationem occupamus, inde facillimum est cæcam voluntatem totumque hominem expugnare. Quod si resistitis & mox initio prohibetis ingressum, nos victi sumus, & veluti fumus evanescimus. Hæc mendacifigulus verissime. Hunc igitur avernalem colubrum arce vel à prima janua, & cordis tui domicilium non venenabit. Quod Augustinus eximiè capitis & calcanei observatione vigili declarans: A Deo, inquit, quid dictum est serpenti? Ipsa tuum observabit caput, & tu ejus observabis calcaneum. Diabolus calcaneum tuum observat, quando labaris, ut dejiciat te. Ille observat calcaneum tuum, tu observa caput illius. Quod est

a *Greg. to. 2. l. 22. moral. c. 7. mihi p. 792.*
b *Hugo l. 2. de claustro animæ.*

est caput illius? Initium malæ suggestionis illius. Quando incipit mala suggerere, tunc repelle antequam surgat delectatio, & sequatur consensio, & tunc vitabis caput ejus, & non apprehendet ille calcaneum tuum. *a*

Nolite locum dare diabolo. Non clavum, non filum, non pilum unicum à nobis impetret hic alastor. Principiis obsta, & tua est victoria. Ab eodem eruditissimo calamo prioribus affinia sunt ista. O Christiane, caput serpentis observa. Quod est caput serpentis? prima peccati suggestio. Venit tibi in mentem, nescio, quid illicitum, noli ibi tenere mentem tuam, noli consentire. Hoc, quod venit in mentem, caput serpentis est: caput calca, & evades ceteros motus. Sed lucrum, ait, magnum suggessit. Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? *b* Pereat Mundi lucrum, ne fiat animæ damnum. Hæc dicens observasti caput serpentis, & calcasti. *c*

a *Aug. tom.* 8. *in ps.* 48. *circa med. mihi pag.* 182.

b *Matth. c.* 16. *v.* 26.

c *Aug. eodem to. in ps.* 103. *mihi p.* 496.

CAPUT III.

Tertius resistendi modus.

ORARE.

QUemadmodum diabolus non paucos fallit sub larva rigidæ castigationis,

ris, ita multo plures decipit sub velo debitæ moderationis. Hinc isti abstinentias, jejunia, famem, & quicquid inimicum est corpori & grave, à se jubent facessere: illi excessu, hi defectu peccant; nimium illi, isti nimis parum faciunt. 9. Multos valde crédulos sortilegiis, auguriis, somniis capit, innumeros superstitionibus irretit. 10. Quosdam conscientiæ pavoribus & latentis piaculi suspicionibus atque scrupulis exterret. 11. His longe plures nimiis conscientiæ laxamentis seducit: hinc illis sunt omnia protinus alba. 12. Quosdam in ægritudines, perturbationes, fluctus, æstusque sollicitudinum iis fraudibus perducit, ut omnem animum pæne despondeant. Uti enim peccatum committendum extenuat, & levissimum esse persuadet, ita commissum ingravat, & immensi ponderis montem nullis viribus amoliendum monstrat, hinc & hinc fallacissimus. 13. Tam vafer profectò & ingeniosus est artifex, ut non superbia tantum & elatione, sed humilitate ipsa & submissione incautos nectat. Est enim qui nequiter humiliat se. *a* Voce, gestu, veste, corporis flexu ad omnium sese genua submittit, seipsum coram aliis reprehendit; si quis alius ei eadem objiceret, liberali dextra colaphũm rependeret. 14. Diabolus tentator fila trahit subtilissima, & pæne oculos fallentia. Hinc iis involvit innumeros, qui pæne prius se victos sentiunt, quàm oppugnatos. Ergo resistite diabolo, & fugiet

a *Eccli. c. 19. v. 23.*

giet à vobis. *a* Primum resistendi modum diximus, *Vigilare*; alterum, *Principiis obstare*; jam assignaturi tertium, *Deum orare*.

a *Jacobi c. 4. v. 7.*

§ I.

Jessæus David tam ante, quàm post purpuram acceptam tentationibus gravissimis fuit infestatus. At ille primum, ac summum, & pæne unicum ab Oratione præsidium sibi parans: Oculi mei, ait, semper ad Dominum, quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos. *a* Dilucidissimè Christus, qui suos ad orationem hoc ipso nomine expergefaciens: Vigilate, inquit, & orate, ut non intretis in tentationem. *b* O mei Apostoli, quam non sentitis tentationem velut adhuc remotam! Est vicinissima: idcirco vigilate & orate; principiis obsistite. In eum finem præscripsit singularem precandi formulam: Et ne nos inducas in tentationem. Tentari nos refugimus, sed deprecamur vinci. Non igitur cessandum ab oratione unquam: Quoniam, beato Luca teste, oportet semper orare, & non deficere. *c* Non solum ob assiduas miserias Mundi, sed etiam ob continuas tentationes diaboli.

Mirum, ter mirum, regem Hebræum ita precari solitum: Averte oculos meos, ne videant vanitatem. *d* Quid opus his precibus, aut magno molimine? Tu ipse, mi domine rex, tuos oculos claude (quid e-

 nim

a *Ps.* 24. *v.* 15. b *Matth. c.* 26. *v.* 41.
c *Luc. c.* 18. *v.* 1. d *Psal.* 118. *v.* 37.

nim facilius) & rem factam habes. En regem & vatem, virum virtutibus ornatissimum, qui tamen nihilominus roget, Domine averte, vela, & claude oculos meos. Nos enim tam debiles sumus ac desides, diabolus tam impiger & attensus, tentatio tam pellax & blanda est, ut divinum è cælo subsidium assiduè nobis sit petendum. Hac in re circumspectus ac vigilans rex David vociferatur contentissime; Domine Deus meus in te speravi, salvum me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me. Quinam isti tot persequentes? Num homines tantum? Neutiquam, sed satanas & omne illius satellitium. Nam addit Psaltes. Ne quando rapiat ut leo animam meam, dum non est, qui redimat, neque qui salvum faciat. *a* Si, ô Deus, me deseras, nemo est, qui ab interitu me servet. Quod David in tentationibus repellendis fecit, hoc fecerunt, & etiamnum faciunt omnes, quibus sua salus est cordi. Vigilant, & orant. Qui vigilat & non orat, perinde agit ut miles, qui quidem in excubiis stat, sed inermis sine tormento æneo, sine pulvere nitrato. Ergo vigilate, & orate.

Cùm ad Josaphatum regem infaustissimus rumor deferretur. Venit contra te multitudo magna de his locis, quæ trans mare sunt, & de Syria. Josaphat autem timore perterritus, totum se contulit ad rogandum Dominum, & prædicavit jejunium in universo Juda. Congregatusque est

a *Psal. 7. v. 1. & 2.*

est Judas ad deprecandum Dominum; sed & omnes de urbibus suis venerunt ad obsecrandum eum. Rex optimus se viribus imparem confessus publicè; in nobis quidem, inquit, non est tanta fortitudo, ut possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cùm ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. *a*

Deus utique præsentissimus est, eum tamen humana incuria veluti absentem transit. Contingit non rarò, ut hoc ipsum aliquis quærat, quod oculis expositum, quod manu versat, sed illud ideò non cernit, aut quia cæcutit aut quia remotum credit; ita nos planè Deo undequaque cingimur, quocunque enim moveamur, in Deo stamus, sedemus, ambulamus, jacemus, à nemine præsentissimo, velut piscis aquâ, circumdati; dum tamen non oramus, Deum non tantum non cernimus, sed nec præsentem advertimus; cùm autem oramus, ad Deum nobis præsentissimum cor vertimus. Atque hoc est oculos dirigere ad Deum, quod in omni tentatione sit primum.

a 2. *Par.* c. 20. v. 2. & *seqq.*

§. II.

Quid, obsecro, Christus in solitudine diebus quadraginta totidemque noctibus actionis habuit? Fuisse cum bestiis asserit Marcus; *a* An cum illis animi caussâ

a *Eratque cum bestiis. Marci c.* 1. *v.* 13.

temporis fallendi causſâ luſit? Num manibus in ſinum conjectis ex toto feriatus eſt? Non dubium quin omnis illius temporis partem maximam tranſegerit precando. Perinde ſi dixiſſet: Ad tentationem, & ad pugnam me paro: non quod ego hoc paratu egeam, ſed ut vobis imitationibus meis oſtendam quo armorum genere, qua præparatione ſit opus ad hos cum hoſte congreſſus: Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem. Ita hic idem Servator noſter cruciatibus ſuis initium daturus, factus in agonia prolixius orabat: *a* & quidem ut optimi auctores *b* ſentiunt, ad tres horas orationem produxit. Prolixius ergo, ait Sebaſtianus Barradius, oraſſe dicitur, quoniam trium horarum ſpatio oravit.

Beatus Paulus potenter admodum impugnatus: Datus eſt mihi, ait, ſtimulus carnis meæ, angelus ſatanæ, qui me colaphizet. Vehemens fuit hæc tentatio & perquam moleſta. Propter quod ter Dominum rogavi, ut diſcederet à me. Perinde ſi æger medicum roget: Domine Doctor, nimium quantum naturæ meæ hoc pharmacum adverſatur, nimis urit hoc malagma, tolle illud, obſecro. O Paule, tametſi tuum medicum ter

a *Luc. c. 22. v. 43.*

b *Alphonſ. Salmeron tom. 10. tract. 15. mihi pag. 133. & Sebaſt. Barradius tom. 4. Comment. in Concord. Euang. l. 6. c. 13. mihi pag. 248. vide Chriſtum Morientem cap. 2. §. 2.*

ter *a* atque sæpius rogaveris, hoc medicamentum est exhauriendum; hoc urens cataplasma tam citò non amovendum. Hoc enim tuus tibi medicus respondet: Sufficit tibi gratia mea. Nil ultra poscat ægrotus, quàm ut sibi faveat hic medicus. Facile superatur omnis tentatio, si auxilium non desit è cælo; neque enim difficilis est victoria, ubi subvenit divina gratia. Deinde virtus in infirmitate perficitur. *b* In te quidem, ô homo, es debilis, sed in tuo adjutore fortis. Si conqueratur figulus, dicatque: Cur mihi semper non nisi lutum calcandum & tractandum? Accommodè illi responderis: Mi magister, figulus es, non aurifex, lutum tibi tractandum, non aurum, à luto tibi petendus panis, non à metallorum rege; ita prorsus tentatio & infirmitas patientiæ, fortitudinis, temperantiæ materia; in infirmitate perficitur virtus. Homo debilitatis viribus & effœto corpore, si sapit, sobriam valetudinis curam gerit, sibique sollicitus attendit, ne per os admittat ullum hostium, non gulæ studet propitiandæ, sed vitæ propagandæ: Ita multos sepelit robustorum. Nam homo robustus obvia quæque vorat; quicquid sapit, hoc per os immittit; noceat an conducat, id ille non pensi habet, dummodo quod glutit, quod haurit, sapiat. Tales plerumque non sunt diuturnæ

 sani-

a TER *symbolum est multitudinis atque universitatis. Sæpissimè aut assiduè fit, quod ter fieri dicitur.*

b 2 *Cor. c.* 12. *v.* 8. & 9.

ſanitatis & vitæ: ita virtuti plurimum opitulatur infirmitatem, miſerias, vitioſitatem ſuam agnoſcere. Hieronymus ad Cteſiphontem: Hæc una, inquit, præſentis vitæ perfectio eſt, ut te imperfectum agnoſcas; tibi penitus diffidas, in Dei bonitatem ac potentiam ſpem omnem transferas. Virtus in infirmitate perficitur. Ubi Dei gratia, ibi tentationum victoria; gratiam autem impetramus precando.

§. III.

Salomon ſapientem hanc cautelam in tentationibus neceſſariam perſuaſurus: Fruſtra, inquit, jacitur rete ante oculos pennatorum. Perinde ſi dixerit: Tu meis monitis eruditus laqueos, retia, inſidias, quas tibi hoſtes diverſi ſtruent, facile vitabis: nam eorum technas retexi, pedicas oſtendi, quæ incaſſum explicantur, cum eas vident aviculæ. Nam

Quæ nimis apparent retia vitat avis.

Tu igitur ſimul atq; tentationum laqueos conſpexeris, præſidium cape ab alis, & avola, animum per precationes ad Deum erige. Diabolus auceps aſtutiſſimus nuſquam non pandit ſua retia; ſi nos pennati ſimus, & ad cœlum orando evolemus hiantem ſine præda aucupem ridebimus. At nos pullaſtri male plumati, aviculæ nondum alatæ orationes longas texere non noſtrum eſſe ducimus. Sit iſtud. Cùm igitur milvus eſuriens oberravit, mox ſub matris alas acceleremus, & ingeminemus has ſaltem precatiunculas bre-

breviſſimas: *Domine* JESU, *miſerere mei, & dirige me.* Aut ſolum: *Domine* JESU, *dirige me.* Aut iſtud tantum: *Domine* JESU. Ardens ejuſcemodi clamor in tentatione omni facilè ſervabit. Beato Paulo teſte: Omnis, quicunque invocaverit nomen Domini, ſalvus erit. Diſcedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomen Domini. *a* Licebit quotidie primo mane cum Chriſto amiciſſime ita paciſci. Domine, quotieſcunque hac die dixero, aut corde ſolo ſuſpiravero (Domine JESU) hoc à me dictum, hoc à te intellectum volo; ita non ſolum tentationes vincere, ſed etiam amoris actus & promerita poterimus augere. Sola in his adeò modicis & facilibus conſtantia deſideratur. Sæpiſſimè quidem talia incipimus, ſed paulò poſt negligentia vel tædio victi deſinimus incepta; iidem, qui fuimus, manemus.

Joannis Avilæ dictum eſt: Tentatio ad te, tu vero ad Deum. Hanc ipſam ob cauſſam plurimas tentationes immittit Deus, ut nos trahat ad ſe.

Gemini ſcriptores narrant hominem inter delicias educatum in Ciſtercienſem familiam tranſiiſſe. Hîc religioſam menſam minime lautam pæne omnem, præcipuè coctum cicer & confuſaneum hordeaceum panem valde averſatus, paullatim cœpit moliri fugam. Tentatio gravis; nam aut eſurire cogebatur, aut gulam offendere. Chriſtus igitur ſub quietis tempus ſpectabilum ei ſe præbuit, & panem porrigens dixit, Comede. Non poſſum,

ait

ait tiro, nec enim aſſuevi huic edulio. At cæleſtis medicus diductâ veſte in lateris ſui vulnere panem nauſeatum tingens: Nunc, ait, comede. At ille jam magis aversari cruentum, & deprecari tam ingratam bucceam. Cui minaci vultu Dominus: Vel guſta tantum. Guſtavit, & eſſe cenſuit non ſecundarium panem, ſed panis florem, & delicias mellitiſſimas, Diſparuit Chriſtus, & una vitioſum gulæ faſtidium. a Tentatio ſi prima fronte ſpectetur, hordeaceus ſecalicius, avenaceus, ater, furfuroſus, durus, ſordidus panis eſt, ingratus ſane bolus, qui ſiccis hæret faucibus ægrè admodum glutiendus. Sed obſecro, mi Chriſtiane, quicquid ejuſmodi acerbioris edulii eſt, cruento latere Chriſti crucifixi merge, dic animo: *Domine* JESU, *dirige me, tuere me, protege me.* Revera tentatio nulla quantumvis valida non tolerabilis & facilis ſuperatu redditur, liquore tam pretioſo tincta. Ora, & vincis. Subinde duplex inficit venenum, quod & frigore & calore pugnat, huic duplicatum etiam alexipharmacum opponendum, quod & frigus retundat & calorem. Adverſus tentationes omnes primaria duo ſunt remedia, *Oratio*, & *Patientia*; hæc refrigerat, accendit illa, & inflammat. Ad orationem Bernardus excitans: Quoties ergo, inquit, graviſſima cernitur urgere tentatio, & tribulatio vehemens imminere,

a *Cæſarius Heiſterbocenſis lib.4 hiſt.mem. c.80.mihi pa. 235. & Thomas Cantipratan. Mirac.mem.l.2.c.57.n.26.mihi pag. 465.*

nere, invoca custodem tuum, doctorem tuum, adjutorem tuum in opportunitatibus, in tribulatione. Inclama eum, & dic, Domine salva nos, perimus. Non dormit, neque dormitat, etsi ad tempus dissimulet: ne forte periculosius ab illius te manibus ipse præcipites, si te eis ignoraveris sustentatum. Quapropter rogo vos, fratres, ut semper ad manum habeatis tutissimum orationis refugium. *a* Romani, ut vetus ferebat verbum, sedendo vincunt: Christiani vincunt orando.

a *Bern. serm.* 12. *in Ps. Qui habitat circa finem sermonis, mihi pag.* 713. *& serm.* 5 *in Quad. de triplici modo orat. mihi p.* 148.

CAPUT IV.

Quartus resistendi modus.

REPUGNARE.

15. Diabolus quosdam, quod orsi sumus dicere, tam speciosè fallit, ut ii potius jejunium ab Ecclesia præceptum violent, quam ut ea, quæ ipsi sibimet injunxerint, non servent. Idem in aliis plurimis fit: quod præcipitur, negligimus, & nova ipsimet nobis præcepta cudimus, quæ observamus. Nimirum, nitimur in vetitum, cupimusque negata.
16. Deinde cacodæmon Orbem universum vanis suspicionibus & temerariis judiciis in perniciem dat, & quod longè pessimum, pauci notant tam blandos in exitium expulsus; alter alterius, ut putant, cor inspicit, quod ipse diabolus nequit.

17. Dia-

17. Diabolus ad tentationis eſcam ſemper loquentem digitum intendit; aut enim aliorum vitia commonſtrat, hinc temerarium multiplex judicium; aut aliorum facultates & opes oſtendit, hinc cupiditas & invidentia: ita omnis pax animi turbatur: hinc illa inquies, quæ nec precari; nec fere aliud fructuoſi agere permittit. Quod diabolus mille modis conficit. 18. Vexator hominum iis, qui nimium ſui juris ſententiæque, qui ſui ſenſus & cerebri ſunt, perſuadet, ut aliorum conſilia exquirant, ſcit enim jam ante conſiliis eos non obtemperaturos; ut ita tantò magis peccent, & minus ſint inexcuſabiles. 19. Multis contra diſſuadet aliorum conſilia petere, idque artificiosè prorſus his argumentis planum facit: ſi conſiliis ſit opus, cum Deo inter precationes age, & pete ab eo ut vias tuas dirigat, & omnia conſilia tua in ipſo permaneant, *a* & ipſe diriget conſilium tuum. *b* Quid hac in re potiſſimum expediat, tu omnium optimè intelligis; tu ſcis, qua te parte urat calceus; alius id ſcire nequit. Plerumque multa interrogare, eſt multum errare; & iſte quidem conſultus album, ille atrum ſuadebit. Quiſque ſibi optimus eſt conſiliarius. Atque hæc tam periculoſa, quam communis & artificioſa eſt tentatio. Cum res ad vivum reſecatur, mera hic deliteſcit ſuperbia. In omnem ſe formam induit Avernalis iſte Proteus. Quod eruditè ac verè

a *Tob. c. 4. v. 20.*
b *Eccli. c. 39. v. 10.*

rè præmonet Ambrosius : Oculos delectat, demulcet aures, sed mentem inquinat; multa mentitur, falsa adjungit, vera subducit, spondet pecuniam, aurum offert, sed aufert disciplinam. Tu autem accipe potius disciplinam quam pecuniam, & scientiam super aurum probatum, *a* resiste diabolo. De resistendi modis cœpimus disserere. Primo loco diximus. Vigilandum; Altero, Principiis obstandum; Tertio, Orandum; Hoc capite sequitur. Impugnanti repugnandum, de quo nunc plura.

a *Ambros. tom.* 4. *l.* 1. *de Cain & Abel.* c. 5. *mihi pag.* 117.

§. I.

Discipulus Domini Jacobus validè hortatur: Resistite diabolo, & fugiet à vobis. *a* Publicus hostis tyrannidi vos suæ conatur subdere per vestrasmet cupiditates; at vos viriliter ei resistite, negando consensum, & fugiet à vobis victus, spretus, delusus. Nam diabolus, quod Ambrosius notat, veræ virtuti solet cedere. Et si invidere non desinat, tamen instare formidat, quia frequentius refugit triumphari. *b* Ingentis hoc solatii est tam facilem repugnando victoriam posse obtineri. Homo ebrius & vini vitio furiosus, aut prædo, si quem invadat, certe non illico cedit, atque alter ei obsistit; imo sæpius quo acriorem alterum sentit antagonistam, eo ferocius

a *Jac. c.* 4. *v.* 7.

b *Ambr. to.* 5. *l.* 4. *in c.* 4. *Lucæ. mihi p.* 51.

rocius insultat. Multò aliter diabolus, qui fugatur & vincitur, cum ei resistitur. Quo quidem lavernioni, nocturno furi simillimus, qui tacito pede per tenebras pone aliquem inserpit, & subitò manum injicit direpturus præeuntis pallium: quod si istud vel alligatum sit, vel eo sese cautus ambulator involverit, ut primo aggressu diripi non possit, mox in pedes sese conjicit, & in tenebras abdit: ita diabolus, ubi animosè resistentem sentit, fugam capessit. Sed dicas: Una subinde tentatio unius hominis viginti aut triginta & pluribus durat annis. Resistitur huic inimico, sed non fugit. Ajo illum fugere, sed mox redire, uti musca iterum iterumque ac denuo abacta identidem redit. Atque hoc hominis certantis promeritum supra modum auget, cum cacodæmon vel uno die centies sæpiusque redintegratis semper actibus abigitur superatus. Sed ille tam impudens est ut toties victus, toties fugatus, usque tamen & usque redeat.

Nec rarò facit avernalis bellua, quod animantium astutissimæ solent. Vulpes, ut gallinas fallat, se mortuam simulat. Cum enim simplices illæ aves accedunt propius visuræ, num jaceat hostis mortuus, tunc vulpes velut rediviva prædam vicinam arripit, & gulæ suæ sacrificat, ita diabolus simulat se victum cedere, mox adest subitò & securum pugnæ inuncat. Resiste igitur & repugna, de pelle tua, imo de anima tua agitur. Defende te, & gladium, si sapis, nunquam depone; fa-

melica

melica è tartaro vulpes viatores ad cælum repentinis insultibus audacissimè invadit.

Anno Christiano millesimo sexcentesimo trigesimo secundo, *a* in Helvetia circa urbem Lucernam eo fames adegit vulpes, ut eæ viatores luporum instar sint aggressæ. Non facile auditum. Vir procerus cum harum una ad horam dimidiam non sine suo vulnere pugnavit, dum eam denique confecerit. Longioris ævi & memoriæ viri narrant ejuscemodi ostenta olim geminis suorum præliis prælusisse. *b* Astutissima ex Acheronte vulpes obvios quosque viatores invadit. Tu vulpi Acheronticæ adversarium te gere, & vicisti; resiste, & fugasti.

Sed dicas denuo: Tot jam annis restiti, sed necdum fugavi. Quot, quæso, numeras annos? Forsan viginti, dices, aut triginta? Quid omnes isti? Quasi media hora. Cum Joanne canit Ecclesia: Factum est silentium in cælo quasi media hora, dum draco committeret bellum. Quotquot nos annis impugnet præcipitatus aliger draco, tametsi quinquaginta vel sexaginta, vel pluribus hæc pugna duret, quasi media horula durasse arbitrandum. Quidquid temporis est, breve est: nihil enim longum, nisi diuturnum, nisi quod æternum. Perpende ait Chrysostomus, si potes,

a *Quo ista pro suggestu disserui.*

b Vor Sempacher: und Capler-Schlacht / in welcher Ulrich Zwinglius bliben.

tes, labores & merita, ſudores & præmia, curſus & regna. Exiguum ſentis, ſed immenſum eſt, quod mereris; modicum pateris, ſed æternum eſt, quod regnabis. Quamvis voluptas magna ſit, Deo juvante, currere, & Chriſto comite pergere, & favente Domino feſtinare. *a* Quantumcunque igitur prolixa videatur tentatio, quaſi media horula, momentum eſt paullo productius, atra nubes eſt, celerrime tranſvolatura. Tu modò reſiſte, & brevi cernes fugitivum hoſtem.

a *Chryſoſt. tom.* 4. *ſerm.* de Fide, *Spe, Charitate, mihi pag.* 612.

§. II.

Æneas Sylvius memoriæ prodidit, Ungarorum quoſdam in Sigiſmundum Cæſarem non bona coxiſſe conſilia, ſed & armatos irrupiſſe in palatinas ædes, ut Imperatorem, quem ſibi deſtinarant hoſtem, vel vivum caperent, vel perimerent. At Sigiſmundus infracto animo ſtrictoque pugione ſe illis præbens obvium. Ecquis veſtrum, ait, injiciet in me manus? Vos regem veſtrum interficere? Si cui animus eſt mecum ſolo congrediatur. At conjurati tanta vocis animique conſtantia territi, qua data porta diffugerunt. *a* Diabolus ejuſque ſocii apoſtatæ potentes ſpiritus ſunt, callidiores ac celeriores nobis vel millies; quod ſi eorum impetu conterriti cedamus, noſque illis dedamus, victos, leones ſunt; quod ſi magna in Deum fiducia

a *Æn. Syl. l.* 3. *de reb. geſtis Alhonſi. n.* 39. *mihi pag.* 489.

ducia resistamus, & pro cælo propugnemus, lepores sunt, & victi diffugiunt. Adversus pavidos leones istos Bernardus animum addens. Videte, inquit, quam debilis est hostis noster, qui non vincit nisi volentem. Potest inimicus excitare tentationis motum, sed in te est, si volueris, dare vel negare consensum. In tua facultate est, si volueris, inimicum tuum facere servum tuum, ut omnia tibi cooperentur in bonum. Ecce enim flammat inimicus desiderium cibi, vanitatis aut impatientiæ cogitationes ingerit, aut excitat libidinis motum; tu solummodò ne consenseris; & quoties restiteris, toties coronaberis; sed & in ipso certamine, si viriliter resistimus, quædam pia tranquillitas de conscientia bona nascitur. Credo etiam si cogitationes istas, quam citò in nobis advertimus, non patimur remorari, sed in spiritu vehementi animus adversus illas excitatur, quoniam inimicus confusus abscedet à nobis, nec tam libenter illico revertetur. *a* Ergo rugientem hunc leonem neutiquam formidemus. Nam, eodem Bernardo teste, rugire potest, ferire non potest. Rugiet, quantum vult, tantum non fugiat ovis Christi. Quanta minatur, quanta exaggerat, quanta intentat. Non simus bestiæ, ut nos prosternat vacuus ille rugitus. *b* Verè bestia, verè ra-

R 2 rationis

a *Bern. tom. 1. serm. 5. in Quadrages. mihi pag. 148.*

b *Ajunt nullam bestiarum ad rugitum leonis stare posse. ibid. Bern.*

tionis expers, qui tam pusillanimis est, ut solo timore cedat, qui sola futuri exaggeratione laboris victus, ante conflictum non telo, sed tuba prosternitur. Nondum resistis usque ad sanguinem, ait strenuus ille dux, qui leonis hujus noverat vanum esse rugitum. *a* Si quis in militiam profecturus, se victorem, si quidem vellet, certò rediturum sciret, quàm hilariter & animosè ad arma convolaret. Hoc bellum adversus dæmonem prorsus tale est. Serium ac cordatum NOLO vel unicum parit victoriam. Exempli gratia. Diabolus blande adrepens: En, inquit, occasio invitat commodissima, utere illa & fruere. Ad hanc diaboli tentationem si tentatus vel unum hoc dixerit: *Nolo*, jam omnis jugulata est tentatio. Sed adest iterum ex orco vulpes, &: En, ait, præsentem monetam; ostende tibi manus esse, & fac tuam: mortalium nemo resciet. Si respondeo, *Nolo*, jam exspiravit tentatio. Recurrit, & suadens: En locum, inquit, peropportunum, en formam ad tuos nutus facile persuadendam. Aude. Non opportunior esse potest, ipsa opportunitas. Indulge aliquid tibi. Tu verò si serius dixeris: Nolo, jam tota concidit hæc machina. Sed redit musca stygia, & insusurrans: En, ait, ipsissimum inimici ulciscendi tempus; cave id neglexeris. Si tu porrò dicas; injuriam ulcisci nolo; jam superatus est diabolus; tormentum in te paravit

a Bernard. in Ps. 90. *Qui habitat serm.* 12. *mihi pag.* 716.

vit bellicum, sed pulvere tormentario vacuum. Verùm Orcinianus impostor denuo adest, & hortatur, permitte aliquid genio, delectare iis, quibus pasceris, perfruere bonis. Si tu iterum constanter unum illud regeras, *Nolo:* jam exarmatus, jam victus est, fugiet. Resiste tantum, & cedet.

Beatus Hieronymus larvata illa tentatoris verba expendens: *Mitte te deorsum:* suadere potest, ait, ut te ipsum dejicias, at verò neutiquam præcipitare, sed nec impellere te potest in ruinam. Imò in plerisque, si seriò agamus, jocabimur cum dæmone. Opportunum erit generoso irrisu dicere illi: Tu te deorsum, ad inferos mitte; jam viam illuc nosti. Ego me mittere nolo; præcipitium tam formidandum horreo.

Historiæ veteris est, hominem religiosum à diabolo accerrimè impugnatum. Hic spiritalem magistrum adiens: Ego, inquit, mi Pater, dies noctesque horrendè vexor à diabolo. Hic assidue suggerit importunissimus suasor: Tu tuis ipse miseriis impone finem; quid tamdiu te torques? Si vis, descendere potes ex hoc patibulo; en cultrum, en laqueum, en præcipitium. Hæc assiduus suadet. Cui spiritalis Pater: Mi fili, ait, neutiquam his consiliis opus est. Tu diabolo id unicum responde, *Nolo.* Atque post octiduum de successu rei me redde certiorem. Obsecutus est recta suadenti, & brevi omnis tentatio evanuit. Superbissimus hostis ferre

non poteſt, ſua conſilia detegi, ſe ſperni. Ergo reſiſtite diabolo, & fugiet.

§. III.

Myſteriorum ſcriptor Joannes: Et vidi Angelum, inquit, deſcendentem de cælo, habentem clavem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua. Et apprehendit draconem ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus & ſatanas, & ligavit eum per annos mille. *a* Cum Chriſtus exſpiraret in cruce, hic inferorum prætor Angelus ligavit Luciferum catena ſtricti imperii divini, ne vel inde egredi, vel per ſuos pro libitu nocere poſſet. *b* Quomodo autem ligatus eſt, cum ubique tot malorum concitor, tot centenis millibus tam graviter noceat? Reſpondemus nocere illum non poſſe niſi otioſis, negligentibus, ignavis, qui nolunt reſiſtere impugnanti. Hic trifaux Cerberus latrare poteſt, ſollicitare poteſt, mordere ſane non poteſt niſi volentem. Si lupus aut moloſſus, aut urſus catenis vinciatur, pueri etiam puellæque illudentes vinctum temere laceſſunt, & joco dicunt: pande os beſtia. Pandenti pro pane lutum aut lapillum injiciunt. Ita qui diabolo reſiſtere non recuſat, ſecurè illi inſultat. Vinctus eſt avernalis lupus; & vincere illum & illudere potes. Auguſtinus illud carminis ſacri explicans: Draco hic,

a *Apoc. c. 20. v. 1. & 2.*

b *Per mille annos, hoc eſt, per longum & totum illud tempus, quo Chriſtus hic in Eccleſia militante regnaturus eſt.*

hic, quem finxisti ad illudendum ei. Jam tu, inquit, illude draconi; ad hoc enim hic factus est draco. Regnum ejus, quod putas, carcer ejus est. Multi enim dicunt: Quare tantam potestatem diabolus accepit, ut dominetur in hoc sæculo, & tantum valeat, & tantum possit? Quantum valet, & quantum potest. *a* Ligatum facile vinces. Alligatio diaboli, ait idem Augustinus, est non permitti exercere totam tentationem, quam potest, vel vi vel dolo ad seducendos, in partem suam cogendo violenter fraudulenterque fallendo. Quod ne faceret alligatus est. *b* Hunc draconem alligatum illude; exprobra illi & dic: Spiritus miserabilissime, qui aliquando cæli princeps eras, nunc lutum tractas & fimum sordidissima quæque ac fœdissima suggerendo. *c* Eras olim Angelorum summus, nunc erro es circumforaneus, qui radiculas falsas & ampullas mendaciis plenas oggeris emptoribus. Hæc tua sunt artificia, diabolus vere pauperrimus es. Ita illudendus draco stygius.

Antonius Magnus, cum eum diaboli varias bestiarum formas induti cingerent; cum alii leonum, alii tigridum, pardorum & taurorum alii larvas gererent, ut Antonium terrerent, veluti eum jamjam laceraturi. At ille impavidus: O miseri, ait,

a *Aug. to. 8 in Ps. 103. v. 26. mihi p. 497.*
b *Aug. tom. 5. l. 20. de Civit. c. 18. mihi pag. 261.*
c Ein Himmels Fürst ladt jetzunder Mist auff.

ſi quid haberetis virium adverſus me, ſatis eſſet vel veſtrum unicus: nunc verò tot & tanti hominem unicum invaditis? quid opus apparatu tanto? En adſum, ſi permiſſum vobis, lacerate me: ſi negatum, fruſtra eſt rabies veſtra. Ergo quod Paulus ait, Deo gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum noſtrum JESUM Chriſtum. *a* Quocirca reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis. Sed quomodo reſiſtendum? Diversè; & hoc artis eſt, præſertim duplicis

Sunt vitia quædam moleſta, tædioſa, amaroris plena: ut eſt ira, odium, invidia, rixa, impatientia, vindicta, merum meriſſimum abſinthium. Sed ſunt & alia vitia, aut vitiis valde affinia, quæ voluptatis aliquid habent, ut ſunt eſſe, bibere, nugari, ludere, fabulari, choreas ducere, laſcivire, libidini parere: ita duplicis generis tentationes ſunt, quæ ad illa & ad iſta vitia invitant. Quemadmodum verò militiæ diverſi generis milites ſunt: alii quos manipulares & legionarios, alii quos extemporales & ſubitarios appelles: illi cum ſua quiſque armatura, cum fiſtulis æneis aut haſtis præpilatis in hoſtem eunt; iſti è pagana plebe, ruſtici, ſtipitibus duris ſudibuſque præuſtis armati milites quandoque ſubitarii ſunt: his certè aliter longè, quàm prioribus reſiſtendum, alia iis opponenda ſunt arma. Ita hîc prorſus: tentationes primi generis ad iram, odium, invidiam, & ſi quæ talia monſtra, congreſſu

a 1 *Cor. c.* 15. *v.* 57.

gressu & conflictu, pugnando & luctando sunt superanda. Sic & iracundum sibi quis statuat ante oculos, & una expendat, quàm fœdum & nocivum sit vitium, velut insanum è vinculis erumpentem furere, in obvios quosque grassari, fel & ignem vomere, pœnitenda loqui, &c. Imò ut Cassianus, Bonaventura, Climacus docent, bonus athleta se subinde in conspectum hosti det, atque cum eo congrediatur. Dicat mitis: En altercator hic est, cui Mars semper in lingua, qui neminem amiciùs affari soleat: congrediar cum eo, sed verbis quàm potero mitissimis, ac suavissimis, melle ac saccharo sparsis; ita me Deus juvet, rabiem illius expugnabo: si æquè velim ac ipse tumultuari & furere, iræ ignes auxero, non sopivero. Ita & alius: Scio, dixerit, tam venalem esse invidiam in aulis, quam lolium in agris. Sed istud me non terrebit; invidiam perferam non inferam, sustinebo illam, non exercebo. Idem de aliis est judicium. Atque hoc est cum hoste pedem conferre, & manus conserere.

Aliæ tentationes sunt viscosæ, piceæ, sola fuga vincendæ. Quod beatus Paulus docet: Fugite fornicationem. *a* Adversus bellica tormenta securissimus murus est procul abesse. *b* Ita hic, procul, ô procul, quidquid Venerem olet & cupidinem. Occasiones omnes vitandæ, aures & oculi claudendi, cogitationes impuræ statim, ut se produnt, eliminandæ.

a *1 Cor. c.6. v.18.*

b Weit darvon ist gut fürs schiessen.

Inter religiosos viros è Divi Francisci familia quæstio fuit nata, quomodo tentationibus sit resistendum: diversi diversa. F. Ruffinus sententiam rogatus: Ego, inquit, humi me abjicio, & Deum oro, nec prius ab oratione surgo, dum solatii aliquid & præsidii obtineo. F. Simon: Ego, ajebat, considero, quam fœdum & abominandum sit vitium, quod lucem fugit, & modis omnibus absconditur, quod coram Deo, & Angelis Dei, quod coram Orbe universo pudori est. F. Juniperus, Cum sentio, inquit, incursionem hostilem, mox portas claudo, & pii aliquid cogitare incipio; hæ meæ sunt excubiæ. Si acrior insistat hostis, & fores minetur effringere, ego vi alia non utor, hoc unum proclamo: Abi, cum tuis, miser, abi: jam prævenerunt alii; huic perditissimæ inferorum fæci *a* ostium non pando, ingressum non permitto. Ita risu & pudore obrutus cedit. Ad quæ F. Ægidius: Cum ista, ait, sentio. Optimum est ejuscemodi cogitationibus omnem aditum obserare, aut ingressas quamprimum ejicere. Non est cum illis disputandum, nec blandientibus respondendum. Expelle, si vis vincere. Fuge fornicationem, & quicquid picatam ejuscemodi oblectationem habet, fuge, fuge. Alia verò vitia cum impugnant congressu & conflictu superanda sunt. Hìc resistendum diabolo. Sic partim fuga, partim pugna comparandus est triumphus.

CA-

a Dem Hudlmanns gsind thue ich nit auff.

CAPUT V.

Quintus resistendi modus.

FIDUCIAM OMNEM IN DEO COLLOCARE.

UT cœpimus, ita diversa diaboli vaframenta ad numeros revocare pergimus. 20. Diabolus ebriis nescio, quas scintillas pietatis immittit, & suavissimos de divinis sensus ad ipsas usque lacrymas. O dulces lacrymas, sed non Christi! *a* Hinc illis ebriositas tam devota non est odio. 21. Plurimos fallit & irretit diabolus, quos tam exsuccos, aridos, omni solatio destitutos reddit, ut sint velut terra Samariæ triennio & semestri nullis pluviis rigata. *b* Hinc pessimæ voces illæ: Deseruit me Deus: ergo meum erit obsequium, prout est salarium. 22. Satanas tam artificiosus est ocularius faber, *c* ut quod videtur per specilla, longè aliud videatur esse quam sit. Exempli gratia. Est qui de aliis amarulento affectu nocendique animo loquatur pessima quæque, nihilominus faber ille artificiosissimus ea ipsius naso conspicilia infigit, ut improbus obtrectator hæc in gratiam veritatis à se dicta nec malum esse credat sciri talia. Quemadmodum verò diabolus istum decipit, ut sibi persuadeat se neutiquam perversè loqui, ita fallit alium, ut existimet se non vitiosè tacere, quæ forent dicenda.

Omnia

a Sie wainen das truncken Elend.
b *Jac. c. 5. v. 17.*
c Brillen macher.

Omnia laqueis obducta. Ergo adversus hunc restionem & impostorem Vigilandum. Principiis obstandum. Orandum, & ei Repugnandum, ut diximus. Hoc porrò capite quintus resistendi modus explanandus, Fiduciam omnem in Deo collocandum.

§. I.

Verissimè dixit religiosissimus scriptor: Initium omnium malarum tentationum inconstantiâ animi, & parvâ ad Deum confidentiâ. *a* Ubi vera in Deum fiducia vacillat, ibi animus & vires satanæ crescunt. Deus olim Israëlis populo edici jussit: Cum introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, quam possessurus ingrederis, & deleverit gentes multas coram te, Hethæum & Gergezæum, & Amorrhæum; Chananæum & Pherezæum, & Hevæum & Jebusæum, septem gentes multò majoris numeri quàm tu es, & robustiores te: tradideritque eas Dominus Deus tuus tibi, percuties eos usque ad internecionem. Non inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum, neque sociabis cum eis conjugia. Quin potius hæc facietis eis: Aras eorum subvertite, & confringite statuas, lucosque succidite, & sculptilia comburite *b* At verò Judæi timidissimi contra sic obducere. 1. O Domine, non possunt hæc fieri. Nos pauci sumus, &

a *Thomas Kemp. l. 1. de Imit. Christi, cap. 13. num. 5.*
b *Deut. c. 7. v. 1. & seqq.*

& illis numero nimis quàm impares. Scio, ait Dominus, propterea dixi, Gentes multò majoris numeri. 2. Judæi iterum: Nos peregrini & alienigenæ, hostium medii sumus, & rerum pæne omnium penuria laboramus. Scio, ait Dominus, ideò solum peregrinum mutabo in patrium. 3. Sed Judæi denuo: Nos maximam partem inermes telis & machinis, commeatu & ceteris belli præsidiis destituti, quomodo geremus bella? illi plenis gaudent armamentariis, ab annona & aliis militiæ adjumentis instructissimi. Scio & hoc, ait Dominus, ego autem sum panoplia tua. 4. At iterum Judæi: Nobis nec unicum quidem propugnaculum est, quo in acie victis liceat refugere: Scit Deus & istud: sed Dominus refugium tuum & firmamentum tuum. 5. Nec obloqui cessant: Unde nobis pecunia belli nervus? unde panis militiæ anima? quis sine his ad arma eat? Noli metuere, ait Dominus, devorabis omnes populos, quos Deus tuus daturus est tibi. Si dixeris in corde tuo, Plures sunt gentes istæ quam ego, quomodo potero delere eas? Noli metuere, sed recordare, quæ fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni & cunctis Ægyptiis. Sic faciet cunctis populis, quos metuis. Non timebis eos, quia Dominus Deus in medio tui est, Deus magnus & terribilis ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim atque per partes. Non poteris eas delere pariter, ne forte contra te multiplicentur

bestiæ

bestiæ terræ. *a* Dabitque eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo, & interficiet illos donec penitus deleantur. Tradetque reges eorum in manus tuas, & disperdes nomina eorum sub cælo: nullus poterit resistere tibi donec conteras eos. *b*

Homini Christiano cum septem gentibus, septem capitalibus mortiferis criminibus pugnandum, quæ non Palæstina tantum, sed cælesti patria conantur excludere. Hîc Deus trepidanti: Noli metuere, ait, sed recordare, quomodo tot centena millia beatorum hominum tibi simillimorum, qui jam cælo potiuntur, à tentationibus omnibus ope divina sint eluctati, post tot pugnas demum victores. Dominus Deus tuus in medio tui cordis est, atque necessitates tuas vel millies novit melius quam tu ipse. Et scies, quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis & fidelis. Fide illi: quid timidus es modicæ fidei?

a *Si scilicet amplissimæ terræ pars magna relinqueretur ab hominibus inculta, bestiis implenda.*

b *Deut. c. 7. v. 18. & seqq.*

§. II.

Illud Jobi decantatissimum, utinam & re usurpatissimum (etiamsi occiderit me, in ipso sperabo *a*) altos revera sensus tegit vix satis eruendos verbis. Hoc ait: in ipsa etiam morte jam semimortuus spem certam fovebo, & cum Abrahamo contra spem naturæ, spem gratiæ complectar. Hoc

a *Job c. 13. v. 15.*

Hoc animi sensu Jobus summam DEI clementiam plurimum commendat.

Ille à Ponto Romanus exul ut Augusti Cæsaris mitissimum ingenium extolleret, ita cecinit inter lacrymas:

Sed solet interdum fieri placabile Numen;
Nube solet pulsâ candidus ire dies.
Vidi ego pampineis oneratum vitibus ulmum,
Quæ fuerat sævo fulmine tacta Jovis.
Ipse licet sperare vetes, sperabimus: Atque
Hoc unum fieri te prohibente potest.
Spes mihi magna subit, cùm te mitissime Cæsar;
Spes mihi, respicio cum mea facta cadit. a

Sed Jobi fiduciam in Deum multò quam maximam è Tarsensis Pauli epistolis melius eruemus. Paulus fiduciæ plenissimus: Quis ergo nos, inquit, separabit à Charitate Christi? tribulatio? An angustia? An fames? An nuditas? An periculum? Persecutio? An gladius? &c. Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à Charitate Dei. *b* Quæ autem hæc altitudo, quod istud est profundum? Augustinus hîc facem

a *Ovidius l. 2. Tristium versu 141. elegia est unica, sed longa.*

b *Rom. c. 8. v. 35. & seqq.*

cem præferens: Si altitudine, inquit, & profundo ſuperna & inferna hujus mundi ſignificantur: quis mihi cælum polliceatur, ut à cæli fabricatore ſejungar? Aut quis terreat infernus, ut Deum deſeram, quem ſi nunquam deſeruiſſem, inferna neſcirem; *a* Si ergo alterutrum eligendum, aut conceptæ in Deum fiduciæ, aut cælo renuntiandum, ego potius cælo excidam, quam fiducia. Pari modo, ſi aut ad inferos detrudendus ſim, aut fiducia ſpoliandus, malim ego ad inferos detrudi, quàm fiducia ſpoliari.

Atque hoc eſt in media morte imò poſt ipſam mortem Deo fidere. Sperabo in eum, etiamſi occideret me. Hanc fiduciam in Deum ad inferos mecum aſportabo. Sed dixeris: Pæne ridiculum eſt malle cælo excludi, quam ſpe. Ad iſta rex David reſpondens: Neque irrideant me, inquit, inimici mei: etenim uuiverſi, qui ſuſtinent te, non confundentur. *b* Qui ſuam omnem fiduciam conſtanter inædificant Deo, ædificium ſtruunt non ruiturum unquam, auxilium, quod ſperant, certiſſimò impetrabunt. Auxiliis & favoribus humanis nihil incertius & inconſtantius. Spem magnam miſeris modis ſæpiſſime fallunt & illudunt. Hinc vetus verbum: Corvum deludet hiantem. Ita Coranus ſocerum Naſicam, qui hæredem ſe Corani fore ſperaverat, inſigniter eluſit, quod vates Venuſinus canit:

forti

a *Aug. tom.* 1. *l. de moribus Eccleſiæ Cathol. c.* 13. *mihi p.* 323. b *Pſal.* 24. *v.* 2.

—— forti nubit procera Corano
Filia Nasicæ, metuentis reddere soldum, a
Tum gener hoc faciet; tabulas socero dabit, atque
Ut legat, orabit. Multum Nasica negatas
Accipiet tandem, & tacitis leget, invenietque
Nil sibi legatum, præter plorare ——
Captatorque dedit risus Nasica Corano. b

Ita spes humanæ præsidiis humanis nixæ, cum minimè putes, collabascunt. Qui subsidiis nititur divinis, qui Deo fidit, non metuat, fallatur: Etenim universi, qui sustinent illum, non confundentur. *c* Non deludet hiantem corvum Rex cæli, qui etiam corvorum pullis suam submittit escam. Scitote, ait Siracides, quia nullus speravit in Domino, & confusus est. Ergo qui timetis Dominum, credite illi, & non evacuabitur merces vestra. Qui timetis Dominum, sperate in illum, & in oblectationem veniet vobis misericordia. *d*

Quanti nihilominus sunt, qui Dominum non sustinent, qui non credunt Deo, nec sperant in eum. Est virgo vel nupta paupercula, quæ tamen videri talis non vult; ut igitur sibi alimoniam paret, obsequiis Veneris se mancipat, & profitetur impudicitiam. Non sustinet Dominum. Est alius; qui victu gaudet commodo, sed

a *Nasica sordidus & impensè tenax, qui nihil integrè atque ex fide redderet.*
b *Horat. l. 2. serm. sat. 5.*
c *Psal. 24. v. 3.*
d *Eccli. c. 2. v. 8. 9. & 11.*

male parto. Ille tamen malos quæstus neutiquam aversatus: Si velim, inquit, quadram ungere, hoc lucrum non debeo spernere. Non sustinet Dominum. Quàm multi necessitate aliqua vel tentatione graviori urgente ad remedia properantes non concessa: Nihil agimus, ajunt, nisi sic agamus. Nec isti sustinent Dominum. Quàm multi qui opimis inhiant donariis, *a* dicunt & scribunt nec dicenda, nec scribenda. Plane hiantes corvi. Sed hos deludet Deus; inanissima spe sua frustrabuntur, votis excident, vacui redibunt piscatores, quia non sustinuerunt Dominum. Universi autem, qui sustinent illum, non confundentur.

Fuit, qui plurimum auri expenderet in largitiones, obtinendo, quod ambierat, officio. Sed pisces & hamum & escam simul rapuerunt. Ita ille pecuniam perdidit, & officium non acquisivit. *b* Confundantur omnes iniqua agentes supervacuè. *c* Curio vitiosus famulam domi aluerat non bonæ famæ. Huic Episcopus graviter præcepit, aut feminam domo exigeret, aut curam meliori cederet. At Parochus planè fatuus: Ego, ajebat, parœcia potius carebo, quàm femina. Et illam & istam perdidit. Nam mulier in rem suam cata, cùm cerneret frigere jam nimium culinam, ultro aufugit. Confusus est iniqua

a Zihlen auf faiste Brocken.

b *Narrat hoc Leonard. Lauredanus in silva morali. mihi pag. 250.*

c *Psal. 24. vers. 4.*

qua agens ſupervacuè. Hoc prorſus eſt inter geminum ſedile humi corruere. Sunt innumeri, qui peccent, ut cupiditati ſuæ ſatisfaciant oblectatione peccati. Atque hinc quietis aliquid ſperant, & ſuavioris pauſæ. Errant graviſſime. Cupiditates namque tantò irritatiores fiunt, & vehementiores, quò plus eis indulgetur: uti purulenta ſcabies, quò magis fricatur, magis etiam exaſperatur. Confunditur iniqua agens ſupervacuè. Hæc omnium noxarum labes eſt, fallere, contaminare, hiantes corvos deludere, in præcipitium dare. At verò ſpes omnis & fiducia in Deum nunquam indotata, nunquam ſine munere dimittitur. Ad hanc in Deum fiduciam tria ſunt potiſſimum; quæ humanam mentem erigant.

§. III.

Primum: Deus nos oculo pervigili & inſopito indeſinenter aſpicit; tum verò quàm maxime præſentem ſe ſpectatorem exhibet, cum in tentationibus luctamur & reſiſtimus. Neque otioſus eſt ſpectator, quales ſunt, qui pomeridianum palæſtræ ſpectaculum ſeſtertio emunt, qui pugili ſeu palæſtritæ ſuccumbenti ſubvenire non poſſunt; contundi eum & vulnerari, vinci & ſolo affligi ſinunt: hoc illis videre volupe eſt. Non ita Deus. Sed, quod Hanani vates regi Aſa ingerit: Oculi Domini contemplantur univerſam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum: Quia habuiſti fi-

fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcirco evasit Syriæ regis exercitus de manu tua. *a* Deus athletas suos dum spectat, juvat.

Alterum: De Dei honore, non solùm de nostra salute agitur, cum tentamur. Quod Basilius affirmans: Diaboli odium, inquit, & insaturabilis furor adversus homines tum imprimis ac præcipuè contra Deum sævit. Deus illum præcipitavit cælo. Sed quia is Deo nocere non potest, omnem iram effundit in hominem Dei effigiem. Hæc iræ indoles est, cum iracundus illum, quem odio Vatiniano insequitur, non potest lædere, detractam alicunde illius imaginem pungit, eradit, lacerat, conculcat. Perinde si dicat: Ita ipsum hominem tractarem, si eo potiri possem. Ipsius igitur effigies luat, quæ non luit tergum. Haud aliter diabolus: Mea inquit, indignatio, cum maxime adversus Deum est: sed quia ille nimiùm à me remotus est, huc adsis tu homo; ejus imago es; te conspuam, in te meas ejaculabor sagittas, cum primarium hostem meum ferire non possim.

Quando igitur in tentatione non nostra tantum salus, sed & Dei honor in discrimen & periculum vocatur, ita resistamus tentatori, ut non nostram tantummodò salutem, sed & Dei honorem propugnemus acerrimè. Hinc potius vel centies moriendum, quàm vel semel tentationi consentiendum, ne honor Dei nostra ignavia violetur. Ter-

a 2 *Par. c. 16. v. 7. & seqq.*

Tertium: Quandoquidem ergo diabolus oppugnando homines, Deum impugnat, ne dubitemus quidquam de divinis subsidiis; securam in Deo fiduciam locemus, opem is feret certissimam; neque enim jus suum prodet; huic bello, quo diabolus ipsum petit per hominem, eas præstabit suppetias, ut non modo non vincamur, sed victoriam reportemus facilem & lætam. Suæ caussæ Deus non deerit, Dominus exercituum sat fortis & potens est protector. Solent Principes & Reges, si famulum fidelem sui caussâ in necessitate constitutum videant, non facile desertum ire. Sic Assuerus rex Mardochæum in extremo discrimine cum suis laborantem, quod regiæ domui fidis obsequiis serviisset, contra adversarium acerrimum ac potentissimum defendit, Amanum cetera charissimum in editam crucem evehendo præcipitavit. Ita Deus certissimò sui caussâ laborantes, suis subsidiis non destituet: auxilio suis veniet potentissimus adjutor. Ad ipsius enim honorem præcipuè spectat hoc bellum, quod adversum nos geritur. Ergo fidamus Deo ex toto corde nostro, in omni tentatione nostra. Etenim universi, qui sustinent Dominum, non confundentur. Fiet Dominus refugium pauperi; adjutor in opportunitatibus, in tribulatione. Ergo sperent in te, qui noverunt nomen tuum, quoniam non dereliquisti quærentes te. *a* A magna in Deum fiducia pendet omnis

a *Psal. 9. v. 10. & 11.*

hæc victoria. Cum Deo audere principium est victoriæ. Juvante Deo gigantem stygium vel puer sternit. Freta Deo virtus vincit omnia.

CAPUT VI.

Sextus resistendi modus.

TENTATIONUM ORIGINES EXPLORARE.

NEmo unquam potuit tam vero nomine appellari Proteus aut Vertumnus, quàm tentator diabolus. Proteus, seu Vertumnus, ut somniabant prisci, in omnes, quas voluit, formas sese induit. Satanas omni Vertumno, Proteoque omni mutabilior in omnigenam speciem se variat.

——— *formas fur aptus in omnes.* a Huic amabilem sese, illi formidabilem; huic formosum, isti deformem; huic blandum, alteri terrificum exhibet; huic dulcem, illi acedulam, alii mixtam præbet potiunculam: & durus & mollis est, prout affectum esse novit, eum quem decipere conatur. Huic offert subsidium ad scandendum, illi ad natandum, alii ad volandum, isti ad reptandum. His pennas pavoninas, istis gruum aut struthionum plumas, illis gallinaceorum jubas, aliis upuparum cristas imponit, prout quemque ornatu plumatili scit delectari. Plurimis crumenas saturas, innumeris patinas onustas,

a *Ovid. metamorph. l. 14. propius finem, mihi pag. 193.*

stas, cantharos plenos, coronata pocula, quibusdam etiam dulcissimum ingerit suffitum mutabilior omni Proteo. Ipsa etiam regna pollicetur. Elevat enim, inquit, Ambrosius, & extollit mentem suasoriis verbis, ostendit omnia terræ regna. Ibi tu cave, ne capiaris præterlabentibus & non manentibus, in quibus magna tentatio est. Tetenderat Christo diabolus primum laqueum gulæ, secundum jactantiæ, tertium ambitionis & avaritiæ. *a* Tu ergo Vigila, Principiis obsta; Tu Ora & Repugna, Fiduciamque omnem in Deo colloca: de his resistendi mobis jam dictum. Addimus sextum. Tentationum origines explora: de quo jam disserendum.

a *Ambros. tom.* 4. *l.* 1. *de Cain & Abel, c.* 5. *mihi pag.* 117.

§. I.

Deus olim interrogans Mosen: Quid est, inquit, quod tenes in manu tua? Respondit Moses: Virga. Cui Deus iterum, Projice eam in terram: Projecit, & versa est in colubrum, ita ut fugeret Moses. *a* Hic quæri potuisset è Mose: Cur tuum ipse scipionem fugis? Respondisset Moses utique: Putabam me baculum gestare manu, sed ut video, coluber est, quem nemo non fugit. Quid esse censetis, ô mortales, res creatas omnes, præcipue illis, quas Mundus velut aurea idola colit? Quid omnes Mundi voluptates, quid ma-

a *Exodi c.* 4. *v.* 2. *&* 3.

gni nominis amplitudo, & omnes honorum gradus, quid montes aurei & thesauri universi? Humanæ vitæ baculus sunt ista, inquiunt, his fulcimur, his nitimur; absque his vivere supplicium est. Inter vivos numeramur, & à nemine honorari mors est. Inter homines agere, & ab omni delectatione ac voluptate arceri tartarum est. Aura vesci, & omni pecunia destitui, vivi hominis sepultura est. Pecunia rerum omnium domina cibum, potum, vestitum, domum, cuncta vitæ subsidia suppeditat. Planè baculus vitæ, necessarius tam paci quàm militiæ: ubi non est pecunia, ibi non est vita. Sed, ô boni homines, projicite, obsecro, hunc vitæ baculum in terram, serioque cogitate istud: Cùm nos sepulchrum hauserit, quid pecunia omnis proderit? Jam versa est in colubrum virga; fugite, fugite.

Hic Epictetus salubre monitum subjiciens: Unaquæque res, ait, duas habet ansas: unam tolerabilem, alteram intolerabilem. Si frater injuriam fecerit, non eâ prehende, quâ facit injuriam: ea enim ejus ansa est intolerabilis. Sed illinc potiùs esse fratrem, esse unà educatum, sic prehendes eum; quà est tolerabilis. *a* Res sane quælibet suum, & commodum & incommodum habet. Aurum, voluptas, honor, ceteraque rerum conditarum, duabus apprehendi possunt ansis, tolerabili & intolerabili. Si honorem, aurum, voluptatem

a *Epict. c. 65. Enchir. mihi pag. 74. editione minoris formæ, pag. 103.*

ptatem consideres, solùm ut corporis bonum, ut grande emolumentum, ut suavissimum vitæ præsidium, ut pictum, & elegantissimum baculum, cave, mi Christiane, manus fœdè combures; hæc ansa candens est, non tangenda; si autem illa omnia penitiùs inspicias, ut tentationis materiam & fomentum, quo diabolus incautos agit in ruinam, jam non venustus baculus, sed venenatus coluber videbitur; fugies illum, si sapies. Divinæ paginæ attestantur: Creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium. *a* Cogita, quæso, quisquis es, non istud tantùm; hoc mihi suave, hoc jucundum, hoc volupe, hoc corpori gratissimum est: sed unà etiam cogita, hoc grande animi malum, tentationis fomes, dulce toxicum est, inescat ut occidat.

Sapiens ille, quem dixi, a Stoâ philosophus: Singulis in rebus, inquit, quæ vel delectant vel usui serviunt, vel diliguntur, memento considerare, cujusmodi sint, exorsus à minutissimis. Si ollam diligis, te ollam diligere: nam eâ confractâ non perturbaberis. Si filiolum aut uxorem; hominem à te diligi: nam eo mortuo non perturbaberis. *b* Consilium saluberrimum. Ita prorsus, si ceream icunculam, si crystallinum vitium, si scutellam porcellanam *c* ames, memento hunc amorem

a *Sap. c. 14. v. 11.*
b *Epict. in Enc. c. 8. m. p. 17.*
c *De porcellanis Guido Pancirollus tom. 2. Memorabilium, tit. 2. mihi pag. 141.*

tuum ictu, allisu, lapsuque unico confringi; ita vestem furto subduci, habitationem & domum charam incendio consumi, hominum charissimos tam facile mori, quàm vitrum frangi posse. Hoc igitur cogitatione tibimet depinge: Istud quod delectat, quod diligo, duas habet ansas, una bonum corporis, altera malum animi monstrat; priorem ansam cave tangas: urit, tange alteram, quæ pericula & tentationes prodit. Eò Siracides monet: Communionem mortis scito: quoniam in medio laqueorum ingredieris a. Ideo cùm tibi spes lucelli affulserit, præcipitantem manum contine, tentatio est, laqueus est. Voluptas blandiens invitat; substringe cupiditatem; meræ fraudes & insidiæ sunt. Arridens honor titillat? cautissimus incede, & muscipulam cave.

Ignorantia horum multa millia hominum miserrimè seducit, qui tentationis escam ab unâ solùm parte aspicientes: Hoc lucrosum est, ajunt, hoc jucundum, hoc honorificum: mox igitur illud obviis ulnis acceptemus. Ratiocinatio pessima. Rem ab altera etiam parte considera, & tentatoris dolum tentationisque periculum manifestè deprehendes: si inescari te pateris, jam vorasti hamum, non amplius tuus es, jam captus es.

a *Eccli. c. 9. v. 20.*

§. II.

Pharmacopolæ ita inaurant catapotia, a ut

a *Pilulas.*

ut iis conſpectis dicas: En aureolos pulchellos globulos, quis illos non avidè glutiat? Sume igitur, & dentibus commole ac gluti, experieris illorum dulcedinem, brevique ſenties, quantum moleſtiarum & tumultûs in ventre moveant. Ita diabolus inaurat ea, quæ doctis dictis conſuadere cupit. Ita venenatam eſcam ſed voluptatis ſaccharo ſparſam alloquiis blandiſſimis proſequitur. *a* Ita Samuelis filios muneribus ineſcavit, quod Regum faſti teſtantur: Declinaverunt poſt avaritiam, acceperuntque munera, & perverterunt judicium. *b* En catapotia inaurata, quæ ſenis optimi duobus filiis attulerunt mortem. Nam illi præverterunt judicium donariis corrupti.

Rex ſapiens & ſanctus David, qui prudentia & ſanctimonia reges omnes antecelluit, ſuos tamen liberos non optime educavit. Illuſtre hujus ſpecimen Amnon juvenis tentatione carnis turpiſſime inflammatus oculos adjecit ad ſororem ſuam Thamarem. Hem, quàm inſolens tentatio! Ad explendas cupiditates nequiſſimas nactus eſt palatinum famulum valde opportunum, Jonadabum hominem ex aſſe nebulonem: qui non tantùm non diſſuaſit facinus, ſed ejus exſequendi modum docuit. O regie ſanguis, ô Juvenis inconſideratiſſime, hæc catapotia ſunt inaurata, brevî ſenties amarorem, & quidem letiferum. Ita prorſus evenit: nam patrato

a Er ſchwätzts einem ein.
b 1 *Reg.* c. 8. v. 3.

patrato jam flagitio eam ipſam ſororem ſuam Thamarem, quod regiis faſtis credimus, Exoſam habuit odio magno nimis, ita ut majus eſſet odium, quo oderat eam, amore quo ante dilexerat. *a* O pilulas nimiùm amaras! Ipſe Amnon ob ſcelus iſtud in menſa fratris Abſalonis jam temulentus eſt confoſſus. O bolos nimiùm acerbos! Videte quid effrenatæ poſſint libidines; En ſeriem malorum triſtiſſimam, tentationibus obſequi. Si Amnon crediſſet eſſe tentationem, caviſſet.

Adonias æquè Davidis filius, Amnonis frater germanus, ſacrificium & à ſacrificio convivium inſtituit opulentiſſimum, ad quod omnes fratres ſuos, & belli duces invitavit, Salomonem ſolùm præteriit, idque ſuaſu & impulſu tentationis peſſimæ. O Adonia, ô nimiùm ambitoſe juvenis, hanc, obſecro, ambitioſiſſimam temeritatem cohibe, quidquid enim ſpecioſi nominis prætexueris culpæ, acerbo fato audaciam hanc lues; catapotia ſunt inaurata, ne te fallant, brevî ea ſenties amariſſima. Nihilominus quod cœpit, audere perſeveravit. Disſimulata res eſt ad id temporis, miniatula tamen facinori oppreſſa *b* eſt. Sed Adonias inſuper, cùm minor natu frater Salomon jam ad clavum ſederet rex, in conjugem petivit formoſisſimam puellam Abiſag, quæ patri David miniſtraverat. Tentatio ſpecioſa, ſed multò pesſima, ſub

a 2 *Reg. c.* 13. *v.* 15.

b Man hats in ein rothes Wärlein getruckt.

ub auro letalis latuit amator. Iniquum Adoniæ visum est, sic secum agi. Ego, cebat, natu grandior fratrem minorem ideam regali solio residentem, ita mihi adema & sceptrum è manibus rapiantur? Hoc igitur conjugium, quod destinai, successum habeat, velint nolint superi. De reliquis deinceps videbimus. Ne istud uasis, ô nimiùm projecte juvenis, ad aurendum. Hoc pharmacum auro vestitum allit; actum de vita, si glutieris insidiosum hoc aurum. Hoc profectò Salomoni exatissime suboluit, ideo Bethsabeæ matri dixit: Quare postulas Abisag Sunamitidem Adoniæ? postula ei & regnum. *a* Hodie occidetur Adonias. Eoque die occisus est.

Sic Absalon ejusdem parentis filius, juvenis vafer & nequam, ambitione plenus, non adeò vesana consilia videbatur coquere, sed ea propiùs inspecta, superbissimæ tentationis erant machinamenta. Sic argumentabatur Absalon: Pater meus rex admodum prudens & magni consilii est: sed consilium non perinde consequuntur facta; prospicienter decernit, sed decreta non exsequitur, aut lentissime: Ego si rerum potiar, longè aliter Reipublicæ me impendam; probe statuta serio molimine prosequar, ut nemini non consultum sit. En Pharmacum & vere venenum, sed auro tectum. Abstine, quisquis es, abstine his talibus catapotiis; mors iis sese decentissimè abscondit. Absalon suismet consiliis irretitus, demum miserabile ac vivum funus

a 3 *Reg. c. 2. v. 22. & seqq.*

nus, cæli terræque odium, pependit in quercu, ſuis capillis velut laqueis innexus, & tribus Joabi lanceis confoſſus, ſpiritum extremum infelici arbori ſuſpendiarius infeliciſſimus impendit. Sua ipſe conſilia horruiſſet Abſalon, ſi ea diaboli tentatoris crediḍiſſet eſſe meriſſima vaframenta. Ita tentationibus plena ſunt omnia. Scito igitur, quia in medio laqueorum ingrederis. Optime dixit Bernardus: Minùs ſemper malitia palàm nocuit; nec unquam bonus, niſi boni ſimulatione deceptus eſt. *a*

a *Bern, ſerm. 66. in Cant. initio, mihi pag. 993.*

§. III.

Noluit Chriſtus in panes mutare ſaxa, noluit è faſtigio templi ſe dimittere, oblata regna Mundi noluit admittere; ſcivit non ſuæ fami, nec honori ſuo id ſuaderi, tentationem aureis ſcripturæ dictis velatam, paribus effatis repulit. Ita nos erudiit, omnia in utramque partem libranda, utramque rerum anſam examinandam, ſed unam demum prehendendam. Una rei anſa eſt: Hoc auctoritatem conciliat, hoc crumenam auget, hoc mihi voluptatem creat. Hæc anſa prima eſt peſſima, plane non tangenda. Altera eſt: Attende tibi, mera hîc latet tentatio, niſi pedem figas cautiſſimum, capieris: Creaturæ Dei factæ ſunt in odium & in tentationem animabus hominum. Quiſquis ea, quæ alliciunt, ab utraque hac parte inſpicit, hunc tentator non facile decipit niſi volentem.

Subin-

Subinde herus aut hera ſtudio ſtrophiolum, aut chirothecas, aut pecuniæ aliquid neglectim ſpargunt, ut iſto experimenti genere diſcant, quàm fideles in ſua domo famulos aut famulas alant. Hamus eſt eſca tectus; experimentum & tentatio eſt, non fortuna, bona invenire talia. Si ancilla aut ſervus vel leviter ſapiat, dicet: tam fatuus non ſum, ut ad iſta meas ego manus comburam. Hic cerno muſcipulam; non ingredior, quicquid hoc lintei vel auri ſit, non clepo. Ad experiendam fidem meam hæc ſparſa ſunt. Non tango inſidioſam hanc picem. Sed hero potiùs aut heræ actutum id indico. Ita mediaſtinus vel focaria cavet, & à furto ſibi temperat, quia tentationem eſſe non ignorat. At verò ſervus vecors & ſtultus, ſi pecuniæ ſit avidus, ubi ubi invenerit propitiam fortunam, rapit; ita ſtrophium, aut nummos, aut vinum inventum mox abjicit, ſed ita ſe furem prodit. His enim veſtigiis deprehenditur, quàm homo nullius fidei, & promptæ furacitatis ſit. Hinc illi nihil niſi probè clauſum & obſeratum committitur, quia peſſimum dedit ſpecimen in tentamento.

Hoc ipſum nos omnes ac ſinguli aſſiduè cogitemus: Cave tibi; tentaris. Attende, medius laqueorum ingrederis; Attende. Ubique & in rebus pæne omnibus tentationes gliſcunt. Exemplis viciniſſimis rem monſtramus.

Accumbimus menſam, appetentia & fames ſtimulant, cibi ſapiunt, palato potus

&

& insigniter respondet, humanissimæ ad edendum hortatiunculæ accedunt. En blanda quidem sed potentissima tentatio. Quàm pronum hîc Temperantiæ metas transilire. Attende igitur, & cave; alioqui certò vincêris, & comedendo ac bibendo transilies metam. Ita cùm pecunias quotidie tractemus, præsentissima semper est tentatio ad pecuniæ amorem inobservabili trahens fallacia. Et quoties nos ac nostra laudantur? Mera est tentatio, quæ hominem sui amore ac pretio tectissimè fallit Scito igitur communionem mortis, scito plurimum amaroris teterrimi his inauratis globulis tegi, scito tentationum laqueos nusquam non oppansos. Tu igitur tentationum origines explora, & facile invenies, quod à carne oritur, in carnem desinere; quod à superbiâ incipit, in superbiam finiri; invidiæ semen in invidiam excrescere; ambitionis lolium in ambitiosam stirpem surgere; avaritiæ vepres in avaritiam propagari: quale ovum, talis & pullus, quale semen, talis & seges. Quævis autem tentatio tantò periculosior, quantò ignotior. Diabolus enim non tantùm se transfigurat in Angelum lucis, *a* sed in ipsam meridianam lucem. At Deus protector suos à sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano liberat. *b* Meridianus dæmon est, qui mollissimo accessu subdubitantem animat ad frontem perfri-

a 2 *Cor.* c. 11. v. 14.
b *Psal.* 90. v. 6.

perfricandum: Quid hæres, aut quid metuis? viâ rectâ graderis, nec malis rationibus niteris; audacter perge. Non eſt, quod formides; feliciter ſuccedent omnia. En meridianum ex orco Angelum. Sunt fures holoſerici ſplendide veſtiti, quos nihil minùs eſſe ſuſpiceris, quàm exercitatos è Mercurii familia diætarios, *a* donec crumena ſecta deprehendatur in manu furtiva. His perſonatis furibus ſimillimus dæmon, Angeli ſplendores induit, familiariſſime accedit, omnem mentitur humanitatem, ſuadet, ratiocinatur, docet, inſtruit, ut quàm occultiſſime decipiat. Cave hunc ſuaſorem, fuge palliatum hunc philoſophum, diætarius eſt, fur eſt. Fur autem iſte non venit, niſi ut furetur, & mactet, & perdat. *b* Hic primum & optimum eſt ſeipſum identidem commonere: Attende tibi; illud eſt tentatio, & hæc ejus origo.

Bernardus primam omnium tentationem oculis ſubjiciens: Quid putamus, inquit, quam plurimi uſque hodie factum illud graviter dijudicant, & tamen inſipienter imitantur. Indignantur adverſus Adam, quòd obedierit voci uxoris ſuæ plus quàm Dei: & ipſi quotidie Evam ſuam: carnem videlicet audiunt plus quàm Deum. Fratres, ſi modò præſentem videremus Adam in eo articulo poſitum: aſcendentibus cogitationibus in

T cor

a Haimbliche Dieb / die in ein Zimmer gehen / als suchten sie etwas. b *Joan. c. 10. v. 10.*

cor ejus, coarctari inter precem uxoris, & præceptum Creatoris: nonne clamaremus adversus illum, dicentes: Cave tibi miser: vide ne feceris, seducta est mulier, non acquiescas ei. Ut quid ergô, quoties apprehendit nos tentatio similis, non persuademus similiter nobis ipsis? a

Quando igitur vel levioris noxæ species, & vel sola peccati umbra se prodit, quisque sibi ipse dicat: Eho pharmacopola venit cum inauratis catapotiis; fur holosericus, dæmon meridianus inserpit ad tentandum: Attende, ac tentationis originem explora. Labori ne parce; modis omnibus resiste. Virtus vera nunquam est otiosa.

a *Bern. tom.* 1. *festo die Sanctorum omnium. serm.* 1. *mihi pag.* 370.

CAPUT VII.

Septimus resistendi modus.

TENTATIONUM ILLECEBRAS VITARE.

JOabus Absalonem in quercu hærentem conto triplici confodit; diabolus plurimos robustâ sed tectâ triplici tentatione adoritur. Prima est sui nominis & famæ defensio. Qui sibi nequam est, ait tentator, cui alii bonus erit? *a* Qui suam ipse famam negligit, in seipsum tyrannus est. Hæc tamen nominis sui tentatio, nisi moderata sit & prudens, in mala non levia impellit. Hinc enim ira, fastus, impatientia,

a *Eccli. c.* 14. *v.* 6.

tia, animique nascitur perturbatio. Hinc remedia quæruntur ad tuendam famam non legitima, nimis acerba. Hinc simulatè multa fiunt & fictè, modò mereamur os populi, & apud omnes bene audiamus. Hinc omnia aliorum dicta & judicia sæpe non ex vano hausta creduntur temeraria: Quis enim omnibus satisfaciat, ajunt, vitæ rationes exponere parati sumus, famamque nostram & ore & manu propugnare.

Altera priori est opposita. Sunt enim qui nihil penitus curent, quidquid de se dicatur. Offensioni sunt, nec adeò pudicè ac sanctè vivunt. Hinc sermones non optimi. Illi tamen inaniter semet solantes: Sinamus, ajunt, homines loqui cùm anseres id nesciant. Rudissimæ plebis proprium est, aliis obtrectare. Quid enim hos malevolorum sermunculos [a] moremur? Hoc nobis utile, hoc commodum, hoc volupe est; jam alii dicant, quod volunt. En & illi & isti ad extrema vergunt, illi nimium, hi nihil curant; nimirum medio gradi difficile. Quivis igitur suas actiones probe inspiciat. Si malæ sint, tantò magis culpandæ, quantò magis publicæ. Si bonæ sint, considerandum an aliter loquentes, ex ignorantiâ, simplicitate, nequitiâ id faciant, quod in aliis vix unquam satis emendabitur.

Tertium Tentamentum est prædestinatio, seu, divina ad æternam vitam electio. Hac tentatione non facile intrica-

[a] Gassenreden.

tur, quiſquis rationes ſuas bene compoſuerit cum Deo, ſic enim de ſe ſentit: Ego vaſculum è luto ſum: quidquid meo figulo placuerit, quidquid ipſe de me ſtatuerit, id mihi placebit, ſive alto me locare, aut humi affligere me voluerit: in ipſius manu ſum teſta ſamia. Et quando hactenus tam copioſis tamque eximiis à Deo beneficiis ornatus ſum, non poſſum niſi optima quæque ab illo exſpectare: operi manuum ſuarum porriget dexteram a. Scio, quòd Deus immenſæ miſerationis pater eos omnes, qui feriò ſuam ad ipſius voluntatem conformare, itaque ad ipſius arbitrium & vivere & mori cupiunt, non velit, non poſſit æternæ morti addicere: Atqui ego unice hoc cupio meam omnem divinæ voluntati ſubjungere. Intellexiſti, diabole, hunc ſyllogiſmum? nunc porrò gradum refer, & cum tuis ſycophantiis diſcede, Prædeſtinationis arcanum ego non ſcrutor. Quid, oro, ſatanas adverſus hunc talem poteſt? Præſertim ſi accedat, quod jam explicaturi ſumus; *Tentationum illecebras vita.* Qui ſeptimus reſiſtendi modus eſt, de quo nunc plura.

§. I.

Parietes ligneos hortis ſepiendis, parietes lateritios domibus claudendis ſæpius & ubique videre licet, parietes ferreos & chalybæos theſauro cuſtodiendo forſan nunquam vidimus: de hoc tamen Venuſinus canit:

Hic

a *Job. c, 14. v. 15.*

—— *Hic murus aheneus esto,*
Nil conscire sibi, nullâ pallescere culpâ.
Ter si resurgat murus aheneus. a

Vere triplex, aheneus, adamantinus est murus adversus tentationes, & omnia eorum irritamenta, *Nunquam otiari.* Bona conscientia sane robustissima, non tamen à tentationibus secura est: át verò semper esse occupatum, à laboribus honestis nunquam feriari, triplex aheneus, ter resurgens murus est. Priscorum Patrum nostra est parœmia Occupatus ab uno diabolo, otiosus à mille vellicatur, trahitur, tentatur Qui non laborat, sine muro est, diabolorum ludibriis expositus.

Putem ego, si Antistes, si Decanus, si Rector, si Guardinus in suo quisque cœnobio aut collegio rem bene geri velit, hoc modis omnibus agendum illis, ut sui omnes semper sint occupati, nec unquam vel horulæ parte otientur. Si istud impetraverint, in ceteris omnibus religiosa disciplina non ægre sancietur. Ubi feriæ & cessatio, ubi desidia & iners otium, ibi claudicant illa omnia, labat disciplina, languent studia, silentium exulat, perstrepunt colloquia, vigent symposia, somnus imperat, diabolus triumphat, fere nusquam res bene geritur, cùm nihil agitur. Sanctus Ignatius Lojola, legem quadragesimam quartam hanc scripsit: Omnes, quamdiu corpore bene valent, in spiritualibus vel exterioribus rebus habeant, in

a *Horatius l.* 1. *epist. ep.* 1. *ad Mæcenatem & l.* 3. *Odarum odâ* 3.

quo occupentur, ne otium malorum omnium origo, quoad ejus fieri possit, domi nostræ locum habeat. *a* Quemadmodum homo contagiosus peste infectus, ulceribus, chironiis ac pestiferis plenus, in nullum domus angulum admittitur, ne lues propagetur; ita otium pestis ipsissima, contagio fœdissima nullo ædium hypocausto, non conclavi, nullo cubiculo, non culina, non stabulo, non ambulacro ullo recipiatur; nihil loci reperiat; ex omnibus undique angulis eliminatum & proscriptum sit; nusquam unquam totâ domo inveniatur ullus, qui sibi permissum putet ex toto feriari. A primo diei exordio ad usque postremam clausulam *b* labor continuus omnes occupet. Sed nunquid semel iterumque de die licebit respirare? Ita, licebit; sed hæc ipsa respiratio non penitus sit otiosa, suas & illa tam loquendi quàm agendi leges habeat. Otium, origo, seminarium, lerna malorum omnium. Otium vita, & multa simul jugulasti.

Sed quid ego de Antistitibus, Decanis, Guardianis, Rectoribus hîc dicam. Deus ipse summe sollicitus est, & pæne hoc unum satagit, ut nos amantes otii mortales variis laboribus distineat, ne certatim defluamus ad vitia. Hinc multa millia hominum egestate premit, ut ad labores adigat. vis esse? labora. Quod si tot egenorum millibus in parato esset victus & vestitus,

a *Reg. Summarii* 44.

b *Ab horâ quartâ matutinâ ad noctis nonam.*

ſtitus, laborem & opus fugerent, libidines ſectarentur. Ideo & divitibus ac opulentis ſuos Deus ingerit labores. Variæ illos exercent lites, non raro turbulenta fatigant negotia, rationes rei familiaris & ſumptuum inſpiciendæ, æs otioſum, nummi vacui exercendi, *a* pecunia fenori locanda, villæ ſuburbanæ & prædia luſtranda, domeſtici gubernandi, liberi operoſè curandi. Quia tamen labores iſti opulentiorum ſæpe non ſunt catenati, nec enim in piſtrino aſſidue molunt; ideo has ipſas à labore ceſſationes & inducias diverſis Deus occupat ærumnis. At pauperes, quia ferè ſemper in opere ſunt, plerumque tam permoleſtis miſeriis non urgentur. Malum eorum maximum paupertas, quam illi tamen ut rem neceſſariam jamque inſuper aſſuetam non adeò acerbè ſentiunt, ut divites ad egeſtatem devoluti. Ita Deus omnia molitur, ut palam & ligonem manibus noſtris inferat, noſque adigat ad fodiendum. Velimus, nolimus, fodiendum eſt. Ad laborem naſcimur, perinde ut avis ad volatum. *b* In ſudore vultûs noſtri veſcimur pane noſtro, *c* nec enim aliter poſſumus. Quiſquis obluctatur, & illud pigri curatoris excuſat: Fodere non valeo. Perinde loquitur, ac ſi dicat: Vincere non valeo. Nam obſervemus ſedulò, an non plerumque verum ſit: Ideo tentatus, quia non occupatus. Mille-

a Das Geldt anlegen.
b *Job. c. 5. v. 7.*
c *Gen. c. 3. v. 19.*

diaboli otiosum vellicant, trahunt, exagitant, & ad prava stimulant; laboriosum unicus, & velut jam exarmatus. Hinc cum Hieronymo præcipiebant prisci. Nunquam non occupatum diabolus te inveniat.

Ita Dei, liceat sic loqui, primaria est cura, nos ad opus ducere, & semper tenere occupatos. Ubi sedulus quis est magnæque operæ, ac laborem perpetuat, ibi Deus quasi sine curâ est.

§. II.

Degebat in sacra Parthenone Euphrasia *a* maximæ sed occultæ sanctitatis Virgo. Hanc diabolus, quia omnium erat demississima, extremè oderat, & modis omnibus, quibus licuit, dies noctesque infestabat. Die quadam Euphrasia, dum hauriret aquam, præceps in puteum delapsa est, sed casu innoxio: nam fune situlæ prehenso suppetias inclamavit. Ad clamantis vocem accurrerunt ceteræ, & extraxerunt occulta vi dejectam. Illa verò jam extra puteum familiariter subridens: Vivit Christus meus, ait, quia non me vinces diabole, neque cedo tibi. Hactenus unam tantummodò hydriam culinæ detuli: verùm ex isto die laborem duplicabo, & posthac deferam duas. Quod dixit, fecit. *b* Oleum & operam perdit diabolus ubi labor non tantùm non minuitur, sed augetur.

a *Alii, Euphraxia.*

b *Vita S. Euphrasiæ, c. 21. apud Rosw. l. 1. pag. 356.*

augetur. Labores multi tentationes paucæ. Beatus, quem ipse labor, velut importunus creditor locis omnibus compellat: Heus tu, quando absolves pensum? Nomina exacturus adsum. Hic pro se quisque dixerit: Non cedo tibi, diabole; non vinces me. Si hactenus labori horam unam impendi, impofterum impendam duas. Ita faciam; ita me superi juvent. Sicut autem otium, ita omnes tentationum illecebræ sunt fugiendæ. Quemadmodum verò vitiorum, sic & illecebrarum ad illa discrimen est. Sunt vitia, quæ amarorem & nauseam propinant, hæc conflictu superanda. Sunt alia, quæ voluptatem, & nescio, quid mellis atque sacchari lambendum oggerunt: hæc fugâ sunt vincenda; procul abesse, optimum hîc remedium.

Carthaginiensium bellicus Imperator Hannibal, vir magni animi, singularis sollertiæ, manu & consilio fortis ac bellicosus Romanas vires non unâ fregit victoriâ. Fuit, cùm Roma tota tremeret, tanquam ad portas jam esset Hannibal. *a* Sed demum dux iste bellicosissimus miserè seipsum exarmavit & perdidit. Quod Annæus ingemiscens: Una, inquit, Hannibalem hiberna solverunt, & indomitum illum nivibus atque alpibus virum enervarunt fomenta Campaniæ. Armis vicit, vitiis victus est. Nobis quoque militandum est, & quidem genere militiæ, quo nunquam quies, nunquam otium datur. De-

 bellandæ

a *Post Trebianam, Thrasumenam, & maxime post Cannensem Romanorum cladem.*

bellandæ sunt imprimis voluptates, quæ, ut vides, sæva quoque ad se ingenia rapuerunt. Si quis sibi proposuerit, quantum operis aggressus sit, sciet nihil delicatè, nihil molliter esse faciendum. Id agere debemus, ut irritamenta vitiorum quàm longissimè profugiamus. Indurandus est animus, & à blandimentis voluptatum quàm longissimè abstrahendus. *a*

Hebræus psaltes canit: Rex virtutum dilecti, dilecti. *b* Chaldæus interpres cum Hieronymo: Reges exercituum, inquit, fortissimi ac potentissimi cedent ac subdentur ditioni ejus, qui est dilectissimus Deo. Sunt, qui legendum censeant. *c* Reges exercituum fugerunt, fugerunt, hoc est robustissimi & ab omni virtute instructissimi valde fugerunt vel minimas tentationum illecebras. Rex iste David ejus rei specimen præbens: Deus, qui præcinxit me virtute, inquit, qui docet manus meas ad prælium. Et posuisti ut arcum æreum brachia mea. Videte regem David pectore leonino ferreum, adamantinum virum. Nihilominus adjungit: Qui perfecit pedes meos tanquam cervorum. *d* Quorsum, obsecro, vires tam inauditæ? videntur frustra concessæ. Et quorsum ferrata brachia? Si pedum celeritas pare-tur

a *Seneca epist.* 51. *initio mihi p.*468.

b *Psal.* 67. *v.* 13.

c *Hebræa hic mysteria non excutimus. Inter alios videri potest Jacobus Tirinus in hunc locum.*

d *Psal.* 17. *v.* 33. 34. 35.

ut ad fugam. Ridiculum prorſus eſt dicere: Robuſtiſſimus, ferreus, animoſiſſimus ſum, armiſque munitiſſimus; fateri tamen: ſed cervorum timidos & fugaces habeo pedes. Hæc vera eſt fortitudo, Chriſtiani, hæ vires regiæ. Nam quædam vitiorum aggreſſu magnanimo & conflictu ſunt vincenda. Hîc manus ad prælium doctæ, hîc ærea brachia ſunt opportuniſſima. Sed & alia ſunt vitia viſcoſa, piceata, voluptatem, libidines, gulam ingerentia; huc cervini pedes conferunt quàm maximè. Fuge igitur, dilecte mi, fuge, fuge non vivum duntaxat, ſed & mortuum, ſic loquar, diabolum. *a* Id certè ſimulat ſubinde, ut putari poſſit mortuus. Exemplis dicta firmamus.

a *Verbum vetus:* Er ſicht auß wie der lebendige Teuffel.

§. III.

Eſt qui diverſi loci genium ita calleat, ut poſſit dicere: Hîc plerumque aliis detrahitur, & maledicitur, hîc litigatur, hîc luditur, hîc potatur, hîc amores & colloquia peſſima feruntur, hîc chori agitantur, hîc laſcivi mores exercentur, hîc nihil boni fit. Fuge hinc igitur dilecte mi, fuge has charybdes & ſcyllas, fuge loca naufragiis tam infamia, fuge ſocietates & amicitias tuam periculoſas, tam noxias. Caſtiſſimus Joſeph Ægypti Prorex cor habuit leoninum, ſed cervinos pedes, libidinis illecebras fugit. Ambroſius hoc fugæ genus modis omnibus conſuadens:

Perſe-

Persequuntur nos, inquit, peccatorum illecebræ, persequitur libido. Sed tu fuge, tanquam furiosam dominam, quæ si comprehenderit, nec die, nec nocte requiescere sinit, exagitat, incendit, urit. Jacob fortior in Labano tentatore, quàm in Esau persecutore fugiendo fuit Fugit Elias sæcularem illecebram, & conversionis maculosæ contagionem, & impiæ ac prævaricatricis nationis sacrilegia. Fugiamus, sicut Loth Sodomitana crimina ampliùs quàm supplicia formidans. Nam monitus ab Angelis de futuro incendio cunctabatur. *a* Magis enim pius certa scelerum fugit contagia, qui Sodomitanis domum clausit, nec cohabitans, nec cogitans eos, quorum flagitia nesciebat, & opprobria aversabatur, nec fugiens respexit eos, quorum conversationes non desiderabat. Gloriosa hæc fuga est, fugere à facie peccati. *b*

Hieronymus de suspecto contubernio vitando differens: Quid tibi, ait, necesse habes quotidie aut perire, aut vincere? Quis unquam juxta viperam securos somnos ca it? securius est perire non posse, quàm juxta periculum non periisse. *c* Origenes Apostoli monitum illud, *Fugite fornicationem*, exponens: Ista fuga, inquit, virtutis est, ista fuga beatitudinem confert.

a *Gen. c. 19. v. 16.*

b *Ambros. tom. 1. l. de Fugâ sæculi, c. 4. mihi pag. 226. Idem eodem l. c. 6. pag. 234. & c. 9. pag. 239.*

c *Hieron. epist. 47.*

[...]t. *a* Ideoque cum psalte regio precamur: [D]eus refugium nostrum & virtus. *b* Virtus [e]st stantibus & pugnantibus; refugium [f]ugientibus. Hæc Hieronymus, quem [d]ixi, commonitione saluberrimâ confir[m]ans: Si quis existimat, inquit, posse se [v]ersari in deliciis, & deliciarum vitiis non [t]eneri, seipsum decipit Rex Solymorum [D]avid asylum securissimum non ignorans: Factus es, ait, spes mea, turris [f]ortitudinis à facie inimici. *c* Augustinus [a]d Dominum JESUM patientem ac [m]orientem velut in securissimam turrim [f]estinans: Hic est turris fortitudinis, ait, [q]uò cùm fugero, non solùm vitabo tela [i]nimici, sed etiam in illum, quæ voluero [s]ecurus ipse jaculabor. Ipse enim Christus [e]st turris: ipse nobis factus est turris à fa[ci]e inimici, qui est & petra, super quam [æ]dificata est Ecclesia. Cave, ne feriaris à [di]abolo: fuge ad turrim Nunquam te ad [il]lam turrim diabolica jacula secutura [su]nt: ibi stabis munitus & fixus. Quomo[d]o autem fugies ad turrim? Ne fortè quis[q]ue in tentatione positus corporaliter quæ[r]at turrim istam: & cum eam non inve[n]erit, fatigetur ac deficiat in tentatione. Ante te est turris: recordare Christum, & intra in turrim. Quomodo recordaris Christum, ut intres in turrim? Quidquid pateris, cogita, quia prior passus est, & cogita, quo fine passus est, ut moreretur, & resurgeret. Talem & tu finem spera,

a *Orig. hom.* 8. *in ep.* 1 *Cor. c.*6.
b *Psal.* 45. *v.* 2. c *Psal.* 60. *v.* 4.

ſpera, qualis in illo præceſſit, & intraſti in turrim non conſentiendo inimico. Si enim conſenſeris inimico, tunc ad te pervenit oppugnantis jaculum inimici. Tu potiùs in illum jaculare tela, quibus feriatur, quibus vincatur. Quæ ſunt iſta tela? Verba Dei, fides tua, ſpes ipſa, tua bona opera. Non dico, ſic eſto in iſta turri, ut vaces ibi, & ſufficiat tibi, ad te hoſtis Tela, quòd non perveniant: age tibi aliquid, non ceſſent manus. Opera bona tua gladii ſunt interficientes inimicum. *a* Quiſquis igitur tentationes cupis vincere, tentationum illecebras diſce fugere. Apertum eſt aſylum, in turrim quam monſtravi evola. Hîc vinces fugiendo.

a *Aug. tom.* 8. *in Pſal.* 60. *mihi p.* 249. *col.* 2. *fine.*

CAPUT VIII.

Octavus & Nonus reſiſtendi modus.

CORPUS CASTIGARE, CARNEM JEJUNIIS EDOMARE.

HUmanam vitam eſſe tentationem & militiam initio libri è Jobo diximus. Hic omnium ſapientum ſenſus eſt. Epictetus, ſapiens reverà monitor. Militia, eſt, inquit, cujuſque vita, eaque longa & varia. *a*

Ergo cui vivendum, ei & militandum eſt. Quæ militi non ignavo præcipuè ſint agenda

a Στρατεία τίς ἐστιν ὁ βίος ἑκάστου, καὶ αὕτη μακρὰ καὶ ποικίλη. *Epictetus lib.* 3. *diſſert. c.* 24. *mihi pag.* 335.

agenda superioribus dissertationibus explicatum. Præceptiones ista sunt. 1. Vigila. 2. Principiis obsta. 3. Ora. 4. Resiste ac Repugna. 5. Fiduciam omnem in Deo colloca. 6. Tentationum origines explora. 7. Tentationum illecebras vita. Hîc addimus octavam & nonam præceptionem: Corpus castiga; Carnem jejuniis edoma.

§. I.

Corpus non molliter habendum, pro mancipio tractandum, severiùs subinde castigandum, jejuniis frenandum, docuimus libro singulari, quem de jejunio dedimus. Hîc ergo dictorum memoriam solùm refricamus.

Misnensis Ecclesiastes Meffreth de triplici tentatione pro suggestu differens: Mali hospites in sinu sunt, inquit, mus, vipera, & ignis, nam malam pro hospitio relinquunt symbolam. a Mus avaritiæ, vipera luxuriæ, ignis superbiæ ac vindictæ tentationem adumbrat. Excute hos hospites malos, quisquis es, sed scias non excutiendos tam facile, vi opus. Variis rigoribus exercendum corpus, nec indulgenter unquam habendum, alioqui certò insolescit & abrumpit frenos. Beatissimus Paulus, Gentium Apostolus, Orbis Magister & Doctor, è cælo vocatus, in tertium cælum evectus, divino spiritu plenus, omni virtute ornatissimus, exemplar & idea sanctimoniæ, nihilominus fatetur

a *Meffreth. serm. 4. post Dom. Reminiscere, litt. F. mihi pag. 247.*

tur ipse de seipso: Et ne, inquit, magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphizet. *a* Perinde si dicat? Hic vexator meus, non perfunctoriè, nec planâ manu me cædit, ut mater solet infantulum, sed pugnis in me grassatur, & atrociter me verberat. Quid hîc opis, optime Paule, quid remedii? Sciendum ante omnia, quod & assiduè cogitandum, hanc vitam esse tentationem, militiam, velitationem, luctam, pugnam, conflictum, prælium: Ego igitur sic curro non quasi in incertum, sic pugno non quasi aërem verberans, sed castigo corpus meum, & in servitutem redigo. *b* Si vir iste sanctissimus sui defendendi caussâ his armis usus, cur nos ea rejiciamus, qui illis egemus quàm maximè? Tentationibus resistere est pugnare cum animo suo, & palæstricis vacare, quod sanè nec amœnum est, nec suave: nam ictus, plagæ, collisus, verbera, impulsus, vulnera sunt excipienda: sine his Palæstra non fervet. Nec est, quod palæstrita miretur, aut indignetur, si ex arenâ gladiatoriâ cruentum caput referat pro laureâ. Hæc certè sacra aliter non constant. Hodie illi, cras alteri; *c* & forsan brevì acceptam plagam cum fenore rependet. Cum diabolo confligere, tentationes vincere, cordatum hominem desi- derat,

a 2 *Cor. c.* 12. *v.* 7.

b 1 *Cor. c.* 9. *v.* 26. *fine.*

c Heut schirst du mir / morgen schir ich dir.

derat, qui neutiquam parcat corpori. Hanc ob caussam Paulus: Induite vos, inquit, armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli. *a* Hic adversarius est callidissimus, tamque potens, quàm vigilans; oculorum plenus, imò merus oculus. Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere. State ergo succincti lumbos. *b* Quod & Christus præcipit. Sint lumbi vestri præcincti. *c* Equitatio ea est miserrima, si equicingulum fluens sit & laxum, si ephippium malè hærens & solutum: ita humanum corpus indolis belluinæ ac brutum, nisi arctiùs stringatur, in libidines & pessimas appetentias effervescit. Res certa. Stringe igitur lascivum pecus, castiga, & in servitutem redige. Da corpori, quod sufficit, non quod petit. Turpissima servitus, suo servire corpori. Ergo jejuniis carnem edoma. Inter omnes castigationes carnis nec antiquior, nec melior, nec probatior, quàm Cilicium & Jejunium. Ab Orbis incunabulis hæc approbavit usus. Josephum lugens Jacob indutus est cilicio. *d* Cùm regi David molesti essent hostes, induebatur Cilicio, humiliabat in jejunio animam suam *e* Ponebat vestimentum suum cilicium. *f* Populante Samariam fame Rex Israëlis A-

a *Ephes. c. 6. v. 11.*
b *Ephes. c. 6. v. 13.*
c *Luc. c. 12. v. 35.*
d *Gen. c. 37. v. 34.*
e *Psal. 34. v. 13.*
f *Psal. 68. v. 12.*

chab cilicio veſtitus per murum tranſiit, cumque audiſſet à matribus in cibum occidi filios & lixari, ſcidit veſtimenta ſua. Viditque omnis populus cilicium, quo veſtitus erat ad carnem intrinſecus. *a* Juditha in ſecreto cubiculo ſuo cum puellis ſuis clauſa morabatur: & habens ſuper lumbos ſuos cilicium jejunabat omnibus diebus vitæ ſuæ. *b* Mardochæus audiens Judæos omnes jam macello deſtinatos ſcidit veſtimenta ſua, & indutus eſt ſacco, ſpargens cinerem capiti. *c* Dux Mathatias & filii ejus operuerunt ſe ciliciis, & planxerunt valde. *d* Frequenter toti populo imperatum ciliciis uterentur: ſuper hoc accingite vos ciliciis, plangite & ululate, quia non eſt averſa ira furoris Domini à vobis. *e* Super omne dorſum cilicium. *f* Cilicium, uſitatum pœnitentiæ ſignum, tranquillum corporis ſupplicium. Cilicia Reges, Reginæ, Imperatores veſte Attalicâ ſæpius tegebant.

Verùm in edomandâ carne nihil opportunius, præſtantius nihil jejunio. Jejunium ſanè optimum, probatiſſimum, utiliſſimum, ſaluberrimum, ſummè neceſſarium, laudatiſſimum, Deo acceptiſſimum ſacrificium, expedientiſſimum homini remedium, Chriſti omniumque ejus ſectatorum exemplis conformiſſimum.

1. Ajo.

a 4. *Reg. c. 6. v. 30.*
b *Judith. c. 8. v. 6.*
c *Eſther c. 4. v. 1.*
d 1 *Mach. c. 2. v. 14.*
e *Hierem. c. 4. v. 8.* f *Hier. c. 48. v. 37.*

§. II.

1. Ajo. Jejunium esse præstantissimum ac probatissimum malis maximis persanandis remedium, quod totis bibliis impensissime commendatur, frequentissime p æ:ipitur. Jejunium laudant Angeli. Aliger è cælo tabellarius: Bona est, inquit, oratio cum jejunio & eleemosynâ. *a* Prophetæ ac reges jejunium non laudarunt tantùm, sed & ipsi jejunarunt. Discipuli JESU esurientes cœperunt vellere spicas & manducare. *b* Sed multò magis ablato jam Domino jejunarunt & esurierunt. Tam Græci, quàm Latini Ecclesiæ doctores, omnesque prisci & sancti Patres Jejunium eximiâ laude ornarunt & usurparunt. Tam virgines quàm conjuges & viduæ Jejunium, quod summe laudârunt, religiosissimè servarunt. Verbo: Omnes amici & sectatores Christi, ob Christum assiduè corpus afflixerunt inedia. Eò Paulina spectat & gloriatio & cohortatio. In vigiliis multis, in fame & siti, in jejuniis multis. *c* Exhibemus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multâ patientia, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in castitate. *d* Rex David tam crebram, tamque rigidam inediam toleravit, ut de seipso fateatur: Genua mea infirmata sunt à jejunio, & caro mea immutata est *e* ab habi-

V 2 tiore

a *Tob. c. 12. v. 8.* b *Matth. c. 12. v. 2.*
c *2 Cor. c. 11. v. 27.*
d *2 Cor. c. 6. v. 4. & 5.*
e *Psal. 108. v. 24.*

tiore & corpulentiore vultu in macilentum Rex David macreſcebat jejuniis.

II Ajo Jejunium eſſe utiliſſimum ac ſaluberrimum non ad animi ſolùm, ſed & corporis valetudinem tuendam pharmacum. Imò auſim vel jure jurando confirmare, ex omni pharmacorum numero, Jejunium non tantùm ſecuriſſimum, ſed & excellentiſſimum eſſe pharmacum. Deus bone, quoties poſt innumera omnis generis exhauſta medicamenta ad unius & ſolius abſtinentiæ atque Jejunii crebriorem uſum ſanitas eſt reſtituta? Vox una omnium eruditorum ac ſapientum eſt, & vel ſexcenta teſtimoniorum millia, ad valetudinem conſervandam, aut reparandam, nec opportunius quidquam, nec aptius, neque ſalubrius eſſe, quàm moderatum jejunium Moderatum paſſim appellamus, de die ſemel duntaxat comedere, & vel prandere tantùm, vel tantùm cœnare. Et quid opus teſtibus? Apertiſſimè Eccleſiaſticus: Qui abſtinens eſt, inquit, adjiciet vitam. *a* Saturitas omnis noxia. Citra ſaturitatem ergo veſcere, & à mensâ cum fame, non cum faſtidio ſurge. Utamur, inquit Ambroſius, temperantiæ naturali cibo pro remedio parciùs, non pro deliciis redundantiùs; propter infirmitatem non propter voluptatem. Non enim ſolùm adversùs nequitiæ ſpiritualia, ſed etiam adversùs carnem & ſanguinem lucta nobis, lucta adversùs ſatietatem, lucta ab ipſis frugibus terræ,

a *Eccli. c. 37. v. 34.*

terræ, lucta cum vino, quo etiam justus inebriatus, quo etiam integer Judæorum exercitus supplantatus est: lucta cum feris bestiis, lucta cum volatilibus cæli: quibus caro saginata non redigitur in servitutem. Vides, quanta certamina. Terra ergo exercitium est hominis, cælum corona. Ob istas igitur tot luctas cum gulâ, ob quotidiana hæc pericula ad principium mensæ præmittuntur preces, ut appetentia in escas nimiùm effundi solita possit refrenari.

Sobrietas & abstinentia sanitatis, sapientiæ, castitatis, sanctimoniæ ac longioris vitæ mater: Ingluvies verò & crapula hebetudinis morborum, libidinis, vitiorum, ac brevioris ævi fecunda parens.

Gulæ cliens sanitatem seriò amare nōn potest. b

III. Ajo Jejunium esse acceptissimum Deo sacrificium, expedientissimum homini remedium, & adversus diaboli tentationes singulare præsidium ac munimentum. Augustinus hac in re testis locupletissimus, qui certum abstinentiæ modum à Deo sibi traditum asseverans: Reficimus, inquit, quotidianas ruinas corporis edendo & bibendo, priusquam escas & ventrem destruas. c Nunc autem suavis est mihi necessitas, & adversus istam suavitatem pugno, ne capiar, & quotidianum

 bel-

a *Ambros. tom. 3. l. 9. epist. ep. 38. mihi pag. 165.*

b *Vet. Trochaic.*

c 1 *Cor. c. 6. v. 13.*

bellum gero jejuniis sæpius in servitutem redigens corpus meum Hoc me docuisti, ut quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. In his ergo tentationibus positus certo quotidie adversus concupiscentiam manducandi & bibendi. *a*

Ergo Augustini sensu alimonia capienda est ut medicina. Quis autem ægrotorum adeò insanit, ut ubi novem glutierit catapotia, duodecim aut novemdecim sibi velit porrigi, aut ubi unam potionem medicam exhauserit, mox alteram tertiamve infundi poscat. Sicut igitur ægrotus ad legem sanitatis pharmaca, ita nos ad necessitatis præscriptum sumamus alimenta. Hoc suos docet Deus, ruinas corporis reficere, ut Augustinus loquitur, non in cibo voluptatem quærere; non edendi cupiditatem explere, alimoniam ut medicinam sumere. Quod non Augustinus tantùm, sed & alii sanctissimè observarunt.

a *Aug. l. 10. Confess. c. 31.*

§. III.

B. Otho Babenbergensis Episcopus triginta septem annis in mensâ nunquam ad satietatem comedit. B. Posthumius simillimè à mensâ nunquam satur & ventre pleno recessit; corpus vigiliis, cilicio, jejuniis, laboribus assiduis fatigavit. *a* Beatus Hieronymus Eustochio virgini diætam saturitatis expertem constituens: Sit tibi mode-

a *De his duobus vide l. 1. de Jejun. c. 11. §. 3.*

moderatus cibus, inquit, & venter nunquam expletus. Plures quippe sunt, quæ cùm vino sint sobriæ, ciborum largitate sunt ebriæ. Sint tibi quotidiana jejunia, & refectio satietatem fugiens. *a* Hæc talis strictior diæta, non salubrior tantùm, sed & jucundior est vel ipsi corpori: Notum vetus illud.

Plus habet molestiarum quàm voluptatum gula. b

Quod Socrates inter Philosophos eximius frugalitatis sectator & præco confirmans: Qui frugaliter vivunt, ajebat, plus amœnitatis, minus cruciatuum habent, quàm qui genio indulgent. Certissimum vel ex aureo Ecclesiaste Chrysostomo, qui voluptati deditos negans vivere: An non, ait, simul atque præteriit linguam & fauces, voluptas omnis exstincta est? sensus quippe omnis in gustu est, Ceterùm posthæc ubi voluptas illa pertransiit, magna prorsus tristitia relinquitur, sive stomacho per cruditatem oppresso, sive qualibet aliâ difficultate lacessente. *c* Ubi ergo tantillum faucis spatiolum persultaverit escarum titillatio jam nulla est ampliùs oblectatio, nulla voluptas angustissimis his cancellis tota clauditur. Ita omnis ciborum sensus ad palatum terminatur. Idem Bernardus adstruens: Voluptas gutturis, inquit, vix duorum obtinet latitudinem digitorum,

a *Hieron. ad Eustoch. de Custod. Virgin.*
b *Trochaic. Vet.*
c *Chrysost. tom. 4. hom. 13. in 1. Timoth. c. 5. mihi pag. 1346.*

& ejus tam modicæ partis tam exigua delectatio quantâ paratur sollicitudine, quantam deinde molestiam parit? *a*

In cellâ quadam, quod ille Phryx fabulator narrat, effuso melle convolarunt muscæ; & ad inemptum epulum avariter sese ingurgitarunt. Sed implicitis earum pedibus & volatû jam negato: Nos miseras ajebant, ob voluptatem modicam hîc perimus. Ita plurimorum malorum caussa plurimis est gula. *b* Rectissimè Musonio, Fundamentum sapientiæ est continentia circa cibum & potum. *c* Qui ventri deditus, teste Climaco, tentationem libidinis superare conatur, similis est ei, qui incendium restringit oleo.

IV. Ajo, diabolum absque jejunio non facilè vincendum. Ambrosius testatissimis monitis: Jejuna, inquit, si vis vincere. Diaboli verbum est, cùm dicit: Homo fortis esto, manduca & bibe, & similis mane. Noli te tibi credere, non erubescas egere præsidiis, quibus non egebat Christus, & tamen ea non negligebat, ut te doceret, dicens: Cavete, ne gravetur cor vestrum vino & crapula. *d*

Fuit in eremo, quem libido acriùs vellicaret. Is igitur spiritalem partem accedens: Tibi obsecro, ait, curæ sim, & Deum pro me ora. Oravit fideliter & con-

a *Bern. de Persecut. susten. c. 12.*
b *Æsopus parte 1. fab, 31. pag. 34.*
c *Muson. l. 1. de Alimentis*
d *Ambros. tom. 5. l. 4. in c. 4. Lucæ, mihi pag. 94.*

constanter. Post aliquot elapsos dies tentatus rediens: Ora fortiùs, inquit, nil remisit tentatio. Oravit fortiùs, sed denuò rediit, & eodem se luto hærere non dissimulavit. Mirabatur senex suas preces tam nullius fuisse ponderis. At sequenti nocte oblata ei species illiûsmet tentati hominis, qui bene pastus, insuper & otiosus sedit, pugnam aversatus. Huic libidinum præses Asmodæus omnigenas imagines ac formas repræsentabat. Has ille spectavit, placuerunt; imò & delectatus est visis. Die alterâ se rursus seni stitit, & immaniter suas deploravit miserias. Cui senex candidè: Tuâ culpâ, inquit, mi homo, irritæ sunt preces pro te fusæ. Vis molestos ignes illos excutere sinu? vis vincere? Laborandum & certandum est. Luctare, pugna, carnem edoma, vigiliis, laboribus, precibus, jejuniis Quid ægro prosit medicina, si eâ recuset uti? si cibis vetitis non abstineat? Tu hoc age, labores ne fuge, cibo abstine, rebelles in te motus inedia coërce. Nec surdo hæc dixit, Obsecutus is consilio, jejunia inivit. Et brevî, cùm ille esurire, mox & tentatio cœpit remittere. Reverà hic hostis, non nisi his armis debellatur. Et quis unquam sine jejunio vicit diabolum? Apertissima Christi assertio est: Hoc genus non ejicitur, nisi per orationem & jejunium *a* Inediâ & jejunio hi mures, hæc vipera, hi ignes, diaboli tentationes excutiuntur sinu. Nec aliter constare potest hæc victoria. Non

 amat

a *Matth. c. 17. v. 21.*

amat hujuſcemodi victoriam, qui recuſat perferre inediam. Quod Ambroſius luculenter affirmans: Dominus JESUS, inquit, volens nos adverſus diaboli tentamenta fortiores reddere, certaturus jejunavit, ut ſciremus, quia aliter illecebras mali non poſſemus vincere. Quomodo enim voluptas (edendi) ad paradiſum revocare nos poteſt, quæ ſola nos paradiſo exuit? *a*

Hinc religioſisſimus Deique amantisſimus presbyter Philoromus, teſte Palladio, triginta duobus annis nullos arborum fœtus, fructus nullos attigit: annis quadraginta nihil calentis & cocti edulii comedit, eo fine, ut tentationibus gulæ tantò potentiùs reſiſteret. *b*

Orationis & jejunii mixturam Chryſoſtomus ut remedium adverſus diaboli tentationes valentisſimum ſummè commendans: Aſpice, ait, quot ex ambobus (oratione ac jejunio) bona naſcuntur. Orans enim, & ut oportet jejunans, non multis eget; qui verò non multis eget, nunquam fiet avarus, & ad eleemoſynam magis eſt aptus. Jejunans levis eſt, & alatus, & cum ſolertiâ orat, & improbat, exſtinguit concupiſcentias, Deum placat, & inſurgentem animum humiliat. Propterea & Apoſtoli ferè ſemper jejunabant. Orans cum jejunio geminas habet alas, & ipſis

a *Ambroſ. tom. 3. l. 10. epiſt. 82. mihi pag. 240.*

b *Pallad. c. 113. apud Roſvveyd. mihi pag. 770.*

ipsis quidem ventis leviores: nec enim oscitat & distenditur, & orans languescit, quod multi patiuntur, sed est igne vehementior, & terra superior. Propterea talis maximè dæmonibus est infestus, & hostis. *a* Quæ Basilius confirmans: Contumelia dæmonum, inquit, nihil audet adversus jejunantem, & vitæ nostræ custodes Angeli alacriùs manent apud illos, qui per jejunium sunt purgati. *b*

Cùm Elisæus grassante fame prophetarum filiis pulmentum coqui jussisset. Egressus est unus in agrum, ut colligeret herbas agrestes, invenitque quasi vitem silvestrem, & collegit ex eâ colocynthidas agri, *c* & implevit pallium suum, & reversus conscidit in ollam pulmenti. Cùmque gustassent de coctione, clamaverunt, dicentes: Mors in ollâ vir Dei, & non potuerunt comedere. At Elisæus farinam, quam præceperat adferri, misit in ollam. Et non fuit ampliùs quidquam amaritudinis in ollâ. *d* Hanc ollæ mortem pauxillo farinulæ hordeaceæ propheta sustulit momento. Habet abstinentia & jejunium amaroris aliquid, sed reverà multò plus intemperies gulæ, omnem verò amarorem tollit præstantissimum illud amy-

a *Chryf. tom. 5. hom. 71. ad pop. mihi p. 377.*
b *Basil. apud Anton. Melissam, seu Melissa Abbatem, pag. 1. c. 38.*
c Wilde Reben/wilde Kürbes/ Coloquint/ ein Muscalantz.
d 4 *Reg. c. 4. v. 39. & seqq.*

amylum, *a Spes futuræ satietatis.* Eo famem & appetentiam omnem rex David differens; Satiabor, inquit, cùm apparuerit gloria tua. *b* Eandem satietatem inhiabant viri olim religiosi, quibus, Hieronymo teste, coctum aliquid accepisse luxuria videbatur. Tam procul à vino quàm ab urbibus aberant, tantòque magis Deo ferebantur, quantò continentiùs vivebant. Spes deliciarum in cælo amylum illud est, quod omnem vel rigidissimi jejunii amaritiem emendat. Non pigeat, obsecro, perpaullum esurire brevissimo tempore; satiabimur æternùm.

a *Alica, seu Halica,* Krafftmehl/ Zuckermehl.

b *Psal. 16. v. 15.*

CAPUT IX.

Quomodo diversi suis tentationibus vel restiterint, vel cesserint, exemplis docetur.

HIc temporis vel rei gestæ seriem & connexionem attendere non est animus. Ordo nobis hîc erit optimus, qui confusus. Hæc, illa, aliaque mixtim prout occurrerint, narrabimus. Auctores singulos fidelibus notis laudabimus; penes illos sit fides rei quam narrant. Verè dixit Augustinus: Major est adjutor, quàm tentator. Quod è sequentibus etiam liquebit.

a *August. tom. 16. serm. 160. c. 4. mihi pag. 331.*

§. I.

Puella quemdam è juvenibus deperibat, sacerdoti tamen illi, cui conscientiam credi-

crediderat, bene monenti optemperabat. Quodam mane adeò urgebat tentatio, ut jam sibi videretur impotens sui, quæ diutiùs tot cacodæmonibus, insultibus obsisteret. Itaque jam pæne ex toto victa, moliendo facinori se accingit; cùm ecce oculis etiamnum semi-hiantibus à somno, Christi Crucifixi & velut recens vulnerati species sese ingerit, affaturque patriâ linguâ, *a* quam latinè sic reddimus: Me ama: ego sum formosus, bonus, suavis & verè nobilis. Dixit, & cum objectâ effigie simul diuturna tentatio evanuit. *b*

Beati Faronis uxor cùm in Parthenonem marito consentiente jam Christo denupsisset, recrudescentem mariti tentationem tam prudenter, quàm sanctè repressit. Cùm enim semel iterumque ac tertiùm invitaretur à viro, illa tentationis vim in conjuge subodorata, ut suæ ac illius pudicitiæ consuleret, cultiori veste positâ, & attonsis capillis horrido se cilicio induit, eâque cultus deformitate viro se obtulit visendam. Ille ad aspectum tam inopinatum cohorruit, ingemuitque tentationi eatenus se cessisse: sic ab opere illicito se ipsum generosè revocavit. *c*

S. Hugo è Carthusiano Lincolniensis Episcopus virgineæ puritatis amantissimus fuit. Sed tantò magis illi cacodæmon insidiatus innumeris eum tentationibus

Carnis

a *Moy dois aymer, je suis tresbeau.*
Bon & doux, noble & loyau.

b *Thom Cantiprat. l. 2. c. 57. n. 25.*

c *Zach. Lippeloo tom. 4. die 28. Oct. p. 335.*

Carnis diu noctùque fatigavit. At Hugo has diaboli oppugnationes, vigiliis, precibus, jejuniis, flagellis, ciliciis insigniter repulit. Panis aridus in cibum, fontana illi fuit in potum. Quadragintadiali jejunio ter quavis hebdomade solo pane & aquâ contentus victitavit. *a*

B. Macarius Alexandrinus, Palladio teste, cùm membrorum & carnis rebellionem sentiret, sex mensibus in Scetes palude vestibus rejectis sedit & culicum *b* morsibus se exposuit, qui eum tam immaniter & fœde vulnerarunt, ut aliis leprosus videretur, è solâ voce agnitus. *c* Nimirum hoc est tentationes pellere.

B. Hilarion etiamnum juvenis opertus sacco (hæc ei vestis) quindecim tantùm caricas *d* (hoc illius prandium & cœna fuit) post solis occasum comedebat. Diabolus virtuti tantæ invidens, & à puero se victum cernens titillabat juveniles sensus, & Macario ignota voluptatis incendia subjiciebat, incipiebat tiro Christi cogitare, quod nesciebat, & ejus rei pompam animo volutare cujus experimenta non noverat. Iratus itaque sibi & pectus pugnis verberans, quasi cogitationes cæde manus posset excludere: Ego te, aselle, inquit, faciam ut non calcitres, nec enim te hordeo alam sed paleis: fame conficiam, & siti, gravi

a *Idem die 17. Novemb.*
b *Culices illic vesparum instar, & qui vel apri pellem perforent.*
c *Pallad. c. 20. apud Rosvv. mihi p. 722.*
d Dürre Feigen.

gravi onerabo pondere, per æstus & frigora exagitabo, ut potiùs escam cogites, quàm lasciviam. Igitur herbarum succo & paucis caricis post triduum vel quatriduum deficientem animam sustentabat. Interim fervebat opus. Aut enim laboribus vacabat, aut precibus, ut inediæ fatigationem labor operis duplicaret. *a*

Idem fere contigit Senensi Virgini Catharinæ, quæ dæmonum in turpissimas quasque species se transformantium pugnam sustinens; vix ullo loco, ne sacro quidem potuit consistere, quin fœda illa monstra obscœnos gestus oculis, impuras voces auribus ingererent, exosásque nuptias & detestanda flagitia suaderent. Multò tempore molestissima hæc probatio duravit. Illa interim corpus jam notis suppliciis afficere non cessavit. Nec dæmonum minæ defuerunt. Fuit qui vociferetur: Non cessabimus, quod probè nôris, te dies noctésque infestare, dum nobis consentias. At illa è cælo firmata: Has, inquit, molestias omnes pro Domino JESU perpeti, jucundum mihi erit, quamdiu illi visum fuerit. Placuit Christo tam prompta virginis ad divinos nutus conformatio. Mox hostilis cacodæmonum acies in fumum abiit. Jamque Christus spectatoris personâ positâ, solatoris induit. At illa sordium priorum, quas cogitatione volverat memor, ac pudicè metuens, ne iis animum contaminasset, in has voces erupit. Ubi obsecro, mi Domine, fuisti,

a *Hieronymus in ejus vitâ c. 3.*

fuisti, cùm animus meus tot spurcitiis scateret? Cui Dominus: In corde tuo. Catharina denuò: Et quî fieri potuit, ô mi amantissime JESU, ut esses in corde meo tot fœdis cogitationibus infecto? sed responsum tam candidè quærenti: Cogitationes illę gaudiumve an mœrorem tibi pepererunt? Mœrorem summum, ait illa. Atque hoc, inquiebat consolator, effecit mea præsentia, quâ destituta, spurcitiis illis fuisses oblectata. Conari talia repellere, nec posse, mœrorem adfert. Nec ego pœnis, sed voluntate pœnas fortiter perferente delector. Neque tu tuà, sed virtute mea certâsti. Dilatum tibi præmium differendo crescet. *a*

a *Surius tom. 2. die 29. Aprilis.*

§. II.

Hîc opportunè possim attexere: Abbatem Pœmenem, *a* interrogans quispiam è religiosis ascetis: Quid faciam, mi Pater, ajebat, & Impudicitiæ, & Iracundiæ tentationes me graviter exercent; quid faciam obsecro? Cui prudenter Pœmen respondit: Quid fecit David, cùm veniret leo vel ursus, & tolleret arietem de medio gregis? Percutiebat, suffocabat, interficiebat illos. *b* Ita tu quoque, mi frater, leonem tuum, tuam iracundiam percute submissione, suffoca mansuetudine; ursum tuum, carnem tuam in libidines pronam laboribus & jejuniis exarma. Ita cum his leonibus

a *Seu, Pastorem.*

b 1 *Reg. c. 17. v. 35. Eccli. c. 47. v. 2. 3.*

leonibus & ursis ludendum. *a* Optimè dixit Petrus Chrysologus : Nemo quasi concretis sibi vitiis obsequatur, & quod est criminis, esse putet naturæ ; sed sumat cum Christo arma jejunii, criminum propellat impetus, prosternat castra vitiorum, ut de ipso auctore mali sumat, Christo dimicante, victoriam. Diabolo victo vitia nihil valebunt. *b*

Marcus eremita, vir centum annorum, edentulus, capularis senex, qui vetus & novum testamentum memoria complexus, homo mitissimus, & ad omnem temperantiam excultissimus, quando se solum credidit, secum ipse & cum diabolo auditus est disputare. Seipsum graviter objurgans : Quid tibi, ajebat, ampliùs possis, Κακόγηρε, *c* an nondum gulæ tuæ satisfactum ? Ecce jam vinum bibisti, & Deum glutiisti. Num plura vis, Πολυφάγε ? *d* An necdum satiatus venter Κοιλιόδουλε ? *e* Hæc sibimet vir temperatissimus occentavit. At verò cacodæmonem irridens : Abi, ajebat, abi à me diabole, consenuisti mecum in dissensionibus & jurgiis : fecisti me bibere vinum, & sumere oleum, ita me reddens voluptarium, & corpus meum delicatum. Num aliud aliquid tibi debeo? Nil apud me invenis, quod diripere possis. Inimice hominum recede ; amplio-

 rem

a *Ruffin. Aquil. n. 16. apud Rosw. p. 467.*
b *Chrysol. serm. 11. mihi pag. 34.*
c *Male senex*
d *Manducus & heluo es.*
e *Ventri serviens.*

rem prædam frustra exspectas, recede. Seipsum rursus exstimulans: Adesdum, inquit, ô nugator, in canicie vorator, in senectute heluo. Quamdiu tecum ero? quamdiu te patiar? Hæc Palladius, ut ipse narrat, ad tugurioli fores clam latitans, Marcum & cum diabolo & secum altercantem audiit, & in suos profectus traxit. *a* Non omnis culpanda est tentatio, inquit Augustinus, quia & gratulanda est, quâ fit probatio. Et plerumque aliter animus humanus sibi ipsi innotescere non potest. *b*

Evagrius qui scripsit Ἀντιῤῥητικὰ, *c* seu tres libros, quibus omnigenam artem docet adversùs dæmonem utendam, hic ipse tamen gravissimas tentationes dæmonum non evasit. Cùm enim cogitationibus sordidissimis impugnaretur, totâ nocte, licet austera hiems esset, in puteo constans perstitit, ut congelaret. Ars sane valida sed acerba his tentationibus vincendis. Idem hic Evagrius, cùm eum etiam blasphemiæ spiritus lacesseret, diebus quadraginta nullum tectum subiit, à muscis & culicibus miserrime vexatus. Et quamvis anteà vitam egerit delicatam, in solitudine tamen pluribus annis die uno ultra unam panis libram non comedit, nec ultra olei sextarium *d* trimestri toto insumpsit.

Non

a *Palladius c.21. apud. Rosvv. mihi p.725.*
b *Aug. to.5. l.16. de Civit. c.31. mihi p.199*
c *Seu, contraria, & inter se pugnantia.*
d Ein halbe Maß *Pallad. c.76. apud Rosw. p.764. Heraclides in suo paradiso, c. 25. p. 964.*

Non ergo hîc oratur, inquit Augustinus, ut non tentemur, sed ut non inferamur in tentationem: tanquam si quispiam, cui necesse sit igne examinari, non oret, ut igne non contingatur, sed ut non exuratur. Vasa enim figuli probat fornax, & homines justos tentatio tribulationis. *a*

Tragicum prorsus est, & perquam horribile, quod subjungo, Apud Geldenses urbe Durborcensi juvenis eò prolapsus est spurcissimæ libidinis assuetudine, ut omnem sui emendationem desperarit. Principiis non obstitit, tentationibus cùm etiamnum facile posset, non repugnavit: ita demum in eam vitiositatis voraginem præcipitatus est, ut ipse sibi facultatem emergendi ademerit. Vivebant adhuc in illo juvene quædam scintillæ pietatis, quas ille tamen suis nequitiis velut copioso cinere sopivit & exstinxit. Conscientiæ labes ac vulnera patefecit sæpius, sed ad pristina identidem relapsus nullum seriæ pœnitentiæ dedit specimen. Quem sacerdos demum officii Christiani commonefaciens: Mi fili, ait, hæc in confessionis sacramento sæpius exposuisti, & unà emendationem promisisti, sed nulla sequitur; usque & usque redis ad vomitum. Ego te tandem, quod pars officii mei est, noxis absolvere non potero, nisi pedem revoces & abstineas vitio jam toties deplorato. Ego quidem vel etiam hac vice peccatis te solvam, si quidem statuas seriò resipi-

 scere;

a *Aug. tom. 4. l. 2. de serm. Domini in monte, c. 8. mihi pag. 350.*

ſcere, ſed cave redeas eodem ſcelere conſtrictus, ne facere cogar, quod facturus ſum vel invitus At juvenis in crocodili lacrymas ſolutus. Quid, Pater, te diutius, inquit, vanis promiſſis fallam, & promittam, quæ præſtiturus ſim nunquam. Ut ſcias, ea vis eſt tentationis, ut ſi hinc hiantes inferos, & totos diabolorum exercitus in me ruituros cernam, illinc aſſueti criminis occaſionem videam, me ſane cohibiturus non ſim, quò minus ad objectas voluptates ruam, etiamſi certò ſciam à diabolis ad inferos me rapiendum. Doleo, ſed vetitis abſtinere nequeo. Jam actum eſt. Viam non video, quâ emergam. *a* Nimis vehementer trahit tentatio: reſiſtere non poſſum O miſer, potuiſſes, ſi voluiſſes. Nemini ad ſalutem præcluſa eſt via, inire eam cupienti. Nec unquam nimis ſerum eſt reſipiſcere, dum vita eſt. Sua humanæ voluntati libertas ſemper conſtat. Pars bonitatis magna eſt, velle bonum fieri. *b* Quid tibi opus eſt, inquit Seneca, ut ſis bonus? VELLE. *c* Quod Chryſoſtomus clariſſimè demonſtrans: In te eſt, inquit, ut poſſis: quia in te eſt, ut velis. Quia Zachæus idcirco potuit, quia voluit. Ita enim velle efficit poſſe, ut efficit nolle non poſſe. Magna enim vis eſt voluntatis, quæ nos efficit poſſe, quod volumus; & non poſſe illa, quæ

a *Joan. Major. Theolog. in ſpeculo, mihi pag. 783.*

b *Seneca epiſt. 34. mihi pag. 445.*

c *Idem ep. 8. pag. 536.*

quæ nolumus. Et ex voluntate nostra divinitus celebratur judicium, ut homo quicquid nunc voluerit, eligat; & quod elegerit, ex eo ipso judicio cælesti subjaceat. Nec enim quisquam poterit excusari, quasi voluerit, & non potuerit; cùm constet eum idcirco non potuisse, quia noluit: ut nolens, volentis exemplo, damnetur: & volens voluntate propriâ, quia implevit, quæ voluit, muneretur. *a* Itaque nulla tentatio tam gravis esse potest, quam vincere non possit, qui serio velit. Quem verè pœnitet peccasse, non solum commissis noxis à Deo veniam, sed etiam ne eas denuo committat, opem obtinet largissimam.

Sed hæc est libidinis & luxuriæ expavescenda nequitia, quem ea semel robustiùs illaqueavit, non facilè ampliùs dimittit, nisi ligatus rumpat hæc vincula serio conatu. Hîc opus est vi. Languidè velle nolentis est.

Præclare dictum à priscis: Voluntariam prædam diabolus etiam inermis exspectat. *b* Cave, quisquis es, Asmodæum libidinis præsidem. Halitus ejus, quod Jobus dixit, prunas ardere facit, & flamma de ore ejus egreditur. *c* Dæmonis ad libidi-

a *Chrysost. tom. 2. serm. de Zachæo, fine, mihi pag.* 1174.

b Ein zeitigen Dieb erlaufft auch ein hinckender Scherg: Freywilliger Gefangner ist leicht zuhalten. c *Job c.* 41. *v.* 12.

bidinem instigantis, non solùm teter & pestilens est anhelitus, sed adeò acer & igneus ut humanam mentem fœdi amoris incendio nimium quantum inflammet. Igitur tentatio, monente Paulo, nos non apprehendat nisi humana. *a* Quod Gregorius Magnus explicans: Ac si aperte diceret, inquit, Humanum quidem est tentationem in corde perpeti, dæmoniacum verò est in tentationis certamine & in operatione superari. *b*

Joannis Climaci sententiâ, vitio nullo ita delectantur dæmones, uti fœtore luxuriæ, & nostri corporis inquinatione. *c* Hinc Cassiani salubre monitum. Impurioris affectûs recordationem vel tenuissimam minimè admittendam. *d*

a 1 *Cor.* c. 10. v. 13.

b *Greg. parte* 1. *Pastoral.* c. 11. *mihi pag.* 150.

c *Climacus gradu* 20. *mihi pag.* 195.

d *Caß. collat.* 19. c. 16.

§. III.

B. Vincentio Ferrerio diabolus se spectandum præbuit venerandi senis habitu, barba ad usque genu promissa: sed è consilio quod suggesserat, coluber tortuosus est agnitus. Sic autem loquebatur larva stygia: Ego, ajebat, unus sum è priscis patribus, qui Ægypti solitudinem annis compluribus magnâ vitæ austeritate habitavi. Juventutem ad Mundi leges inter delicias & voluptates exegi. Hinc senectutis vera & constans pœnitentia est secuta. Tu igitur mihi seni tot annorum usu pollenti

pollenti tutò crede, & præmaturam, quam orsus es corporis castigationem defæcato senio reserva saluberrimo consilio. Paratissimam habemus Dei veniam, vel ad unicam pœnitentis voculam. Vincentius è dictis stygias fraudes subodoratus: Jam novi, ait, antique serpens, tuos sibilos. Abi, nihil persuades. Deprehensum se cernens dæmon non sine fœtore ac ejulatu grandi evanuit. Sed brevi rediit Avernalis hic lavernio, solâ voce tectus. Dum enim precaretur Vincentius, velut è cælo missam vocem audiit: Non omnes possumus esse virgines. Hoc voluit Acheronticus impostor, Vincentii decretum in servandâ castimoniâ expugnare. Hic athleta Christi ardentiùs precari, divinæ Matris Virginis patrocinium ambire, & auditæ vocis sensum poscere. Ita demum audiit non fallax, cæleste monitum: Tu autem cautus esto, & animo constanti perseverato: Virginitas sine luctâ & pugnâ non defenditur. *a*

B. Ignatius Loiola postquam difficili peregrinatione in Palæstinam defunctus in Hispanias rediit, non fuit consilium, reliquam ætatem sine litterarum cultu degere: nempe quam Orbi laboranti opem ferre, Deoque impensius obsequium probare vellet, intelligebat esse cum studio virtutum subsidia scientiarum etiam conjungenda. Proinde annos jam natus triginta tres aggreditur prima linguæ Romanæ

a *Surius die 5. Aprilis, è Petro Rausano Panormitano, l. 1. de Vitâ Vincentii, c. 9.*

manæ elementa condiſcere: eamque ob rem in diſciplinam ſe Hieronymo Ardebalo tradidit, viro probo in paucis & humano, grandis prætextatus. *a* Hîc verò minimè otiatus artifex infernus, ſed futuri ſagax, magnis conatibus hoc ſibi agere ſumpſit, ut hæc Ignatii cœpta quàm primùm impediret. Eam ad rem conficiendam, in varios ſe vultus identidem abdere, aliáſque fraudes ex aliis ducere nunquam omittebat: in hunc præcipuè adverſarium ingenioſus. Cùm enim Ignatius nominum & verborum inflexiones memoriæ mandare laboraret, tanto ſplendore illuſtrabatur animus ad capienda cæleſtia, ut novi nihil poſſet ediſcere, & quod jam ante memoriæ traditum erat, facile totum efflueret. Neque videbatur Ignatius omni ſtudio animique contentione tam amœnas & ſublimes cogitationes poſſe excludere. Ita novitate tanti luminis perculſus: Quid hoc rei eſt, inquit, cùm oro, cùm exomologeſin obeo, cùm Euchariſtiam ſumo, cùm totus ad divina vigilare contendo, tantum divini luminis ſe neutiquam offert; cùm tracto puerilia, & de Deo propter Deum non cogito, tam ſpecioſæ imagines, tam miræ illuſtrationes menti occurrunt. Agnoſco callidiſſimi hoſtis ſolitam vafritiem, agnoſco nequiſſimi veteratoris fimbriatas fallacias; à diſcendis litteris avocare nititur. Ut igitur diaboli à ſtudiis nequiter avocantis conſilium elu-

a O HErr Gott / ein alter Schueler.

cuderet, præceptorem ſuum adiit, eique dæmonis tentamenta expoſuit, & novam in proximum biennium aſſiduitatem pollicitus (modò panis & aqua in victum ſuppetat) fidem ſuam obſtrinxit. Unà ad præceptoris pedes ſe abjiciens, etiam atque etiam rogavit, ut ſeſe haud aliter atque puerum, ſicubi minùs diligens deprehenderetur, caſtigaret. Ita ille tantò maxime in inceptis pergebat, nec patiebatur, ut ullam aliquando ſtudiorum omisſionem ſtygiis larvis gratificatus videretur.

Aſtutisſimus eſt tentator ex orco, qui non refugit, per diſpendia etiam lucrari. Quemadmodum is, qui latrunculis ludit, ſubinde locum adverſario cedit, & unum aliquem latrunculum è ſuis auferri ſinit, ut ipſe duos aut plures ſubducat colluſori: ita diabolus honeſta ſuggerit, & utilia, ut iis tegat noxia; voluptates offert, ſed tectas; ita perituras, ut tantò faciliùs rapiat æternas.

Joſaphatus regis Abenneri filius inter puellare famulitium, quod ei pater nequisſimo conſilio adhibuit, de caſtitatis conſtantiâ gravisſime tentari cœpit. At ille ſibi auxiliatorem Deum ſtatuens, preces ſub veſperam cœptas, ad ſolis ortum perpetuavit, & unà vim tentationis omnem excusſit. *a*

Egmundus CantuarienſisPræſul etiamnum adoleſcens ab impudicis feminis ad improbos amores ſæpiùs blandisſime invitatus admirandâ ſemper conſtantiâ repu-

 gnavit.

a *Damaſcenus de vitâ Joſaph. c. 20.*

gnavit. Semel etiam virgis insidiatricem excipiens ad frugem correxit. *a*

Pari modo Bernardinus Senensis cùm jam præsenti periculo perdendæ pudicitiæ stringeretur inter angustias & preces, hoc unum reperit consilium: Flagro quod ad manus tunc erat, invitantem feminam excepit, ut omnem in eâ libidinis ardorem exstinxerit. *b*

a *Surius tomo* 6. *die* 16. *Novemb. c.* 8. *in vitâ Edmundi.*

b *Surius die* 20. *Maii. in vitâ Bernardini, c.* 23.

§. IV.

Martinianus non procul Cæsarea Palæstinæ in eremum juvenis secedens, perdita muliere ad flagitium provocatus jam consenserat lupæ. Subitò ipse sui memor & tribunal cæli metuens raptim media casa è sparsis sarmentis flammam excitavit, eamque nudis pedibus semel iterumque insiliit, dum ambustum eum doloris acerbitas humo affligeret. Septem ipsos menses inusta pedum vulnera tenuerunt decumbentem. At æger interim ex hac victoria tantum percepit gaudii & voluptatis, quantum ea mulieri primùm admirationis, dein pudoris attulit & emendationis. *a*

Haud aliter Joannes Bonus Mantuanus incendium libidinis incendio doloris animosè repressit. Nam assulas cuspidatas unguibus infixit, manus sic armatas lapidi allisit

a *Metaphrastes die* 13. *Februarii.*

allisit summo doloris sensu. Adfuit Deus tam legitimè solatus in somnis: Confide, ait, perseverabis. *a*

Sara Thebaidis Antistita tredecim annis secum ipsa & contra diabolum acerrime luctata est orationibus assiduis. Nec tamen ut non impugnaretur, sed ut vinceret, oravit. Sic autem ope divina vicit, ut diabolus cogeretur vel invitus proclamare: Vicisti, Sara, vicisti. At illa nil penitus laudis sibi vendicans: Non ego te vici, ajebat, sed Dominus meus JESUS. In omni tentatione ad divinam opem confugiendum; omnis victoria Christo soli adscribenda. Uti Joabus regi David civitate Rabbath jam expugnanda nuntians: Obside civitatem, inquit, & cape eam, ne nomini meo adscribatur victoria. *b*

Conon Alexandrinus castimoniæ amantissimus sacerdos rebellionem tamen carnis non ignoravit. Et quamuis eum ad certamen animasset divina vox: Tolera & persevera: Nihilominus ille velut familiariter cum cælo expostulans: Auxilium, ajebat, promissum sæpius non respondet, prout putabam. Ergo mutandus mihi locus evitandis tentationibus tam infestis. Jam abituro Joannes Baptista, viri hujus tutelaris divus, se objecit cum his vocibus: Si aversaris pugnam, perdidisti coronam. Conon igitur resumpto animo id egit, non ut feriaretur pugna, sed ut potire-

a *D. Antonius parte 3. hist. tit. 24. c. 13.*
b *2 Reg. c. 12. v. 28.*

potiretur victoriâ, & non privaretur coronâ. Non meretur miles donativum & ſtipendium, qui detrectat prælium.

Gregorius Nazianzenus vir ſanctiſſimus illibatam virginitatem à puero non difficulter tuitus, jam ſenex & podagræ & aliarum ægritudinum moleſtiis vexatus, à diabolo nihilominus variè impugnatus, illum ipſum caſtimoniæ florem multis lacrymis, precibus, vigiliis, jejuniis, meditationibus, aliiſque corporis rigoribus, quod de ſeipſo teſtatur, non ſine grandi luctâ defendit. *a* Nimirum ita diſponit Deus, ut exercitatior miles quantò plus ſperat honoris, tantò plus ſubeat laboris, quàm tiro qui etiamnum expalleſcit, cùm ſuum ſpectat ſanguinem. Ita veterani milites illi ſe geſſerunt. Antonius Magnus ultrices gehennæ flammas, ſolitudinis ſqualorem, tolerantiam inediæ libidinum igni opponit. Benedictus ſeipſum inter urticas & vepres volutat, ut malos animi æſtus ſopiat. Franciſcus nives tractat, ut calores mentis noxios exſtinguat, Thomas Aquinas rapto ex ignibus titione pugnat, Bernardus ob incautiorem aſpectum frigidiſſimo ſe ſtagno merſat. Wolſtanus feminæ ad flagitium allectanti colaphum infligit. Hieronymus repugnantem carnem hebdomadarum inedia domat, precando diem nocti jungit, lacrymas

a *Greg. Nazianz. Carm. adverſus carnem, Carm. de Calamitat. animæ ſuæ, & epiſtol. 196. ad Valent. Baron. & Spondanus ad An. 389. n. 3.*

crymas fundit, pectus tundit, vigilias extendit, dum reluctantem & invitum somnus opprimat, & ossa male sibi hærentia nuda humo asternat. Nota cano. Sed nec recentia desunt triumphati tentatoris exempla.

§. V.

Ingolstadii adolescens ampliùs annum juges stimulos perpessus, quibus ad spurcas voluptates adigeretur, nullam interdiu noctuque quietem capiebat. Legit is Beati Aloisii Gonzagæ res gestas, & preces ei quasdam nuncupavit suimet vigilans custos. Brevì refrixit incendium. *a*

Alius è divinæ Matris Virginis sodalitio clam admotis facibus in flagitium agebatur. Ter illum nocturna molitione Orcus impetiverat; jam in virum procerus; mox intra pusionis modum contractus; denique virgine assimulata nihil virgineum meditabatur. In his angustiis deprehensus juvenis, quicquid armorum habuit, hosti objicere; Præsidem suam aliquando ingeminare; rursum cruce pectora notare velle; sed irrito ferme conatu. Nam torpebat exanimis pollex, & manus nihil virium retinebat. Ad ultimum lingua suppetias tulit, ut cùm ardenter bis terve inclamasset, (Domine JESU) redirent manus ad officium, & Sirenum ora in fumum dilaberentur. Nec restinctum tamen ea fuga incendium est; sed viventibus adhuc flammis miserè conflagrabat. Lecto igitur sese corripit, abjectusque humi

a *Anno* 1614.

mi verberibus caſtigare corpus incipit. Sumptâ de ſe voluntaria pœna, cùm per horam extra plumas decubuiſſet, tandem ab omni incendio liber triumphavit. Subinde vi planè opus, *& violenti rapiunt illud*, *a* quod Chriſtus Agonotheta propoſuit caſtitatis præmium. Neceſſe eſt, ut ad omnem hoſtis occurſum ſimus parati fortiter agere. Pacis tempore conſilia belli tractanda ſunt. Quia cum diſpoſitione initur bellum. *b*

Philopæmenes Megalopolitanus Dux Græciæ præcellentiſſimus tantùm abfuit, otioſus aliquando fuerit, ut cùm ſolus iter faceret, aut deambularet ſpeculabundus, occurrentium locorum ſitum contemplaretur, ſeipſum ita explorans: Quid ſi tibi exercitum ductanti hoſtis hic fiat obvius? Aut à lateribus eò repentè velut ex inſidiis conſurgat? qua figura aciem inſtrues? Continendus miles, an illico ſigna inferenda? Quòd ſi continendus, quomodo præſidiarios locabis, aut ſubſidia diſpones? Fecit ejuſmodi meditatio, ut in præſtantiſſimis Græciæ ducibus Philopæmenes ſit demum celebratus. Ita planè animus ad excipiendas tentationes parandus, & ante pugnam ſeriò commeditandum: Quid ſi talis aut talis me tentatio invadat, quid opus facto? quomodo me geram? quibus armis reſiſtam? quibus auxiliis hoſtem repellam? Hinc ad bellum erudimur, hinc animus creſcit, hinc naſcitur

a *Matth. c. 11. v. 12.*
b *Prov. c. 24. v. 6.*

nascitur in tentatione constantia, quam in optimis pugnatoribus illis spectamus. Castissimus Joseph in impudicæ dominæ manu pallium relinquit: Bartholomæus non pallium solùm, sed & pellem pro Christo impendit pugnæ; pectus Agatha, dentes Apollonia, oculos Lucia, multi capita, Ignatius Antiochenus, Jacobus Intercisus, aliique membra omnia. Et juvenis ille fortissimus, qui, Hieronymo teste, *a* in hortulo amœnissimo inter flores ad lectulum plumis mollissimum nexu serico blandè alligatus à formosa pellice omni blanditiarum genere ad amores improbos stimulatus, quàm generosè tamen restitit; quàm viriliter pugnavit, quàm gloriosè vicit? suam namque libertatem captivus etiam & inter vincula invenit. Cùm enim manibus pedibusque vinctis negaretur omnis ad pugnam motus, nec alia arma ulla suppeterent, fauce pro pharetra, lingua pro telo usus, suam ipse linguam suis dentibus præmorsam in lupæ os impurum exspuit, victoria multò illustrissima æternùm prædicanda. *b*

Ita olim tentatio ignem experta est in Mutio, paupertatem in Fabricio, exilium in Rutilio, tormentum in Regulo, venenum in Socrate, mortem in Catone. Ita Christiani sanguinis heroës ac heroides caussa meliori fidem suam inter tentationes acerrimas Christo suo probarunt: Ludibria

dibria

a *In vita Pauli Eremitæ primi. Surius die* 10. *Januarii.*

b *Vide Nicetam meum, l.* 1. *c.* 1. *&* 2.

dibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres: lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, vere fortes facti sunt in bello. *a* Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se. *b*

a *Hebr. c. 11. v. 36. & pluribus.*
b *Sap. c. 3. v. 5.*

EPILOGUS DICTORUM DE TENTATIONIBUS.

ANtonius Magnus vitæ jam peractæ additurus Epilogum, ad suos versus: vos, inquit, ô viscera mea admoneo, ne tanti temporis laborem repentè perdatis. Varias dæmonum nostis insidias; vidistis eorum & impetus feroces & vires effeminatas. JESUM *a* suspirate, & credulitatem nominis ejus vestris figite mentibus, & à certa fide universi dæmones fugabuntur Si alacres fuerimus in Domino, & futurorum bonorum cupido nos succenderit; si semper omnia manibus Dei committamus, nullus dæmonum ad expugnandum valebit accedere. Una est ratio vincendi inimicum, lætitia spiritalis, & animæ semper

a *Hæ voces geminæ: Domine* JESU: *plane sunt aureæ, etsi sint solæ, in omni tentatione usurpandæ.*

per cogitantis Dominum jugis recordatio. *a*

Hæc morientis optima cohortatio tentatis crebriùs instillanda. 1. In tentatione JESUM inclama. 2. Omnia divinæ providentiæ committe. 3. Futuras cæli voluptates considera. 4. Alacer & lætus resiste; contemne dæmonem, & vicisti; Fuge omnem libidinem, & tua est palma.

a *Athanas. in ejus vita c. 20. & c. 58. apud Rosweid. mihi pag. 47. & 59.*

§. I.

Pollicitus olim Moses; Non est, inquit, Deus alius, ut Deus rectissimi; ascensor cæli auxiliator tuus: Ejiciet à facie tua inimicum, dicetque: Conterere. *a* Tu tantùm occasiones & pericula peccandi fuge. Quis enim miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropiant bestiis? sic & qui comitatur cum viro iniquo, & obvolutus est in peccatis ejus. *b* Vir iniquissimus tentator diabolus, peccata illius sunt tentationes, & peccatorum, quas offert occasiones. Tu cave hunc virum ultro comiteris, cave peccandi periculis teipsum ingeras & involvaris. Quis enim miserebitur tui, si loca illa easque domos frequentes, in quibus tentari soles, si cum feminis familiariùs ac blandiùs colloquaris, si merendas, symposiola, & omne forum escarium tam cupidè secteris, si omnem oculis licentiam indulgeas.

 Si

a *Deut. c. 33. v. 26. & seqq.*
b *Eccli. c. 12. v. 13.*

Si legas, si spectes, si audias impudica, & hausto veneno gaudeas. Quis miserebitur tui, si taurum, si serpentes, si leonem sponte tangas & lædaris? si ames hæc pericula, peribis in illis. *a* Qui tentationi caussam dat, culpâ non vacat; multò minus qui è tentatione non invitus oblectationem percipit, quamvis ei non consentiat.

Moses Ægyptum fugit, cùm in ea sibi periculum cerneret. *b* Rex David civitatem fugit, & in solitudine mansit, ut Achitophelis perfidiam exiret. *c* Josephus Christi nutritius Judæam fugit, ut insidias Archelai declinaret. *d* Quisquis es, vel umbram peccati fuge. Cùm peccandi occasiones & illecebras non vitamus, cùm tentationibus tam facilè cedimus, illud Judithæ ad Acheronticum Holofernem usurpare poterimus: Et non latrabit vel unus canis contra te. *e* Gregorio teste, dimissus sibi, cujuslibet tentationis aura raptatur. *f* Miser iste impeditur, & non resistit; diripitur, calcatur, venditur, & nil contra mutit. Sed cur, ô ignave & deses homo, pugnare non vis? Hic sane aliud non habes dicere quàm inertissimum illud: Nolo laborare, nolo carnem fatigare; nolo genium suis commodis fraudare. At verò,

a *Eccli. c. 3. v. 2.*
b *Hebr. c. 11. v. 27. Fide reliquit Ægyptum.*
c *Psal. 54. v. 8.* d *Matth. c. 2. v. 22.*
e *Judith. c. 11. v. 15.*
f *Greg. l 9. Moral. c. 29. mihi pag. 533.*

verò, qui pugnare non vult, non vult vivere, non cupit vincere, recuſat coronari. Ad pugnam promptiſſimus fuit, qui dixit: Proba me, Domine, & ſcito cor meum, & vide, ſi via iniquitatis in me eſt. *a* De tota hominis vita veriſſime pronuntians Auguſtinus: Vita noſtra, inquit, in hac peregrinatione non poteſt eſſe ſine tentatione, quia profectus noſter per tentationem noſtram fit, nec ſibi quiſquam innoteſcit niſi tentatus, nec poteſt coronari, niſi vicerit; nec poteſt vincere, niſi certaverit, nec poteſt certare, niſi inimicum & tentationes habuerit. *b* Hoc ſcio, quia tentatio eſt vita humana ſuper terram. *c* Neque verò Jobus dixit: Multæ ſunt in hac vita tentationes, ſed, tota hæc vita tentatio eſt meriſſima. Deus meus, clamat Auguſtinus; libera nos ab adverſario noſtro quotidiano, qui ſive dormiamus, ſive vigilemus, ſive comedamus, ſive bibamus, ſive quodcunque opus operemur, omnibus modis inſtat die ac nocte, fraudibus & artibus, nunc palàm, nunc occulte, ſagittas venenatas contra nos dirigens, ut interficiat animas noſtras: & tamen, Domine, peſſima inſania noſtra: quia cùm continue videamus contra nos draconem ore aperto paratum ad devorandum, nihilominus dormimus, & laſcivimus in pigritiis noſtris, tanquam ſecuri ante eum: qui nihil aliud deſiderat, quàm ut nos

 perdat.

a *Pſal. 138. v. 23.*
b *Auguſt. tom 8 in Pſal. 59. mihi p. 249.*
c *Idem in Pſal. 118. mihi p. 549.*

perdat. Inimicus ut occidat ſemper vigilat ſine ſomno, & nos ut cuſtodiamus nos, nolumus evigilare à ſomno. Ecce tetendit ante pedes noſtros laqueos infinitos, & omnes vias noſtras variis replevit decipulis ad capiendas animas noſtras. Et quis effugiet? Laqueos poſuit in divitiis, laqueos poſuit in paupertate, laqueos tetendit in cibo, in potu, in voluptate, in ſomno, & in vigilia: laqueos poſuit in verbo & in opere, & in omni via noſtra. *a*

Tota igitur vita non ſolùm tentationibus referta, ſed tentatio eſt aſſidua. Sed forſan quæras: Quæ autem tentatio eſt omnium graviſſima? nullam habere tentationem. Si enim, ait Auguſtinus, nunquam tentaris, nunquam probaris. Nonne melius eſt tentari & probari, quàm non tentatum reprobari? *b* Tentatio non eſt peccatum, Hieronymo teſte, ſed peccati initium. Non enim ſenſu tentationum vincimur, ſed conſenſu. Suavius eſt autem viciſſe tentationem, quàm conſenſiſſe. Porrò crebra tentationum victoria illuſtre Prædeſtinationis argumentum eſt. Pollicetur Veritas: Vincenti dabo manna abſconditum. *c* Si cui de ſingulis in tentatione victoriis promitterentur centum aurei, quis non paratiſſimus ad pugnam, quis non animoſiſſimus in hoſtem iret, quis non ad ſanguinem uſque reſiſteret?

O

a *Aug. tom. 9. l. Soliloquiorum, c.* 16. *mihi pag.* 378.

b *Idem in Pſal.* 114. *mihi pag.* 683.

c *Apoc. c.* 2. *v.* 17.

O ſordidiſſimi mortalium, ne dicam ô ſtultiſſimi: ſi pugnæ præmium, ſi victoriæ donativum ponerentur centum aurei, nec pugnandi alacritas, nec vincendi cupiditas ulli deeſſet: Hic verò cælum proponitur, felicitas æterna promittitur victori, & ea quidem fide quæ neſciat fallere: Promiſit enim, qui dixit: Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt. a Hic, inquam, vincenti promittitur cælum, & tamen ignaviſſime agimus. Opulentiſſimus promiſſor Chriſtus divitias & delicias immortales, ſempiternas pollicitus eſt, vel ſeriò ſolùm volenti vincere, & tamen etiamnum torpemus atque ſæpiſſime nec vincere volumus, nec repugnare. Ignavia fœdisſima & vel ſola inferis digna. Pro centenis aureis, pro auri libra unica vitam diſcrimini objicimus, & ſanguinem prodigimus, pro cælo, pro theſauris infinitis æternùm posſidendis languidisſime agimus, marcemus, oſcitamus frigidisſimi Chriſtiani. Nunquid non ita eſt? dicit Dominus. b Nota ſunt Chriſti cohortantis verba: Fili, non te frangant labores, ſed mea promisſio in omni eventu te roboret & conſoletur. Non diu hic laborabis, nec ſemper doloribus gravaberis. Modicum eſt & breve, omne quod trànſit cum tempore. Age quod agis; fideliter labora, ego ero merces tua. Suſtine viriliter contraria: digna eſt his omnibus & majoribus præliis vita æter-

 na.

a *Matth. c. 24. v. 35.*
b *Amos c. 2. v. 11. & Aggæi c. 2. v. 4.*

na. *a* Si quæris in hac vitâ requiem, quomodo pervenies ad æternam? Non ponas te ad multam requiem, ſed ad magnam patientiam. Pro amore Dei debes omnia libenter ſubire; labores ſcilicet & dolores, tentationes, vexationes, anxietates, necesſitates, infirmitates, injurias, oblocutiones, reprehenſiones, humiliationes, confuſiones, correctiones, & deſpectiones. Hæc probant Chriſti tironem, hæc fabricant cæleſtem coronam. *b* Ergo, quod Jobus monet, memento belli. *c* Quomodo autem hoc bellum ſit gerendum, diverſas ſupra præceptiones dedimus. In auctarium memoriæ firmandæ, has breviores, quas Joannes Picus Comes Mirandulanus *d* tradit, apponimus.

a *Imit. Chriſti, Thom. à Kempis, l. 3. c. 47. n. 1. & 2.*

b *Idem l. 3. c. 35. n. 2.*

c *Job c. 40. v. 27.*

d *Et ſanguine & ſcriptis multò Illuſtriſſimus Auctor obiit Anno* 1494.

§. II.

Duodecim Regulæ in Tentationibus obſervandæ.

I. Si via virtutis videatur aſpera, ſi moleſta & difficilis pugna, ſcito in quavis re alia multa eſſe dura & difficilia. Sapientisſimo Eccleſiaſtæ, Cunctæ res difficiles. *a*

II. Quanta

a *Eccleſ. c. 1. v. 8.*

II. Quanta in gratiam mundi, corporisque tui & agis & pateris? Nihilne pro Christo agere, nihilne vis pati? Paulus præcipiens: Humanum dico, inquit, propter infirmitatem carnis vestræ: sicut exhibuistis membra vestra immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem. *a*

III. Stultum est credere ad cælum sese aliter quàm vi perventurum. Clarum nimis Christi pronuntiatum: Violenti rapiunt illud. *b*

IV. Conare quàm maximè potes, conformis fieri imagini filii DEI. Non enim habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro similitudine, absque peccato. *c*

V. Fiduciam summam in Christum auxiliatorem jacta. In eo enim, ait Paulus, in quo passus est ipse & tentatus, potens est, & eis qui tentantur, auxiliari. *d* Hortatur & ipse Christus: Confidite, ego vici Mundum. *e*

VI. Superatâ tentatione una, exspecta aliam. Quoniam per multas tribulationes (*& tentationes*) oportet nos intrare in regnum Dei; *f* non per unam tantùm, aut alte-

a *Rom. c. 6. v. 19.*
b *Matth. c. 11. v. 12.*
c *Hebr. c. 4. v. 15.*
d *Hebr. c. 2. v. 18.*
e *Joan. c. 16. v. 33.*
f *Actor. c. 14. v. 21.*

alteram. Nam, in omnibus tribulationem patimur. *a* Qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit. *b*

VII. Non vincendus tantùm diabolus, ſed etiam illius oppugnatio ad utilitatem trahenda, ut ſit ſalus ex inimicis noſtris. Exempli gratia; Superbiæ tentatio Humilitatis ſit commonitio; irritamentum gulæ cauſſa ſit abſtinentiæ; lenocinium laſciviæ, ſtimulus ſit pudicitiæ. Ita diligentibus Deum omnia cooperantes in bonum. *c*

VIII. Sic pugna, quaſi poſt pugnam [illegible] pacem perpetuam; ſic vince, [illegible] iterum pugnaturus; dæmon [illegible] Dum autem luctaris & pugnas, [illegible] crucifixum non tantùm [illegible] amplexare, ſtringe, cruen-[illegible]lare. Et ſcias inter Chri-[illegible]abolum te ſtare medium, ut [illegible]ro pronunties, & vel Chriſti, [illegible] partes defendas. Vociferabatur [illegible]as: Si Dominus eſt Deus, ſequimini [illegible]am; ſi autem Baal, ſequimini illum. *d* Si Chriſtum amas, propugna Chriſtum. Si tuus Dominus eſt diabolus, diabolum ergo ſequere,

IX. Peccati occaſiones ſemper fuge. Heſiodi ſcitum eſt: Si juxta claudum habites, ſubclaudicare diſces. Fuligine notabitur, qui culinam frequentat; farina volatica

a 2 *Cor.* c. 4. v. 8.
b *Matth.* c. 24. v. 13.
c *Rom.* c. 8. v. 28.
d 3 *Re_.* c. 18. v. 21.

latica conſpergetur, qui molendinum non vitat; peccato viciniſſimus eſt, qui peccandi occaſiones non declinat. Illecebroſius fieri nihil poteſt dulcedine vitiorum. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. *a*

X. Principiis occurre. Flecte ramum dum tener eſt, jam validum non flectes ſed franges. Ita puerilem indolem maturè corrigendam monens Siracides: Curva cervicem ejus in juventute, inquit, & tunde latera ejus, dum infans eſt, ne fortè induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ. *b* Ita tentationi, antequam invaleſcat, obſiſte: irroboratam, difficillime, aut nunquam expelles. Ergo, velociter ſpolia detrahe, citò prædare. *c* Tentationem quamcunque principio ſui exarma, aut amiſſa eſt victoria.

XI Conare ſemper victor evadere. Dulcius eſt tentationem vincere, quàm peccato ſuccumbere. In hunc finem parata & in promptu ſemper habeas remedia contra omne vitiorum genus, præcipuè adverſus domeſticum & familiare tibi vitium, quod te magis, quàm alia, inficit & impedit. Vince teipſum in eo, in quo minime vis vinci. Securis ad radicem arboris ponenda. *d* Quotidie te ipſo fias fortior, quemadmodum David proficiens & ſemper ſeipſo robuſtior. *e*

 XII. Ten-

a *Eccli. c.* 13. *v.* 1.
b *Eccli. c.* 30. *v.* 12.
c *Iſai. c.* 8. *v.* 1.
d *Matth. c.* 3. *v.* 10.
e 2 *Reg. c.* 3. *v.* 1.

XII. Tentatus bonas actiones ne omittas ob tentationis molestiam, nec facilè nova ineas consilia, sed in antiquis persevera, donec remittat tentatio. Homo tentatus nec aliis nec sibi bonus est consiliarius. In tentatione tristitiam, impatientiam, & animi perturbationem omnemque immoderationem summo studio cave. Hic maximè mediocritati studendum: medium, non extrema, tenuêre beati. Nec enim ad dextrum, nec ad sinistrum latus exorbitandum, medio tutissimus ibis. Ante omnia vide, ut tibi ipse sis præsens, & divinæ voluntati eò subjectus, ut animo possis dicere: Domine JESU, divina permissione tua omni contentissimus sum; placet mihi, quidquid in me decernis; quantumcunque afflictus aut tentatus sim. Unica voluntas tua, & vel nutus à te unicus mihi instar mille decretorum est. Fiat, non quod ego volo, sed quod tu. *a* Hæc voluntas hominis divinæ sic conjuncta vincit omnes diabolos. Vir (ita) obediens loquetur victoriam. *b*

a *Marc. c.* 14. *v.* 36.
b *Prov. c.* 21. *v.* 28.

§. III.

Nemo igitur cùm tentatur, à Deo se desertum arbitretur, aut minus charum acceptumque Deo. Tobiæ seni dictum scimus ab Angelo: Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te.

te *a* Tentatio cos virtutis, humilitatis nutrimentum, ſpei & orationis ſtimulus, mentis illuminatio, futuri argumentum præmii. Tentatio, ait Auguſtinus, probatio eſt, non ad peccatum ſeductio: nec ideo probatio, ut Deus noverit, ſed ut ipſe ipſis hominibus oſtendat, quò humiliores fiant ad petendum adjutorium, & agnoſcendam gratiam. *b* Neſcit ſe homo, niſi in tentatione diſcat ſe. Cùm autem didicerit ſe, non negligat ſe. Si enim ſe negligebat latentem, non ſe negligat notum ſibi. Petrus qui ante tentationem præſumpſit de ſe, in tentatione didicit ſe. *c* Si Deus tentat, ut doceat, diabolus tentat, ut decipiat. Cui tamen niſi ille qui tentatur, dederit locum, inanis tentatio & irridenda repellitur. *d* Non facile nocet, dum diſplicet tentatio.

Clearcus Lacedæmoniorum dux egregio dicto militarem diſciplinam continebat, identidem exercitus ſui auribus inculcando: *A militibus Imperatorem potiùs, quàm hoſtem metui debere.* Quo apertè denuntiabat futurum ut ſpiritum pœnæ impenderent, quem pugnæ acceptum ferre noluiſſent. *e* Hoc à duce præcipi nemo miretur, cùm & ipſæ matres filios ad præliandum exituros monerent, ut aut vivi cum

a *Tob. c.* 12. *v.* 13.

b *Aug. tom.* 4. *l.* 2. *Quæſt. ſuper Exodum, q.* 58. *mihi pag.* 62.

c *Aug. tom.* 8. *in Pſal.* 36. *mihi. p.* 112.

d *Idem tom.* 10. *ſerm.* 72. *mihi p.* 230.

e *Valer. Max. l.* 2. *c.* 2. *circa finem.*

cum armis in conſpectum ſuum venirent, aut mortui in armis referrentur. Hinc illud fortiſſimum Lacænæ dictum, cùm filio ſcutum traderet: Aut cum hoc, aut in hoc redi Aut enim vince, aut glorioſus occumbe. Idem ſibi ipſe dixerit tentatus: Aut vincendum, aut moriendum.

Idcirco non inimicus humanæ gentis diabolus eſt pertimeſcendus, ſed Imperator Chriſtus. Nam quiſquis ſubeundam pro Chriſto detrectaverit pugnam, non effugiet pœnam. Pugnandum eſt. De Duce Chriſto ad pugnam præeunte Tertullianus: Ipſum Dominum, inquit, poſt lavacrum ſtatim tentationes circumſteterunt, quadraginta diebus jejuniis functum. *a*

Itaque parandus eſt animus ad multiplex luctamen, ad continuas tentationes. Quod etiam vetus verbum monuerit: *Ne incalceatus in montes. b* Via ad virtutem, ad cælum ardua, confragoſa, tribulis & ſpinis obſita. Arcta enim eſt via, quæ ducit ad vitam. *c* Quapropter quod Eccleſiaſtes præcipit, cuſtodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & appropinqua, ut audias. *d* Nec novi quidquam, nec miri eſt, hominem omnigenis & perpetuis tentationibus incurſari.

Aufert

a *Tertull. l. de Baptiſmo.*

b *Ex Euripide* ἰννομάχοι· *Batte, cave pedibus nudis perrepere montem, quippe rubis tribuliſque viret mons undique denſus.*

c *Matth. c. 7. v. 14.*

d *Eccleſ. c. 4. v. 17.*

Aufert coronam, qui aufert adversarios. a Æterna Sapientia quos amat, hos probat, exercet, tentat, recognoſcit, indurat. Res certa ex oraculis divinis. Eos autem, quibus videtur indulgere, quibus parcere, molles venturis malis ſervat.ᵇ Erratis enim, ſi quem judicatis exceptum à tentatione: veniet ad illum diu quietum ſua portio, veniet vel ſub ipſum vitæ terminum. Quiſquis videtur dimiſſus eſſe, dilatus eſt. De ſapientia æterna diſſerens Siracides: Quoniam, inquit, in tentatione ambulat cum eo, & in primis eligit eum. Timorem, & metum, & probationem inducet ſuper illum, & cruciabit illum in tentatione animæ ſuæ, donec tentet eum in cogitationibus ſuis, & credat animæ illius. *c* Quem Deus inter primos ſibi vult adſciſcere, eum reverà in deliciis non habet, ſeverè examinat, variè tentat, aſperè durèque tractat, ad quotidanas ferè pugnas exturbat. *d* Hinc optimum quemque aut paupertate, aut animi cura & dolore, aut mala-valetudine, aut aliorum vexatione, aut aliis incommodis experitur, ut multifarie tentatus, & Deum rectiùs & ſeipſum

a *Jamb. Vet.*
b *Cum homine tentando.*
c *Eccli. c. 4. v. 17. & ſeqq.*
d Ein lieben Menſchen ſetzt GOtt auff kain Küſſele. Hinauß mit jhm hinauß ins Feld / dem Feindt zu.

seipsum nosse incipiat. Nimirum flores suaviùs halant contacti, odores non fragrant, nisi prunis injecti. Unguenta non redolent nisi commota, aromata non sentiuntur nisi contusa Abel esse non poterit, quem maltitia Caini non exercuerit. Abraham, quod Siracides affirmat, in tentatione inventus est fidelis. *a* Tentationes Abrahami graviores decem numerant Hebræi. 1. Jussus procul à patria & cognatis in terram ignotam proficisci 2. Jussus est ob grassantem in Cananitide famem, in Ægyptum peregrinari. 3. Uxor ei à Pharaone ablata; ipse subit periculum vitæ, uxor pudicitiæ. 4 Ob famulorum jurgia coactus est divelli à Loto, quem ut filium amavit & aluit, 5. Ad liberandum Lotum captivum contra quatuor reges in aciem descendit. 6. Agarem, quam in uxorem duxerat, à Sara compulsus est domo ejicere. 7. Jam nonaginta novem annorum senex cum omni familia virili jussus est circumcidi. 8. A rege Abimelech abstracta ei uxor. 9. Receptam Agarem jussus est rursum cum Ismaële filio ædibus expellere. 10. Jussus est Isaacum filium multò charissimum immolare in victimam. Horribilis prorsus, & omnium gravissima tentatio: In hac ipsa tamen inventus est fidelis. Luctatus est secum ipse Abraham, & seipsum oppugnavit, & verò etiam se ipsum fortissimè vicit.

Pugnandum est, Christiani, pugnandum. Tolle pugnam, & sustulisti victoriam;

a *Eccli c. 44. v. 21.*

riam; non sit victoria, nec erit corona. Sed qui vincit, non sibi arroget, victoriam, sed eam Deo deferat. Hoc & Abraham docet, qui triumpho humilior est factus non superbior. *a*

Duos Pæanas prisci cantabant: Ante bellum Marti, post bellum Apollini. Nos uni & soli Christo JESU canimus Pæana: & ante conflictum quidem Christo tentato, Esurienti, Crucifixo; post commissum verò prælium partamque victoriam Christo Redivivo, Ascendenti, Glorioso.

Beatus Prosper de his victoribus disserens: Quamvis, ait, auxilio Dei steterint, tamen, quia in se habebant, unde caderent, ipsorum est meritum, quo steterunt. *b* Deo conjunctus homo in tentatione stat, semperque superat & crescit malis, iraque dæmonis in laudes suas fruitur, ejusque odium in suum vertit promeritum pugnando. Pugnandum est: diabolus inducias non init, nisi suo commodo. Dixerat, Ruffino teste, asceta senex alteri: Ego mortuus sum Mundo. Mox illi alter: Etsi tu dicas: Sum mortuus, diabolus tamen non est mortuus, cujus innumerabiles sunt artes malæ. *c*

Quocirca nemo miretur, si quotidie classi-

a *Ambros. tom. 4. l. 1. de Abraham, c. 3. mihi pag. 172.*

b *Prosper. l. 2. de Vocat. gent. c. 28. mihi pag. 345.*

c *Ruffinus l. 2. n. 116. Pelag. libell. 11. n. 38. apud Rosweid. mihi pag. 670.*

classicum illasque belli voces audiat: *Ad arma, ad arma.* Etsi vel centies, etsi vel millies vincamur, aut vincamus, recurrendum identidem ad arma, & revocans animis novaque semper alacritate certandum. Vox belli in terra, inquit Hieremias, & contritio magna. *a* Ergo, Præparate scutum & clypeum, & procedite ad bellum: state in galeis, polite lanceas, & induite vos loricis. *b* Non est gloriosa victoria, ubi non sunt laboriosa certamina. Ad hoc enim, ait Augustinus, sunt Christiani, ut præsentia superent, & futura sperent. *c*

a *Hierem. c. 50. v. 22.*
b *Hierem. c. 46. v. 3. & 4.*
c *Aug. tom. 8. in Psal. 90. mihi pag.* 410.

F I N I S.

AP-

APPROBATIO
R. P. Provincialis.

PALÆSTRAM CHRISTIANAM *à P. Hieremiâ Drexelio Societatis nostræ Presbytero p. m. conscriptam & à destinatis Societatis Patribus lectam probatamque, ego Wolfgangus Gravenegg, per Superiorem Germaniam Præpositus Provincialis, factâ mihi potestate ab admodum R. P. N. Generali, Mutio Vitellesco, in lucem edi permitto, fidemque rei meâ manu & officii mei sigillo facio. Oetingæ Veteris* 14. *Julii, Anno* 1640.

Wolfgangus Gravenegg.

